Digitized by the Internet Archive
in 2011 with funding from
University of Toronto

http://www.archive.org/details/omniaquaeextantj05john

COLLECTIO

SELECTA

SS. ECCLESIÆ PATRUM

LXXVI

PATRES QUINTI ECCLESIÆ SÆCULI.

S. JOANNES CHRYSOSTOMUS.

V.

POISSY. — E TYPOGRAPHEO ARBIEU.

COLLECTIO

SELECTA

SS. ECCLESIÆ PATRUM

COMPLECTENS

EXQUISITISSIMA OPERA

TUM DOGMATICA ET MORALIA, TUM APOLOGETICA ET ORATORIA;

ACCURANTIBUS

D. A. B. CAILLAU,

CANONICO HONORARIO CENOMANENSI ET CADURCEESI

NONNULLISQUE CLERI GALLICANI PRESBYTERIS,

UNA CUM

D. M. N. S. GUILLON,

EPISCOPO MAROCHIENSI, IN FACULTATE THEOLOGIÆ PARISIENSI ELOQUENTIÆ SACRÆ PROFESSORE AUCTORE LIBRI CUI TITULUS GALLICE : *BIBLIOTHÈQUE CHOISIE DES PÈRES GRECS ET LATINS.*

OPUS REGI DICATUM.

TOMUS QUINTUS.

ST. MICHAEL'S COLLEGE
JUN 3 1957
Ex libris Rev. Bardou.

PARISIIS,

APUD MELLIER PÈRE EDITOREM,

17, RUE PAVÉE SAINT-ANDRÉ.

M. DCCC. XXXV.

THE INSTITUTE OF MEDIAEVAL STUDIES
ST. MICHAEL'S
COLLEGE
LIBRARY
JUN 3 1937
9715

S. P. N. JOANNIS
CHRYSOSTOMI
ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI,
OPERUM
PARS I.
HOMILIÆ IN SCRIPTURAM.

CLASSIS I.
HOMILIÆ IN VETUS TESTAMENTUM.
DE DIVERSIS.

CLASSIS II.
HOMILIÆ IN NOVUM TESTAMENTUM.
COMMENTARIA IN S. MATTHÆUM EVANGELISTAM.

S. JOANNIS CHRYSOSTOMI

CONSTANTINOPOLITANI

ARCHIEPISCOPI,

HOMILIÆ IN VETUS TESTAMENTUM.

DE DIVERSIS (1).

HOMILIA I.

De beato Abraham.

I. Vidistis canitiem vegetam, ac floridam senectutem? vidistis athletam generosum, et cum natura visceribusque pugnantem? vidistis virum in extremo senio adamante firmiorem? vires quidem corporis ejus elanguerant, sed ejus fidei vigor corroboratus erat. Talia sunt enim Ecclesiæ præclara facinora, ut imbecillitas corporis fidei alacritatem non lædat: ornamentum quippe est Ecclesiæ canities demissa, et fides alis instructa, atque hac re potissimum Ecclesia lætatur. Nam in profanis quidem negotiis inutilis est senex, nec ullam ad rem idoneus; sed ubique dignus indulgentia censetur, quod propter imbecillitatem ad usus vitæ necessarios minime valeat commodare. Exempli causa, non potest senex in bello stare in acie, non in equum ascendere, non hastam vibrare, non clypeum movere, non solis ardorem ferre, non itineris longitudinem sustinere, non famis asperitatem, non molem tumultuum tolerare: sed tran-

BQ
1536

quillo in loco canitiei patrocinio fretus sedet. Hoc vero in navigiis quoque cerni potest : ad gubernacula nequit senex sedere, non maria sulcare, non remum ducere, non vela tendere, non contrariis ventis obsistere, non asperitatem frigoris pati, non aliud quippiam ejusmodi potest perficere, sed in navi sedet, atque ætatis causa veniam impetrat. Hoc ipsum et in agricolis spectare licet : nam neque trahere aratrum potest, neque sulcos imprimere, non equorum domitor fieri, neque robustorum boum vim sustinere, nec æstus impetum, nec gravitatem caloris, nec ligonis pondus, nec aliud quidvis eorum, quæ ad terram colendam sunt usui : sed domi considet, et canitiei excusatione se tuetur. At non ita se habent res Ecclesiæ, sed ubi consenuerint, qui cum virtute vitam traducunt, tunc utiliores redduntur : non enim corporis robur, sed fidei præstantia quæritur. Talis erat Abraham, cui vires corporis elanguerant, sed ipse fidei robore confirmatus erat : senex erat, sed in extrema senectute cum natura pugnabat et præclarum de ea triumphum agebat : senex erat, sed robustior ferro, atque adamante firmior. Ac juvenis quidem cum esset, nihil tale præstitit ; cum vero prope exacta jam ætas esset, ac decursa, tum triumphum reportavit ; in extrema erat canitie, sed canities impedimento non erat : quamobrem cum ejus firmitatem novisset Deus, apparuit illi, et ait : « Egredere de terra tua, » et de cognatione tua, et de domo patris tui, et veni in ter» ram, quam monstrabo tibi [1]. » Paruit Abraham dicto, tametsi jam senex deinceps, et corpore imbecillis esset ; nec apud se dixit : « Quo tandem in extrema senectute discedam ? domum-ne patris mei, terramque, in qua natus sum, derelinquam ? ubi pecuniarum copia, parentumque nobilitas ? ubi opulentæ possessiones et commoditas amicorum ? atque ex tempore quidem dolore afficiebatur, sed parere

[1] Gen. XII, 1.

tamen non recusabat : ut amans patriæ deseri eam a se dolebat, ut Dei amans et pius parebat, et morem gerebat : quodque permirum erat, ne dixit quidem illi Deus in quem locum eundum esset : at nullo eum nomine designans ipsius animum exercuit, ac tentavit. Si enim illi dixisset : « In terram te sum lacte ac melle manantem abducturus , » tum non voci divinæ Abraham paruisse, sed terram terræ prætulisse reperiretur. Egressus est igitur Abraham nesciens quo abiret. Vides canitiem præclaris facinoribus gloriosam? talis enim est, ut ante dixi, rerum status nostrarum; non eas senectutis imbecillitas deprimit; non eas tempus labefactat : neque enim canities est in corporibus, sed in anima; quapropter neque sentiunt senectutem. Egressus est igitur Abraham nihil secum accipiens, sed in tentoriis adhuc habitans, et incredulus non fuit, neque dubitavit : etenim habuit idoneum pignus ejus vocem, a quo fuerat evocatus. Porro sterilis erat ipse, neque liberos habebat, sed neque Sara uxor ejus : accepit autem ex repromissione filium Isaac. Cum vero natura defecisset, tum gratia largita est : sufficientem accepit obedientiæ mercedem , verumtamen cum hoc nesciret : si enim scivisset, nihil eximium præstitisset. Atque ut intelligas non idcirco eum morem gessisse, vide quo pacto ipsum etiam mactare jussus, parere non recuset, sed naturam aspernetur, et amorem Dei complectatur : contemnit sua viscera, nec ab eo, qui se vocarat, avertitur. Quid igitur ad eum Deus? « Abraham : » tum ille, « Ecce ego ; » tum Deus ; « Accipe filium tuum dilectum, » quem dilexisti Isaac, et offer eum super unum montium, » quos tibi dixero[1] : » neque montem illi indicavit; sed ex montis incertitudine majorem illi tristitiam injecit. At nihil horum tamen Abraham perturbavit : imo vero perturbavit; nam quæ hominis sunt, passus est, sed quæ peccati sunt,

[1] Gen. XXII, 2.

non est passus : fluctuabat quidem ut pater, sed ut Dei amans non mergebatur : urebantur viscera, sed fides vincebat. Cave enim dixeris nihil Abraham passum esse : cogita quo pacto incenderetur a visceribus commotus, ejusque philosophiam specta : ne Saræ quidem id significat, quippe qui timeret ne quominus mysterium perficeretur obstaret. Si enim significasset, verisimile erat eam sermonem ejus repressuram fuisse ac dicturam : « Quo filium tuum abducis, quem præter spem omnem accepi? Quem secundum repromissionem suscepi? quem propter hospitalitatem obtinui? quem in extrema mihi senectute Deus largitus est? quo eum abducis? quo eum abripis? Nemo tibi apparuit : quî enim fieri potest, ut tibi Deus apparuerit, et filium requirat, quem mihi præter spem dedit? Ipse largitus est, et ipse aufert? Si ut auferret dedit, satius fuisset non dedisse : non enim tam molestum est non habere, quam cum acceperis, perdidisse. Considera Saram incensam, inflammatam, a natura exagitatam, ejusque uterum distortum et viscera ipsius commota : facile quippe in ejusmodi rebus affectu mulieres commoventur. Quanto enim mollior et ad affectum erat pronior, tanto magis cum Abrahamo contendisset, et sacrificium impeditum fuisset, ac mysterium infectum mansisset. Quid enim non præstitisset Sara, ut filium suum avelleret? non enim rem illam ferre potuisset, ut filius præter spem natus mactandus esset, et qui in ipsa senectute donatus ipsi fuerat, immolandus esset, ut patris manus essent filii cædem patraturæ. Non tulisset talia Sara, sed ingentem Abrahæ pugnam excitasset; excitata vero pugna, necesse fuisset, ut insidiæ sequerentur : insecutis autem insidiis, impeditum mysterium fuisset. Non dixit igitur mulieri Abraham, ne qua contentio exoriretur; ne, exorta contentione, in pugnam res procederet; ne, re in pugnam procedente, ad dissidium propter fi-

lium proveheretur; ne, dissidio sic ob filium erumpente, promissio retardaretur; ne, retardata promissione, dolo aliquo negotium impediretur; ne, impedito dolo, quopiam negotio mysterium infectum maneret.

II. At philosophus ille Abraham, athleta ille, qui cum natura decertabat, et cum visceribus luctabatur, adversus naturam armatus parere minime recusavit: sed mandato Dei cedens, quod nuntiabatur audivit, et filium confestim accepit. Libenter his verbis immoror, « Accipe filium tuum » dilectum, quem dilexisti Isaac, et offer illum mihi in ho» locaustum super unum montium, quos dixero tibi: » et accipiens Abraham Isaac, et asinam, et duos pueros, abibat: deinde cum ad locum quemdam pervenissent, pueris ait: « Sedete, inquit, vos hic; ego vero et parvulus pertran» sibimus usque illuc, et cum adoraverimus, revertemur ad » vos[1]. » Insciens prophetavit Abraham, divina illi gratia cooperante. « Filium tuum mactaturus pergis, et ais: Revertemur? » dum pueros studet celare, Propheta efficitur: et imposuit ligna humeris Isaac, et sumpto igne, gladioque, in montem ascendit. Et quid dixit ad patrem Isaac? « Pa» ter? Ille vero: Quid est fili? Et ait: Ecce ignis et ligna: » ubi est ovis in holocaustum? Tum ille: Deus videbit sibi » ovem ad holocaustum, fili[2]. » Ecce et alteram prophetiam: neque verba præterire, neque facta possum prætercurrere. Considera nomina mox rebus ipsis orbanda. Ita ille patrem appellat, et hic rursus filium, atque ad horam quidem velabant nomina, mox autem erant denudanda. Considera enim quomodo affectus fuerit Abraham, compellatus ab Isaac, quem erat jugulaturus, pater. Quî fieri potuit, ut non ejus genua dissolverentur? quomodo non membra collisa sunt? Quomodo non mente turbatus est, cum his eum verbis Isaac filius affaretur? Obtulit tamen,

[1] Gen. XXII, 5. — [2] Ibid. 7.

et colligavit Isaac, manuque dextera gladium arripuit, ut filium suum mactaret. O dexteram illam adversus filium armatam ! quibus exprimam verbis rem gestam nescio. Quomodo non obtorpuit manus? quomodo gladius de manu non excidit? quomodo non totus resolutus est et extabuit? quî potuit autem subsistere, et Isaac vinctum cernere? quomodo subito mortuus non remansit? quomodo illi inservierunt nervi? quomodo animus illum non defecit? non video, qua possim oratione rem gestam exprimere. Quotquot hic patres, aut matres estis, convenite, manum porrigite, orationem adjuvate: vires enim meas res excedunt, ignoscite; quin vos etiam ipsi succurrite. Sæpenumero quinque vel sex filios habet quispiam, et filias; si quando unus ex illis ægrotet, totum cubile pater circumcursat, oculos filii deosculatur, manus amplectitur, diem reputat noctem, et lumen tenebras, non quod elementa commutet, sed quod præ doloris acerbitate illis minime delectetur: mollia cubilia sternuntur, medici assident, multi satellites ægrum circumstant, totus omnino contabescit pater: licet pecuniæ copia suppetat, detestanda est illi: licet innumeris curis prematur, omnes abigit, neque potest ad sobrietatem redire præ nimia tristitia temulentus: totus etiam mundus illi insanabili malo laborat. Pari ratione mater quoque circumit distracta, perturbata, et ardens tota, et facultatem quærens dolorem cum ægro dividendi, vel potius integrum admittendi, ut afflictus filius morbo relevetur: nihili facit vitam præsentem, nihili futuram; sed omnibus istis optabilius est illi, ut totum filii morbum excipiat. Non suppetunt mihi verba, quibus affectionem istam repræsentem. Pone tibi ante oculos Abraham sic affectum illum quidem dolore, sed philosophantem, et mandato obtemperantem: subigebat naturam, et mandatum viscera ipsa superabat. Enimvero hæc, ut ante dixi, patiebatur ut homo; sed ut

Dei amans philosophabatur. Ac videre erat Isaac martyrem vivum et non vivum; mortuum et non mortuum. Nam quod ad parentis propositum attinet, mortuus est: quod autem ad Dei benignitatem, non est mortuus: siquidem Domini figura et imago fuit. Evenit ergo figura, et eam veritas subsecuta est. Postea colligatur Isaac, sed non jugulatur; vox enim superne venit misericordia et benignitate plena, quæ Patriarcham cohibet jam totum intentum et paratum ad cædem patrandam, quæ ait: « Abraham, » Abraham, ne injicias manum tuam ad puerulum[1]. » Cur non ad puerum, sed ad puerulum? Cur vili modo loquitur? homo quippe erat: filio opus erat, non puerulo; non servo, sed filio vero Unigenito, a Patre ad nos misso. « Ne injicias » manum tuam ad puerulum. » Figura contentus fuisti, accipe veritatem. Et Abraham quidem prophetat servos suos decipiens: videt autem veritatem secundum dicta sua impleri. Quid enim ait? « Sedete hic cum asina. Ego autem » et puerulus pertransibimus usque illuc, et postquam adoraverimus, revertemur ad vos[2]. » Dixit non ita sentiens: verum accidit potius ut dicebat, quam ut sentiebat. Pueros autem relinquit, ne vis illi inferatur, contra Dei sententiam pugnans: ne putantes servi senili quopiam morbo affectum senem, ejus ad cædem impetum prohiberent, dicerentque: « Quid agis, domine? filium ex promissione acceptum immolas? dilectum illum, a Deo datum; senectutis tuæ nutritium hæredem, successorem tuum, Saræ filium? Quid facias animadverte: rem communica cum conjuge tua, communi parente, quæ tot illum doloribus enixa est. Nos prius jugula, et postea filium. » Verum sapiens ille senex ipsos non secum assumit, qui se cohibituri erant: sed jubet victimam ipsam portare ligna, ut figura esset Servatoris crucem gestantis. Ligna autem gestans filius, locu-

[1] Gen. XXII, 11. — [2] Ibid. 5.

tusque paterna viscera commovit; sed a divino amore patrem non amovit. Quid enim ait? « Pater. » Cogites velim, quænam esset vox illa, « Pater. » Etenim et nos quando mactare volumus aut agnum, aut aliud quodpiam ex animalibus, ipsumque balare, tranquillamque vocem emittere videmus, misericordia movemur, licet non articulatam vocem proferat. Cogites itaque velim, quid hæc ovis fecisset, si infirmum quempiam hominem allocuta esset. « Pater ecce » ignem et ligna, ubi est ovis ad holocaustum [1]? » Ipse vero erat ex patris sententia illa ovis, quæ sacerdotem ad commiserationem movebat. Non enim sub disciplina Christi fuerat, qui dicebat: « Qui amat patrem aut matrem, aut » filium plus quam me, non est me dignus [2]. » Ille vero imitabatur Patrem, de quo dictum est: « Qui proprio Filio » suo non pepercit: sed pro nobis omnibus tradidit illum [3]. » « Ubi est ovis? » ait prudenter filius. Quid autem dicit pater: « Deus videbit sibi victimam in holocaustum, fili [4]. » Non domesticum, sed filium. Ille Unigenitus, et Deus etiam (Filius) est unigenitus: ille humeris ligna, et Christus humeris Crucem: ille cum nihil peccasset immolandus erat, et Filius Dei, cum nihil peccasset, crucifixus est. Ille jugulatus et non jugulatus est, Filius item Deus jugulatus et mortuus est, et non mortuus est. Nam quantum ad rerum exitum ille non mortuus est: Filius vero Dei carne mortuus est, sed Divinitas impassibilis mansit.

III. Semper enim Deus cum magnam quampiam rem dispensaturus est apud homines, eam prævenit, et umbram ejus prius depingit, ut cum veritas adveniret, ipsi fidem non negarent; ut cum imago præcessisset, a credendo non recederent. Exempli causa, sanctissima Virgo paritura erat, resque illa incredibilis videbatur: nam quomodo virgo pa-

[1] Gen. XXII, 7. — [2] Matth. X, 37. — [3] Rom. VIII, 32. — [4] Gen. XXII, 8.

rere possit præter naturæ legem? Sic enim genitus præter ordinem naturæ prodiret. Quis a sæculo vidit virginem parientem? Ne itaque Judæi in magnam incredulitatem abirent, prævenit Deus et adumbrat in Sara veritatem, ut cum quæstionem moverent quomodo Virgo genuerit, memoria repetentes potius dicerent: « Quomodo Sara genuit? » Imo etiam magis hoc ratiocinio: « Quomodo terra, virgo cum esset, genuit? » Ligo non erat; agricola, qui coleret eam, non aderat; herba in illa non pullulaverat; sulcus in ea nullus; arida erat; semen non susceperat; ros eam non lætam fecerat. Dic mihi quomodo, virgo cum esset, innumera herbarum genera emisit? At non potes rem explicare, sed dicis: « Ut voluit Deus. » Eodem igitur modo et de Virgine dicito. Cum dubitatio subit, disce non curiose inquirendum esse; cum Deus operatur, ne quæras an secundum naturam; quando naturæ ipsius Artifex operatur, ne quæstiones multas moveas. Dixit: « Germinet terra [1], » et statim in terræ viscera sermo ingressus est, et ad partum ipsam excitavit, virgoque genuit. Verbum erat id, quod procedebat, et innumera herbarum genera pullulare fecit, et per verbum terra proprium assumpsit ornamentum. Videreque erat terram motu agitatam, volucres nempe, aquatilia, terrestria animalia, prata, flores, arbores, vitem, olivam, sexcenta arborum genera, præcoces, suoque tempore prodeuntes fructus: quæ in planitie, quæ ad mare, ad lacus, ad flumina, ad fontes, quæ in montibus. Unus erat sermo operans, et terra suum assequebatur decorem. Interpretare mihi, Judæe, id quomodo factum sit; at non potes. Vides-ne quomodo error a semetipso supplantetur. Attende diligenter: quemadmodum enim dixi, quando vult Deus rem dispensare, quæ incredibilis hominibus videatur, præmittit figuram et umbram, ut ne veritas derepente veniens, in incredulitatem ipsos

[1] Gen. I, 11.

conjiciat. Opus erat ut Filius Dei veniret, hominumque genus baptizaret, veterem hominem renovaret, et eum, qui peccatum renovare volebat, demergeret, benedictionem induceret, maledictionem deleret, justitiam largiretur, homines Angelos faceret : adulterum accepturus et Filium facturus erat, quod etiam effecit, eum, qui ne terra quidem dignus erat, accepturus, et cœlo dignum facturus erat. Quoniam igitur hoc magnum miraculum, et incredibile multis erat, quomodo eadem ipsa natura unum hominem præfocet et justificet, peccatum deleat, et veritatem reducat ; ne dicerent Judæi dicta Christianorum esse fabulam : nam quî fieri potest, ut eadem ipsa aqua suffocet et vivificet ? Una est aqua, et quomodo possit duas operationes habere ? Quid igitur dispensat Deus, ut Judæorum impudentia coarguatur ? Filii Israël affligebantur, operibus lateritiis et laboribus affixi, et cum fletu clamabant dicentes : « Quis nos liberabit a servitute Ægyptiorum ? periimus, perditi sumus in operibus malis. » Quid igitur ? exaudivit illos Deus, misitque Moysem signis et prodigiis armatum. Venit Moyses ferens supplicia contra Pharaonem, pravum locustarum exercitum induxit : brucho imperavit, et ille venit : aquam in sanguinem mutavit ; pustulas ebullire fecit in hominibus, et in jumentis. Deinde, cum pòst tantas plagas Pharao non cederet, demum Deus mortem primogenitorum immittit, compendio dicam, ne his diutius immorans, promissa non compleam. Egressi sunt ex terra Ægypti, et venerunt ad oram maris. Exercitum post illos duxit Pharao cum multitudine curruum et equorum. Ut aciem vidit Israël, timore correptus est. Venit autem ad littus maris. Dixitque Deus Moysi : « Quid clamas ad me [1] ? » Atqui nihil dicebat Moyses. Sed dixit illi : « Deus sum, qui non ea solum, quæ labiis proferuntur audio, sed etiam ea, quæ in corde sunt, cog-

[1] Exod. XIV, 15.

nosco; ut discas, non clamore orationem, sed in animo emitti. « Quid clamas ad me ? » Labiis quidem suis nihil loquebatur, sed corde clamabat. Oratio quippe requiritur ex animo bono, non ex clamore magno. « Quid clamas ad » me? » Extendit virgam, quam manu gestabat, et percussit mare. Tum incompositus aquarum impetus exsiccatus est, et propriæ oblitus est naturæ. Tale quippe est elementum; cum Dei nutus accedit, propriæ obliviscitur naturæ, et propriam refrenat operationem. Quemadmodum enim ancilla bene affecta, mare, ubi vidit Domini sui famulum, obtemperavit et obedivit. Obedivit autem, non lignum aridum reverita, sed ob illum, qui in ligno crucifigendus erat. Vidit igitur imaginem, et statim intellexit veritatem, et recessit. Pertransivit, inquit, et ipse, et omnis populus Israël. Secuti sunt autem Ægyptii persequentes illos; nempe Pharao, et currus ejus et equites. Deinde postquam filii Israël pertransierant, supervenit aqua, et operuit Ægyptios. Dic mihi itaque, Judæe, quomodo aqua baptismatis duas habet operationes, ita ut alium suffocet, alium vivificet? Dic igitur mihi, quomodo mare illud, natura sua unum, alios quidem præfocavit, aliis autem viam præstitit, licet unus sit et incompositus aquarum impetus? Et quomodo illos quidem ceu famulos reveritum est, erga hos autem barbarum morem imitatum est? Interpretare mihi illud, o Judæe, qui cruci non credis, quomodo eadem ipsa aqua illos præfocavit, et hos servavit. Una erat aqua, unum mare, et horum ne pedem quidem madefecit, illorum vero ne vestigium quidem reliquit, sed omnes simul aqua cooperuit, communeque sepulcrum mare fecit universo populo Ægyptiorum. Dic, quæso, mihi hoc quomodo factum sit. Vides quomodo umbra præcesserit, ut ne veritati fides negaretur? quomodo illa quidem umbra, hæc autem veritas; illa umbra, hæ res ipsæ. Vides, ut jam dixi, Deum, cum vult opus

quoddam mirabile perpetrare, figuras et umbras præmittere, ut sic procedens veritas facile accipiatur? Necesse autem est ut imago sit inferior Evangelio pacis. Illic calceamenta, et hic quoque calceamenta : illic virga, hic thorax. Moyses quasi viatoribus, Paulus quasi militibus præcipiebat : illi a terra in terram, et ideo viatores ; ego a terra in cœlum, ideo miles. Quare? Quoniam via mea per aërem latrociniis infestatur, dæmones mihi occurrunt. Ideo fiduciam denudatam licet habeo, ideo thoracem justitiæ, ideo cingulum veritatis. Non sum enim viator tantum, sed etiam miles. « Angusta et arcta via est, quæ ducit ad vitam[1]. » Vide igitur quomodo Paulus res ipsas, Moyses vero figuras administret: quomodo sensilia, et quomodo spiritualia se habeant. Studeamus igitur et nos, dilecti, Abraham imitari, ut hospitio excipiamur in ejus sinu, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui gloria et imperium, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA II.

De Melchisedecho.

I. Apostolicam hodie vobis mensam apponere volo, et ad pelagus vocis illius divini Pauli sermonem extendere paro. Sed quid faciam? Hæreo timeoque ne a portu solventes et ad profundum apostolicarum sententiarum progressi, caligine corripiamur, ut solet accidere vectorum imperitioribus. Illi namque, postquam, relicta continente, ab utraque navis parte pelagus viderint, nihilque aliud

[1] Matth. VII, 14.

quam pontum et cœlum, vertigine corripiuntur, ac navim cum mari in orbem verti putant. Verum non ex maris natura, sed ex navigantium imperitia vertigines oriuntur. Alii enim nautæ, nudis corporibus sese, præcipites dant in undas, nec quidquam hujusmodi patiuntur : sed postquam in ipsum profundum devenerunt, securius degunt, quam ii, qui in ipso solo sedent, salsuginemque ore, oculis, totoque corpore excipientes, id non ægre ferunt. Tantum taleque est imperitiæ malum; tantum vicissim peritiæ bonum. Hæc terribilia quæque parvi facere suadet; illa vero, etiam ea, quæ tuta sunt, suspecta habere et formidare. Alii enim in ipsis præaltis tabulatis navis sedentes caligine corripiuntur : alii in mediis etiam fluctibus non perturbantur. Hoc item menti nostræ accidit : nam illam sæpe affectuum fluctus invadunt, ipsis marinus fluctibus vehementiores, qui tempestatis instar, animum deprimunt ac deorsum trahunt, spiritus malarum cupiditatum, qui magnam animis perturbationem inferunt. Sed qui imperitus imparatusque est, incipiente iræ tempestate, statim perturbatur, concutitur, agitatur. Videt animam affectibus demergi, et naufragium pati; at qui paratus meditatusque est, hæc strenue sustinet, tanquam nauclerus ad gubernaculum sedens; sic mentem supra motus animi constituens, non prius desinit omnia moliri, donec scapham ad tranquillum philosophiæ portum deduxerit. Illud itaque quod in mari accidit, et quod animo contingit, etiam in Scripturarum expositione accidere necesse est, ut nempe commoveamur et perturbemur quando in altum venimus; non quod formidandum sit pelagus, sed quod nos, qui navigamus, imperiti simus. Quod enim accidere possit, ut sermo natura sua facilis, audientium imperitia difficilis evadat, Paulum vobis testem afferam. Cum dixisset enim Christum fuisse pontificem secundum ordinem Melchisedech, et disquire-

ret quisnam esset ille Melchisedech, intulit : « De quo » grandis nobis est sermo, et explicatu difficilis [1]. » Quid dicis, Paule? An explicatu difficilis tibi, qui spirituali sapientia præditus es? qui arcana audivisti? qui ad tertium cœlum raptus es? Si tibi explicatu difficilis, cui comprehensibilis erit? Mihi explicatu difficilis, inquit, est, non ob meam imbecillitatem, sed ob imperitiam auditorum; cum ergo dixisset : « Explicatu difficilis, » subjunxit, « Quo» niam imbecilles facti estis ad audiendum [2]. » Vides-ne non naturam sermonis, sed audientium imperitiam rem, quæ per se difficilis non erat, difficilem reddidisse? eadem porro causa non difficilem modo, sed etiam eum, brevis cum sit, longum reddit. Quapropter non explicatu difficilem modo dixit, sed etiam grandem, et longitudinis et difficultatis causam adjiciens, aurium imbecillitatem. Quemadmodum enim ægrotis non apponenda est mensa facile parabilis, sed variis referta cibis, ut si æger hunc respuat, alterum accipiat; et hoc non admittat, aliud sumat; si hunc repellat, alterum deligat; ut varietate difficultatem vincamus ac diversitate lautitiaque mensæ, animi fastidio medeamur; ita sæpe in concione faciendum, quando imbecilles sumus, longa apponenda est oratio, variis similitudinibus et exemplis instructa, apparatu etiam ac periodis, aliisque similibus, ut ex omnibus facilis nobis sit utiliorum delectus. Verum etiamsi grandis sermo esset explicatuque difficilis, non tamen privavit eos doctrina de Melchisedecho. Cum enim dicit : « Grandis et explicatu » difficilis, » eorum studium excitat, ne ad audiendum segniores sint : cum autem mensam apponit, eorum desiderio gratificatur.

II. Hoc et nos faciamus : etiamsi ad pelagus et profundum sententiarum pertingere non possimus, nos confi-

[1] Hebr. v, 11. — [2] Ibid.

denter mari committamus, non nostris freti viribus, sed gratia nobis superne data : non fiducia nostra, sed ob utilitatem vestram mari nos committamus, hac in re Paulum imitantes. Quod enim non privaverit eos sermone de Melchisedecho, audi sequentia. Cum ergo dixisset : « De quo » nobis grandis est sermo, et explicatu difficilis, » subjunxit : « Hic enim Melchisedech, rex justitiæ, itemque rex » Salem, id est, rex pacis, sine patre, sine matre, sine » genealogia, neque initium dierum, neque finem vitæ ha- » bens, assimilatus autem Filio, manet sacerdos in perpe- » tuum [1]. » Nonne aures vestras feriit, dum de homine loquens dixit : « Sine patre, sine matre, sine genealogia ? » Ecquid dico, de homine? nam si de Filio diceretur, annon magnam moveret quæstionem? Nam si sine patre, quomodo filius? si sine matre, quomodo unigenitus? Filius enim patrem habeat oportet, alias vero filius non fuerit. Sed sine patre et sine matre est Filius Dei ; sine patre secundum supernam, sine matre secundum infernam generationem. Nam neque in terra patrem habuit, neque in cœlis matrem, « Sine genealogia. » Audiant ii, qui substantiam ejus curiose explorant. Atqui illud « Sine genea- » logia, » putant quidam de superna ejus generatione dictum esse. Hæretici porro neque hoc volunt; nam et illam curiose inquirunt ac scrutantur; moderatiores autem ex illis, illa concessa, de hac terrena dici putant illud, « Sine » genealogia. » Ostendamus ergo de utraque generatione hoc dixisse Paulum, de superna nempe et de terrena. Nam et illa tremenda, et hæc admodum arcana est. Quapropter Esaïas ait : « Generationem ejus quis enarrabit [2]? » Verum, inquies, de cœlesti illa agit Propheta. Quid ergo dicemus de Paulo, qui, postquam duas generationes commemoraverat, illud subjunxit : « Sine genealogia ; » ut

[1] Hebr. VII, 1-3. — [2] Isaï. LIII, 8.

non modo secundum illam generationem, qua sine matre erat; sed etiam secundum hanc terrenam, qua sine patre erat, illum sine genealogia esse crederes. Ideo cum ambas posuisset, tunc dixit : « Sine genealogia. » Etenim hæc terrena incomprehensibilis est, ut cœlestem illam ne quidem inspicere audeamus. Nam si vestibula templi ita tremenda et inaccessa erant, ad adyta quis ingredi ausus esset? Quod a Patre genitus sit novi, quomodo autem, nescio. Quod a Virgine natus sit novi, modum autem neque hic capio. Utraque generatio in confesso est, et utriusque modus tacetur. Et sicut hic de Virgine, ignorans quomodo ex Virgine natus sit, ipsum esse natum confiteor, neque rem tollo propter ignorantiam ; ita et tu fac de Patre ; etsi non noveris quomodo genitus sit ab eo Filius, confitere tamen. Si dixerit tibi hæreticus : « Quomodo genitus est ex Patre Filius? » ejus fastum in terram deprime, et dic illi : « Descende de cœlis, et ostende quomodo natus ex Virgine, et tunc ad illa respice. » Detine ipsum, et conclude, ne sinas resilire, et in labyrinthum ratiociniorum regredi ; sed detine et suffoca, non manu, sed verbo. Ne des illi dilationem, ut effugiat quo velit. Hinc enim tumultum excitant inter disputandum, quia nos sequimur illos, neque abducimus eos sub leges divinarum Scripturarum. Murum ipsi undique circumpone, testimonia Scripturarum, ac ne hiscere quidem poterit. Dic quomodo natus est ex Virgine? non gradum revoco, non recedo. Verum non poterit nobis modum enarrare, etsi sexcenties id contendat. Cum enim Deus occluserit, quis postea aperiat? Hæc sola possunt fide percipi. Si porro nequeas, sed ratiocinia quæras, id tibi dicam, quod Christus Nicodemo : « Si terrena dixi vobis, et non creditis, » quomodo, si dixero cœlestia, credetis[1]? » De ortu ex Virgine dixi, et non intelligis, nec hiscere audes, et tamen

[1] Joan. III, 12.

supernam generationem curiose exploras. Atque utinam cœlum tantum; sed tu etiam cœlorum Dominum curiose rimaris. « Si terrena dixi vobis, et non creditis. » Non dixit : « Non persuademini; » sed, « Non creditis; » ostendens nobis, si terrena fide opus habeant, multo magis cœlestia. Etsi tunc Nicodemo de partu loqueretur longe minore ; de baptismate namque sermo erat, et de regeneratione spirituali : sed palam est ea etiam fide esse comprehensibilia. Terrena autem illa vocavit, non quod terrena vere sint, sed quod in terra consommentur, et comparatione illius ineffabilis, et omnem mentem superantis generationis, hæc sint terrena. Si ergo non potest intelligi quo pacto ex aquis regeneremur, sed sola fide id percipere oporteat, neque modum curiose explorare, quantæ insaniæ fuerit de superna generatione unigeniti Filii humana ratiocinia movere, et modi generationis rationes expetere? Quomodo sine patre et sine matre Dei Filius, et quomodo sine genealogia sit, satis demonstratum est.

III. Sed quoniam multi non intelligentes quæ de Melchisedecho scripta sunt, ipsum etiam Christo majorem esse dixerunt, hæresimque constituerunt, et vocantur Melchisedecitæ, nobisque contendunt, et pugnant ipsum esse Christo majorem, illud adducentes : « Tu es sacerdos » in æternum secundum ordinem Melchisedech [1], » illis quoque occurrere oportet. Dicunt enim « : Quomodo non fuerit ille Christo major, secundum cujus imaginem et ordinem Christus sacerdotium exercet ? » Nos ergo dicimus ipsum hominem esse, perinde atque nos passionibus obnoxium, nec majorem Christo, imo nec Joanne Baptista, « Major » enim illo, inquit Christus, inter natos mulierum non » surrexit [2]. » Alii rursum errantes dicunt ipsum esse Spiritum sanctum (2), sed hoc non dicimus nos. Nam quæ

[1] Psal. cix, 4. — [2] Matth. xi, 11.

necessitas fuisset Verbum Dei incarnari, si jam olim Spiritus sanctus homo factus fuisset? Quia vero nec major Christo, nec Spiritus sanctus est, dicant nobis illi, cujus loci ipsum esse statuant, an cœlestis? an terrestris? an subterranei? Si ergo dicant Melchisedechum vel e Cœlestium numero, vel alius cujuscumque loci esse, audiant illum genu flectere Christo, qui incarnatus est ex Deipara Maria; ait enim Apostolus: « Ipsi omne genu flectetur[1], etc. » Si omne genu flectitur, sane Melchisedech Christo minor fuerit, adorat enim Christum. Si infelices illi ac miseri ea quæ sequuntur considerent; nam subjungit : « Assimilatus » Filio Dei [2]; » ita intelligendum est, ipsum nempe, perinde atque nos ad imaginem et similitudinem Dei factum fuisse. Judæi porro dicunt ipsum ex fornicatione natum esse, ideoque sine genealogia esse; quibus nos dicemus, quod ipsi perperam loquantur. Etenim Salomonis, qui adultera Uriæ uxore natus est, genealogia tamen ducitur. Sed quoniam Melchisedech typus erat Domini, et imaginem ferebat Christi, quemadmodum et Jonas, ideo Scriptura ejus patrem tacuit; ut in illo tanquam in imagine, Christum, qui vere sine patre et sine genealogia est, intueamur. Hoc etiam nobis objiciunt Melchisedecitæ. Quid sibi vult ergo id quod dicit ei Pater : « Tu es sacerdos in æternum se» cundum ordinem Melchisedech? » Quibus respondemus Melchisedechum virum fuisse justum, et vere imaginem tulisse Christi. Ille itaque prophetico Spiritu motus, futuram oblationem pro gentibus proferendam intelligens, pane et vino Deum coluit, Christum venturum imitatus. Quoniam igitur Judæorum synagoga secundum ordinem Aaronis hostiam offerebat Deo, non panem et vinum, sed vitulos et agnos, et cruentis sacrificiis gloriam Deo referebat, Deus ad eum, qui ex Virgine Maria nasciturus erat,

[1] Philip. II, 10. — [2] Hebr. VII, 3.

Jesum Christum Filium Dei, clamat et dicit : « Tu es sa- » cerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech, » non secundum ordinem Aaronis, qui vitulis et agnis Deo cultum referebat; sed, « Tu es sacerdos in æternum se- » cundum ordinem Melchisedech, » eorum perpetua munera Deo offerens. Per quem Patri gloria cum sanctissimo Spiritu, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA III.

In Joseph et de Continentia.

I. Mihi [1] quidem semper utilissimus videtur, et Christi servis dignus sermo de continentia : maxime autem tempore hoc, quando Christum induti pueri Ecclesiæ præ aliis bonis continentiam possidere maxime debent. Nemo injuste vel intempestive de fortitudine et certamine factum dixerit sermonem, cum athletæ juxta olympicas leges exercentur. Itaque et nos nunc athletas Christi, quos vidimus accepisse virtutem a Spiritu propter divina sacramenta, ad agonem spiritualem missuri, merito de continentia disserimus. In mundanis enim certaminibus post victoriam coronæ; in Christi autem stadiis ante victoriam coronæ. Quare autem coronatos in agonem mittit nos Christus? ut metum incutiat adversariis, sensusque nostros erigat : ut ad honorem a Deo nobis datum spectantes, nihil indignum Domino vel loquamur, vel faciamus. Nam si rex aliquis purpura amictus, coronaque caput ornatus, et victus naturæ affectionibus, indignum quiddam regia majestate fecerit, mox ut in regiam stolam aspexerit, emendat se,

[1] Vide D. Guillon, tom. xvi, pag. 417-420.

operamque dat ne posthac a fœdis vincatur cupiditatibus. Et tu quoque indutus Christum, vitata turpis animæ concupiscentia, ad divinam statim stolam respice, meliorque statim eris, neque maligni artibus offenderis. Igitur pulchrum quidem continentiam commendare laudibus, pulchrius autem possidere. Et sane non parum ad continentiam incitantur, qui multum de ea loquuntur et audiunt. Atque eam ob rem virtutes Sanctorum celebrare sacris Scripturis voluit Deus, ut omnes homines in illorum trahantur imitationem, vestigiaque illorum diligenter sequendo, persuasi continentiam parent. Etenim si in gymnicis certaminibus plerique, visis athletis coronatis, accensi, etiam ipsi se exuerunt, et multos sudores laboresque pertulerunt, ut ramis vel oleæ vel lauri coronarentur : quanta ergo nos convenit alacritate pro continentia sudores ferre, quando alios a Deo coronatos videmus, ut cœlestibus redimiamur coronis, propter bona salutariaque facinora? Quomodo non grave, et multa ira dignum, si athletas allectet folium lauri vel olivæ, et gloria transitoriæ hujus vitæ : nos autem nihil moveant Christi munera, ut omnem voluptatem amoveamus, et timorem Dei præferamus concupiscentiis? Porro non in solis hominibus videmus similium imitationem, sed et in brutis. Nam et columbæ sæpe, visa una avolante, statim sequuntur omnes : et pullus generosus in equorum armento exiliens, secum rapit omne armentum. Et inter vos, ut in armento Christi, bonus est pullus Joseph continentissimus, cœlestibus exultationibus ad sui imitationem nos conservos vocans.

II. Saltemus igitur cum bono adolescente spiritualem choream, laudantes ipsius continentiam, non verbis solum, sed et operum imitatione. Ille igitur, ille erat diligens et perpetuus continentiæ custos, cum posset reginæ ipsi imperare, et in deliciis atque luxu divitem et volup-

tarium agere. Verumtamen quamvis talium et tantorum dominus futurus, cum cogitasset quod divitiæ quidem, et potentia ac gloria cum præsenti vita transeant, et temporalium lucrum duntaxat habeant, solius autem virtutis nullus sit finis, ideo voluptatibus timorem Christi, ut frenum quoddam injecit. Divitias autem et delicias, ac promissiones dominæ derisit, miseriam in carcere dulciorem censens præclaris domiciliis, tametsi his qui excellenter formosi sunt, difficile est imperare voluptati. Hic autem tantum specimen exhibuit continentiæ, ut pulchritudine animæ pulchritudinem corporis occultaret, stellæ cuidam pulchræ formositate corporis, Angelis autem venustate animæ conferendus. Nos autem decet admirari, non solum adolescentis continentiam, sed et pericula, quæ pro illa sustinuit, qui morte gravius ac terribilius judicavit servire voluptatibus. Admirabitur autem, qui virtutem ipsius diligenter cognoverit, et tempora expenderit in quibus animam puram servavit. Nam priusquam in terra et Dominus et opifex universi apparuit, libertatem custodivit mentis. In domo impiorum educabatur, multos habebat ad deteriora adhortantes, carebat continentiæ magistro. Omnes voluptati serviebant, ventri indulgebant, nihil pium, nihil sanctum faciebant : attamen in tantorum taliumque impiorum corona, videns dominam intemperantem jacere, cœlestium thesaurorum proditor non est factus, sed Spiritus templum indeprædabile custodivit, malens mori, quam servire voluptatibus. Non audierat Paulum dicentem, « Corpora nostra membra Christi esse : » et priusquam audiret vocem divinam, non minor apparuit iis qui cœlestibus promissionibus honorati sunt, docens nos in ecclesiis quam oporteat nos certare, et incorruptam servare animam. Nam si ego, dicere potest Joseph, qui ante natum Christum fui, nec audivi excelsum apostolum Pau-

lum clamantem « Corpora nostra membra esse Christi [1], » putavi Dei servos decere ut imperent voluptati : nec inventus sum continentiæ decoctor, quamvis multa pericula parata viderem : quantum vos convenit cum timore et tremore vivere in continentia, ut ne appareatis indigni honore, et ne membra Christi fiant membra scorti? Hoc verbum potest omnem animam continentia munire, hoc verbum ardentes concupiscentias facile restinguit. Neque imber in ignem cadens, ita facile flammam deprimit, ut malas concupiscentias marcescere facit sermo ille in animam admissus.

III. Eosdem sermones nobis loqui et magnus Job potest, qui non solum diligens continentiæ fuit exercitator, sed et legem oculis suis posuit, ne in virginis viderent faciem [2], ne forte mentem illius irradians raperet pulchritudo : quamvis quis non admiraretur et obstupesceret, videns virum hunc cum diabolo quidem viriliter certare, et omnes maligni machinas vincere, virginis autem faciem fugere, et a formosæ puellæ aspectu oculos subducere? Diabolum quidem videns accedentem non fugit, sed mansit sicut leo viribus fidens : virgine autem visa non stetit, neque moratus in contuenda pulchritudine, sed statim secessit. Censebat nimirum in prælio contra dæmones virili et audaci animo opus : in continentiæ autem præparatione victoriam concedi, non ex virginum consuetudine, sed secessu. Quisquis igitur promittit virginitatem, accipiat consilia continentissimi omnium hominum, qui et ipse ante Christum incarnatum tam diligens continentiæ fuit custos. Neque enim negligenter audiendum, quod ante Christum incarnatum apparuerint justi tantum continentiæ specimen exhibentes. Non enim erat quod tanta vi ad virtutem illam urgeret, neque virginibus crimen erat ne-

[1] 1 Cor. vi, 15. — [2] Job. xxxi, 1.

glecta continentiæ possessio. Quomodo autem hoc? quia hujus causæ gratia Deus excelsus universorum opifex nostram accepit formam, ut Angelorum sanctimoniam ex cœlo deduceret. Quando igitur homines post tantum honorem voluptatibus se mancipant, dici nequit temeritatis magnitudo, qua membra Christi membra meretricis facientes, Domini misericordiam afficiunt, et quantum in eis est, vanam reddunt. Audiunt dæmones, et timent, quia Deus non connivet ut conjungantur sibi, nos autem sibi adjungat. Et audent fidelium quidam abscindere se a Christo, et jungere meretricibus? Non tantum est malum e cœlo in lutum cadere, quantum malum fuerit membrum Christi factum a divino honore excidere, et membrum fieri scorti.

IV. Quando igitur concupiscentia mala inflammat animam, statim recordare Christi, cogita astare tibi Paulum adhortantem, ac dicentem : « Nescitis quod corpora vestra membra sunt Christi? Gerens membra Christi, faciesne membra scorti [1]? » Si illorum verborum fueris recordatus, statim fugientem videbis voluptatem. Nam si ancillas domina casta et pudica turpitudini deditas statim solo aspectu pudicas facit, quid mirum, si titillantem voluptatem Christi memoria statim sopit? semper crucem habe ante oculos tuos radiantem, et purus a peccatis per id temporis abibis. Nam sicut columna nubis figura nostræ crucis, Hebræorum multitudinem protegebat [2], ne quid mali ab Ægyptiis pateretur : ita crux ante oculos visa, omnem statim abigit malam voluptatem. Hæc enim salus est animæ, fœdarumque concupiscentiarum salubre antidotum. Etenim infirmitates corporis medicorum artes sanant, animam autem ægrotam curant statim eloquia Christi. Eapropter et eos qui peccarunt, et adhuc carnis serviunt

[1] 1 Cor. VI, 15. — [2] Exod. XIII, 21.

voluptatibus, oramus et precamur, ut excitentur ac resipiscant, ne omnino ab affectionibus vincantur, neve impetu ferantur, neve in amaram servitutem sponte se subjiciant, sed se in acie opponant, et timore Christi mentem corroborent, ac ejiciant ex arce gravem dominam : ut abjecta omni macula, et peccantium turba, cum sancta et incorrupta anima possimus accedere ad divina et reverenda sacramenta magni Dei et Salvatoris Jesu Christi : cui gloria et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA IV.

Homilia hortatoria habita in Templo sanctæ Anastasiæ adversus eos qui non affuerant ; ac demonstratio de agonibus et certaminibus beati et justi Jobi.

I. Quanto [1] pauciores sunt ii, qui convenire solebant, tanto majore nos utemur alacritate : neque enim æquum fuerit absentium ignaviam studium nostrum labefactare ; sed propterea lautiorem apponemus mensam, ut quantum damni passi sint experimento discentes, studiosiores postea sint circa conventus hujusmodi. Ideo charitatem vestram rogo dictis attendatis. Sic enim duplex vobis lucrum proveniet. Absentibus enim dicta referentes, studiosiores illos efficietis, animamque vestram philosophiæ magis deditam reddetis. Quemadmodum enim terræ natura, si negligatur, herbas affert malas ; sed si frequenter agricolarum manibus fruatur, fructum reddit opportuno tempore : sic et hominis anima, quæ in ignavia jacet delictorum, spinas

[1] Vide D. Guillon, tom. xv, pag. 429-437.

parit; quæ vero studiose colitur, vernantem virtutis fert fructum. Ideo Sapiens quidam admonet, dicens: « Quasi » ager est vir stultus, et quasi vinea vir mente carens; si » reliqueris eum, arescet, ac fœnum stulte proferet [1]. » Ne igitur hoc nunc eveniat, frequenter verbi falcem immittimus; et si quid mali germinet, assidue amputamus; si quid autem opportunum, si fructum habeat, nutrimus et irrigamus, et ad maturitatem adducimus, assiduam rei curam habentes. Duplici enim, imo triplici egemus providentia; primo, ut a nequitia liberemur; secundo, ut virtutem possideamus; ad hæc vero ut acquisitam virtutem servemus: ubi etiam multo labore est opus. Nam malignus dæmon bona operantibus nobis magis invidet, et bene operantes invadit. Ac sicut piratæ si quam navim videant arena onustam prætereunt; sin vero sarcinas pretiosas et divitias ferentem, hanc adoriuntur, infra perforantes, superne oppugnantes, nullamque machinam non adhibent. Ita et diabolus illos maxime adoriri solet, qui virtutis copiam magnam collegerunt, ipsisque invidere et insidias struere. Tales ergo homines in orbe erant Jobi tempore: et adversus illum solum sese accinxit diabolus, machinasque omnes contra illum movit. Sed non potuit inferre naufragium; imo majorem sarcinam effecit et ampliorem negotiationem. Ejusmodi enim est virtus: impugnata potentior efficitur, et insidiis impetita tutior evadit: ut in Beato illo contigit: qui undique oppugnatus, firmior constitit, et mille telis exceptis, non cessit, sed diaboli pharetram evacuavit; ipse vero non cecidit, neque supplantatus est: sed sicut optimus gubernator, nec furente mari, nec concitatis fluctibus immergebatur; neque in tranquillo tempore negligentior erat; sed in utroque temporum discrimine, parem servabat artem: et neque divitiæ ipsum inflabant, neque

[1] Prov. xxiv, 30.

paupertas ejus animum deprimebat. Nec igitur cum res illi pro voto cederent, ignavior erat, neque cum tota domus ejus eversa fuit, et universa in perniciem ierunt, turbatus est, nec a virtute constantiaque sua deflexit. Audiant divites, audiant pauperes : ambobus enim hæc enarratio utilis est. Imo vero omnibus hæc historia utilitatem affert; tam iis qui prospere rem agunt, quam iis qui in calamitate versantur. Utraque enim arma assumens, pietatis certator, orbis athleta coronatus, in utroque tropæum erexit : et in omni belli genere, dæmone illo irruente, in omni certamine stabat, et in omnibus victor proclamabatur : ac sicut miles generosus, qui sciret noctu pugnare, muros oppugnare, navalem pugnam committere, pedes concertare, arcu, lancea, funda, telis, omnique pugnæ genere adversarios superare et ubique vincere ; sic generosus ille, quamvis tentationem cum fortitudine magna tulit, a paupertate, a fame, a morbo, a dolore, a filiorum pernicie, ab amicis, ab inimicis, ab uxore, a servis partam. Neque enim humana calamitas ulla est, quæ non in corpus ejus inflicta fuerit. Attamen retibus omnibus et diaboli illiciis superior fuit. Quodque mirabilius est, omnia in illum irruebant, omnia cum exuperantia, omnia uno tempore.

II. Ne hoc solum consideres quod tanta passus sit ; sed adde, non paulatim, neque dato temporis, respirandi causa, spatio ; sed omnia simul et uno tempore : non modicum autem illud est tentationum additamentum. In reliquis enim hominibus nemo inveniatur, qui omnia simul patiatur; sed si cum paupertate concertet, bona tamen valetudine fruitur ; si paupertate simul et morbo circumveniatur : at sæpe uxorem habet ad gravia patienda solatium afferentem, quæ portus instar ipsi sit. Sin nec uxorem habeat talem, at eam tamen quæ non perniciosa consulat ; sin etiam perniciosa consulentem, at non filios omnes uno temporis

momento perdit; si uno temporis momento, at non illo modo; si illo modo, at amicos habet, qui se consolentur; si non consolentur, at non domestici insultant; sin insultent, at non in faciem conspuunt; si autem illi etiam in faciem conspuant, at non ille tali morbo detinetur, si tali morbo detineatur, tamen domicilio et tecto fruitur, neque in fimo sedet; si in fimo sedeat, at habet qui sibi manum porrigant; sin non habeat qui sibi manum porrigant, at non habet qui contra se invehantur. Hic autem illa omnia sustinuit; quodque mirabilius est, ut jam dixi, omnia simul: quod id efficit ut mala duplo et triplo majora videantur esse, quando is qui cum malis concertat, ne respirandi quidem solatium habet; sed ex continuitate inflicti mali major dolor et perturbatio oritur, quod hic contigit. Nam ovium perniciem et incendium excepit boum rapina, et hanc asinorum; hanc vero camelorum captura et servorum cædes: istam vero filiorum pernicies, et terribile illud insolutumque mortis genus horribiliusque sepulcrum; idipsum enim et exitium et sepulcrum fuit: et mensa, quæ nunc cibum sumentia corpora, nunc quoque concisa excepit: et phialæ atque pocula cum vino sanguinem excipientia, et concisa membro. Attamen hanc gravem tragœdiam graviora alia excipiunt, cum ne vel tantillum respirasset. Hinc enim vermium scaturigines, saniei torrentes, in fimo sedes, testa quæ latera radat, vulnerum fœtor, qui novum illud famis genus induxit, ac ne præsentes quidem tangere sinens, graviorem, quam ipsa fames, molestiam inducebat: et hæc non duorum, non decem, non viginti, non centum dierum spatio, sed plurimis mensibus. Neque hic steterunt corporeæ calamitates: sed cum in hoc statu ille esset, et undique ille intus cruciaretur, extrinsecus uxoris machinæ invehebantur: dæmonis telum effecta conjux, virum suum lingua impetit, et pacto initio cum diabolo, illum telis op-

pugnat, iis, quæ supra diximus, acerbioribus et perniciosioribus : neque hic fuit certaminum finis ; sed initia et proœmia aciei erant. Quia enim nihil inde lucratus erat diabolus, amicorum chorus accessit, qui commiserantium specie, inimicorum tamen more insiliunt in jacentem, et ulcera refricant sibi mutuo succedentes, neque respirare sinentes, multis circulis ipsum circumdantes, molestamque agentes choream. Dicam etiam noctis intolerabilem tentationem, quæ et ipsa nova insolitaque erat. Cæteris namque hominibus omnibus, licet innumera patiantur gravia, licet in carcere habitent, licet catena constringantur, et et calamitates suas deplorent, licet corporis mutilationem patiantur, licet fame premantur, et morbo, laboribusque et ærumnis ; attamen nox adveniens consolationis pharmacum adducit, corpus laboribus vacuum, et animam a curis liberam dimittens. Quoniam vero illi tunc portus in scopulum versus est, et pharmacum fuit ulcus, consolatio gravioris terribiliorisque doloris additamentum ; tempestas ipsi fuit in nocte, quæ cæteris hominibus parit tranquillitatem. Et fugiebat quidem ille quasi a tempestatibus diei, ob intolerabiles illos dolores ; invenit autem procellas, vortices, petras et saxa latentia, ita ut jam diei fluctus optaret. Ideoque ille hoc novum malum enarrans clamabat, dicens: « Si accubem, dico : Quando dies erit? si surgam, dico : » Quando vespera [1]? » Qua de causa, dic mihi ? Nam in die quidem jure noctem requiris ; vesperam enim ille noctem vocat, quæ a diurnis malis dat requiem : cum autem nox advenit, tunc adest tranquillitas, et dolorum sollicitudinumque oblivio. Cur ergo rursus diem requiris? Quia mihi nox die molestior est. Neque enim mihi immunitatem a laboribus præstat, sed eorum augmentum et tumultus, atque perturbationes : atque hoc ipsum declarans dicebat : « Terres me

[1] Job. VII, 4.

»in insomniis, et in visis me percellis [1]. » Etenim timore percellebatur tremendis illis nocturnis visis, intolerando timore, mentis excussu terroreque obrutus.

III. Annon defatigamini tam frequentes illas audientes calamitates? At ille patiens non fatiscebat. Quamobrem rogo charitatem vestram, adhuc paululum expectetis. Nondum enim totum diximus : neque alia diximus quæ exuperant. Unum quidem erat, quod omnia mala, quæ hominibus accidunt, unum corpus perferret ; aliud vero, quod omnia simul, nec vel minimam habebat requiem vel dilationem. Tertium addere volo. Quodnam illud est ? Quod dictorum singula non modo simul ingruerent, sed etiam cum vi magna et vehementia : nam paupertas ejus erat omni paupertate gravior ; morbus item, sedes, filiorum pernicies, bonorumque omnium. Perpende autem : perdidit quispiam bona sua ? at non penitus omnia, neque tali modo. Amisit filios ? At nunquam uno momento omnes, neque tot, neque tales. In morbum incidit ? At non talem : sed vel febri laboravit, vel mutilatione, vel simili consuetoque morbo. Illa autem plaga insolita erat, quæ uni patienti nota esset. Nullus enim sermo explicare possit quam acerba essent ulcera illa, et quantum inferrent vulnera dolorem. Sed satis est dixisse quis malum inflixerit, et quam exulcerato is animo esset, ut plagæ magnitudo ostendatur. Nova item et insolita erat ejus sedes. Neque enim ullus unquam pauper sic sedit omne tempore sub dio, ut ille sedebat vestibus nudatus, tecto privatus omni, in fimo vermibus scatens et sedens. Sæpe evenit ut quis malam haberet uxorem : sed nulla unquam tam improba fuit : quæ in tanta calamitate virum insectaretur, et gladium acueret adversus animam ipsius, taliaque consilia. Amicorum quoque et domesticorum animum considera : famis quoque novum

[1] Job, VII, 14.

genus, quod mensa apposita nihil gustare posset. Dicam et quartam hyperbolem, divitias nempe et prosperitatem pristinam. Nam qui ab initio in paupertate vixit, facilius fert illam; utpote qui malum illud diu tulerit : qui autem ex tanta opulentia in paupertatem delapsus est, utpote nec expertus nec noscens illam, verisimile est id gravius sensisse, acerbius doluisse, et magis turbatum fuisse. Quinta etiam dici possit; quænam illa? In aliis quidem, singuli homines qui multorum sibi malorum conscii sunt, causam norunt, cujus causa patiuntur : idque non parum est ad consolationem. Ille vero ne quidem cogitare poterat quod delictorum peccatorumque pœnas daret : et hoc maxime ratiocinium ejus turbabat : cum enim vitam suam perpendebat, et conscientiam suam plus quam sol effulgentem, ac recte factorum multitudinem, noverat se coronis, et bravio et præmiis innumeris esse dignum. Cum autem corpus suum respiciebat, ulcera, et omnia quæ sibi acciderant, videns se graviora pati, quam qui extrema scelera perpetrarant, nullam causam invenire et dicere poterat cur talia pateretur. Ideo ad incomprehensibilem Dei dispensationem confugiens dicebat : « Sicut Domino placuit, ita factum est [1]. » Et uxorem reprimens ex iis quæ suppetebant, rationem addidit, quæ pietatem ejus admodum ostendebat, sic dicens : « Si bona suscepimus a Domino, mala non sustine- » bimus [2]? » Aliam quoque dicam hyperbolem, quæ athletam illum maxime coronet ac prædicet, ostendatque illius animam sublimem, ad cœlum usque pertigisse. Quænam igitur illa est? Temporis differentia. Cum enim ante gratiam et ante legem fuerit, tali tamen plenus erat philosophia. Non parum autem illud est, sed quod sexcentas possit nectere coronas. Eorumdem enim recte factorum non eædem sunt mercedes, cum alius quidem priscis illis

[1] Job. II, 21. — [2] Ibid. 10.

temporibus hæc patravit; alius autem infimo ævo; sed prioris longe majores. Neque enim par res est, postquam Christus advenit, postquam tot tantaque exhibuit et monuit, et philosophandi consilia dedit præclara agere, ante et ipsius adventum, imo ante legem et Prophetas similia præstare. Propterea postquam advenit, majorem virtutem requirit, dicens: « Nisi abundaverit justitia vestra plus quam Scribarum » et Pharisæorum, non intrabitis in regnum cœlorum [1]. » Quanto major enim fuit doctrina, tanto justiores et majores virtutis mensuræ positæ sunt. At hic non doctrina institutus, non scriptis, non libris; cum nullos similes vidisset, nec posset ad superiora tempora recurrere, et præclare gesta considerare; nondum enim erat scriptura, nec historia quæ res gestas traderet; sed in via non trita, in mari, in quo nullus navigaverat, in tanta nequitiæ caligine, solus et primus ille tunc hanc philosophiæ viam aperuit, in eo quod caput bonorum est cum exuperantia summus declaratus. Maximum quippe est, vel minores virtutis partes recte exequi; longe majus autem in summo supremum omnium esse. Quod autem patientia sit omnium suprema, nemo negaverit. Hæc igitur cum ipse diabolus sciret, dicebat : « Pellem » pro pelle, et omnia quæ habet homo, dabit pro anima sua. » Sed mitte manum tuam, et tange carnem ejus [2]. » Unde palam est hanc virtutem esse omnium supremam quæ virili et ferrea opus habeat anima; siquidem videre posses quantus ille erat in tentationibus. Rem enim sermo accurate exhibere non potuit. Dolorem enim, supplicia, mœroris tyrannidem, et perturbationem ex tot tristibus rebus ortam, nulla vis sermonis efferre sic potest audientibus, ut ipsa rerum experientia.

IV. Age ergo rursus illum tibi monstrabo; hoc enim non modicum est, sed animo valde philosopho opus habet;

[1] Matth. v, 20. — [2] Job. ii, 4.

in divitiis et in opulentia magnam exhibuisse philosophiam. Quid igitur erat cum dives esset? Communis omnium portus, communis omnium pater, communis medicus; imo medico major. Audi igitur illum dicentem : « Ego eram » oculus cæcorum, pes claudorum [1]. » Vides-ne quomodo medico sit major? Naturæ vicem agebat erga mutilos et mancos. Et quod non poterant medici arte corrigere, id ille restaurabat adhortatione, ob multam circa illos sollicitudinem, membrorum vicem ipsis gerens. Nam quasi sani, pedibus valentes, et videntes degebant ii, qui his mulctati erant membris, non sentientes claudicationem, neque cæcitatem, ob magnam ejus providentiam. Quapropter non dixit : «Ego consolor claudos et cæcos ;» sed, « Pes et oculus illorum eram; » et rursus : « Ego eram pater impotentium [2]. » Neque hic dicit : «Consolabar orphanos;» sed, «Pater illorum eram, » hinc ostendens se non sivisse ipsos in sensum venire quod orphani essent, neque permisisse ut malum illud appareret; quemadmodum et illic cæcitatem ne sentirent cæci vi providentiæ suæ efficiebat, dum incommoda auferret. Neque corpora solum manca et mutila curabat, neque orphanos tantum, dum illis membrorum, his parentum vice aderat; sed etiam judex a seipso constitutus fuerat; imo plus quam judex; nam ait : « Causam, quam nesciebam, » investigavi, et confregi molas iniquorum, et ex medio » dentium eorum prædam eripui [3]. » Hoc multo majus est quam judicis officium. Judices enim sedent expectantes eos qui injuriam patiuntur; et postquam illi supplices accesserunt, tunc suum præbent auxilium illi qui inter judices celeberrimi sunt; multi namque nec illud præstant. Hic vero etiam celeberrimos illos vicit et longe superavit. Neque enim expectabat donec ii, qui injuria afficiebantur, ad se venirent; neque postquam illi supplices accesserant, ad opem feren-

[1] Job. XXIX, 15. — [2] Ibid. 16. — [3] Ibid. 17.

dam pergebat. Sed ille præveniens circuibat quærens eos qui lædebantur; et non modo quærens, sed cum multa vigilantia, cum magna sollicitudine. Id vero clare noveris, si dicti vim didiceris. Non enim dixit: «Quæsivi;» sed, «Causam »quam nesciebam, investigavi;» id est, «Examinavi, curiose perquisivi cum sollicitudine. Omnia movere non cessabam, ut comperirem an quis latenter injuria afficeretur.» Vidistine vigilem animum? Vide fortitudinem et curam: «Et con»trivi molas dentium. Illam vim mordacem solvi, inquit, ut ad aliam faciendam iniquitatem jam inutilis sit. Ambos itaque juvabat, illos ne male paterentur, hos ne male facerent impediens, et moderatiores reddens. Deinde constantiam et perseverantiam. «Et ex medio dentium eorum cri»pui prædam.» Neque enim desperabam, neque desistebam, etsi res jam capta erat; sed quod jam absorptum erat retrahebam, pastoris optimi et vigilis sollicitudinem erga conservos exhibens. Quanta vero humilitas ejus esset cogita. «Si autem despexi judicium famuli mei et ancillæ, »dum judicantur adversum me. Quid enim faciam si visi»tationem meam faciat Deus? Annon ut ego in ventre fui, »et ipsi fuerunt[1]?» Contritum animum vidisti, et naturam hominum accurate visitatam ac scientem quid sit servus, quid liber, id quod a multis circumfertur. Hanc igitur ejiciens inæqualitatem a pari natalium honore, de philosophia sermonem inducit. Quodque mirabile in illo est, hoc faciens non se ex humilitate loqui putabat, sed debitum implere. Quapropter ratiocinium posuit, quod hominibus omnibus suadeat, ut non altius sapiant, quam servi, etiamsi millies domini sint. Hæc quippe nomina, servus et liber, nomina tantum sunt, re vacua. Servitus autem in peccato, libertas in justitia definitur. Ergo nos sic humiliabimus. Annon desiderabilis amabilisque ille est? Etiam amabilis.

[1] Job. xxxi. 13.

Et hic hyperbolem consideres velim. Quemadmodum enim in molestis, viriliter et cum fortitudine magna illata mala tulit; ita et in prosperitate virtutes singulas apprime exercuit, non utcumque; sed ad summum ascendens. « Si » vero sæpe dixerint ancillæ meæ : Quis det nobis de carnibus » suis ut saturemur? cum valde bonus ego sim [1]. » Hic amorem enarrat famulorum, qui ad furorem usque amatores ardentes erant, ex modo scilicet, quo erga illos se gerebat. Ita enim, inquit, mihi addicti erant, ita affixi, ita me ambabant, ut cuperent vel ipsis impleri carnibus, ipsasque devorare, quod me ardenti amore diligerent.

V. Quid vero dici possit de contemptu divitiarum? Nam hanc ille virtutem apprime exercuit. Non modo enim alienas non concupiscebat, quod multi nunc faciunt, imo neque suas; sed illas cum exuperantia multa. Ideoque dicebat : « Neque lætatus sum cum multæ mihi fuerint divitiæ, » neque lapidi pretioso confidi [2]. » Quapropter cum sublatæ ipsi fuere, jacturam ille facillime tulit; cum adessent autem, eleemosynam largiter erogabat, omnibus dexteram porrigens, domumque suam aperiens. Neque id faciebat, quod multi solent, qui curiose inquirunt a petentibus : sed, « Janua mea, inquit, omni venienti aperta erat. In» firmi enim ope mea non privabantur. Peregrinus non » egrediebatur ex janua mea sinu vacuo [3]. » Vidisti largitatem? vidisti humanitatem? vidisti benignitatem, humilitatem? Vis etiam castitatem ediscere? « Pepigi fœdus, inquit, » cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de virgine » aliena [4]. » Quæ postea veniens Christus præcipit, ea ipse re executus est. Vidisti illum divitem, vidisti pauperem; vidisti bene valentem, vidisti ægrum; vidisti res illi pro voto succedentes, vidisti illum omnium jacturam fecisse. Vidisti qualem se exibuerit erga filios, erga famulos, erga

[1] Job, XXXI, 31. — [2] Ibid. 24. — [3] Ibid. 32 et 34. — [4] Ibid. 1.

injuria affectos, erga pupillos? « Si vero abiissem cum irrisoribus [1], » inquit, id est, neque hæc consortia quærebam, irrisorum nempe : et hoc continentiæ non parvum est signum. Omnem quippe virtutem sectatus est : et cum in tanta opulentia esset, accuratius se gerebat, quam ii qui nihil haberent. Non enim vel ille qui nihil habebat, tantum a pecuniarum amore alienus erat, quantum ille, qui tot tantaque possidebat. Ubique enim animi propositum est quod coronatur : et ad ipsum temperantiæ culmen ille ascenderat, et virtutem cum accuratione congruenti executus fuerat. Hæc æmulare, dilecte, hæc imitare : et hanc imaginem tibi depictam assumens, in conscientia tuā infige : et, si in mœrore sis, ad illum confuge; si in divitiis, hinc pharmacum accipe : ita ut neque in paupertate deprimaris, neque in divitiis infleris. Si filios amiseris, hinc consolationem habes. Hic enim culmen invenies et calamitatum et patientiæ. Si in morbum incideris, cogita vermium scaturigines, quas caro ejus ebulliebat, et omnia patienter feres. Si amicus tibi insidias struxerit, rursus Sanctum in medium adduc, et id mali superabis. Si qui vilis pretii te impetant, perpende ea quæ a famulis ipse passus est, et multam accipies medicinam. Si mala quædam te suspicio invadat, cogita illa quæ hac de re dixi, quod nondum peccatis pares pœnas dederit, et qualia ipsi exprobrarent, et id morbi superabis. Nulla enim est, ut initio dixi, in hominibus calamitas, quam non passus sit hic vir, adamante firmior; famem nempe, paupertatem, morbum, filiorum amissionem, tot opum jacturam simul excipiens et tolerans. Et postea quoque uxoris insidiis, amicorum molestiis appetitus, a famulis impugnatus, per omnia quavis petra firmior ostensus est; et hæc ante legem et gratiam. Etenim ne minimam quidem habebimus defensionem, si post legem

[1] Job. xxxi, 5.

et gratiam tanto fruentes dono, minus feramus quam ille, qui in principio et ipsis initiis vitæ hominum tantam exhibuit philosophiam. Ut ergo et consolationem habeamus in tristibus, et optimæ philosophiæ doctrinam, his conscriptis, ita recedamus, æmulemur Athletam, ejusque certamina imitemur, ut et futura consequamur bona, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, per quem et cum quo Patri gloria, una cum sancto Spiritu, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA V.

De serpente, quem Moyses in cruce suspendit in deserto, deque divina Trinitate.

I. Heri sermonem instituimus contra hæreticos, et pro gloria Unigeniti concertavimus, non ut arcana quædam in lucem proferremus, sed ut gratiam ex animo profiteremur. Non enim ex verbis nostris Christi gloria augetur; sed præclaris ab eo ornati muneribus, grato animo beneficium prædicamus. Absurdissimum enim esset nos beneficiis ornatos, silentio munerum vicem persolvere : maxime vero cum David, ut modo audistis, ita jubeat : « Omnis terra » adoret te et psallat tibi [1]. » Deum laudamus, non quod ipsi honorem afferamus, sed nobis ipsis honorem conciliemus. Gloriam Deo referimus, non quam ipsi largiamur, sed quam nobis immortalem conferamus : nam « Eos qui me glorifi» cant, glorificabo, et qui contemnunt me, contemnen» tur [2]. » Pro virili nostra docuimus non licere terminos gloriæ Dei transilire; non hominibus, qui in terra degunt;

[1] Psal. LXV, 4. — [2] 1 Reg. II, 30.

non Angelis qui in cœlis, non Archangelis, non Principatibus, non Cherubinis, non Seraphinis. At meministis, ut bene novi, quotquot estis discendi cupidi auditores, qua ratione his de rebus instituta oratio ad exitum deducta sit. Sed quia hodie, fratres, ipse rex gloriæ crucem suam prænuntiavit, et Apostolus regiam sequens Servatoris vocem, de cruce philosophatus est. Nam Dominus Discipulis dicebat: « Ecce ascendimus Jerosolymam, et Filius hominis tradetur in manus inimicorum[1]. » Paulus vero Galatas objurgans scripsit; « Quis vos fascinavit, quibus ante oculos » Christi præscriptus est in vobis crucifixus[2]? » Quoniam igitur et regia Domini vox, et fidelis servi doctrina, regiis insistunt vestigiis, operæ-pretium existimo nos etiam pro virili de dominica cruce consentanea loqui, non ut dignitatem illa attingamus, sed ut pro virili nostra debitum persolvamus. Quid igitur ait Servator? « Ecce ascendimus » Jerosolymam, et Filius hominis tradetur. » Prædicit passionem victor mortis; crucem prænuntiat, qui cruce mortem dissolvit: certamen prænuntiat, ut victoriam prædicet. Hic rursus ad intelligendam Domini vocem animum converte. Vide quanta cum autoritate dicat: « Ecce ascendimus » Jerosolymam, et Filius hominis tradetur, ut crucifigatur. » Qui hæc prædicit, in ipso certamine jam constitutus dignitatem auctoritatis mutat, negatque dignitatem Divinitatis suæ dicens: « Pater, si possibile est, transeat a me calix » iste[3]. » Annon repugnantiam animadvertis? Incarnationem cogita. Sed ad propositum redeamus. Discipulis ait: « Ecce » ascendimus Jerosolymam, et Filius hominis tradetur. » Vide quam caute loquatur. Cum passionem prædicat, humanam ostendit naturam, « Filius hominis tradetur. » Etenim corpus visibile patitur, Divinitatis vero dignitas, quæ intelligendo percipitur, vitam affert. Et figura quidem cor-

[1] Matth. xx, 18. — [2] Gal. III, 1. — [3] Matth. xxvi, 39.

poris, fratres, morte solvitur, virtus autem inhabitantis id, quod solutum erat, excitat. Ipse erat qui corpore solvebatur, et qui secundum Spiritum quod solutum erat excitabat. Nam ait: «Solvite templum hoc, et in tribus diebus »excitabo illud[1]. Ecce ascendimus Jerosolymam. »Christum sequentium non est unquam descendere, sed ascendere perpetuo. Alioquin vero via Jerichunte Jerosolymam acclivis erat, modo sensibili loquendo, et intelligendi modo passio ad ascensum resurrectionis ducebat. Adamum enim in infernum delapsum in cœlum revocabat, et humi jacentem imaginem in sublime efferebat. « Ascendimus Je»rosolymam. » Ubi Deus, ibi et virtutis ascensus; ubi malitia, ibi iniquitatis descensus. Ideo David de iis, qui secundum virtutem vivunt, ait : « Beati omnes, qui habitant in » domo tua, in sæcula sæculorum laudabunt te. Beatus vir » cujus est auxilium abs te : ascensiones tuæ in corde ejus[2].» Ascensiones tuæ, hoc est piæ illæ et in altum evectæ ratiocinationes, quæ in sublime agunt eos, qui recte de Deo cogitant. Est ergo temperantiæ via in sublime erigens, via justitiæ in altum ducens : omnisque, ut ita dicam, justitiæ via Dei amantem in altum adducit; de quo dicebant gentiles : « Venite, proficiscamur ad montem Domini, et ad » domum Dei Jacob[3]. » Ubi pietatis doctrina, ibi ascensus est : ubi vero malitia, ibi plane descensus. Id testificatur David propheta dicens: « Libera me a descendentibus in » lacum[4], » et rursus : « Qui exaltas me de portis mortis[5]. » Itaque illud, « Ascendimus, » non frustra dictum est. « Ecce » ascendimus. » Atqui solus ad passionem venit. Cur ergo in communi ait : « Ascendimus? » Quia passio quidem mea, salus vero omnium hominum communis est. Ideo divinus Apostolus in generosam illam et miraculi plenam erupit

[1] Joan. II, 19. — [2] Psal. LXXXIII, 5, 6. — [3] Mich. IV, 2.— [4] Psal. XXIX, 4. — [5] Id. IX, 15.

vocem, ut modo audistis: « Cum Christo crucifixus sum. » Vivo autem, jam non ego, vivit vero in me Christus[1]. » Alioquin cum vellet fructum crucis ostendere, subjecit statim in sequentibus: « Christus nos redemit a maledicto » legis, factus pro nobis maledictum. Scriptum est enim: » Maledictus omnis qui pendet in ligno[2]. »

II. Hic mihi diligenter animadverte, ne abs te veritatis perceptio elabatur. Contradicent enim statim Judæi, de quibus ait Paulus: « Inimici crucis Christi, quorum finis » interitus[3], » et statim simplicibus objicient: « Si maledictus qui pendet, quomodo a maledicto tibi benedictionem impertiri expectas? Quomodo ab eo, qui in mortem cecidit, vitam speras? » Id quod apparet, ut ipse doctor noster Paulus confitetur: « Maledictum est. Scriptum est enim: Ma- » ledictus omnis qui pendet in ligno[4]. » Si itaque scriptum est et in testimonio firmatum, quomodo benedictio a maledicto datur crucis cultoribus? Hæc semper dicit et objicit Judæus, inimicus crucis Christi. Si itaque Judæus tibi dixerit: « Quomodo maledictus dat benedictionem? » dic illi: « Quomodo in deserto serpentes mordebant progenitores tuos; Moyses autem, imagine serpentis facta, et in cruce suspensa, dicit: « Quicumque a serpente morsus fuerit, » serpentem respiciat, et salvus erit[5]? » Sed ait: « Quid hoc ad rem? » Sane multum ad rem pertinet. Annon audisti Deum dicentem: « Maledictus tu præ omnibus bestiis ter- » ræ[6]? » Quomodo igitur maledicti imago vitam attulit progenitoribus vestris? Dictum repeto, ut sententiam firmius statuam. Siquidem difficile tibi videatur ex maledicto benedictionem emanare; « Maledictus enim omnis qui pendet » in ligno, » quomodo imago serpentis maledicti, qui audivit: « Maledictus tu præ omnibus bestiis, » populo in cala-

[1] Gal. II, 19, 20. — [2] Id. III, 13. — [3] Philip. III, 18, 19. — [4] Deut. XXI, 23. — [5] Num. XXI, 8. — [6] Gen. III, 14.

mitate constituto benedictionem attulit? Annon fide dignius fuisset dicere: «Si quis ex vobis morsus fuerit, respiciat in cœlum ad Deum, et sanabitur?» Vel dimisso cœli aspectu, annon poterat dicere: «Si quis morsus fuerit, respiciat in candelabrum luminis, et salvus erit? aut respiciat in mensam propositionis sanctorum panum, et salvus erit? aut in altare, aut in velum, aut in arcam, sive in imaginem Cherubinorum, vel in propitiatorium?» At nihil eorum adduxit Legislator magnus; verum unam crucis imaginem erexit, et hanc per maledictum serpentem. Cur ergo, Judæe, Moyses hæc facit? Cur serpentem conflat, qui per legem dixerat: «Non facies sculptile, neque fusile?» Sed cur hæc ingrato loquor? ipsum Legislatorem interrogo: «Dic mihi, fidelissime Dei famule: An id facis quod prohibes? an quod reprobas id operaris? qui dicis: «Non facies sculptile, » neque fusile [1], » fundis et sculpis serpentem. Verum dicet: «Illas tuli leges, ut omnem impietatis materiam exciderem, et hunc populum a quovis idolorum cultu averterem; nunc autem serpentem conflo, ut imaginem dispensationis crucis præfigurem; viam, per quam Apostoli decurrant, complanans, signum illius crucis magnum inauditumque longe antea adhibeo.» Quod autem hæc explicatio non detorta sit, audi Dominum, qui veterem illam imaginem confirmat ac de seipso interpretatur. Nicodemum etiam alloquens ut populi doctorem, virum apud Judæos præcipuum, qui posset œconomiam intelligere, ait: « Et sicut exaltavit Moyses » serpentem in deserto, ita exaltari oportet Filium hominis, » ut omnis qui credit in ipsum non pereat, sed habeat vitam » æternam [2]. » Dic igitur, o stupide Judæe: «Annon æs erat illud?» Mortua materies mortem vincere possit, figuram crucis habens, et ipsa crucis veritas non creditur? et hæc post conversionem orbis terræ, post constitutam in toto

[1] Levit. xxvi, 1. — [2] Joan. iii, 14, 15.

orbe pietatem, postquam gentiles crediderunt, post excitatas Ecclesias, post tanta certamina, post tantam virtutum exercitationem, post tantam angelici instituti accessionem? Sane luculenter demonstratum est omnem adversariis crucis aditum præclusum esse, ad exprobrandam nobis figuram maledicti. Et adversus illos quidem hæc satis sint. Nos autem fideles nobiscum expendamus, et exploremus verborum accurationem. Cur Dominus imaginem illius œconomiæ, non per alium, sed per serpentem præsignificet. Ad certamina cum adversariis suscipienda, exemplar illius maledicti serpentis satis est. Verum jam persuadendum iis, qui filii pietatis sunt, quo pacto figura illius maledicti serpentis imago fuerit Christi, qui adoratur? Quocirca id nos accurate explicare, et vos studiose audire par est.

III. Figura serpentis, fratres, imago erat œconomiæ crucis. Quod autem ad modum attinet, sicut illa serpentis figura imaginem quidem et speciem serpentis præ se ferebat, venenum autem nequitiamque serpentis non habebat; sic et Servator secundum divinum Apostolum, in similitudine carnis peccati apparens, extra omne peccatum fuit, sicut et beatus Esaïas, cum beato Paulo consonans, ait: « Qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore » ejus[1]. » Secundum Esaïam imaginem unam habes : ad alteram accede. Contuere veritatem per figuras splendentem. Serpentes mordebant filios Israël, quando populus in perniciem ruit. Petit Moyses a Deo ut medicinam salutarem præberet : Deus famulo medicinam beneficam commonstrat, et ait : « Fac serpentem æneum, illumque erige ante » tabernaculum testimonii[2]. » Quid sibi vult hoc signum? Alii sunt mordentes serpentes, et alius pro illis crucifigitur. Quid significat ænigma? Quid præ se fert umbra illa mysterii? Quemadmodum illic in figura aliis mordentibus

[1] Isaï. LIII, 9, et 1 Pet. II, 22. — [2] Num. XXI, 8.

serpentibus; alius, qui non momorderat, cruci affixus est; sic aliis peccantibus hominibus pro omnibus passurus est innocens Jesus. Pro serpentibus qui mordebant, Serpens innoxius crucifigitur; pro nobis qui morti subjicimur, is, qui morti non subjectus fuit, crucifigitur. Quod præclare cum aliis Esaïas prædixit in hunc modum: « Pro peccatis » populi venit in mortem; » et, « Dominus tradidit seipsum » pro peccatis nostris[1]. » Testimonio confirmanda iterum est mysterii ratio. Quemadmodum illic alii serpentes erant, qui mordebant, alius qui suffigebatur: ita et hic omnes peccaverant, et unus pro omnibus crucifigitur. Habes secundam, sed et tertiam imaginem considera. « In ore duo» rum vel trium testium, stabit omne verbum[2]. » Quare crucifigitur serpens æneus? ut aboleantur morsus serpentium. Aliud ergo est quod in crucem tollitur, et alia quæ abolentur. Annon significationem veritatis animadvertis? Annon quasi sub involucro Scripturæ vim œconomiæ perspicis? Sublatus in crucem est, inquit, æneus serpens, ut abolerentur morsus draconum; crucifixus est Christus, ut dæmonum operationes cessarent. Alius est serpens ille qui erigitur, alii qui comprimuntur dracones. Alius qui cruci affixus est Christus, et alii qui abolentur dæmones. Et quemadmodum illic imago serpentis, qui apparebat, morsus serpentium abolevit; ita et hic mors Christi mortem sustulit, et dæmonas profligavit. Merito itaque Servator imaginem sibi adaptans dixit: « Et sicut Moyses exaltavit » serpentem in deserto, ita exaltari oportet Filium hominis, » ut omnis, qui credit in ipsum, non pereat, sed habeat vi» tam æternam[3]. » Habes, mi frater, beatum Moysem alia figura crucem subindicantem, quo autem pacto audi. Eos enim, qui de cruce loquuntur, multas mysterii contemplationes in medium afferre oportet. Israëlitis in deserto bel-

[1] Isaï. LIII, 5, 6, et Cor. XV, 3. — [2] Deut. XIX, 15. — [3] Joan. III, 14, 15.

lum intulere alienigenæ quidam, Amalecitæ dicti, Moyses autem Jesum Nave populi ducem et successorem suum armatum proficisci jubet, ipso interea in monte manibus expansis manente. Nam ait scriptura: «Moyses ascendit in » montem, et expandit manus suas: et factum est, cum ex» tenderet manus, vincebat Israël; et cum dimitteret a cor» porea gravitate victus, vincebat Amalec[1].» Quid sibi vult hæc figura? Judæus statim metuens, ne per imaginem gloria crucis Christi effulgeat, ait: «Nihil hæc figura pertinet ad ea, quæ tu fabularis. Precationis figura erat illa forma, non imaginis, prout tu opinaris.» Quod si ita est, si vere victoria illa fructus precationis fuit, cur Scriptura non precationi victoriam ascripsit? Non enim ait Scriptura: «Cum precaretur Moyses:» illud enim vere significat victoriam non fuisse precationis fructum; sed ascribit imagini figuræque manuum. Cum enim manus demitteret Moyses, superabatur Israël; cum expanderet, profligabatur Amalec. Nam si id precationi ascribendum erat, dicere oportuisset: «Et cum precabatur Moyses, vincebat.» Sed, ut dixi, precatione omissa, non quidem ut inutili, sed ut quæ imagini crucis cedere deberet, figuræ et signo victoriam ascribit. «Quando enim Moyses expandebat manus, vince» bat Israël.» Quid sibi vult expansa manus? Depinge tibi manus expansas, ut splendentem adorandæ Crucis imaginem videas. Verum defatigatus est, inquit Scriptura, Moyses, neque enim manus corporea gravitate victæ illam imaginem sustinere poterant. Quid ergo? Ne, soluta imagine, victoria quoque amitteretur, sustinent Aaron et Or, allevantque manus ejus, ne, evanescente imagine, victoria quoque elaberetur. Cur omnino Aaron et Or manus suffulciunt? Aaron, fratres, sacerdotali munere fungebatur, Or vero regiæ tribus cognationem habebat. Itaque imaginem Crucis sa-

[1] Exod. XVII, 10, 11.

cerdotium et regnum instar satellitum stipant. Ac quemadmodum, cum transfiguraretur Dominus in monte, visi sunt Moyses et Elias a dextris et a sinistris, ut regiam Christi imaginem quasi satellites stiparent; sic etiam hic Aaron sacerdotii ordinem obtinens cruci astat, et similiter Or primum regiæ dignitatis florem habens crucem stipat. Hæc a me dicta sunt, ut ostendam quomodo priscis illis patribus pietatis imago fuerit proposita, necnon quam honorata ab illis fuerit œconomiæ figura. Si autem illi qui prænuntiabant, tanta cum laude illam prædicarunt, et cum tanto honore præsignificarunt: quo ore nos Domini Crucem divinamque illam œconomiam convenit celebrare? Non ignoro vos magno desiderio teneri talium orationum, quibus sacræ theologiæ dogmata explicantur. At quæ nunc dicta sunt illis sunt affinia. Ejusdem enim animi est et crucem prædicare, et unigenitum Deum Verbum laudibus extollere. Quamobrem sive Divinitatem Unigeniti celebres, sive ejus œconomiam honores, una eademque est pietatis demonstratio.

IV. Cæterum quando crucem, quando corporis œconomiam audis, mentem erige ad sublimitatem potestatis Unigeniti, ne illa figura, quæ hic tui causa facta est, sensus tuos deprimat; sed benignitas illa Christi, qui te servavit, mentem tuam extollat. Crux quidem propter te, majestas vero Dei propter ipsum. Majestas divina nulla oratione amplificari, nulla etiam dejici potest. Sed qui dejicere student, seipsos dejiciunt; qui vero Deum laudibus evehunt, se licet indignos in altum extollunt. Quamobrem, ut prius dicebamus, qui incarnationem, qui theologiam laudat, in hac sententia versatur. Quoniam vero aliquid deerat iis, quæ heri tractavimus, circa illud, « Ut cognoscant te solum » verum Deum et Dominum Jesum Christum[1]; » ac circa

[1] Joan, XVII, 3.

illud quidem « Solum verum Deum, » prolatæ sunt prophetiæ et testimonia quod Filius solus verus Deus sit ; necessarium existimo illius dicti vim explorare. Atqui, ait hereticus : « Quid potes de missione illa dicere, diserte enim scriptum est : « Et quem misisti Jesum Christum. » An qui misit parem cum misso sortitur honorem ? » Hæc si ita legas, ut litteræ servias, ut supra diximus, sæpe dissidebis a nobis, neque rationi congruentia deprehendes ea, quæ bene quidem scripta, sed male intellecta sunt ; si vero sententiam secundum rei veritatem accipias, nusquam tibi in contrarium vertetur mentis oculus ad accuratam intelligentiam a Spiritu sancto directus. Verba enim hæc « Missus est, » et « Misit » humana quidem sunt, at divinos quosdam sensus declarant. Neque enim et qui misit, ex locis in loca misit ; neque is, qui missus est, ex locis in loca venit. « Atqui, ait hæreticus : « Pater Filium misit in mundum, quasi qui in mundo præsens non esset, ad quem mittebatur. Quomodo Scriptura de ipso Domino ait : « In mundo erat et mundus » per ipsum factus est [1]. » Quomodo ergo venit, qui aderat ? apparuit qui latebat ? » Quod si vere illud, « Misit, » ita intelligis ut audis, necesse omnino est eum, qui missus fuit, in iis constitui locis, in quibus nondum præsens erat, et mittentem eo mittere, ubi non aderat. Quomodo igitur Evangelista dicebat : « Omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso » factum est nihil [2] : In mundo erat, et mundus per ipsum » factus est. » Si itaque in mundo erat, quomodo mittitur in mundum ? » Non audisti eum dicentem : « Cœlum et terram » ego impleo, dicit Dominus [3] ? » Quid ergo sibi vult illud : « Missus est ? » id est, visus est, per carnem illuxit. Missio enim nullam de loco in locum profectionem indicat ; sed ex invisibili Divinitate in conspicuam præsentiam. Neque enim cum in terram secundum humanam naturam et per

[1] Joan. I, 10. — [2] Ibid. 3. — [3] Jer. XXIII, 24.

œconomiam venit, cœlos sua majestate vacuos reliquit, neque nunc post carnis assumptionem, terram reliquit sua administratione vacuam. Iterum rem alio modo excutiamus. Si secundum litteram, fratres, Pater misit Filium in mundum, palam est mittentem a misso secundum propriam stationem separatum esse. Nam si cum ipso est, supervacaneum est illud, « Misit. » Sin vero misit, necesse est separatum esse, siquidem verbi vim respicias. At nequaquam serviliter oportet verbis hærere, sed cum fide procedere. Et quis nobis testificabitur eum, qui in terra apparuit, etiam in cœlis fuisse ? Quis sermo testificabitur eum a Patre missum, a Patre separatum non fuisse? si missus est in mundum, ut scriptum est, si qui misit, a misso separatur, quomodo dicebat : « Ego in Patre, et Pater in me [1] ; » ac rursus quomodo dicebat : « Et qui misit me Pater mecum » est [2]. » Vides naturam non separari ? Œconomia autem sive incarnatio missionis speciem ostendit. Quid ergo sibi vult illud : « Ascendo ad Patrem meum [3]? » Si cum ipso Pater est, cur ascendit ? Ascensio illa humanam Christi œconomiam interpretatur, corporis assumptionem, non separationem a Divinitate. Vis-ne discere eum, sicut cum in terram venit, cœlos non reliquit, neque a Patre separatus est ; sic etiam, cum in cœlos assumptus est, terram non reliquisse, qui dixit Discipulis suis : « Et ecce ego vobiscum sum ; » sed « Ascendo, » unde descendi, « Ad Patrem meum : » idem ipse ait illis : « Et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus » usque ad consummationem sæculi [4]. » Illud igitur, « Ut » cognoscant te solum verum Deum, et quem misisti Jesum » Christum, » sensum habet duplicem, duplicemque gladium. Aliud contra idololatriam armatum, aliud contra judaïcam incredulitatem comparatum. Solum enim verum

[1] Joan. XIV, 2. — [2] Id. VIII, 16. — [3] Id. XX, 17. — [4] Matth. XXVIII, 20.

Deum dicit, ut mortua idola traducat. « Missum autem Jesum Christum; » ut iis, qui incarnationem negant, os obstruat. Verba igitur secundum sensum accipe, ac ne propter litteram majestati contumeliam inferas.

V. Ut autem accurate discas missionem a Deo, non mutationem a loco in locum significare, sed incarnationem declarare, de Joanne Baptista, qui de terra erat et in terra apparuerat, ait Evangelium: « Fuit homo missus a Deo[1]. » Num Joannes de cœlo missus est? num de supernis venit? Quomodo ergo venit? Atqui homo missus, non a loco in locum translatus est, sed illi aliquid administrandum commissum fuit; et Deus Verbum, qui omnia implet, si dicat se missum esse, naturam suam contumelia afficiet, neque ita incarnationem suam sive œconomiam indicabit? Vide illum, frater, et carnis œconomiam implentem, et divinæ potestatis dignitatem non tollentem de medio. Et sacerdotale munus sic declaratur: « Ascendo ad Patrem meum, » et « Rogabo eum, et Paracletum mittet vobis Spiritum veritatis[2]. » Si ascendis sursum, et rogas, et rogans impetras, ac post rogationem mittis Spiritum (nam rogo, ais, et mitto); cur ante ascensionem Patris auctoritatem tollis? Si non cum auctoritate secundum divinam dignitatem agis; sed expectas donec ascenderis ad Patrem in cœlum, ut preces supplicationesque offeras, et sic accéptam Spiritus gratiam in totum orbem mittas, cur antequam ascenderes, antequam rogares, propriam ostendisti auctoritatem? Cur ante ascensionem, cum resurrexisses ex mortuis, insufflasti in facies Apostolorum, et dixisti: « Accipite Spiritum sanctum[3]? » Quod petis a Patre, id das, antequam ab eo petas? Ergo simulas, dum petis? Non simulo, inquit, nulla enim apud veritatem simulatio; sed aliud dignitati convenit, aliud incarnatum decet. Cur ergo insufflasti in facies

[1] Joan. I, 6. — [2] Id. XIV, 12 et 16, 17. — [3] Id. XX, 22.

Apostolorum? Me oportebat, inquit Servator, postquam ex mortuis resurrexeram, primitias vitæ mundo largiri. Quia enim Adam formatus acceperat spiraculum vitæ : « Inspi-» ravit enim Deus in faciem Adami, et factus est in animam » viventem [1] ; » id quod ille acceptum perdidit, hoc ego præsens revoco. Lapsum erigo, corruptum renovo, mortuum vivifico. Testis est incarnationis Propheta ille qui meam « insufflationem prædicavit. Et quis Propheta exclamando hanc sanctam insufflationem prænuntiat? Audi, inquit, Prophetam ex illis duodecim cui nomen Nahum, dicentem : « Celebra, Juda, festa tua, redde Deo vota tua. Non » amplius adjicient venire ad vetustatem [2]. » Prima illa consummata sunt, inquit, « Non amplius adjicient venire ad ve-» tustatem. » Novam ille gratiam annuntiat, quia vetera desierunt, nova florent. « Celebra festa tua. » Cur dicit: « Celebra? » Quia in festo Paschæ resurrectio futura erat. « Celebra, in-» quit, Juda, festa tua, redde Deo vota tua. Non amplius adji-» cient venire ad vetustatem » consummata sunt, sublata sunt, id est, prima finem habent. Cur prima finem habent? Ascendit enim de terra qui insufflavit in faciem tuam, et ex omni afflictione liberavit. Sed ad rem iterum redeamus : « Celebra, » Juda, festa tua, redde Deo vota tua. Non amplius adjicient » venire ad vetustatem. » Quænam festa. Illa enim vetera novorum imaginem ferebant. Prima dies Azymorum, quæ accurate explorantibus imago passionis est. Post hanc dies Pentecostes, quæ imago et ipsa fuit adventus sancti et adorandi Spiritus. Festum Tabernaculorum, quod imago tabernaculorum cœlestium erat. Hinc Dominus demonstrare volens, quandoquidem illa tabernacula temporanea sunt, esse illa figuram futurorum tabernaculorum, dicebat divitibus hujus mundi : « Facite vobis amicos ex mammona ini-» quitatis, ut cum defeceritis, recipiant vos in æterna ta-

1 Gen. II, 7. — 2 Nahum, I, 15.

» bernacula [1]. » Temporanea igitur tabernacula æternorum figura tabernaculorum erant. Quoniam ergo Christi œconomia seu incarnatio veteres figuras implebat, novamque illam gratiam florentem reddebat, probe Propheta prænuntiat dicens : « Celebra, Juda, festa tua, redde Deo vota » tua ; » id significat illud, « Non amplius adjicient ut ve- » niant ad vetustatem. » Renovata sunt enim vetera per gratiam, consummata sunt, sublata sunt. Ascendit enim ex terra qui insufflat in faciem tuam, et qui te ærumnis eripit. At Nahum propheta Dominum gratiam inspirantem tibi nude exhibuit. Esaïas autem alio modo eum, qui ex mortuis surrexit et Spiritum sanctum suis elargitur, prænuntiat his verbis : « Recordatus est dierum æternorum, qui eduxit de » terra pastorem ovium [2]. » Et loco « Insufflavit in faciem » eorum, » statim subjunxit, « Qui posuit in eis Spiritum » sanctum [3]. » Divina dignitas, divina nuncupatio, regia majestas, intemerata gloria, incomprehensibilis virtus, qui cum Patre conglorificatur, cum Filio regnat, qui operatur omnia, et divina munera singulis dividit prout vult. Hæc bene novi Ecclesiæ domesticos roborare, mordereque ac disrumpere inimicos ejus, maximeque piæ religionis hostes, qui cum Patre et Filio conglorificare Spiritum sanctum recusant. O miseriam ! ne ea quidem quæ sortiti sunt ipsi, volunt tribuere Spiritui sancto. Apostolus autem de se, deque sui similibus dicebat : « Si compatimur, etiam con- » glorificabimur [4]. » Paulus conglorificatur cum Deo, et Spiritus non conglorificatur? Mortalis natura in tantam sublimitatem evehitur, ut cum Christo glorificetur, et adorandus Spiritus, nec iisdem nobiscum muneribus fruetur? De iisdem hominibus ait idem Apostolus : « Si compatimur, et » conregnabimus [5]; » et Spiritus sanctus non regnabit cum

[1] Luc. XVI, 9. — [2] Isaï. LXIII, 11. — [3] Joan. XX, 22. — [4] Rom. VIII, 17. — [5] 2 Tim. II, 12.

Christo? O ingratum animum! O insaniam intolerandam! O sententiam impiam, et ingentem blasphemiam, plagamque incurabilem! Nos expectamus conregnaturos nos esse, et Spiritum sanctum in servi ordinem redigemus?

VI. Hæc porro dicimus, fratres, non quod Spiritus sanctus ita debeat cum Christo conglorificari, ut nos conglorificamur; sed ut impietatem eorum confutemus, qui nec tantum quidem ipsi tribuere dignantur. Propitius sis nobis, Domine, circa ea quæ diximus. Licet enim impiorum dicta simpliciter et verborum tenus tantum repetamus, attamen nemo, fratres, putet hinc contumeliam Spiritui sancto inferri, quod eorum contumeliæ repetantur. Illas enim in medium proferimus, non ut impietati assentiamur, sed ut errorem traducamus, et pietatis alumnos, a prava illa doctrina avertamus. Etenim Apostoli, qui Dominum amabant, et ejus majestatem viderant, Judæorum contumelias in sacris Evangeliis referre non dubitarunt. Itaque scripta ibi sunt quæcumque ausi sunt illi de Christo dicere, quod peccator esset, quod ex Deo non esset, quodque coram eo ausi sint dicere: « Samaritanus es tu, et dæmo»nium habes [1]. » Verum Scriptura non scriptores accusat, sed blasphemos. Audi Spiritus vim et efficaciam; audi Apostolorum laudes, eorum sequere doctrinam; sectare patrum vestigia, ne ex profanorum vestigiis in errorem deducaris. Trinitatem adora, Trinitatem glorifica, Trinitatem prædica. Ita sentiunt Prophetæ, ita prædicant Apostoli, ita credunt Martyres. Audi Paulum Trinitatem prædicantem: « Divisiones gratiarum sunt, idem autem Spiritus; »divisiones ministrationum sunt, idem autem Dominus: »divisiones operationum sunt, idem vero Deus, qui ope»ratur omnia in omnibus [2]. » Cur non incipit a Patre? Cur non primo illum prædicat, deinde Filium, demum Spi-

[1] Joan. III, 48. — [2] 1 Cor. XII, 4-6.

ritum sanctum? Invertis-ne ordinem, Paule? mutas-ne seriem? Dum Servator ita tradiderit, « In nomine Patris, et » Filii, et Spiritus sancti [1], » tu-ne solvis theologiæ legem? Verum absit ne quid tale unquam de Paulo cogitemus. Sanctus enim ille et admirabilis præco hoc probe noverat se, etiamsi Spiritus primo meminisset, nihilominus theologiam illæsam servare, neque inconfusam naturam contumelia afficere neque dividere indivisibilem dignitatem, Spiritum primo memorat; ut ostendat Spiritum, etsi postremus scribatur, non hinc ultimum et postremum effici. Quia enim illi prave interpretantur, non connumerantes, sed posteriori ordine numerantes post Patrem Filium, post Filium Spiritum sanctum; primus enim, aiunt, Pater, secundus Filius, tertius Spiritus sanctus, accuratam illam adorandæ Trinitatis seriem ignorantes, sed mente perversa theologiæ puritatem contumelia afficere conantes; jure Paulus nominum ordinem invertit, ut veritatis vim ostendat, et improborum opinionem confutet. At scio, ait hæreticus, eum Filii quidem et Spiritus sancti obiter mentionem fecisse, sed cum ad Patrem venisset, sublimiorem theologiam adhibuisse. De Spiritu enim dixit: « Idem vero Spiritus : » de Filio, « Idem vero Dominus : » sed cum ad Patrem venisset, adjecit : « Qui operatur om» nia in omnibus. » Quid ergo? illud-ne verbum, « Operari » omnia in omnibus, » auctoritatem indicat? Etiam, inquit, et supereminentem excellentiam prædicat? Sane et ego quoque tuam confessionem recipio, si in conditionibus permaneas. Videamus ergo quid vas illud electionis, ille, inquam, a Spiritu sancto ductus, circa hanc quæstionem suggerat : « Unicuique datur manifestatio Spiritus ad uti» litatem. Alii quidem datur sermo sapientiæ secundum » eumdem Spiritum; alii sermo scientiæ in eodem Spiritu;

[1] Matth. XXVIII, 19.

» alii gratia sanitatum in eodem Spiritu; alii prophetia, alii » interpretatio linguarum; alii fides; alii dona [1]. » Hæc porro omnia attende diligenter; vide dictionis et potestatis consonantiam. Qui prius dixerat : « Idem autem Deus, qui » operatur omnia in omnibus, » ubi ad Spiritum venit, eamdem ipsi vim inesse testificatur. « Hæc autem omnia, in» quit, operatur unus et idem Spiritus, dividens singulis » prout vult [2]. » Sic non labefactatur glorificationis ordo seriesque, quando aliquod nomen ex sancta Trinitate, aut primum, aut secundum aut tertium ponitur. Illud enim, primus, secundus, tertius, non indicat naturæ differentiam, sed theologiæ viam nulli confusioni obnoxiam. Rursus idem Apostolus, ut ostendat se nominum ordine ubique indiscriminatim uti, utpote qui recto ordine et caute divinam prædicationem adiret, Thessalonicensibus scribens ait; « Ipse vero Dominus noster Jesus Christus, et » Deus pater noster [3]. » An primum, Paule, Filium, posteaque Patrem prædicas? Tu primum, inquit, quasi ordine et dignitate expromis : « Ego cum primum et secundum dico, naturam indivisibilem opinor; imo vero non opinor, sed constanter prædico. » Ne igitur divinis eloquiis contumeliam inferas, nec cœlestia dogmata calumnieris. Par exemplum in Veteri Testamento reperis. Quemadmodum enim hic Paulus a Spiritu orsus venit ad Filium, et a Filio rursus ad Patrem, et quod nominum ordine tertium erat, primum effecit, non mutans prædicationis ordinem, sed indifferentem theologiæ cognitionem ostendens : sic in Veteri Testamento eamdem figuram invenies, quasi in imagine prælucentem. Quis nostrum ignorat, fratres, Scripturam primo Abraham ponere, secundo Isaac, tertio Jacob. Nam, « Ego Deus Abraham, Deus Isaac, » Deus Jacob [4]. » Et jure Scriptura primo parentem, se-

[1] 1 Cor. XII, 7-10. — [2] Ibid. 11. — [3] 2 Thess. II, 15. — [4] Exod. III, 6.

cundo filium, postea nepotem collocat. Verum quia natura indivisibilis erat, licet tempore et serie distingueretur, non dubitavit Deus ordinem mutare ut confessionem ostenderet. Ait enim in Levitico; locum enim indico, ne dicta calumnieris : « Si vero peccarint filii Israël, tradam » eos in gentem alienam, et illuc proficiscentur, et servient » diis alienis, » prænuntians captivitatem babylonicam, ait, « Et illuc proficiscentur, et servient diis alienis. Tunc » confundetur cor eorum incircumcisum. » Et Paulo post : « Et recordabor testamenti Jacob, et testamenti Isaac, et » testamenti Abraham.

VII. Dictum repetam : plausus enim argumentum obscuravit. « Illic, inquit, pudore suffundetur cor eorum in» circumcisum, et revertentur ad me, et sanabo eos; » nondum comminatus, reconciliationem promittit; « Et re» ducam eos in terram patrum suorum, et recordabor tes» tamenti Jacob, et testamenti Isaac, et testamenti Abra» ham. » Vides quomodo mutet ordinem, ut æqualitatem honoris ostendat? Neque enim Jacobum tempore primum fecit; sed indiscriminatim locutus est, ut paritatem honoris ostenderet. Verum apud Patriarchas, tempus distinguit fructum a radice; mortalis quippe natura est et parentum et natorum. Sanctæ vero immortalis et adorandæ Trinitatis naturam sermo non dividit, non distinguit tempus, non sæcula separant. Nihil enim intercedit inter Patrem, et Filium et Spiritum sanctum. Conditor sæculorum est Unigenitus. Audi divinum illum generosumque præconem de Patre sic loquentem : « Multifariam multisque modis olim » Deus locutus patribus in Prophetis, novissime diebus » istis locutus est nobis in Filio, quem constituit hæredem » universorum, per quem fecit et sæcula [2]. » Nihil ergo inter Patrem, et Filium et Spiritum sanctum; nullum tem-

[1] Levit. XXVI, 39-42. — [2] Hebr. I, 1, 2.

THE INSTITUTE OF MEDIAEVAL STUDIES
ST. MICHAEL'S
COLLEGE
LIBRARY

pus aut intervallum temporis. Ante sæcula Pater, ante sæcula Filius; ipse enim sæcula fecit; ante sæcula Spiritus sanctus. Nusquam scinditur natura, nusquam separatur potestas. Animadverte diligenter. Regnat Pater, regnat Filius, regnat Spiritus sanctus. Scio me jam hac usum esse demonstratione; verum eadem ipsa dicere mihi quidem onerosum non est; vobis autem tutum. Regnat Pater, secundum illud, « Deus rex noster in sæculum [1]; » Regnat Filius : nam, « Dabit illi Dominus solium David » patris ejus, et regnabit super domum Jacob in æter- » num [2]. » Regnat Spiritus sanctus. Esaïas enim dixit : « Et » regem Dominum Sabaoth vidi oculis meis sedentem in » solio excelso et elevato. Et dixit ad me : Vade et dic » populo huic : Auditu audietis, et non intelligetis, et viden- » tes videbitis et non perspicietis [3], etc. » Apostolus vero de Spiritu sancto Prophetæ theologiam explicat. Illo dicente : « Vidi regem Dominum Sabaoth, et dixit mihi : Vade et » dic populo huic, » Paulus per regem Dominum Sabaoth Spiritum sanctum accipiens, cum Romæ contra Judæos disputaret, ait : « Bene Spiritus sanctus dixit ad patres » nostros per Esaïam prophetam : Vade, dic populo huic : » Auditu audietis, et non intelligetis [4], etc. » Esaïas dixit : « Regem Sabaoth vidi, et dixit mihi : Dic populo huic, » Paulusque disserens Spiritui sancto hanc auctoritatem ascripsit. Ergo Spiritus sanctus rex est et Dominus Sabaoth, qui dixit Esaïæ : « Vade, et dic populo huic : Auditu au- » dietis, et non intelligetis, et videntes videbitis, et non » perspicietis, etc. Et audivi vocem Domini dicentis : Vade, » dic populo huic ; » Dominus Pater, Dominus Filius ; nam « Dixit Dominus Domino meo : Sede a dextris meis [5] : » Dominus Spiritus sanctus. Nam « Dominus Spiritus est [6] : »

[1] Psal. LXXIII, 12. — [2] Luc. I, 32. — [3] Isaï. VI, 1 et 9. — [4] Act. XXVII, 25, 26. — [5] Psal. CIX, 1. — [6] 2 Cor. III, 17.

THE INSTITUTE OF MEDIAEVAL STUDIES
ST. MICHAEL'S COLLEGE
LIBRARY

ubi vero Spiritus Domini, ibi libertas. Ne quis vero putet majus esse primum nomen, Deus, secundum vero, Dominus; nam in natura immortali, et Dominus et Deus, licet dictum illud non eamdem vim habeat, eamdem tamen dignitatem prædicat. Quid enim si nomen « Deus » primum esset, si secundum « Dominus, » sane Moyses non secundo ut primo usus esset dicens, « Dominus Deus tuus, Dominus » unus est [1]; » oportuisset enim, si de primo mentionem facere voluisset, primum dicere sic : « Deus tuus, dominus unus est. » Sed ut ostenderet nominum indifferentiam, « Do- » minus » primo dixit, postea, « Deus. » Sed ad propositum redeamus, Dominus item est Spiritus. Dominus ergo Pater, Dominus Filius, Dominus Spiritus sanctus. Verum Paulus dicit : « Unus Dominus. » Si unus Dominus, quomodo Dominus et Dominus? videlicet una dominatio. Eadem ratione et unus Deus, ait Paulus : « Nobis autem » unus Deus Pater ex quo omnia, et unus Dominus Jesus » Christus per quem omnia [2]. » Ergo, ait hæreticus, Patrem Deum dixit, Filium vero Dominum. Videamus ergo, videamus, fratres, videamus, quæso, num illud, « Dominus, » secundum sit nomen divinæ dignitatis, et annon vere primum ipsisque congruens, atque Scripturæ sacræ testimonio fultum. Necesse enim est ut et nos accurate loquamur, et vos studiose audiatis, illique ex veritate instituantur. Quis ergo nobis sermo testificabitur illud, « Dominus, » nomen esse primum et magnificentissimæ gloriæ proprium. Audi prophetam Davidem : « Confundantur et conturben- » tur in sæculum sæculi, et revereantur, et pereant. Et » cognoscant quia nomen tibi Dominus [3]. » Solet adversarius dicere de Servatore Verbo : « Nomen Christi Dominus, nomen Patris Deus. » Rursus definitionem eorum, quæ proposita sunt, postulo. Hæreticorum verbis inhæres? Per-

[1] Deut. vi, 4. — [2] 1 Cor. viii, 6. — [3] Psal. lxxxii, 18, 19.

manes-ne in conditionibus propositis? Inconstantiam enim tuam metuo. Quando confutatus es ex hac demonstrata veritate, ad aliud commentum confugis, si illic convincaris, declinas ad aliud improbitatis elementum; cum oporteret splendentem et illuminantem veritatem non effugere : non fugat enim cum illustrat. Verum, « Fugit impius, » nemine persequente [1]. »

VIII. Nos autem ad propositum revertamur. « Cognoscant quia nomen tibi Dominus. » Si Patrem memoret, disce nomen Patris esse illud « Dominus. » Et si Patris nomen est Dominus, ait Paulus, « Unus Dominus Jesus Christus. » Sed Dominus Pater, Dominus Filius. Ergo ut consors est nominis, consors est dignitatis. Verum Judæus abnuit confiteri id de Patre dictum fuisse, ut illud « Dominus » Filio ascribens, illud, « Deus » Patri servet : definitionem probo, conditiones accipio. Non distinguo nominum adorandæ Trinitatis dignitatem, ut sæpe dixi; quia Ecclesia indistinctam habet gloriam : sed ad miseriam tuam me demitto, ac dico : « Detur hoc : Cognoscant quia nomen » tibi Dominus, » quid igitur fiat de illo verbo quod sequitur; « Tu solus Altissimus super omnem terram [2]. » Ergo secundum impietatem doctrinamque tuam, non amplius Pater erit Altissimus, quia solus Filius est Altissimus. Hic, fratres, non fluctus maris sunt, ut quis præfocetur, sed charitatis fluctus qui sanctificent. Attamen cum Christus loquatur et prædicetur, quietem agat hæc religiosa navicula. Absurdum enim est mare ipsum vestigia Domini conspicatum, hæc audiens : « Tace, obmutesce [3], » auctoritatem reveritum esse, Ecclesiam vero non obtemperare Domino verba vitæ loquenti, ac divinam vere gratiam in labiis habenti : nam « Diffusa est gratia in labiis tuis [4]. »

[1] Prov. XXVIII, 1.— [2] Psal. LXXXII, 19.— [3] Marc. IV, 39. — [4] Psal. XLIV, 3.

Sed ad propositum redeamus. « Cognoscant quia nomen »tibi Dominus. » Utrum vis elige, non quasi res in tua potestate sit posita. Neque enim cum Jesus Nave ad populum diceret; « Eligite vobis hodie cui serviatis, an diis, »quos coluerant patres vestri, an Domino Deo nostro [1]; » ideo potestatem eligendi hominibus concedebat, sed ut ostenderet pietatem sequi arbitrium diligentium Deum. Item alibi : « Vos testes estis contra vos, quod vos Dominum elegeritis ad serviendum illi [2]. » Quemadmodum enim tibi optio Dei dignitatem non contumelia affecit, sed liberum arbitrium piorum ostendit; sic etiam nunc, si libero arbitrio optionem dedero, non dignitatem contumelia afficio, sed arbitrium exploro. Illud, « Cognoscant »quia nomen tibi Dominus, » de Patre-ne, an de Filio dictum est? Nam si de Patre, et si nomen Patris sit Dominus, nomen quoque Filii Dominus : « Unus enim Dominus Jesus Christus, per quem omnia [3]; » ergo quemadmodum dignitas, ita et nomen commune est. Verum Filii nomen Dominus est : ergo solus Filius est Dominus : nam « Tu »solus Altissimus super omnem terram. » Ergo cum unus et solus Dominus sit Filius, Pater alienus a dominatione est? Absit. Neque enim cum Pater solus prædicatur Deus, ideo Filius a Divinitate privatur. Nam « In principio erat »Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum [4], » Ergo neque hoc, « Deus Pater, » Filium excludit a Divinitate : nam « Deus erat Verbum; » Neque cum Filius dicitur « Unus Dominus, » alienus ostenditur Pater a dominatione : nam « Dixit Dominus Domino meo : Sede »a dextris meis [5]. » Dominus ergo Pater, Dominus Filius, Dominus Spiritus sanctus. « Dominus enim Spiritus »est. » Sed rursum hæreticus exasperatur excitaturque, ac

[1] Jos. XXIV, 15. — [2] Ibid. 22. — [3] I Cor. VIII, 6. — [4] Joan. I, 1. — [5] Psal. CIX, 1.

Dominum audiens Spiritum sanctum, disrumpitur. Quomodo, inquit, Spiritus est Dominus, qui per prophetam Davidem loquens, Filium celebrat his verbis : « Dixit Do» minus Domino meo? » Vides-ne, inquit, Spiritum sanctum per Prophetam loquentem, Dominum confiteri suum et Patrem et Filium? Quid igitur, Fratres? Ne proposita dictio apud auditores in dubio versetur, in ipsam vocis disquisitionem veniam, totum vobis dictionis sensum explicabo.

IX. Servator aliquando, cum in Judæorum synagoga disputaret exploraretque quam de se opinionem pars major haberet, ait illis : « Quem dicitis esse Christum? cujus fi» lius est [1]? » Respondent Scribæ et Pharisæi : « David [2]? » Hinc Dominus eorum contradicens opinioni, rursus infert. « Quomodo David in Spiritu sancto vocat eum Dominum, » dicens: Dixit Dominus Domino meo: Sede a dextris meis [3],» Illud porro, « In Spiritu sancto » adjecit, non ut Spiritum servum declararet Christi, qui prædicabatur, sed ut palam ostenderet Prophetam in Spiritu sancto futura prævidentem, Filium suum secundum carnem Dominum confiteri secundum rei veritatem. Neque enim de Spiritu sancto, qui etiam Dominus est, quæstio erat; sed de ipso : an scilicet David filium haberet dominum, an herum? Sane Dominus hæreticorum sycophantiam diu ante confutans, Spiritusque sancti dignitatem illæsam conservans, objectione controversiam solvit. Quid ergo ait : « Si ergo David vocat » eum Dominum, quomodo filius ejus est [4]? » Non dixit : « Si ergo Spiritus sanctus vocat eum Dominum; » sed « Si David vocat eum Dominum. » Cur ergo addidit illum, « In Spiritu » sancto vocat eum Dominum? » Quoniam de Christo ante adventum Christi dicere, non erat corporis intuentis, sed Spiritus sancti præsignificantis. Neque enim quæ videbat

[1] Matth. XXII, 42. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 43, 44. — [4] Ibid. 45.

David prædicabat, sed quæ Spiritus sanctus suggerebat, hæc per spiritualem lyram pulsabat. Ideo illud adjecit: « Dominus, Quomodo David in Spiritu sancto vocat eum » Dominum ? » Ne vero hæreticus blasphemiam adversus Spiritum sanctum trahat, adjecit rursum, ut diximus : « Si » ergo David vocat eum Dominum, quomodo filius ejus est ? » Igitur David Christum in Spiritu sancto vocat Dominum. Illud vero potissimum consideremus omnem Prophetam ex Spiritu sancto, quæ conveniant loqui. Omnes enim confitemur Prophetas in Spiritu sancto locutos esse, idque Apostolus testificatur dicens : « Bene Spiritus sanctus locu» tus est ad patres vestros per Prophetam [1]. » Et iterum generatim Deus ait ; « Effundam de Spiritu meo super omnem » carnem, et prophetabunt [2]. » Et Moyses, « Quis dabit om» nem populum Domini Prophetas esse, cum dederit Domi» nus Spiritum suum super ipsos [3] ? » Hic attendamus diligenter, quomodo Spiritus sancti Divinitas demonstretur, non a nobis exaltata, sed a propria dignitate celebrata. Mihique concedite ut interrogatione et responsione rem propositam tractem. Hujusmodi enim quæstionibus facilior evadit dubiorum solutio. Interrogemus ergo: fatentur-ne Spiritum sanctum locutum esse per Prophetas, an negant, vel dubitant? Si dubitant, quæ ante dicta sunt in memoriam revocemus : « Quomodo ipse Deus testificatur dicens : « Effundam de Spiritu meo super omnem carnem, et pro» phetabunt. » Spiritus enim propheticam virtutem excitat. Sic et ille admirabilis Moyses, ut ostendat prophetiam ex Spiritu sancto proficisci et constitui, in hanc magnam mirabilemque erupit vocem : « Et quis dabit omnem populum » Domini Prophetas esse, cum dederit Dominus Spiritum » sanctum suum super eos ? » Si autem vere confiteantur id quod verissimum est, nempe Spiritum sanctum locutum

[1] Act. XXVIII, 25. — [2] Joël, II, 28. — [3] Num. XI, 29.

esse in Prophetis, audi ut beatus ille admirandusque Zacharias Præcursoris pater, Deum dicat Spiritum sanctum, qui per Prophetas locutus est : « Benedictus Dominus Deus » Israël, quia visitavit et fecit redemptionem plebis suæ, » Et erexit cornu salutis nobis in domo David pueri sui : » Sicut locutus est per os Sanctorum, qui a sæculo sunt » Prophetarum ejus [1]. » Si ergo Deus est ille, qui per os Prophetarum locutus est, et Spiritus sanctus in Prophetis locutus est, ut ait David in libro Regnorum; « Spiritus enim » Domini locutus est in me [2]; » ergo et Deus et Dominus est Spiritus sanctus, qui per Prophetas locutus est. Verum claram hujus rei demonstrationem accipe. Divinus Apostolus per propheticam vocem volens Spiritum sanctum ostendere, in Epistola ad Corinthios ait : « Si autem omnes pro- » phetent, intret aut quis infidelis, vel idiota, convincitur » ab omnibus, dijudicatur ab omnibus ; occulta cordis ejus » manifesta fiunt ; et ita cadens in faciem adorabit, pro- » nuntians quod vere Deus in vobis sit [3]. » Vides pietatis doctorem clare indicare Spiritum in prophetantibus loquentem, Deum esse?

X. Cur ergo, hæretice, scandalizaris circa piam fidem ? Cur calumniaris Spiritus sancti dignitatem? Cur fidei confessionem transgrederis ? Lege pacta tua in mysteriis emissa. Quomodo dixeris : « Credo in Patrem, et Filium, et Spi- » ritum sanctum. » An quod credidisti, eliminasti ? quod confessus es, avertisti ? quod palam declarasti, hoc impie labefactasti ? Bellum-ne cum pace geris ? abnegasti-ne fidem, et quæstiones moves? Credenti, confitenti tibi traditum est donum, et post donum fides eliminatur, et inducitur disputatio ? Ne contumelia afficias dignitatem gratiæ. Ne violes pacta tremendæ illius et horrendæ initiationis, cum confessus es te credere in nomine Patris, et Filii, et

[1] Luc. I, 68-70. — [2] 2 Reg. XXIII, 2. — [3] 1 Cor. XIV, 24, 25.

Spiritus sancti, baptizatus es similiter in Patrem et Filium et Spiritum sanctum. Benedictio similiter in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. Nobis dona gratiæ, a vobis blasphemia in gratiam. Nobis libertas a Spiritu sancto, a vobis servitus Spiritui sancto ascribitur. O stultitiam! O ingratum animum! Aut novam nega gratiam, aut Vetus Testamentum reverere, vel ubique statue Trinitatis æqualitatem honoris, quam sæpe vobis ex multis Scripturæ testimoniis probavimus : quibus aliam demonstrationem adjungere placet. Nova, ut sæpe dixi, sæpe in Veteri Testamento prænuntiata sunt. Quid igitur? Imperat Deus Moysi dicens : « Loquere Aaron et filiis ejus: Sic benedicite filios » Israël [1]. » Adverte diligenter. Ne quis simplicius accipiens putaret rem quomodolibet bene se habere, adjecit illud, « Sic; » ne quis propria auctoritate benedictiones institueret; sed secundum Scripturæ regulam omnia facere jubet : « Sic, inquit, Benedicite. » Sic, quomodo? « Benedicet tibi » Dominus, et custodiet te. » Attende quomodo Trinitatem ubique mystice proponat, per quam benedictiones triplicantur. « Benedicet te Dominus, et custodiet te [2]. » Ostendet Dominus vultum super te, et benedicet te. Attollet Dominus vultum suum super te, et det tibi pacem. » Vide sanctam Trinitatem diserte celebratam. Et quænam gratia a Spiritu sancto non proficiscitur? Et quod donum non ab illo datur? quod bonum sine ipso? Quod cœleste bonum sine Spiritus sancti opera hominibus contingere possit? Scrutamini Scripturas, et videte. Itaque Scriptura sacra cum voluerit quidpiam, quod supra naturam factum sit, indicare aut ostendere, Spiritus auctoritati omnia ascribit. Verbi gratia, Samsonem, egregium illum bellatorem, cum egregia illa ac stupenda fortiter gesta Scriptura describit, Spiritus sancti ductu id fecisse præmittit. «Venerunt, inquit,

[1] Num. VI, 23. -- [2] Ibid. 24.

» alienigenæ multi et innumeri in Samsonem; solusque ille » erat, neque id tantum, sed etiam ligatus. » Quæ igitur spes libertatis vincto? Quæ salutis captivo? Quomodo unus multis superior erit? Spiritus Domini descendit in Samsonem, et irruit in alienigenas, repertaque asini maxilla, mille viros interfecit. Ac vide divinæ Scripturæ sapientiam. Cum inexpertis incredibile videretur vinctum solutos vicisse, et solum multos superasse, ideo apposite præmisit: « Et Spiritus Domini advenit in Samsonem, et accepta » maxilla asini, mille viros occidit [1]; » ut cum secundum humanam naturam id incredibile videretur, per Spiritus potentiam crederetur. Itaque probe Moyses dixit: « Quo- » modo persequetur unus mille, et duo fugabunt decem » millia; nisi quia Dominus tradidit eos, et Deus vendidit » illos [2]? » Lege Scripturas, et in singulis facinoribus Spiritus sancti virtutem antepositam animadvertes. « Venerunt alie- » nigenæ, et Spiritus Domini advenit in Samsonem. » Insiliit leo et discerpsit leonem ut hœdum. Vinctus est ferreis catenis, et uxor ejus ad eum, « Alienigenæ in Samsonem. » Sed iterum Scriptura: « Et Spiritus Domini venit in Samso- » nem, et soluta sunt vincula, ut si stuppa sentiat ignem [3]. » Nullum ejus præclarum facinus inducit, non præmissa Spiritus efficacia. Deinde cum omni virtute nudatus esset: attende animo, quid dicat Scriptura, quæ ubique dixerat, cum aliquod facinus aggrederetur, et vinceret: « Spiritus » sanctus venit in Samsonem, » postquam caput ejus detonsum est, prodito gratiæ pignore, statim scripsit: « Et Do- » minus discessit a Samsone [4]. » Cum alienigenæ venerunt, Spiritus Domini descendit in ipsum: cum autem recessit, ait: « Et Dominus discessit ab illo. » Et jure quidem. Nam Spiritus Dominus est. Nec solum in Veteri Testamento id

[1] Judic. xv, 14. — [2] Deut. ii, 30. — [3] Judic. xvi, 9. — [4] Ibid 19.

animadvertes, sed etiam in Apostolis. Quando magnam quamdam et præcellentem virtutem divinæ Litteræ prædicant, ubique Spiritus auctoritatem præmittit. Inducit rursus Paulum in Cypro, execrandum illum Elymam magum verbo punientem, quod contra veritatem pugnaret. Et quia rem stupendam narraturus erat, oculos nempe verbo extinctos, ait : « Ecce manus Domini in te, et eris cæcus » non videns solem[1]. » Illud autem et Pauli et omnium mortalium naturam superabat, nempe oculos hominibus verbo extinguere. Verbum enim hominis non mutat naturam, nec oculos excæcat. Ne quis ergo humana verba respiciens, de re obstupesceret, et commentitium quiddam dici putaret, præmittit iterum Scriptura Spiritus sancti auctoritatem. « Tunc, inquit, Paulus Spiritu sancto repletus, ait illi[2]. » Habes et aliam circa Spiritum sanctum demonstrationem: si quis homo rudis melius, quam facultas ferat, loquatur : verum hanc rursus operationem Scriptura Spiritui ascribit. Exempli gratia, Petrus et Joannes in Judæorum frequentia concionantur. Et tunc ait : « Petrus plenus Spiritu » sancto dixit ad populum : An justum est in conspectu » Dei vos potius audire, quam Deum, vos judicate[3]. » Cur ergo dicitur : « Plenus Spiritu sancto ? » Quia indoctum excedebat hæc loquendi fiducia, ne quis piscatorem respiciens, orationi illi sanctæ cum libertate habitæ fidem non haberet, præmisit Spiritus sancti sapientiam, ne mireris abundantiam. Quod si videtur, alium consideremus, ut magis ac magis dicta confirmentur. Sanctis cœlum aperitur; sed sine Spiritu sancto non aperitur. Neque enim oculis corporis cœlum apertum videtur, sed Spiritus sancti operatione. Vidit Stephanus cœlos apertos; verum, ut ait Scriptura, « Cum esset plenus Spiritu sancto vidit[4]. » Nusquam igitur, fratres, cœlum licet apertum videre, sine Spiritu,

[1] Act. XIII, 14. — [2] Ibid. 9. — [3] Id. IV, 8 et 19. — [4] Id. VII, 55.

neque docendi auctoritatem sumere, nec miraculorum virtutem exhibere sine sancto et adorando Spiritu. « Omnia » enim operatur unus et idem Spiritus, dividens singulis, » prout vult [1]. » Cui gloria in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA VI.

DE ANNA I.

Quod oporteat et in Pentecoste, et semper jejunii meminisse, et quod non præsentia solum, sed etiam recordatio jejunii sit utilis : et de Dei providentia, quodque non minima pars ipsius sit præter alia parentum erga liberos amor ; quodque non patribus solum, sed et matribus præceptum sit, ut liberorum mores componant, et ad extremum de Anna.

I. Ubi [2] peregrinum aliquidem apud nos diversatum, ad aliquot dies comiter exceptum, et colloquii mensæque participem factum dimiserimus, postridie profectionis illius mensa posita statim ejus ac verborum congressus recordamur, ac multa cum charitate ipsum requirimus : hoc nobis erga jejunium quoque præstandum est. Nam cum apud nos dies quadraginta fuerit diversatum, comiter illud excepimus ac dimisimus : quando igitur mensa jam nobis spiritualis apponenda est, reminiscamur illius, bonorumque omnium, quæ nobis invexit. Non enim præsentia tantum jejunii, sed etiam memoria jejunii maxime utilis esse potest. Et sicut illi quos amamus, non solum cum adsunt, verum etiam cum nobis in mentem veniunt multo nos voluptate perfundunt : ita quoque dies jejunii, collectæ, com-

[1] 1 Cor. XI, 12. — [2] Vide D. Guillon, tom. XVI, pag. 424-426.

munesque conventus et alia quibus ejus beneficio fruebamur bona, vel sola memoria nos oblectant, et hæc omnia si in memoriam revocemus, multum inde lucrum hoc etiam tempore colligemus. Hæc autem a me non eo dicuntur, quod cogere vos ad jejunandum velim, sed ut vobis persuadeam, ut ne genio indulgeatis, neve sic afficiamini, ut plerique homines solent, siquidem homines appellandi sunt, qui tantam pusillanimitatem præ se ferunt, qui tanquam e vinculis emissi, et gravi quopiam carcere liberati sic alloquuntur se mutuo : «Tandem molestum illud jejunii pelagus emensi sumus : » alii vero qui multo pejus, et imbecillius sunt affecti, etiam ob futuram quadragesimam pertimescunt. Hoc vero propterea quod, toto reliquo tempore, deliciis, luxuriæ, atque ebrietati se totos dedant. Quod si aliis diebus castæ modestæque vitæ agendæ nos assuefaceremus, et præteritum desideraremus jejunium, et venturum multa cum voluptate susciperemus. Quid enim boni jejunii nobis opera non obvenit? omnia tranquillitatis ac puræ serenitatis plena sunt. Nonne domus tumultibus, cursitationibus, omnique perturbatione sunt liberatæ? quin etiam ante ipsas domos eorum animus, qui jejunant, hac quiete perfruitur, civitas ipsa tota modestiam, quæ in animo ac domibus cernitur, imitatur. Nam neque sub vesperam audire canentes licet, neque interdiu tumultuantes et ebrios, non clamantes, non pugnantes, sed multam ubique tranquillitatem licet cernere. Nunc autem non ità est, sed jam inde ab exortu solis clamores ac turbæ, coquorum cursitationes, ac multus in domibus, multus in mentibus fumus, dum intus in nobis succenduntur affectus, et flamma turpium cupiditatum a deliciis excitatur. Propterea quod præteriit, jejunium requiramus, illud enim hæc omnia coërcebat. Ac licet laborem ejus excusserimus, ejus tamen desiderium non extinguamus, neque memoriam deponamus : sed cum pransus

et expergefactus in forum veneris, diemque videris vergentem ad vesperam, hanc ingressus Ecclesiam, et juxta sanctuarium istud veniens, jejunii temporis recordare, quo multitudinis plenam Ecclesiam cernebamus, omnes autem audiendi desiderio succensi erant, multa ubique lætitia, mens omnium erat erecta : hæc omnia tecum reputans, dies illos optabiles recordare. Quod si mensæ accubiturus sis, cum hac recordatione cibos degusta, nec unquam in ebrietatem labi poteris. Sed sicut qui honestam, castam et ingenuam uxorem duxerint, et ejus vehementi amore sint inflammati, ne absente quidem illa, meretricem et perditam mulierem adamare possunt, quod illius amor eorum mentem præoccupaverit, nec alium amorem ingredi sinat : sic et in jejunio fit et in ebrietate. Ergo si illius ingenuæ castæque meminerimus, publicam hanc meretricem omnisque turpitudinis matrem, ebrietatem inquam, facillime repellemus, dum amor jejunii vehementius quam manus ulla impudentiam istius repellet. Propter hæc omnia dies illos, quæso, semper mente versemus : ut autem quidpiam ego quoque ad memoriam illam conferam, idem argumentum, quod tractare tum paratus eram, in medium nunc quoque proferre connabor, ut ipsa similitudo doctrinæ recordationem temporis illius excitet. Vos enim fortasse nunc estis obliti nos multos interim sermones de aliis rebus habuisse. Nam reverso a longinqua illa peregrinatione patre nostro, necessarium fuit omnia commemorare, quæ in comitatu acciderant, ac deinde cum gentilibus disputare, ut hos vi calamitatis ad meliorem frugem revocatos, qui deserto gentilium errore sese ad nos contulerant, pro virili confirmaremus, ac doceremus, quantis tenebris liberati, ad tantam lucem veritatis accurrissent. Post illa rursus multis diebus Martyrum festivitatibus potiti sumus, neque tempori conveniens fuisset nos, qui juxta Martyrum sepulcra versare-

mur, earum laudum, quæ Martyribus debentur, exortes discedere. Successit his ad abstinendum a juramentis cohortatio : cum enim totam rusticorum nationem in urbem ingressam cerneremus, hos illo instructos a nobis viatico censuimus dimittendos.

II. Vobis quidem non facile fuerit disputationem referre, quam tum adversus gentiles instituimus : ego vero semper in his exercitatus, et huic palæstræ addictus, nullo negotio paucis ex iis, quæ tum diximus, repetitis, potero totius orationis argumenti vobis memoriam refricare. Quodnam ergo fuit argumentum? Quærebamus quo pacto Deus a principio generi humano provideret, et quo pacto quæ utilia forent doceret, cum nullæ extarent litteræ, neque Scripturæ datæ essent, et ostendimus per contemplationem creaturarum illud ad Dei cognitionem esse deductum : quo tempore vos non manu prehensos, at mente per universam creaturam circumduxi cœlum ostendens, terram, mare, lacus, fontes, fluvios, æquora immensa, prata, pomaria, florentes segetes, fructibus onustas arbores, obtecta nemoribus montium culmina : tum quoque de seminibus, de oleribus, de floribus, de plantis tam fructuosis quam infructuosis, de bestiis cicuribus simul et agrestibus, aquatilibus, et terrestribus, quæ ancipites in utraque sede vivunt, de iis quæ aërem pennis secant, de illis quæ humi repunt, deque ipsis mundi elementis multa disserui, et in singulis una voce simul acclamabamus omnes, cum mens nostra tot immensas opes capere non posset : « Quam magnificata » sunt opera tua, Domine: omnia in sapientia fecisti[1]. » Neque vero propter multitudinem tantum Dei sapientiam mirabamur, sed et propter utraque hæc duo, quod et pulchram et magnam et admirabilem condiderit creaturam, et quod multa imbecillitatis ejus indicia rebus, quæ cernuntur,

[1] Psal. xcı, 6.

indiderit, tum ut ob sapientiam laudetur, atque ad cultum suum eos, qui cernunt, alliciat: tum ne, Creatore dimisso, qui pulchritudinem ac magnitudinem illarum intuentur, pro illo res oculis subjectas adorent, cum ea, quæ in illis apparet, imbecillitas ejusmodi corrigere possit errorem. Item quo pacto creatura omnis corruptioni est obnoxia, et ad meliorem speciem transferetur, majori gloria perfruetur, et quando et quare, et cur obnoxia corruptioni sit edita, atque hæc omnia tum apud vos philosophamur, Deique potentiam inde demonstrabamus, quod in corruptibilibus corporibus tantam pulchritudinem, (quam et a principio Deus illis attribuit) siderum, cœli et solis. Vere namque mirari possumus, qua ratione cum tot anni sint elapsi, nihil tale sint passa, quale nostra corpora patiuntur, neque senectute reddita fuerint imbecilliora, neque morbo vel ægritudine aliqua debilitata sint, sed vim ac pulchritudinem suam, quam, ut ante dixi, Deus illis attribuerat, perennem conservent, et neque solis consumptum sit lumen, neque siderum splendor obscuratus, neque cœli fulgor effluxerit, non maris termini loco moti sint, non terræ virtus ad partus annuos fructuum edendos extincta sit. Hæc autem omnia corruptioni esse obnoxia cum ex rationibus, tum ex sacris Litteris demonstravimus : pulchre vero illa esse ac splendida suumque semper integrum vigorem conservasse, quotidianus eorum, qui cernunt, testatur aspectus, in quo maxime admirandus est Deus, qui sic ea ab initio condidit. Sed quoniam dum hæc a nobis dicerentur, refragabantur nonnulli dicentes : « Igitur omnium, quæ sub aspectum cadunt, vilissimum est homo, siquidem cœli corpus, terræ, solis, et omnium siderum tanto tempore duravit, hic vero post annos septuaginta dissolvitur atque interit. » Primum quidem illud dixerimus, non totum animal dissolvi, sed præcipuam magisque necessariam partem per-

petuo manere animam immortalem, quæ nullis ejusmodi morbis est obnoxia, minorem autem corruptioni esse obnoxiam : deinde hoc ipsum majorem cedere nobis in honorem. Neque enim temere, vel sine causa, sed et juste atque in rem nostram et senectutem et morbos sustinemus. Juste quidem, quod in peccatum lapsi fuerimus : in rem nostram autem ut ingenitam nobis ex ignavia superbiam, per hos defectus ac morbos retundamus. Non igitur ut contumelia nos afficeret, hoc fieri permisit Deus. Si enim afficere contumelia voluisset, non immortalem esse animam nostram sivisset. Sed neque, quod impotens esset, tale nostrum corpus effecit. Etenim si imbecillis esset, nequaquam cœlum et sidera, et terræ corpus tanto tempore tueri in rerum natura potuisset : sed ut nos meliores, moderatioresque redderet sibique magis obsequentes, quod omnis nobis salutis occasionem largitur. Propterea non effecit, ut aut senectute cœlum, aut aliis quibusdam talibus morbis corriperetur. Cum enim libero arbitrio sit et anima destitutum, neque peccare, neque recte agere potest : unde neque ejusmodi emendatione illi est opus : nobis autem qui ratione sumus et anima exornati, necessarium fuit, ut per has infirmitates morbosque modestia et humilitas ingeneraretur, quandoquidem a principio præ cæteris omnibus primus homo fuerit in superbiam elatus. Alioquin si quemadmodum nostra corpora, sic etiam cœlum constitutum fuisset ac senectuti obnoxium, multi Conditorem imbecillitatis accusassent, ut qui minime posset unum corpus in multos annorum circuitus conservare : jam vero præcisa est illis hæc occasio, cum tanto tempore opera ipsius permaneant.

III. Accedit ad ea quæ diximus, quod non intra hoc sæculum res nostræ subsistunt, sed postquam in hac vita probe fuerimus castigati, majori corpora nostra cum gloria resurgent, et cœlo, sole ac cæteris omnibus splendidiora

cernentur, et ad meliorem sortem conditionemque transferentur. Unus ergo modus est cognitionis Dei, per universam nempe rerum naturam: alter vero nihilo minor, is quem suppeditat conscientia, quem ipsum tunc pluribus verbis exposuimus, simulque ostendimus insitam esse nobis a natura bonarum malarumque rerum cognitionem, et conscientiam nobis interius hæc cuncta dictare. Duo quippe nobis a principio dati sunt a natura doctores, creatura, et conscientia, qui sine voce ulla homines instituebant. Nam et creatura conspectu suo spectatorem obstupefaciens, illum cuncta cernentem ad ejus, qui ipsam condidit, admirationem traducit: conscientia vero, quæ intus dictat, omnia quæ facienda sunt suggerit, ejusque virtutem et judicium ex ipso rerum aspectu deprehendimus. Dum enim intus peccatum accusat, vultum confundit exterius, ac multo mœrore complet. Rursus pallidos reddit et pavidos, cum in re aliqua turpi fuerimus deprehensi; vocem non audimus, sed per externum aspectum ingeneratam intus indignationem contemplamur. Cum his autem duobus tertium quoque doctorem a Dei providentia fuisse adjunctum oratio demonstrabat, non jam mutum ut priores, sed qui sermone, admonitione, consilio animum nostrum componeret. Quis ille porro est? Qui attributus est unicuique nascenti pater. Ideo namque fecit Deus, ut a parentibus diligeremur, ut præceptores virtutis haberemus. Non enim genuisse tantum patrem efficit, sed recte instituisse: neque peperisse tantum, sed recte educasse matrem reddit. Atque hoc verum esse, neque naturam sed virtutem patres efficere, confitebuntur parentes ipsi. Sane quidem filios suos sæpe cum depravatis moribus esse viderint, atque in improbitatem degenerasse, ex suorum illos cognatorum numero ejiciunt, abdicant, alios sibi adoptant filios, qui nulla sibi erant propinquitate conjuncti. An vero quidquam hoc fieri potest mirabilius, quam

ut quos genuerunt, ejiciant: quos autem non genuerunt, sibi asciscant? Non sine causa dicta sunt hæc a nobis, sed ut scias majorem esse vim liberi arbitrii quam naturæ, atque ipsam potius quam illam patres efficere consuevisse. Enimvero divinæ hoc opus fuit providentiæ, ut neque naturali affectu destitutos liberos relinqueret, neque totum rursus illi committeret. Si enim nulla penitus impulsi necessitate naturæ filios suos parentes dilecturi fuissent, sed morum probitate tantum et recte factorum studio ducti, multos paternis ædibus exactos ob ignaviam suam, totumque genus humanum passim distractum ac dissipatum vidisses. Si rursus rem totam tyrannidi naturæ commisisset, et ne improbos quidem odio prosequi permisisset, sed ab illis contumelias et innumera mala passi patres naturæ necessitate devincti filiis in se contumeliosis, ac debacchantibus blandiri non cessassent, ad summum nequitiæ culmen genus humanum provectum esset. Nam si nunc cum omnino confidere naturæ non possint filii, sed multos sciant, cum depravati essent, et domo et facultatibus paternis excidisse, sæpe tamen parentum amore freti contumeliis eos afficiunt: nisi permisisset Deus, ut illos succensi ulciscerentur, et improbos factos liberos procul amandarent, quo non se nequitiæ genere contaminassent? Ideo et naturæ necessitate, et liberorum moribus niti parentum amorem voluit Deus, ut et mediocriter peccantibus liberis, ad hoc eos invitante natura, veniam darent, et depravatos atque immedicabili morbo laborantes punirent, ne ad vitium illos indulgentia sua erudirent, si natura rursus vinceret, eosque liberis suis blandiri cogeret, etiam cum improbi essent. Quantæ hoc quæso providentiæ, cum et diligere jubeat et amori modum ponere, et rursus optimæ liberorum educationi mercedem constituat. Propositam enim esse mercedem et non viris tantum, sed etiam fœminis ut intelligas, audi quo pacto

multis in locis et ad illas, et de illis Scriptura verba faciat, neque minus ad illas quam ad viros. Cum enim dixisset Paulus : « Mulier autem seducta in prævaricatione fuit, » adjecit, « Salvabitur autem per filiorum generationem [1]. » Quod autem ait, hanc sententiam habet : « Doles quod te mulier prima in partus dolores laboresque, ac longam uteri gestationem conjecerit? at tu noli succensere : neque enim tanto damno propter dolores partus et labores affecta es, quantum quæstum facis, si velis, dum bonorum operum occasionem ex recta liberorum educatione sumis. Qui enim nati sunt liberi, si convenientem fuerint cultum nacti, ac tua cura fuerint ad virtutem informati, multam tibi offerent occasionem salutis ; ac præter propria bona opera multam ob studium in ista collatum recipies mercedem.

IV. Atque ut discas non partum matrem efficere, neque mercedem huic esse rei propositam, alibi quoque viduam alloquens Paulus ita dixit : « Si filios educavit [2] : » neque dixit : « Si filios peperit, » sed, « Si filios educavit. » Nam illud quidem naturæ, hoc vero liberi est arbitrii. Propterea cum hic etiam dixisset : « Salvabitur per filiorum generationem, » neque hic substitit, sed cum ostendere vellet non liberos genuisse, sed recte liberos educasse, hoc nobis afferre mercedem, adjecit : « Si permanserint in fide, et dilectione, et » sanctificatione cum sobrietate [3]. » Quorum verborum hic sensus est : « Tunc multam mercedem accipies, si qui procreati sunt liberi, permanserint in fide, et dilectione et sanctificatione. Si igitur ad hæc eos incites, si admoneas, si doceas, si consilio juves, ob hanc curam multa tibi apud Deum merces erit constituta. « Ne igitur alienum a se mulieres arbitrentur, si et fœminarum et marium curam gerant. Non enim hic sexum distinxit Deus, sed et illic simpliciter dixit : « Si filios educavit, » et hic, « Si permanserint in fide, et

[1] 1 Tim. II, 14, 15. — [2] Id. V, 10. — [3] Id. II, 15.

» dilectione, et sanctificatione. » Itaque utriusque generis liberorum suscipienda nobis est cura, tantoque magis mulieribus, quanto sæpius domi resident. Nam viros quidem peregrinationes, ac fori sollicitudines, et negotia civitatis sæpe distrahunt : mulier autem ab his curis immunitatem sortita facilius poterit, cum tanto fruatur otio, liberorum curam gerere. Ita faciebant antiquæ mulieres : non enim a viris solum, sed etiam a mulieribus hoc postulatur, ut suos, inquam, liberos curent, atque ad philosophiam illos incitent. Quod ut verum esse constet, veterem vobis historiam narrabo. Fuit apud Judæos Anna mulier quædam. Hæc Anna multo tempore sterilitate laboravit, quodque gravius fuit, ejus æmula multorum liberorum mater erat. Scitis autem quam natura sua et per seipsam res illa mulieribus sit intolerabilis : cum vero liberos habens accedit æmula, fit gravior. Siquidem ex mulieris illius prosperitate melius calamitatem suam intelligit, sicut et qui extrema premuntur egestate, tum dolent acrius, cum divites illis in mentem venerint. Neque vero calamitosum hoc tantum fuit, quod hæc liberos non haberet, illa haberet, sed quod æmula esset : neque quod æmula tantum esset, verum etiam quod ipsam ad iracundiam provocaret, eo quod illam sperneret. Deus autem cum hoc cerneret, tolerabat. « Et non dedit » ei Dominus, inquit, filium secundum tribulationem ejus » et secundum tristitiam animæ ejus [1]. » Quid est « Secundum » tribulationem ejus ? » Dici non potest, inquit, eum videntem illam æquo animo calamitatem ferre, cohibuisse partum ejus, quamvis eam cruciari, dolere, affligi videret, mœrorem tamen ejus non discussit, ut majus aliquid moliretur. Hæc me tanquam aliud agentes audiamus, sed maximam philosophiam hinc discamus, et si quando in malum aliquod inciderimus, licet doleamus, licet lamentemur, licet into-

[1] 1 Reg. 1, 5.

lerabile nobis malum videatur, ne properemus, nec animo concidamus, sed Dei providentiam expectemus. Ille namque probe novit, quando illud discutiendum sit, quod tristitiam nobis parit: quod et isti contigit. Non enim quod ipsam odio prosequeretur, aut aversaretur, Deus concluserat vulvam ejus, sed ut fores nobis philosophiæ reseraret, qua prædita mulier fuit, ejusque fidei divitias conspiceremus, ac nobiliorem illam hinc ab eo fuisse redditam cognosceremus. Audi vero etiam quæ sequuntur. «Et sic faciebat, inquit, singulis annis a multo tempore, cum ascenderet » ipsa in domum Domini: et tristabatur, et plorabat, et non » comedebat [1]. » Intensus dolor, diuturna ægritudo, non duo tresve dies, nec viginti, nec centum, nec mille, nec bis totidem. Multis annis dolebat mulier, et cruciabatur, hoc enim est illud, «A multo tempore:» verumtamen non impatienter tulit, neque temporis longitudo philosophiam ejus superavit, neque probra et convitia ipsius æmulæ, sed orabat assidue ac supplicabat: quod omnibus majus est, ejusque potissimum erga Deum amorem indicat, non simpliciter hunc ipsum obtinere filium optabat, sed Deo fructum dicare, atque uteri sui primitias offerre, ac præclaræ istius promissionis mercedem referre. Unde id constat? ex iis verbis, quæ sequuntur. Scitis utique omnes mulieribus propter viros intolerandam esse sterilitatem. Sunt enim homines plurimi tam immanes, ut mulieribus vitio vertant, si forte non pariant, nec sciunt hoc pariendi donum de cœlis atque a providentia divina originem trahere, ac neque naturam mulieris, neque congressum, neque aliud quidquam ad hoc per se sufficere. Verumtamen quamvis sciant immerito se vitio vertere, exprobrant et aversantur persæpe, neque illarum consortio delectantur.

V. Videamus ergo, num huic mulieri hoc ipsum accide-

[1] 1 Reg. 1 7.

rit. Nam si despectam quidem illam, contemptam et contumeliis affectam videris, neque gratia apud maritum valere, qui nec ulla ipsam benevolentia complectatur, idcirco illam filium exoptasse conjicere poteris, ut multa fiducia et libertate gauderet, ac viro gratior fieret. Sin autem contrarium deprehenderis, eamque gratiorem illa fuisse, quæ liberos habebat, quod eam vir suus majori benevolentia complecteretur, hinc apparet non ob humanum aliquem affectum, neque ut virum sibi magis conciliaret, eam optasse liberos, sed ob eam causam, quam diximus. Unde igitur hoc liquet? audi hoc dicentem auctorem. Non enim hoc temere posuit, sed ut mulieris virtutem agnoscas. Quid ergo inquit ille? « Diligebat enim Annam Elcana super » Phenannam [1]. » Deinde porro, cum illam videret non comedere, sed plorare, inquit ; « Quid est tibi, quia ploras? » et cur non comedis, et cur verberat te cor tuum? nonne » bonus ego tibi super decem filios [2]? » Vides quam illi devinctus esset? et ejus causa potius dolebat, non quod liberis careret, sed quod tristem illam et mœrore confectam videret? Non tamen persuasit, ut tristitiam discuteret. Non enim propter illum filium quærebat, sed ut aliquem Deo fructum exhiberet. « Et surrexit, inquit, postquam ipsi co- » mederant in Selom, et biberant, et stetit coram Domino [3]. » Non sine causa dictum est hoc quoque, « Postquam come- » derant, et biberant : » sed ut intelligas, quod alii voluptatibus et otio tempus impendunt, illud eam precibus ac lacrymis impendisse, quod sobria plurimum ac vigilans esset. « Et stetit coram Domino ; et Heli sacerdos, inquit, se- » debat super sellam in liminibus templi Domini [4]. » Ne hoc quidem temere positum est, « Heli sacerdos sedebat in li- » minibus templi Domini, » sed ut fervor mulieris ostendatur. Nam ut sæpe vidua mulier auxilio destituta ac deserta,

[1] 1 Reg. 1, 5. — [2] Ibid. 8. — [3] Ibid. 9. — [4] Ibid.

contumeliis ac variis injuriis affecta, cum forte imminet imperatoris adventus, satellitibus, clypeatis militibus, equitibus, alioque multo famulitio præcedente, minime terretur, neque patrono indiget, sed omnes illos perrumpens, multa cum fiducia imperatorem alloquitur, suamque calamitatem deplorat, ad ejus alloquium ab ipsa necessitate deducta : sic nimirum et mulier ista non erubuit, neque illam puduit, sedente sacerdote, per seipsam petere, ac multa cum fiducia ad imperatorem accedere, sed impulsa desiderio, atque in cœlum mente subvecta, tanquam ipsum contueretur Deum, ita cum summo illum fervore compellabat. Quid vero ait? Imo vero nullum verbum prius emittit, sed fletuum præmittit exordium, et calidos lacrymarum rivos effundit. Et sicut cum imbres decidunt, tellus ipsa durior irrigata et emollita seipsam facilius ad producendas fruges excitat; sic etiam in hac muliere contigit : siquidem tanquam ab imbribus quibusdam a lacrymis emollita vulva, et dolore calefacta cœpit ad præclaram hanc liberorum procreationem excitari. Audiamus autem ipsa verba, pulchramque istam supplicationem. « Plorans, inquit, ploravit, » et votum vovit Domino dicens : Adonai domine Eloi Sabaoth [1]. » Tremenda verba et horroris plena, recteque factum est a scriptore, cum in nostram linguam ea non transtulit. Neque enim propria retenta virtute in græcum illa sermonem convertere potuisset. Nec uno illum vocabulo mulier appellavit, sed pluribus quæ illi tribuuntur, ut amorem erga illum suum, et ardentem affectum ostenderet. Et sicut qui libellos supplices offerendos imperatori scribunt, non unum inserunt nomen, sed triumphatorem, augustum, imperatorem, et alia multa subliniora istis cum addiderint, tum demum suas preces offerunt : sic et ista cum libellum quemdam supplicem offerret Deo, multa

[1] 1 Reg. 1, 10, 11.

in exordio supplicationis suæ nomina ponit, cum ut affectum, ut ante dixi, proprium, tum ut honorem indicet, quo prosequitur eum cui supplicat. Enimvero preces ipsas dictavit dolor; quapropter et confestim exaudita est, cum illas admodum prudenter scripsisset. Tales quippe sunt, quæ ex animi dolore funduntur orationes. Nam pro charta fuit mens ejus, pro calamo lingua, lacryma pro atramento : quam ob causam ad hunc usque diem ejus supplicatio permansit. Indelebiles quippe fiunt ejusmodi litteræ, quæ illo tinctæ fuerint atramento. Atque exordium quidem libelli supplicis tale fuit; quæ vero sequuntur, quænam? « Si respiciens » respexeris, inquit, super humiliationem ancillæ tuæ [1]. » Nec dum quidquam accepit, et a promissione orationis duxit exordium. Remuneratur Deum, cum nihildum manibus teneat. Adeo fervebat, et ad hoc potius quam ad illud aspirabat, ideoque sibi filium dari precabatur. « Si respiciens » respexeris super humiliationem ancillæ tuæ. » Duplici jure nitor, inquit, servitutis, et calamitatis. «Et da mihi an» cillæ tuæ semen viri, dabo illud datum coram te [2]. » Quid est coram te datum? Dedititium et plane servum. Omni potestate me abdico. Eatenus enim tantum fieri mater cupio, quatenus a me filius ducat initium, tum deinceps meo jure cedo ac rursus ei renuntio.

VI. Ac vide mulieris pietatem. Non dixit : « Si dederis mihi tres, duos tibi do : sin autem duos, unum do tibi, » sed « Si unum solum dederis, totum tibi fructum consecro. « Et vinum et omne quod inebriare potest non bibet. » Nondum filium accepit, et jam Prophetam informat, ac de illius educatione verba facit, et cum Deo pactum init. O confidentiam mulieris! Quia non tum persolvere poterat, quod nondum accepisset, a futuris sumptum pretium persolvit. Et quemadmodum sæpe multi agricolæ summa pressi eges-

[1] 1 Reg. 1, 21. — [2] Ibid.

tate, cum tantum pecuniæ non suppetat, ut vitulum possint aut ovem emere, hac conditione a dominis ea accipiunt animalia, ut semissem fructuum reddant, seque pretium ex futuris deductum fructibus persoluturos promittunt : sic etiam ista, vel potius majus quiddam præstitit. Non enim ea conditione, ut semissem fructuum reddat, filium accipit, sed ut totum illi deinde restituat, et fructuum loco filii educationem accipiat. Sufficientem enim esse mercedem existimavit, ut labores suos in Dei sacerdotis educationem impenderet. « Et » vinum et omne quod inebriat non bibet, » inquit. Non illi venit in mentem hæc apud se dicere : « Quid vero fiet, si dum tener est infans, aquæ potu ejus valetudo lædatur? quid si in morbum incidat? quid si gravi morbo oppressus moriatur? » sed cum cogitasset eum, a quo fuerat datus, posse illius quoque sanitati providere, ab ipsis incunabulis et partus secundinis in sanctitatem illum invexit, Deoque rem totam commisit, et ante partum sanctificabatur ejus uterus in quo Propheta gestabatur, et sacerdos concipiebatur, et donarium ferebatur, donarium inquam animatum. Ideo diutius eam mœrore confici permittebat Deus, ideo tarde dabat, ut eam ipso genere partus illustriorem redderet, ut philosophiam ejus animique moderationem ostenderet. Nam in oratione non meminit æmulæ, non ejus convitia memoravit, non in medium protulit ejus opprobria, non dixit : « Ulciscere me de improba et scelesta illa muliere, » quod multæ faciunt mulieres : sed neque probrorum recordata, de iis tantum, quæ sibi proderant, preces offerebat. Ita fac tu quoque mi homo, cumque videris inimicum dolore afficientem, in eum quidem nullum asperius verbum mittas, neque male erga te affecto impreceris : sed ingressus ac flexis genibus, fusisque lacrymis, Deum precare, ut tristitiam discutiat, doloremque restinguat; quod hæc quoque mulier fecit, nec mediocrem fructum

ex inimica collegit. Illa enim ad hunc partum infantis obtinendum opitulata est. Quo pacto id factum sit ego dicam. Quia opprobria jactarat, afflixerat, majoremque dolorem reddiderat, a dolore ardentior fuit oratio, Deum vero illi conciliavit, atque ut impetraret effecit, sicque Samuël est partu editus. Itaque si vigiles simus, non modo nihil nos lædere poterunt inimici, sed et plurimum proderunt, dum in omnibus nos diligentiores efficient, tantum ne propter molestiam ac dolorem, quem nobis inurunt, ad convitia probraque nos abripi sinamus; sed ad preces nos potius convertamus. Postquam autem peperit filium, vocavit illum Samuëlem, hoc est, audiet Deum. Nam, quoniam ex eo, quod exaudita fuerit, et precum opera ipsum accepit, non beneficio naturæ, memoriam quæstus illius tanquam in ænea quadam columna in appellatione pueruli voluit esse defixam. Neque dixit: «Vocemus eum nomine patris sui, vel patrui, vel avi, vel proavi: sed ille ipse qui dedit eum, inquit, appellatione pueruli honoretur.» Hanc æmulamini mulieres, hanc imitemur viri, tantamque liberorum curam geramus, ita natos educemus, cum in aliis omnibus, tum maxime in castitate. Nihil enim adeo contendendum et curandum est, quam ut juvenes casti sint et pudici. Hæc enim maxime ægritudo illi ætati molestiam exhibet; et quod in lucernis agimus, hoc et erga liberos observemus. Certe sæpe ancillam admonemus, quæ lucernam accendit, ne in eum locum lucernam transferat, in quo stipula fœnumve fuerit, aut aliquid ejusmodi, ne forte nobis insciis excidat scintilla quæpiam, et materiam illam corripiens totam domum incendat: eamdem quoque sollicitudinem erga liberos impendamus, neque vultus eorum illuc traducamus, ubi lascivæ sunt famulæ, ubi luxuriosæ puellæ, ubi petulantes ancillæ, sed jubeamus ac denuntiemus illis, si forte talis nobis sit famula, seu vicina, sive quævis ejusmodi, ut

neque in conspectum, neque in sermonis congressum cum juvenibus veniat, ne qua inde scintilla excidens totam pueruli animam incendat, et irreparabilem illi calamitatem importet. Neque vero tantum a spectaculis, sed etiam a mollibus ac dissolutis cantilenis abducamus, ne his eorum anima fascinetur, neque illos ad theatra deducamus, nec ad convivia et compotationes, sed cautius quam conclavi abditæ virgines, custodiantur a nobis juvenes. Nihil ætatem illam adeo solet exornare ac pudicitiæ corona, et si quis ab omni lascivia purus, ad conjugium veniat. Sic et mulieres illis fient amabiles, cum antea nulla se fornicatione exercuerit, aut corrupta fuerit anima, cum eam solam mulierem notam habuerit juvenis, quæ sibi fuerit nuptiis copulata. Sic et ardentiores amores, et sincerior benevolentia, sic amicitia fit vehementior, cum ad nuptias juvenes cum tanta cautione perrexerint. Nam nunc quidem quæ geruntur non nuptiæ sunt, sed mera negotiatio pecuniæ, et cauponatio. Cum enim ante conjugium corruptus fuerit juvenis, et post conjugium rursus in alteram mulierem oculos suos converterit, quid, quæso, prodest conjugium? imo tum majus supplicium debetur, et indignum est venia peccatum, cum, intus residente uxore, seipsum meretricum congressu polluat, et adulterium committat. Quippe uxore ducta, tametsi meretrix est, quæ se mariti congressu contaminat, adulterium est illud facinus. Hæc autem jam fiunt, et contractis nuptiis ad mulieres meretrices currunt, quoniam ante nuptias castitatem servare non didicerunt. Hinc pugnæ, maledicta, domorum eversiones, et quotidiana bella : hinc fit ut erga uxorem amor diffluat et marescat, cum lupanarium frequentatione dissolvatur. Quod si castitatem servare discat, præ cæteris omnibus expetendam uxorem suam arbitrabitur, multa illam cum benevolentia contuebitur, magnamque cum illa concordiam conservabit :

si vero pax fuerit et concordia, omnia bona in domum illam introibunt. Ut igitur et res hujus vitæ recte a nobis dispensentur, et cum illis regnum cœlorum consequamur, hujus præcipue mandati gratia et nostrum et liberorum curam geramus, ne sordidis vestimentis induti in nuptias illas spirituales intremus, sed cum fiducia fruamur honore, qui dignis est illic reservatus. Quem utinam omnes assequamur gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, per quem et cum quo Patri gloria, una cum Spiritu sancto, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA VII.

DE ANN II.

De fide Annæ; deque philosophia, hoc est, animi moderatione, et modestia ipsius, et de honore deferendo sacerdotibus, et quod tum in initio, tum in fine prandii sit orandum.

I. Nihil precationi par est, charissimi, neque quidquam fide potentius. Utrumque nobis nuper declaravit Anna: cum his enim muneribus accedens ad Deum, omnia quæ voluit effecit. Siquidem et naturam sterilem correxit, et vulvam quæ erat conclusa aperuit, et probrum sustulit, et convitia æmulæ dissolvit, seque ipsam ad magnam restituit fiduciam, dum e petra infrugifera spicam messuit comantem. Omnes audistis quomodo fleverit, quomodo precata sit, quomodo orarit et exorarit: concepit, peperit, educavit et consecravit Samuëlem. Itaque non aberrarit, qui

hanc mulierem pueri simul et matrem et patrem appellarit. Quanquam enim vir addiderat semen, hujus tamen precatio vim efficaciamque semini præbuit, effecitque ut Samuël honestioribus exordiis nasceretur. Neque enim sicut in cæteris hominibus somnus et congressus tantum parentum, verum preces, lacrymæ, fidesque fuerunt hujus generationis principia, eoque cæteris illustriorem habuit ortum Propheta, propter matris fidem natus. Ideo de hac muliere jure quis dixerit : « Qui seminant in lacrymis, in » exultatione metent [1]. » Hanc æmulemur viri, hanc imitentur fœminæ : nam utriusque sexus magistra est mulier. Quæ steriles sunt, ne desperent : quæ matres sunt, sic educent natos liberos. Sed omnes simul imitemur mulieris philosophiam, quam habuit ante partum, fidem quam habuit in partu, studiumque quod habuit post partum. Quid enim esse possit illa muliere magis philosophicum, quæ calamitatem adeo intolerabilem, placide fortiterque tulit, nec prius destitit, donec eam molestiam discussit, malique finem reperit, tum admirandum, tum incredibilem, nullo e terrenis accito adjutore et opitulatore? Noverat enim humanitatem Domini, eoque sola illum adiit, et quidquid voluit impetravit. Neque enim humanum auxilium, sed divinam gratiam requirebat illius tristitiæ correctio : ea enim non nascebatur ex jactura pecuniarum, ut aliquis allato auro dilueret angorem : neque ex adversa corporis valetudine, ut accitis medicis morbum posset abigere. Natura erat male affecta, cœlestem manum desiderans. Eoque sane prætermissis omnibus terrenis, ad naturæ Dominum confugit, nec prius destitit, quam illum exoraret, ut orbitatem tolleret, ac vulvam aperiret, eque sterili faceret matrem. Itaque beata est et ob hoc, non quod mater facta sit, sed quod, cum non esset, facta sit. Siquidem illud est naturæ

[1] Psal. cxxv, 5.

communc, hoc autem erat eximium fœminæ meritum. Beata quidem igitur et propter nixus illos, nihilominus tamen beata propter omnia illa quæ partum præcesserunt. Scitis enim profecto omnes, sive mulieres, sive viri, nihil gravius aut intolerabilius accidere posse fœminæ, quam ut liberis careat, adeo ut si mille prosperitatibus alioqui fruatur, dolorem ex hoc vulnere natum nunquam ex animo valeat depellere. Quod si id nunc adeo est intolerandum, cum ad majorem philosophiam vocati sumus, cumque ad cœlum tendentibus nullus est rerum præsentium respectus, sed ad alteram vitam adornamur, cumque multis laudibus effertur virginitas : cogita quantæ infelicitatis ea res visa tum fuerit, cum futurorum nulla esset spes, ac ne cogitatio quidem veteribus illis, sed omnia fierent rerum præsentium gratia : cum id temporis sterilem et orbam esse fœminam, damnationis notam ferret : nemo possit eloqui, nec ullo sermone consequi doloris magnitudinem ex hoc vulnere venientis. Testes vero sunt fœminæ, quæ cum in cæteris omnem exhibuerint philosophiam, hanc infelicitatem non pertulerunt æquo animo, sed quædam maritis indignatæ sunt, aliæ sibi vitam judicarunt esse injucundam. Hanc vero fœminam non anxietas modo a sterilitate proveniens, verum et aliud quiddam obsidebat malum, ira videlicet, propter æmulæ opprobria. Et sicut ventis ex adverso inter sese concurrentibus, mediamque scapham, dum inter se depugnant, corripientibus, ac multis fluctibus partim a prora, partim a puppi insurgentibus, gubernator clavo assidens servat navim, undarum incursus gubernandi prudentia depellens : sic et mulier tum illa, cum ira et angor ceu venti in animum ipsius facerent impetum, rationem illius perturbantes, multosque fluctus excitarent, non jam biduum aut triduum, aut dies viginti, sed et totos annos : nam hoc, ut ait Scriptura, multo tempore factum est ; for-

titer pertulit tempestatem, nec passa est rationem demergi. Siquidem Dei timor tanquam nauclerus gubernaculis assidens, persuasit eam tempestatem magno animo perferendam esse, nec prius destitit mentem illius gubernare, donec in tranquillum adduceret portum navem onere plenam, hoc est, uterum pretioso thesauro onustum. Neque enim aurum argentumve portabat, sed Prophetam et sacerdotem. Eratque gemina ejus uteri sanctificatio, et quod tali puero prægnans esset, et quod conceptionis initium per precationem ac cœlestem gratiam accepisset.

II. Onus autem illud non solum erat inopinatum et admirabile, verum et negotiationis modus fuit admirabilior : neque enim illud hominibus ullis vendidit aut negotiatoribus, sed protinus ut exposuerat e scapha, Deo vendidit. Tantum autem hac negotiatione lucrum fecit, quantum facere par est eam, quæ cum Deo habuerit commercium. Etenim posteaquam eum fœtum acceperat Deus, reddidit illi alterum filium : imo potius, non unum, neque duos, neque tres, neque quatuor tantum, sed his multo plures, « Quia sterilis, inquit, peperit septem [1], » et usura sortem excessit. Talis enim est negotiatio, quæ cum Deo geritur. Non ille quantulamcumque sortis partem, sed multis partibus conduplicatam reddit. Neque solum dedit illi proles fœmineas, sed ex utroque sexu lucrum illius cumulavit, ut illi jam perfectum contigerit gaudium. Hæc eo commemoro, non ut laudetis tantum, sed et æmulemini hujus mulieris fidem ac tolerantiam, quam ex parte quidem audistis nuper, verum ut reliquias persolvamus, concedite mihi pauca commemorare de sermonibus post primam precationem cum sacerdote ejusque ministro habitis, ut perspiciatis mitem ac placidum hujus mulieris animum. « Et factum est, inquit, cum multiplicaret precationem in

[1] I Reg. II, 5.

» conspectu Domini, Heli sacerdos observabat os illius [1]. » Geminam scriptor hic virtutem in fœmina suo testimonio comprobavit : in precibus assiduitatem, et animi vigilantiam : illam quidem, cum ait, « Multiplicavit : » hanc, cum addit, « In conspectu Domini. » Nam omnes quidem oramus, sed non omnes in conspectu Dei. Etenim cum corpore in terra prostrato, et ore temere delirante, mens ubique per domum ac forum circumvagatur : quo ore talis posset dicere, quod oraverit in conspectu Dei? Nam in conspectu Domini orat, qui orat undique colligens suam mentem, nihil habens cum terra commercii, sed ad ipsum cœlum totus commigrans, omni cogitatione humana ab animo depulsa : quemadmodum id temporis hæc fecit mulier : totam enim sese collegerat ac mentem intenderat, atque ita Deum invocavit animo dolente. Sed cur dicit eam multiplicasse precationem, quando exiguus est modus precationis, quam fudit mulier? Neque in longum produxit sermonem, neque in multum temporis extendit supplicationem, sed pauca nudaque verba prolocuta est. « Adonai domine eloi Sabaoth, si respiciens respexeris ad » humilitatem ancillæ tuæ, meique memor fueris, nec oblitus ancillæ tuæ, dederisque ancillæ tuæ prolem masculam, offeram illam dono in conspectu tuo, usque ad diem » mortis ipsius. Vinum et quidquid inebriat, non bibet, et » ferrum non ascendet super caput ejus [2]. » Quæ est hic verborum multitudo? Quid igitur innuit, cum ait: « Multiplicavit? » Hæc frequenter dicebat, nec destitit iisdem verbis iterandis multum temporis absumere. Ita et Christus in Evangelio docuit orare. Cum enim jussisset Discipulis ne more gentilium orarent, utentes multiloquio, etiam modum precationis docuit [3] : ostendens, ut exaudiamur, non esse situm in verborum multitudine, sed in vigilantia men-

[1] I Reg. I, 12. — [2] Ibid. 11. — [3] Matth. VI, 7.

tis. Quomodo igitur, dixerit aliquis, si paucis orandum est, parabolam eis proposuit, admonentem semper esse orandum? Vidua quædam erat, quæ assidue appellando crudelem et inhumanum judicem, neque Deum timentem, neque homines reverentem, frequenter adiens flexit[1]. Quomodo nos et Paulus hortatur dicens : « Precationi instan- » tes [2], » ac rursus, « Indesinenter orate [3]? » Nam si verba proferre in longum non oportet, et tamen assidue orare, hoc cum illo pugnat. Non inter se pugnant ista. Absit : sed magnopere inter se congruunt. Siquidem et Christus et Paulus jussit breves, sed crebras fieri precationes ex paucis intervallis. Nam si in longum extenderis verba, cum frequenter parum sis attentus, multam audaciam diabolo suppeditasti, ut accedat supplantetque, ac mentem ab iis quæ dicuntur avocet. Quod si frequenter ac subinde oraveris, tempus omne crebris dirimens intervallis, facile poteris esse sobrius ac vigilans, ut precationem multa cum attentione perficias. Quod sane hæc fecit, dum non longo sermone, sed crebris ac frequentibus precibus adiit Deum. Deinde posteaquam sacerdos illi occlusit os ; nam hoc est quod ait : « Observabat os ejus, et labia ejus movebantur, vox » autem illius non audiebatur [4] : » coacta est obedire sacerdoti, et ab orando desistere. Et vox quidem illi interclusa est, at non est exclusa fiducia, sed vehementius etiam cor clamabat intus. Nam illa potissimum est precatio, cum ab intimis voces sursum feruntur : hoc præcipue mentis est exercitatæ, non intentione vocis, sed animi fervore precationem absolvere.

III. Sic oravit et Moses : cui, cum nihil voce resonaret, Deus tamen : « Quid, inquit, clamas ad me [5]? » Homines quidem externam hanc vocem tantum audiunt, at Deus et

[1] Luc. XVIII, 3. — [2] Rom. XII, 12. — [3] 1 Thess. V, 17. — [4] 1 Reg. I, 12, 13. — [5] Exod. XIV, 15.

ante hanc intus inclamantes audit. Itaque fieri potest, ut etiam qui non clamant audiantur, ut per forum ambulans quis oret accuratissime, et in consessu amicorum aliorumque, quidvis aliud agens vehementi clamore invocet Deum, clamore inquam interno, etiamsi nihil faciat, quod a quoquam præsentium sentiatur. Quod sane tum hæc fecit mulier : « Vox, inquit, illius non audiebatur, » et exaudivit illam Deus. Tantus erat illius clamor internus. « Et dixit » illi puer Heli : Quousque eris ebria ? Discute vinum tuum » abs te, et recede a conspectu Domini [1]. » Hic potissimum licet hujus mulieris philosophiam perspicere. Domi exprobrabat æmula, venit in templum, et sacerdotis puer afficit illam contumelia, et increpat ipse sacerdos. Effugerat domesticam tempestatem, venit in portum, et rursus invenit fluctus : venit acceptura medicamen, sed addita est proborum plaga, qua vulnus cresceret, nedum curaretur. Scitis enim quomodo animi mœrentes adversus contumelias et convitia sint affecti. Sicut enim acerba vulnera ne levem quidem manus contactum ferunt : sic et animus perturbatus ac morosus, ad omnia indignatur, levique verbo mordetur et offenditur. Verum hoc non accidit huic mulieri, ne tum quidem cum a puero conviliis peteretur (3). Nam si sacerdos fuisset convitiatus, non erat perinde miranda tolerantia : dignitatis quippe magnitudo, ac magistratus auctoritas vel invitam illam compulisset ad modestiam. Nunc vero nec adversus sacerdotis puerum indignata est : quo magis etiam sibi conciliavit Deum. Sic quoties opprobriis milleque malis affecti, convitiantes generoso ferimus animo, majorem nobis a Deo benevolentiam conciliamus. Et unde hoc liquet ? ex his quæ evenere Davidi. Quid autem illi evenit ? Exulabat aliquando e patria, simul et de libertate et vita sua periclitans, et exercitu adversus

[1] 1 Reg. 1, 14.

intemperantem illum juvenem tyrannum ac parricidam instructo, errabat in desertis : nec tamen indignatus est, nec despondit animum apud Deum, neque dixit : « Quid tandem hoc rei est? permisit ut filius insurgeret adversus illum, a quo genitus est : qui etiamsi quid haberet, de quo juste queri posset, non oportuit tamen id facere. Nunc vero nec in parvo nec in magno læsus a nobis obambulat, cupiens dextram paterno sanguine polluere, et Deus hæc videns patitur. » Sed nihil horum dixit. Quin quod profecto majus est et admirabilius, errantem et undique expulsum Semeï quidam vir improbus ac scelestus insectatus est, homicidio pollutum et impium appellans aliisque innumeris conviliis impetens. At ne sic quidem fuit exasperatus. Quod si quis dixerit : « Quid mirum si non ultus est, cum propter imbecillitatem ulciscendi potestatem non haberet? » Primum illud dixerim : « Non perinde mirarer eum, si diadema gestans et regno potiens, inque solio sedens convitiantem pertulisset, ut nunc illum et laudo, et admiror tempore calamitatis philosophantem. Nam illic et imperii magnitudo, et convitiantis vilitas sæpe persuasit, ut contumeliam negligeret. » Multi reges frequenter similem animi moderationem præstiterunt, qui insignem convitiantium insaniam acceperunt pro excusatione. Neque enim æque nos in rerum prosperitate atque in adversis opprobria mordere solent : sed ubi concidimus, tunc magis pungunt nos, acriusque mordent convitia. De hoc porro aliud quiddam licet addere, videlicet quod illi fuerit in manu vindictam sumere, nec sumpserit. Atque uti perspicias eam animi moderationem non fuisse impotentiæ, sed patientiæ, cum id dux exercitus cuperet sibi committi, ut ad convitiantem transiret, ejusque caput amputaret, non solum non permisit David, verum etiam indignatus est, dicens : « Quid mihi tecum, fili Sar» viæ; sinite illum maledicere, ut videat Dominus humili-

» tatem meam, et reddat mihi bona pro maledictis hujus in » die hoc [1]. » Quod quidem et evenit.

IV. Vides Justum intellexisse magno animo perpeti convitia, occasionem esse adipiscendæ gloriæ? Hanc ob causam Saülem aliquando nactus inter geminum parietem, cum esset occidendi facultas, pepercit, idque cum comites hortarentur, ut gladio confoderet. Sed neque tam prompta occidendi facultas, neque comitum qui aderant provocatio, neque multarum injuriarum, quas perpessus fuerat, memoria, neque graviora patiendi periculum, ad stringendum gladium illum impellere potuerunt. Tametsi neque exercitus manifestus homicidii futurus erat, si cædem illam patrasset. Siquidem spelunca erat, nec ullus alius aderat, nisi ipse solus (4). Neque dixit quod quispiam adulterium commissurus dicebat : « Tenebræ circum me et muri, quid » timeo [2]? » sed insomnem oculum spectabat, et sciebat infinitis partibus splendidiores esse sole Domini oculos. Idcirco sic omnia agebat et loquebatur tanquam ipso præsente, et de iis quæ dicebantur, judicium ferente. Ait ergo, « Non inferam manum meam in Christum Domini [3]. » Non respicio improbitatem, sed respicio dignitatem. Neque mihi dicat aliquis illum esse violentum ac nefarium : ego enim Dei calculo honorem defero, quamvis indignus iste videatur. Non enim meum est hoc crimen, quod hic honore videatur indignus. Audiant qui sacerdotes aspernantur, discant quantam hic regi reverentiam exhibuerit. Tametsi multo dignior est honore ac veneratione sacerdos, quam rex, quanto ad majorem etiam vocatus est principatum. Discant non judicare, nec pœnas exigere, sed subjici ac cedere. Nam tu quidem vitam sacerdotis minime nosti, quantumvis abjectus ille sit ac vilis : hic vero cuncta probe noverat quæ Saül patrarat : nihilominus sic delatum illi a

[1] 4 Reg. XVI, 10-12. — [2] Eccli. XXIII, 26. — [3] 1 Reg. 24, 7.

Deo principatum reverebatur. Quod autem, quamvis eos probe noveris, venia tamen et excusatione indignus sis, si magistratus contemnas, nec eorum dictis obtemperes, audi quo pacto hunc nobis prætextum per ea Christus eripuerit, quæ in Evangelio dixit: « Super cathedram Moysi sederunt » Scribæ et Pharisæi : omnia ergo quæcumque dixerint vo- » bis facienda facite, secundum vero opera eorum nolite » facere [1]. » Vides-ne quo pacto quorum adeo depravati erant mores, ut digni essent, qui a Discipulis reprehenderentur, eorum tamen adhortationem non aspernatus est, neque doctrinam rejecit? Hæc non eo dico, quod sacerdotes velim accusare : absit; siquidem vos conversationis ac pietatis eorum testes estis; sed ut longe majorem illis reverentiam et honorem exhibeamus. Neque enim adeo in illos, atque in nos ipsos utilitas dimanabit. « Qui recipit » ergo Prophetam in nomine Prophetæ, mercedem Prophetæ » accipiet [2]. » Si enim de nostra invicem vita judicium ferre prohibemur, multo magis de patrum vita: sed quod dicere instituеram; rursus enim ad hanc redire mulierem oportet; quotiescumque convitia excelso ferimus animo, multorum nobis bonorum causam id fieri, possumus et ipsi Job cernere contigisse. Neque enim illum perinde miror, priusquam esset ab uxore instigatus, ut post illud perniciosum consilium. Verum ne cui videatur incredibile quod narro, frequenter quos ipsa rerum natura non subvertit, verbum corruptaque exhortatio devicit. Quod cum non ignoraret diabolus, post inflictum vulnus, ut experiretur, etiam per sermones fecit insultum, quod etiam fecit in Davide. Posteaquam enim vidit illum generose tulisse filii rebellionem, et impiam illam tyrannidem, volens supplantare Davidis mentem, atque ad iracundiam movere, aggressus est illum amarulentis Semeï verbis, hoc agens, ut morderet animum

[1] Matth. XXIII, 2, 3. — [2] Id. X, 41.

illius. Hoc ipsum et in beatum Job astu molitus est. Ut enim perspexit et illum sua deridere jacula, neque secus atque turrim quamdam adamantinam adversus omnia fortiter consistere, obarmavit in eum uxorem, quo videlicet non esset suspectum consilium, et venenum verbis fœminæ texit, calamitatem exaggerans. Quid igitur ille magnanimus? « Cur locuta es, inquit, sicut una de stultis mulieribus. » Si bona accepimus de manu Domini, mala non excipiemus [1]? » Quod autem hic dicit hunc sensum habet : « Si non esset, inquit, Dominus, neque tanto nobis excellentior, sed amicus aliquis pari conditione, quam haberemus excusationem, si tot tantisque affecti beneficiis, etiam contrariis eum remuneraremur? » Vides ut vir Deum diligens, nec effertur animo, nec gloriatur, quod plagas illas humanam naturam excedentes fortiter toleret, neque suæ sapientiæ vel magnanimitati tribuit tam insignem tolerantiam; sed quasi debitum exolvisset, nihilque præter æquum accidisset, ita strenue mulieri os occlusit? Idem factum est in hac muliere. Nam simul ut Satanas perspexit eam magno animo ferre sterilitatem, immisit sacerdotis puerum, qui magis illam exacerbaret. At nihil horum accidit mulieri : sed domi parata ad perferenda maledicta, æmulæque convitiis exercitata, intrepide adversus ejusmodi assultus ferendos se accingebat. Quapropter in templo multam præstitit humanitatem, viriliter et magno animo scommata perferens, dum vocatur temulenta ac vinolenta. Nihil autem vetat et ipsa mulieris audire verba. Cum enim puer dixisset : « Digere vinum tuum abs te, et recede a conspectu » Domini : » respondit Anna, et dixit : « Nequaquam, do» mine [2]. » Qui contumeliose locutus fuerat, eum appellat dominum. Non dixit quod plerique solent homines : « Ista-ne sacerdos? ita qui alios docet, temulentiam ac vinolentiam

[1] Job. II, 10. — [2] I Reg. I, 14, 15.

mihi exprobrat?» Sed illud spectabat, quomodo suspicionem depelleret, licet falsam.

V. Nos contra, si quando convitiis appetimur, cum oporteret excusare et in gratiam redire, excitamus incendium, ac ferarum in morem insilimus in convitiatores, præfocantes, trahentes, pro dictis pœnam reposcentes, atque his ipsis factis suspicionem de nobis confirmamus. Nam si cupis exprobrantibus ostendere te non esse temulentum, ostende per mansuetudinem, ostende per humanitatem, non per contumelias et convitia. Nam si percusseris eum, qui te afficit convitiis, temulentiam tuam condemnaturi sunt omnes. Sin magno pertuleris animo, factis ipsis depuleris malam de te suspicionem : id quod tum hæc fecit mulier. Cum enim diceret : « Nequaquam, domine : » res ipsa declaravit falsam esse illius suspicionem. Unde autem hoc vel suspicari potuit sacerdos? Num ridentem vidit? num saltantem? num titubantem et concidentem? num audivit verbum obscœnum, aut illiberale? Unde igitur concepit hanc suspicionem? Haud ille quidem temere, nullaque de causa; sed ex diei tempore, erat enim meridies cum precaretur illa. Unde hoc liquet? Ex iis, quæ locum hunc præcedunt. « Surrexit, inquit, Anna, postquam illi comederant et biberant in Selom, et post potum constitit in conspectu Domini[1]. » Vide-ne? Quod omnes faciunt tempus relaxationis, illa fecit tempus precationis; post convivium accurrens ad supplicationem, fontes lacrymarum emisit, mentemque præ se tulit sobriam ac vigilantem : ac post epulas adeo intente oravit, ut donum acciperet supra naturam, solveretque sterilitatem, ac naturæ imbecillitatem corrigeret. Hoc igitur a fœmina lucri consecuti sumus, ut sciamus et post convivium orare. Quisquis enim ad hoc præparatus fuerit, nunquam in ebrietatem aut vinolentiam incidet, nunquam

[1] 1 Reg. 1, 9.

crapula disrumpetur : sed quoniam expectationem precationis habet pro freno impositam animo, conveniente mensura attinget ex omnibus quæ fuerint apposita, multaque benedictione tum animam, tum corpus implebit. Convivium enim quod a precatione cœptum in precationem desinit, nunquam deficiet, sed quovis fonte uberius nobis omnia afferet bona. Ne igitur tantum negligamus lucrum. Absurdum enim fuerit, si cum famuli nostri, si quando partem aliquam eorum, quæ nobis apposita sunt, acceperint, nobis gratias agant, beneque nobis precantes abeant, nos, cum tot tantisque fruamur bonis, ne hoc quidem honoris Deo persolvamus, licet hinc multam simus assecuturi securitatem. Ubi enim precatio et gratiarum actio, eo sancti Spiritus advenit gratia, abiguntur dæmones, et omnis adversaria potestas diffugit ac discedit. Qui se conversurus est ad orandum, non audet quidquam absurde loqui, ne in medio quidem convivio : aut si locutus fuerit, mox resipiscit. Proinde oportet tum in initio, tum in fine convivii gratias agere Deo, ob hanc præcipue causam, quod ut dicere cœperam, haud facile prolabemur in ebrietatem, si nos ipsos in hanc consuetudinem constituerimus. Quin si quando surrexeris crapula potuque gravatus, ne sic quidem abjicies consuetudinem : sed quamvis habeamus gravatum caput, quamvis vertigine circumferamur, et concidamus, nihilo secius tamen oremus, nec aboleamus consuetudinem. Etenim si præcedenti die ad hunc oraveris modum, postridie corriges dedecus pridie commissum. Quoties igitur prandebimus, meminerimus hujus mulieris, et illius lacrymarum, nec non præclaræ ejus ebrietatis. Nam ebria erat mulier, non e vino, sed ex abundantia pietatis. Etenim si post prandium talis fuit, qualis erat sub auroram? Si tam instanter oravit post cibum et potum, qualis erat jejuna?

VI. Redeamus igitur denuo ad verba illius, verba multæ plena philosophiæ, multaque referta mansuetudine. Cum enim dixisset : « Nequaquam, domine, » subjecit : « Mulier in » duro die sum ego, vinum, et quod inebriat, non bibi[1]. » Observa quomodo nec hic commemorat æmulæ convitia, neque traducit illius malitiam, nec domesticam calamitatem exaggerat evulgans, sed hactenus aperit suam anxietatem, ut tantum sese apud sacerdotem purgaret. « Mulier in » duro die ego sum, vinum, et quidquid inebriat non bibi, » sed effundo animam meam coram Domino. » Non ait : « Deprecor Dominum, supplico Domino, « Sed effundo animam » meam coram Domino[2] : » hoc est, meipsam totam converti ad Dominum, mentem meam evacuavi apud illum, toto animo, totaque virtute precationem meam peregi. Deo narravi calamitatem meam, ostendi vulnus, ille potest dare remedium. « Ne des ancillam in faciem, in filiam pestilentem[3]. » Rursus ancillam appellat seipsam, multam adhibens curam, ne a sacerdote malam referat famam : nec apud se dixit : « Quid mihi curæ est istius calumnia? ignoranter ac temere accusat, suspicatur ubi nihil erat opus; mea conscientia pura esto, et omnes me traducant : » sed apostolicam illam implevit legem, quæ præcipit ut provideamus bona non tantum coram Domino, sed etiam coram hominibus[4]. Atque omni modo suspicionem depulit, cum ait : « Ne des ancillam tuam in faciem, in filiam pestilen» tem. » Quid autem est, « In faciem? » Ne me existimes effrontem et impudentem esse. Angoris, non vinolentiæ est hæc audacia : mœroris, non ebrietatis. Quid igitur sacerdos? Considera et illius prudentiam. Non inquisivit curiose de genere calamitatis, non exactius scrutatus est angoris causam : sed quid ait? « Vade in pace, det tibi Dominus

[1] 1 Reg. 1, 15. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 16. — [4] Rom. XII, 17.

» Deus Israël omnem petitionem, quam ab eo petisti[1]. » Mulier ex accusatore fecit patronum. Tantum bonum est humanitas ac mansuetudo. Pro contumelia copioso accepto viatico discessit, eumque nacta est propugnantem et intercessorem, quem habuerat objurgatorem. Ac ne sic quidem destitit, sed rursus ait : « Inveniat ancilla tua gratiam in » oculis tuis[2] : » hoc est, utinam e fine rerumque exitu discas me hanc precationem obsecrationemque fecisse, non ex vinolentia, sed ex angore : « Et cum abiit, inquit, non » amplius concidit[3]. » Vides mulieris fidem? priusquam acciperet quod postularat, perinde confisa est, quasi jam accepisset. In causa erat, quod oraret multo cum fervore, multoque studio citra ullam hæsitationem. Hanc ob rem abiit quasi totum impetrasset. Quin insuper Deus jam totam anxietatem illi excussit ex animo, largiturus donum, quod petebat. Hanc fœminam imitemur et nos, et in omnibus afflictionibus ad Deum confugiamus. Et si nobis non fuerint liberi, ab illo postulemus, quos si acceperimus, multa cura educemus : adolescentes cum ab omni vitio sevocemus, tum præcipue a lascivia, quod hoc difficile sit bellum, nec alia res molestior sit illi ætati, quam hic morbus. Undique igitur circumvallemus illos consiliis, adhortationibus, terroribus, minis. Si hanc devicerint cupidinem, nec ab aliis facile expugnabuntur, sed et pecuniis erunt superiores, et temulentiam vinolentiamque superabunt, et improbos convictus omni studio discutient, et amabiliores erunt parentibus, et omnibus hominibus magis reverendi. Quis enim non revereatur juvenem caste sobrieque viventem? Quis non amplectatur, exosculeturque eum, qui cupiditatibus frenum imposuit? Quis non vel e numero prædivitum multa cum gratia volet illic locare filiam suam, etiamsi fuerit omnium pauperrimus? Sic e diverso luxu-

[1] 1 Reg. 1, 17. — [2] Ibid. 18. — [3] Ibid.

riose viventem, etiamsi fuerit omnium opulentissimus, nemo tam miser est, nemo tam abjectæ fortunæ, ut sibi generum velit asciscere. Contra nullus adeo stultus est, ut sobrium ac pudicum rejiciat, ac dedecore afficiat. Ut igitur filii et hominibus reverendi fiant, et Deo amabiles, exornemus illorum animos, cumque pudicitia ad conjugium perducamus. Sic enim illis velut e fonte provenient omnia, et Deum habituri sunt propitium, ac præsentis futuræque vitæ gloria perfruentur. Quam assequi contingat nobis omnibus gratia et bonitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri, gloria, honor, imperium, simul cum sancto Spiritu, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA VIII.

DE ANNA III.

De Anna, deque Samuëlis educatione, et quod utilis sit in pariendo tarditas, et quod periculosum sit liberos negligenter habere.

I. Nisi videor aliquibus fastidio et oneri esse, volo idem argumentum rursum attingere, de quo vobis nuper disserui: vosque ad Annam introducere, atque in pratum virtutum illius inducere sermonem: pratum, inquam, non quod rosaria profert, aut flores qui marcescunt, sed quod precationem, ac fidem, magnamque tolerantiam. Siquidem hæc vernis floribus longe præstant odore, ut quæ non aquarum fontibus, sed lacrymarum imbre rigantur. Neque enim perinde amnium fontes floridos reddunt hortos, ut plantam precationis fontes lacrymarum irrigantes in summam altitu-

dinem deducunt. Quod huic contigit mulieri. Simul enim ut locuta est, subvolavit in cœlum ejus deprecatio, ac fructum ipsi produxit tempestivum, sanctum videlicet Samuëlem. Nolite igitur moleste ferre, si rursus idem argumentum tractare incipimus. Neque enim eadem dicemus, sed nova quædam ac recentia. Nam in convivio corporali, ex eodem obsonio multa eduliorum genera potest aliquis conficere. Quin et aurifices videmus ex eadem auri massa, et armillas, et torques, aliasque multas res aureas fingere. Quanquam enim ejusdem generis est materia, ars tamen est varia, nec coarctatur similitudine materiæ subjectæ, quod ipsa sit copiosa, variique artificii : quod si res istius vitæ sunt ejusmodi, multo vero magis spiritus gratia. Nam quod gratiæ mensa sit varia, multiformis, et opipara, audi Paulum dicentem : « Alii quidem per Spiritum datur sermo » sapientiæ, alii vero sermo scientiæ, alii rursus fides, alii » vero dona sanationum, subventiones, gubernationes, ge- » nera linguarum. Hæc autem operatur unus et idem Spi- » ritus, dividens seorsum cuique ut vult [1]. » Vides quam varia sit? Multa, inquit, flumina, sed unus est fons. Varia sunt edulia, sed unus est convivator. Ergo cum tam magna, tamque multiplex sit Spiritus gratia, ne defatigemur. Vidimus eam sterilem; vidimus eam factam matrem; vidimus lacrymantem; vidimus gaudentem; tum simul cum illa indoluimus, simul cum illa gaudio afficiamur et hodie. Sic et Paulus jubet « Gaudere cum gaudentibus, flere cum flen- » tibus [2]. » Id vero faciendum est, non solum super iis, qui nobiscum vivunt, sed ut super iis, qui olim nati fuerint. Ac ne quis mihi dicat : « Quid fructus capiam ab Anna, et ab illius commemoratione ? » Nam et orbæ hinc poterunt discere quomodo possint fieri matres : rursus matres scient quæ sit optima ratio liberos educandi. Nec fœminæ tan-

[1] 1 Cor. XII, 8-11. — [2] Rom. XII, 15.

THE INSTITUTE OF MEDIAEVAL STUDIES
ST. MICHAEL'S COLLEGE
LIBRARY

tum, sed et viri plurimum ab hac historia fructus auferent, si hinc didicerint placido mitique erga uxores esse animo, etiamsi sterilitatis vitio laborent, ut Elcana erga Annam fuit affectus. Nec vero hoc solum, sed et aliud eo majus lucrifacient, cum didicerint patres omnes oportere liberos, qui nati fuerint, educare Deo. Ne igitur quoniam pecunias et argentum accipere ex hac narratione non licet, existimemus sermonem nobis infrugiferum esse, sed ob idipsum arbitremur lucrosum et utilem, quod non aurum argentumve, sed quod iis longe majus est, animi pietatem, cœlestesque thesauros nobis ostendit, docens quo pacto periculum omne depellamus. Siquidem largiri pecuniam hominibus in proclivi est : at corrigere naturam, ac talem mœrorem excutere, talem animi cruciatum tollere, animam jamjam collapsuram erigere, nulli quidem hominum, sed soli naturæ Domino in manu est. Tu vero si cum morbo laborans insanabili, percursa tota civitate, pecunias impendisses, pluribus utens medicis, nec ullum mali solatium reperisses, postea incideres in mulierem, quæ cum eodem morbo teneretur, liberata sit, non desineres obsecrare, rogare, exhortari, ut eum tibi commonstraret, cujus opera fuisset sanata. Nunc vero cum videas Annam in medio stantem, suumque morbum enarrantem, et ejusdem remedium commemorantem, ac medicum commonstrantem, nullis obsecrationibus, nullis precibus adductam, non accedes acceptura remedium, nec audies tota cum attentione historiam? Et quid unquam boni poteris consequi? At alii frequenter magna etiam emensi sunt maria, longinquas peregrinationes susceperunt, pecunias impenderunt, labores perpessi sunt, ut medicum commonstratum in peregrina regione conspicerent, idque cum non admodum certa esset fiducia, ut prorsus morbo liberarentur. At tu, o mulier, cum non sis initura profectionem transmarinam,

THE INSTITUTE OF MEDIAEVAL STUDIES
ST. MICHAEL'S COLLEGE
LIBRARY

nec ultra patriæ fines demigratura, nec laborem similem perpessura: et quid dixi, ultra patriæ fines, cum nec ipsum domus limen transire cogaris, sed vel in ipso thalamo possis convenire medicum, citraque mediatorem cum illo colloqui de quibuscumque volueris; « Deus enim, inquit, ap» propinquans ego sum, et non Deus procul[1], » differs et cunctaris? Et quam habitura es excusationem? quam consequeris veniam, si cum proclivem et undique facilem viam invenire possis, qua ab urgentibus malis libereris, per socordiam tuam ipsius salutem prodideris? Hic enim medicus non sterilitatem solum, sed et omne morborum genus tum corporis, tum animi sanare potest, si velit tantum. Neque id solum mirandum est, quod citra laborem, sine peregrinatione, sine impendiis, absque intercessoribus curationem adhibet, verum etiam quod citra dolorem. Neque enim ferro ignive curat malum, ut cæteri medici faciunt: sufficit vel simplex nutus, ac protinus omnis angor, omnis dolor, omne malum fugit, atque exulatum abit.

II. Ne cunctemur igitur, neve procrastinemus, licet pauperes simus, et ad extremam redacti egestatem. Neque enim hic numeranda est pecunia, ut inopiam possimus obtendere. Hic nimirum medicus non argentum pro mercede petit, sed lacrymas, preces ac fidem. Hæc si portans ad illum accesseris, quidquid omnino postularis accipies, multoque cum gaudio discedes. Id sane cum multis ex rebus cognoscere licet, tum vero præcipue ex hac muliere, quæ non aurum, non argentum exhibuit, sed preces, fidem, et lacrymas obtulit, atque ita quidquid petiit consecuta discessit. Proinde ne putemus hanc narrationem nobis infrugiferam esse, quandoquidem « Hæc scripta sunt ad correp» tionem nostram, in quos fines sæculorum devenerunt[2]. » Sed adeamus eam, discamus quomodo liberata sit a malo,

[1] Jer. XXIII, 23. — [2] 1 Cor. X, 11.

et quid egerit morbo levata, et quo pacto fuerit usa munere a Deo dato. « Sedit, inquit, et lactavit Samuëlem [1]. » Vide quomodo conspiciebat deinceps infantem illum, non tantum ut infantem, verumetiam ut rem Deo consecratam : eoque matri geminus amoris stimulus insitus est, alter a natura, alter a gratia. Ac mea quidem sententia, etiam reverebatur puerum suum, et merito. Etenim si qui phialas poculave aurea Deo dicaturi sunt, posteaquam ea jam confecta acceperint, domique reposuerint, non ea quasi profana vasa intuentur, sed tanquam Deo sacra, nec audent ea temere citraque causam attingere, sicut cætera : multo magis hæc mulier simili animo attendebat ad puerum etiam priusquam illum in templum induceret : et diligebat impensius filium, et curabat tanquam Deo dicatum, existimans se per illum sanctificatum iri, quando domus ipsius jam erat facta templum, ut quæ Prophetam ac sacerdotem intra se contineret. Non solum autem ex eo quod illum Deo spopondit, verumetiam ex hoc quod non ausa sit ascendere in templum, priusquam ablactasset infantem, ejus pietatem licet perspicere. Ait enim viro suo : « Non ascen- » dam donec ascendat puer mecum : cum autem ablacta- » vero illum, offeretur in conspectu Domini, et sedebit illic » in ævum [2]. » Vides-ne ? Non existimabat esse tutum, illo domi relicto, ascendere in templum, quod cum accepisset donum, non sustineret absque dono comparere. Rursus adducto illo, ac mox recepto, descendere verebatur : ideo tanto tempore remansit, ut cum dono compareret. Adduxit ergo, ac reliquit, nec puer a mamma divulsus moleste tulit, licet sciatis quam soleant indignari pueri quoties a lacte depelluntur. Verum nec ipse puer ægre tulit a matre divulsus, sed ad Dominum respexit, qui ipsam matrem fecerat: nec ipsa mater doluit a puero sejuncto, quia naturalem

[1] Reg. 1, 22. — [2] Ibid.

affectum vicit interveniens gratia, et uterque se cum altero existimabat: quemadmodum eodem in loco fixa vitis, in longum producit palmites, et uva multo intervallo pendens, radici hæret: itidem et in hac accidit fœmina, quæ in urbe manens usque ad templum extendit suum palmitem, atque illic uvam suspendit maturam: nec intervallum illud ullum attulit impedimentum, cum charitas, quæ secundum Deum est, puerum matri copularet. Quanquam enim ætas erat immatura, virtus tamen aderat matura: ascendentibusque in templum omnibus multæ religionis magister factus est. Nam illi dum inquirerent discerentque modum natalium illius, abunde magnum solatium accipiebant spei quæ est erga Deum. Neque quisquam, viso puero, tacitus descendebat, sed omnes glorificabant illum, a quo præter spem datus erat. Hanc ob causam Deus distulit partum, ut hanc augeret voluptatem, ut mulierem redderet illustriorem. Nam quicumque calamitatem ejus noverant, ii testes facti gratiæ Dei: et quod longo tempore mansit in orbitate, effecit, ut et ipsa multis esset notior, et ab omnibus beata prædicaretur, essetque in admiratione: hincque factum, ut per illam Deo gratias agerent quam plurimi. Hæc ideo loquor, ut etiamsi nos fœminas sanctas noverimus in orbitate aut in alia ærumna degentes, ne moleste feramus, neve indignemur, nec dicamus apud nosipsos: « Quare Deus despexit mulierem tanta pietate præditam, nec dedit prolem? » Neque enim ista sunt negligentis, sed hoc nobis expedire melius scientis quam nos ipsi scimus. Ascendit igitur in templum, et agnum induxit in ovile, ac vitulum perduxit ad armentum, et in pratum deduxit rosam a spinis liberam, rosam, inquam, quæ nunquam marcescit, sed floret perpetuo, quæque possit ad ipsum usque cœlum extendi, cujus fragrantia in hodiernum usque diem potiuntur omnes qui terrarum incolunt orbem.

Tantus annorum numerus præteriit, et tamen virtutis illius fragrantia semper augescit, nec tanta temporis magnitudine facta est languidior. Talis enim est rerum spiritualium natura.

III. Ascendit igitur præclarum illud germen transplantans, et quemadmodum industrii agricolæ primum semen in terram deponunt, cupressi, aut aliarum arborum similium : deinde ubi conspexerunt a semine factam arborem, non relinquunt in eadem terra, sed inde revulsam in aliud transferunt solum, ut terra in recens gremio suo exceptam illius radicem, puram et integram vim suam proferat ad eam alendam : sic et hæc fecit mulier, quæ puerum præter spem proseminatum in utero a domo transtulit, et in templum transplantavit, ubi perpetuæ sunt fontium scatebræ et irrigationes spirituales, ut videre licuerit illud propheticum in illis impleri, quod David dixit, ita canens : « Beatus vir qui non ambulavit in consilio impiorum, et in via » peccatorum non stetit, et super cathedram pestilentiæ non » sedit : sed in lege Domini voluntas ejus, et in lege ejus meditabitur die ac nocte : et erit tanquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit » in tempore suo [1]. » Neque enim post malitiæ experientiam venit ad malitiæ remissionem, sed ab ipsis cunabulis virtutem elegit, non habuit consortium cum consessibus iniquitati obnoxiis, neque communionem habuit cum conventiculis impietate plenis : sed prima statim pueritia, a mamma matris venit ad mammam spiritualem. Et quemadmodum arbor perpetua irrigatione in magnam excrescit altitudinem : sic et hic divinorum eloquiorum doctrina assidue irrigatus, ad virtutis fastigium pervenit. Age videamus quomodo illum plantarit; sectemur mulierem, simul cum illa templum ingrediamur. « Ascendit, inquit, cum » illo in Selom in vitulo trienni [2]. » Jam geminum fit sacri-

[1] Psal. 1, 1-3. — [2] 1 Reg. 1, 24.

ficium : et erat vitulus hic irrationalis, ille rationalis : et illum quidem sacerdos immolavit, hunc vero dedicavit mulier. Eratque mulieris victima melior quam hostia, quam obtulit sacerdos, hæc suorum viscerum facta est sacerdotissa. Imitata est patriarcham Abraham, cumque illo certamen suscepit. Sed ille quidem filium receptum reduxit de monte, hæc vero reliquit in templo, ut illic perpetuo maneret. Quin potius ille quoque totum dedicavit : cave enim illud spectes, quod non occidit, sed quod animo totum peregit. Vidisti fœminam cum viro decertantem? Vidisti nihil a sexu vetitam, quominus æmularetur Patriarcham? Sed videamus, quomodo illum consecrarit : « Adiit, inquit Scriptura, sacerdotem, ac dixit illi : In » me, domine, » Quid tandem est illud, « In me? » Ausculta, inquit, diligenter quæ loquar. Quoniam multum temporis jam intercesserat, studet illa quæ prius dicta fuerant in memoriam revocare? ideoque dicit : « In me, » domine. Vivit anima tua. Ego sum mulier, quæ constiti » in conspectu tuo deprecans Dominum pro puero hoc. » Effudi preces ad Dominum, et ille dedit mihi petitionem » quam petebam ab eo. Et ego commodo illum Domino, » ut serviat Domino omnibus diebus vitæ suæ [1]. » Non dixit : « Ego sum illa mulier, cui tu exprobrasti, quam maledictis impetisti, quam velut tumulentam et ebriam derisisti; ideo Deus tibi declaravit me non esse vinolentam, te vero crimen hoc temere mihi impegisse : » nihil hujusmodi verborum asperorum dixit, sed multa cum mansuetudine loquitur, licet haberet rerum eventum sibi patrocinantem, ac jure posset exprobrare sacerdoti, quod id temporis ipsam temere citra causam incusasset : nihil horum facit, sed tantum commemorat Dei erga se beneficentiam. Considera vero gratum ac prudentem an-

[1] 1 Reg. 1, 26-28.

cillæ animum. Cum affligeretur, nemini suam aperuit calamitatem, nec sacerdoti dixit : « Æmulam habeo mulierem, quæ mihi exprobrans convitiansque, chorum habet liberorum : ego vero, quæ mansuetudinem colo, ad hunc usque diem nondum potui fieri mater : sed Deus conclusit vulvam meam, cumque videret afflictionem meam, non est misertus. » Nihil horum dixit, sed, suppresso calamitatis genere, tantum indicavit se animo angi, dicens : « Mulier » in duro die ego sum, » ne illud quidem dictura, nisi sacerdos huc compulisset, suspicans eam esse temulentam. At posteaquam id vulnus sustulit, Deo dante quod postularat, tum demum Dei beneficentiam aperit sacerdoti, cupiens illum in agendis gratiis habere consortem, quemadmodum prius habuerat in precando, aitque : « Pro puero » hoc precabar, deditque mihi Dominus petitionem meam » quam petebam ab eo. Et nunc commodo eum Domino. » Vide quam sit modesta. « Ne putes, inquit, me magnam rem aut admirandam facere, quod infantem dedico : non ego hujus boni operis sum auctor, sed persolvo debitum. Depositum enim accepi, et hoc ei restituo qui dedit. » Atque hæc dum loquitur, seipsam quoque dedicavit cum puero quasi catena quadam naturæ affectu seipsam templo alligans.

IV. Etenim si « Ubi est thesaurus hominis, illic est et » cor ejus [1], » multo magis ubi puer mulieris, ibi et mens illius erat, atque uterus illius rursum implebatur benedictione. Nam simul atque hæc dixerat, oraveratque, audi quid loquatur sacerdos Elcanæ : « Reddat tibi Dominus » semen alterum ex muliere ista pro commodato, quod » Domino commodasti [2]. » Initio non dixerat : « Reddat tibi. » Sed quid ? « Det tibi Dominus quidquid postularis. » Verum posteaquam illa Deum fecerat debitorem, ait : « Reddat » tibi, » bonam de futuris spem præbens. Etenim si dedit,

[1] Matth. VI, 21, et Luc. XII, 34. — [2] 1 Reg. II, 20.

cum nihil deberet, multo magis redditurus est, postquam accepit : et hic ergo primus ex precatione, et post hunc cæteri ex benedictione duxerunt originem, totus autem mulieris fructus sanctificatus est. Atque hic primogenitus fœminæ virtuti debebatur : alter vero mulieris ac sacerdotis erat communis, et sicut terra pinguis ac fertilis, postquam accepit semina, ostendit nobis vernantes segetes : sic et mulier hæc, quoniam cum fide excepit verba sacerdotis, alias nobis lætas spicas produxit, veteremque maledictionem Evæ mutavit, pariens ex precatione ac benedictione. Et tu igitur, o mulier, hanc æmulare, et si sterilis fueris, talem precationem exhibe, sacerdotem accerse, ut tecum suscipiat apud Deum legationem. Omnino si cum fide verba exceperis, patrum benedictio in fructum exibit præclarum ac maturum. Quod si mater fueris, ad hujus exemplum consecra filium tuum Deo : illa in templum adduxit, tu teipsam regium templum redde. « Membra, » inquit, vestra corpus Christi sunt, ac templum sancti » Spiritus, qui est in vobis [1]. » Ac rursus, « Inhabitabo, in» quit, in vobis, et inambulabo [2]. » Annon absurdum est nos domum veterem, ruinam minitantem fulcire, pecunias impendentes, fabros accersentes, et nihil non facientes : domum autem Dei, nam Dei domus esse debet adolescentis anima, ne vulgari quidem dignari cura? Vide ne idem audias, quod olim audiere Judæi. Nam illi, posteaquam a captivitate reversi, templum materiale neglectum viderunt, et ædes suas exornarunt, adeo Deum exasperarunt, ut non solum mitteret eis Prophetam, qui famem minitaretur, magnamque rerum necessariarum penuriam, sed hanc etiam comminationis causam eloqueretur. « Vos » quidem habitatis in domibus laqueatis : domus autem » mea deserta est [3]. » Quod si illius templi neglectus tan-

[1] Cor. vi, 19. — [2] Cor. vi, 16. — [3] Agg. i, 4.

tam excitavit iram Numinis, multo magis hujus templi neglectus ad iracundiam provocabit Dominum. Siquidem hoc templum tanto est illo honoratius, quanto plura habet sanctimoniæ symbola. Cave igitur ne templum Dei fiat spelunca latronum, ne et alteram audias objurgationem, qua Christus objurgavit Judæos, dicens : « Domus Patris » mei, domus precationis est : vos autem fecistis eam spe» luncam latronum [1]. » Sed quomodo fit spelunca latronum? cum patimur illiberales ac serviles concupiscentias libidinemque intrare, sedemque figere in adolescentulorum animis. Tales enim cogitationes perniciosiores sunt latronibus, quæ puerorum ingenuitatem vertunt in servitutem, ipsosque brutis cupiditatibus dedunt captivos, undique confodientes illos, ac mentem illorum multis implentes vulneribus. Quapropter hæc quotidie despiciamus, et verbis pro scutica utentes, omnes id genus affectus ab illorum animis depellamus, quo videlicet filii nobiscum cœlestis civitatis valeant esse participes, et universum cultum qui celebratur illic rite peragere. Annon videtis frequenter eos, qui in urbibus versantur : pueros nuper a lacte depulsos thallophoros, aut agonothetas, aut certaminum præfectos, aut chorearum magistros faciunt? Idem et nos faciamus, a primis statim annis inducamus eos ad disciplinam cœlestem. Siquidem hæc terrena, cum impendium afferat, fructum tamen nullum habet.

V. Nam, quæso te, quis fructus esse possit e populari applausu? Simul ut vespera nos occuparit, illico plausus ille totusque tumultus emarcescit : ac festo peracto, perinde quasi in somnis fuerint deliciati, ita omni voluptate destituti consistunt ; nec a corona, nec a magnifica veste, nec a reliquo fastu universo conceptam voluptatem, si quærant, invenire valent, quod omnia illa quovis vento cele-

[1] Matth. XXI, 13, et Luc. XIX, 46.

rius prætercurrant. Cæterum in cœlesti vita omnia secus habent : citra impensam lucrum afferunt et copiosum et stabile. Nam illic non homines ebrii, sed Angelorum populus jugiter applaudit rem gerenti. Sed quid dixi, Angelorum populus ? ipse Angelorum Dominus laudabit, et comprobabit illum. Qui vero a Deo laudatur, non uno alterove die, aut tertio, sed in æternum triumphat illic gestans coronam, nec unquam caput illud videbis ea nudatum gloria : neque enim illius celebritatis tempus certis diebus circumscriptum est, sed usque ad futuri sæculi immortalitatem extenditur. Huic cultui nunquam paupertas esse possit impedimento, verum et pauperi licet hoc celebrare festum, imo pauperi maxime, quippe qui ab omni mundi fastu strepituque sit liber : neque enim opus est pecuniarum impendiis et opulentia, sed animo puro, ac mente sobria. Hæc enim est quæ illius vitæ vestes texit animæ, hæc quæ coronas nectit : quæ nisi virtutis officiis fuerit exornata, nulli usui erit auri magna copia : sicut e diverso nec damno erit paupertas, si divitias intus habeat repositas. Hanc celebritatem non modo masculi liberi, sed et filiæ nobis celebrent : neque enim quemadmodum in externa administratione viris tantum imperatum est hoc festum agere, verum et fœminas illud recipit theatrum, et senes, et juvenes, et servos et ingenuos. Ubi enim animi spectaculum est, ibi non sexus, non ætas, non dignitas hujus sæculi, non aliud quidquam impedire potest. Eoque vos omnes exhortor, ut a teneris statim annis et filios et filias hujusmodi functionibus dedatis, et huic vitæ instituto congruentes divitias eis addatis, non aurum defodientes, non argentum congregantes, sed modestiam, sobrietatem, ac pudicitiam, reliquasque virtutes omnes in animis eorum reponentes. Hos enim sumptus exigit illa functio. Si hanc igitur opulentiam tum nobis, tum filiis collegerimus, et in

præsenti vita multum splendoris consequemur, et in futura vita beatam illam vocem audiemus, per quam Christus omnes qui ipsum confessi fuerint, suo ornat præconio. Confessio autem non tantum fit per fidem, verumetiam per opera, adeo ut si hæc absint, veniamus in periculum, ne cum abnegantibus pœnas luamus. Neque enim unus est abnegandi modus, sed multi et varii, quos Paulus nobis describens, ita loquitur : « Profitentur se nosse Deum, sed » factis negant [1], » et rursus, « Si quis suorum, et maxime » domesticorum curam non habet, fidem abnegavit, et est » infideli deterior [2]. » Et iterum, « Fugite avaritiam, quæ est » idolorum cultus [3]. » Cum igitur tot sint abnegandi modi, manifestum est totidem esse confitendi, ac multo etiam plures, quibus omnibus confiteri studeamus, ut et ipsi in cœlis honorem consequamur, gratia et bonitate Domini nostri Jesu Christi per quem, et cum quo Patri gloria, simul cum sancto Spiritu, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA IX.

DE ANNA IV.

Ad eos qui, collecta relicta, ad theatra ascendunt : et quod non solum utilis sit in Ecclesia versari, quam in theatris, sed etiam jucundius : et de secunda parte precationis Annæ : quodque indesinenter et in omni loco precari oporteat, vel in foro, vel in via, vel in lecto.

I. Haud scio quibus verbis debeam uti hodie. Cum enim videam collectas parum frequentari, Prophetas affici

1 Tit. I, 16. — 2 I Tim. v, 8. — 3 Coloss. III, 5.

contumelia, Apostolos despici, Patres contemni, eamque contumeliam, qua servi appetuntur, ad ipsum eorum Dominum pertransire, libet quidem accusare; sed, eos qui accusationem hanc audire deberent, non hic video : vos soli adestis, quibus hac admonitione nihil opus est. Verumtamen ne sic quidem silendum est nobis : nam et indignationem, quam nobis moverunt, mitigabimus, unaque cum verbis ejiciemus : et illos ipsos ad ruborem ac verecundiam compellemus, tot in eos accusatoribus immissis, quot nunc auditores estis. Si enim venissent, nostras solum objurgationes audirent : nunc fugitantes nostram increpationem, eadem hæc a vobis audituri sunt omnia. Sic et amici faciunt ; postquam non invenerunt quibuscum expostulare volebant, illorum amicos adeunt, qui dicta sua ad illos referant. Idem etiam Deus fecit : omissis iis, qui in se peccaverant, insontem Jeremiam appellat, dicens : « Vides-ne » quid mihi fecerit insipiens filia Juda ? » Hac sane de causa nos quoque illos accusando, vos alloquimur, ut hinc profecti eos corrigatis. Quis enim tantum neglectum ferat ? semel in hebdomada hic colligimur, et ne hac quidem die sæculares curas posthabere sustinent : et si quis id objiciat, illico paupertatem prætexunt, ac victus parandi necessitatem, urgentesque occupationes, defensionem afferentes quavis accusatione graviorem. Quid enim hoc ipso crimine pejus esse potest, cum aliquid aliud quam divina negotia magis urgens nobis videtur, magisque necessarium? Sane etiamsi maxime verum hoc esset, hæc ipsa defensio esset accusatio, ut dixi : ut autem sciatis istam causationem esse ac prætextum ad segnitiem tegendam, vel me tacente tertius ab hinc dies omnes talia obtendentes redarguet, cum civitas universa migraverit ad Circum, et domus ac fora nefarii illius spectaculi gratia evacuata fuerint. Et hic ne præcipua quidem Ecclesiæ loca compleri videmus :

at illic non modo Circus, sed et cœnacula et domus et tecta, et abrupta loca pleraque occupantur : at neque paupertas, neque occupatio, neque debilitas corporis, non pedum infirmitas, non aliud quidquam tale remoratur insaniam, nulla retinacula non abrumpentem : sed homines senio confecti, juvenibus ac vigentibus avidius illuc concurrunt, canitiem suam dedecorantes, ætatem provectam traducentes, et senectutem præbentes deridendam. Et huc quidem venientes, cum fastidio ac molestia sermones divinos audiunt, angustias, æstum, et suffocationem similiaque causantes : at illic dum et solem nudo capite excipiunt, et proculcantur, protruduntur, magna vi comprimuntur, et infinita alia patiuntur incommoda, non secus quam in amœno prato deliciari sibi videntur. Ideo nobis civitates corruptæ sunt, quia improbi juventutis doctores. Quo enim pacto poteris adolescentem lascive, ac præter decorum se gerentem ad modestiam redigere, cum ipse in canitie tam juveniliter te geras : cum ipse post tot temporum curricula satietate insuavissimi illius spectaculi nondum capiaris ? quomodo poteris filii mores componere? quomodo servum peccantem castigare ? quomodo alterum negligentem monere, cum ipse sic in extrema senectute ineptias? Et siquidem a juvene senex contumeliam patiatur, illico ætatem ei objicit, et sexcentos reperit qui una stomachentur : at quando opus est juvenem ad probitatem reducere, seque illi virtutis ceu regulam exhibere, tum nulla ætatis ratio, sed majore quam ipsi insania ad illicita illa spectacula feruntur. Hæc autem dico, senesque tango, non quod juniores a noxa absolvam et crimine, sed ut hos per illos commonitos habeam. Nam si senes hoc facere non debent, multo magis ne juvenes quidem : illic enim major derisio ac turpitudo, hic autem tanto gravior pernicies, profundiusque præcipitium, quanto concupiscentiæ major vis in

juvenibus, quantoque flamma inest vehementior, quæ incendit omnia, si vel minimum sit nacta fomitem :proclivior enim ad concupiscentias est juventus, eisque longe facilius capitur; ideo majore opus habet custodia, acriore freno, tutiore munitione atque obstaculo.

II. Nec mihi illud objicias, o bone, quod voluptatem habeat hoc spectaculum, sed hoc potius doce, an nullum hæc voluptas damnum afferat. Quod enim ne cum voluptate quidem hæc res conjuncta sit, hinc tibi perspicuum esse potest. Cum a circensibus reverteris, occurre eis, qui ab Ecclesia redeunt, et considera diligenter, uter tandem majore voluptate perfruatur : is-ne qui, Prophetis auditis, et benedictione, ac doctrinæ fructu percepto, simulque Deum pro suis peccatis deprecatus, et conscientia aliquantum exonerata, nec culpa ulla simili sibi conscius : an tu, qui matrem deseruisti, Prophetas contempsisti, Deum affecisti contumelia, cum diabolo choreas duxisti, maledicentibus inter se ac convitiantibus aures præbuisti, temporis denique jacturam fecisti ; nec spirituale vel sæculare ullum lucrum inde domum reportes? Itaque vel voluptatis gratia hic adesse oportet, illic enim continuo sequitur damnatio facti, conscientia accusatrix, pœnitentia ob ea, quæ contigerunt, dedecus et opprobrium, ut vix oculos attollere audeas : hic, vice versa, omnia contrario modo se habent, fiducia et oris libertas, et cum omnibus loquendi facultas de omnibus quæ hic audita sunt. Quando igitur in forum te contuleris, et videris omnes ad spectandum concurrere, tu ad Ecclesiam te confestim recipito, et in ea paulisper commoratus, perpetua divini verbi voluptate fruere. Si enim turbæ impetu abstractus illuc perveneris brevi voluptate delinitus, male habebis per totam sequentem diem, atque etiam plures deinceps, tuum ipsius factum damnans : quod si paulisper te cohibueris, integram et securam in reliquum diei volupta-

tem habebis. Id enim non hic tantum, sed etiam in aliis rebus usuvenire solet : vitium enim momentaneam habet voluptatem, dolorem vero perpetuum : virtus contra laborem brevem, fructum vero cum hilaritate indesinentem. Verbi gratia, precatus est aliquis Deum, lacrymas fudit : modico tempore inter orandum doluit. Alius tota die se oblectavit, deinde eleemosynam dedit, jejunavit, aliud aliquid boni fecit, aut contumeliam passus non regessit convicia : is postquam unico temporis momento perduravit et iram compressit, memoria recte factorum assidue gaudet ac lætatur. At in vitiis contrarium accidit. Intulit quispiam injuriam, aut retulit : deinde domum reversus arrodit cor suum, dum verba sua reputat, quæ toties grave attulere damnum. Quapropter si voluptatem sectaris, fugito juveniles concupiscentias, et temperantiam exerceto, divinis verbis attentus esto. Hæc ideo vobis dicimus, ut vos eadem illis dicendo, et talibus verbis obtundendo, abstrahatis eos ab omni mala consuetudine, utque omnia rationis potius ductu agant persuadeatis : hominum enim, qui temere et sine ratione feruntur, ne diligentia quidem probanda est : id quod vel ex ea quæ instat collecta satis apparebit : dum enim sanctam Pentecostes celebritatem agemus, tanta concurret multitudo, ut magna hic locorum angustia laboretur. Nec tamen hunc conventum magni facio, quandoquidem magis ex more fit, quam religionis ergo. Quid igitur illis miserius, quorum et negligentia tot referta est criminibus, et diligentia nullam laudem promeretur ? quisquis enim zelo pietatis ad hunc cœtum sobrie cupideque accedit, sine intermissione hoc facere debet, et non cum illis, qui in festo tantum confluunt, accedere, et cum illis recedere, ut qui temere pecudis in morem abducatur.

III. Equidem poteram hoc exordium sermonis diutius extendere, verum quoniam scio vos citra nostram monitio-

nem, ut vobis dignum est facientes, plura etiam dicturos, quam dicta sint, ne molestus sim illorum objurgationibus immorando, reliqua vobis omnia committens, ad solitam doctrinam, et ad historiam de Anna revertor. Neque miremini, quod adhuc in eodem argumento hæreamus. Non enim possum mulierem hanc ex animo meo eximere, usque adeo formam animæ ejus ac pulchritudinem admiror. Amo enim oculos nunquam non inter precandum lacrymantes, et os labiaque non accersitis fucis rubricata, sed gratiis Deo agendis ornata, qualia erant hujusce mulieris, cujus philosophiam tantopere admiror : admiror autem magis quod, mulier cum esset, ad hunc modum philosophata est ; mulier, inquam, quæ multum et a multis male audit. « A muliere, inquit, initium peccati, per eam omnes morti obnoxii sumus [1] : » et iterum : « Parva est quælibet militia, si ad mulieris malitiam conferatur [2]. » Et paulus dicit : « Adam enim non est deceptus, mulier autem decepta constituta est in prævaricatione [3]. » Hoc est cur illam maxime admirer, quod hanc criminationem diluerit ; quod hanc accusationem rejecerit ; quod, cum esset ex incusato sexu, opprobria ista omnia discusserit, reque ipsa docuerit illas non tales natura fuisse, sed voluntate propriaque segnitie, et huic quoque sexui ad virtutis fastigium licere pertingere. Contensiosum enim est hoc animal et protervum, et si ad malitiam declinet, magna mala patrat; si ad virtutem se applicet, anima citius eam destituat, quam propositum mutet. Ita igitur hæc quoque naturam suam superavit, necessitatem pervicit, et assiduitate precandi vulvæ sterili filium impetravit. Quapropter rursum ad preces confugit, etiam post impetratam gratiam ad hunc modum loquens ; « Confirmatum est cor meum in Domino, exaltatum est cornu meum in Deo meo [4]. » Quid significent hæc verba, « Con-

[1] Eccli. xxv, 33. — [2] Ibid. 26. — [3] 1 Tim. II, 4. — [4] 1 Reg. II, 1.

» firmatum est cor meum in Domino, » nuper me apud charitatem vestram disseruisse scitis (5) : superest nunc ut ea quæ deinceps sequuntur, interpretemur. Cum enim dixisset : « Confirmatum est cor meum in Domino, » mox subjunxit ; « Exaltatum est cornu meum in Deo meo. » Quid est cornu meum? etenim Scriptura hac dictione sæpe uti solet ; sicut quando dicit : « Exaltatum est cornu ejus [1], » et « Exalta- » tum est cornu Christi ejus [2]. » Quid igitur tandem cornu nominat? Potentiam, gloriam, claritatem, a brutis animantibus hanc metaphoram mutuatus : nam Deus ornamenti ac teli vice cornua illis addidit, quibus amissis, præcipuam virium partem amittunt : et sicut inermis miles, ita et taurus absque cornibus perfacile capitur. Nihil igitur aliud dicit hæc mulier, quam « Exaltata est gloria mea, » et quomodo exaltata? « In Deo meo, » inquit. Ideo in tuto est hæc celsitudo, ut quæ firmam atque immobilem radicem habeat. Gloria enim, quæ est ab hominibus, glorificantium vilitatem imitatur, unde fit ut facile subvertatur. At non sic Dei gloria, sed immobilis manet in perpetuum. Atque hæc utraque Propheta declarans, tam illius debilitatem, quam hujus firmitatem, sic loquitur : « Omnis caro fœnum, et om- » nis gloria hominis tanquam flos fœni ; exaruit fœnum, et » flos ejus decidit [3]. » De Dei autem gloria non sic ; at quomodo? « Verbum autem Dei in æternum manet [4]. » Id quod vel in hac muliere patet. Reges enim et duces et dynastæ, qui nihil non tentarunt, ut immortalem post se relinquerent memoriam, sepulcra sibi splendida exædificaverunt, et statuas atque effigies multas multis in locis posuerunt, et rerum gestarum monumenta innumera reliquerunt ; nunc tacentur et ne nomine quidem noti sunt : hæc autem mulier ubique gentium nunc celebratur, et sive in Scythiam

[1] Psal. LXXIV, 10. — [2] 1 Reg. II, 10. — [3] Isaï. XL, 6, 7. — [4] Ibid. 8.

proficiscaris, sive in Ægyptum, sive in Indiam, sive ad ipsos orbis terminos, omnes audies gesta ejus decantantes : denique quantum terrarum a sole illustratur, totum hoc Anna sua gloria occupat. Nec hoc solum admiratione dignum est, quod ubique terrarum hæc mulier canitur; sed quod sapientiam ejus ac longanimitatem et tolerantiam omnes norunt, in oppidis, in agris, in domibus, in castris, in navibus, in officinis, denique nusquam non laudes ejus audies. Quoties enim clarum aliquem reddere Deo placuerit, etiamsi mors interveniat, aut longitudo temporum, aut quidvis aliud, manet tamen gloria illius perpetuo florens, et claritatem ejus obscurare poterit nemo. Hanc ob rem et ipsa erudiens auditores, quod non sit confugiendum ad hæc fluxa, sed ad eum, a quo certissima bona speramus, auctorem hujus gloriæ indicat. Cum enim dixisset : « Confirmatum est cor » meum in Domino, » subjunxit. « Exaltatum est cornu » meum in Deo meo : » duplicia nobis his verbis subindicans bona, quæ non temere simul uni contingunt. « Nam » et a fluminibus, inquit, liberata sum ; ignominiam depo» sui ; securitatem, atque honorem consecuta sum. » Hæc autem utraque non facile invenias in unum convenire. Multi enim a periculis liberantur, gloriosam tamen vitam non habent : alii contra gloria quidem, et claritate fruuntur, periculis tamen ob hanc gloriam non carent. Verbi gratia, multi sæpe in carcerem conjecti, adulteri, venefici, sepulcrorum perfossores, aliisque similibus criminibus obnoxii, deinde jubente regia clementia dimissi sunt inde : hi a pœna quidem liberati sunt, cæterum probra sua non aboleverunt, et dedecus eos nusquam non consequitur. Alii viri militares ac generosi, conspicuam atque gloriosam vivendi rationem amplexi, bellicis periculis sese objicientes, multa sæpe vulnera accipiunt, et postremo immatura morte absumuntur : atque hi præ gloriæ amore securitate se ipsi privaverunt.

IV. Huic vero mulieri hæc utraque contigerunt, ut quæ et securitate simul et gloria potita est. Idem et tribus illis pueris accidit : nam et periculum evaserunt e rogo liberati, et illustres sunt facti, quod supernaturali modo hujus elementi potentiam superavissent. Ad hunc sane modum Dei beneficia se habent : simul enim et tutam et illustrem largitur vitam, quod quidem utrumque hæc ipsa innuens dicebat : « Confirmatum est cor meum in Domino : exaltatum » est cornu meum in Deo meo. » Nec simpliciter dixit : « In » Deo, » sed « In Deo meo, » sibi ipsi usurpans eum, qui toti orbi terrarum communis est. Hoc autem fecit non illius dominium minuens, sed suum amorem indicans ac fovens. Sic enim amatores solent ; non ferunt una cum multis amare, sed eximium quemdam ac peculiarem amorem præ se ferre volunt. Sic et David dicebat : « Deus, Deus meus, ad » te mane vigilo[1]. » Nominata enim communi ejus dominatione, addidit eam, qua peculiariter Sanctorum Dominus est. Et rursum, « Deus meus intende in me, quare dereliquisti » me[2] ? » Et rursum, « Dicam Deo : Protector meus es[3] : » animæ enim ferventis accensæque desiderio sunt hæc verba. Idem et hæc mulier fecit. Cæterum homines ita facere nihil mirum : cum vero Deum hoc ipsum facere videris, tum merito obstupefias. Quemadmodum enim hi non in commune illum invocant, proprium faciendo, suum eum esse volunt : ita et ipse non solum communiter una cum aliis eorum etiam Deum se profitetur, sed privatim ipsorum. Quapropter dicebat : « Ego sum Deus Abraham et Isaac et » Jacob[4] : » non contrahens suum imperium, sed extendens potius, non enim tam multitudine subditorum, quam eorum virtute, monstrat imperium suum. Neque tantum Deus cœli, terræ, maris et eorum, quæ in eis sunt, appellari gau-

[1] Psal. LXII, 2. — [2] Id. XXI, 2. — [3] Id. XC, 2. — [4] Exod. III, 6.

det, quantum si Deus Abraham et Isaac et Jacob vocetur: et quod in hominibus non solemus, in Deo videre licet. Exempli causa, apud homines a dominis servi appellationem sumunt, et ita omnes ex more loquimur: « Ille vel ille procurator aut dispensator illius, vel illius ducis et præfecti: » nemo autem sic loquitur: « Ille vel ille præfectus illius procuratoris aut dispensatoris: » sed minores a majoribus semper denominare consuevimus. De Deo autem contra fit; non solum enim Abraham Dei esse, sed Deus etiam Abrahami dicitur, atque ita dominus a servo nominatur. Hoc idem igitur et Paulus cum admiraretur, dicebat: « Quamobrem » non erubescit Deus vocari Deus ipsorum [1]. » Non erubescit, inquit, Dominus a servis appellationem sumere: quare non erubescit? dic rationem: nimirum ut et nos eum imitemur. « Quia hospites erant, inquit, et advenæ [2]. » Atqui vel ob hoc ipsum erubescere oportebat; hospes enim vilis et contemnendus esse videtur. At illi Sancti non eo modo hospites erant, quo nos putamus, sed alio quodam minime vulgari: nos hospites eos appellare solemus, qui, relicta sua patria, in alienam regionem perveniunt: illi vero non ita erant hospites, sed quod orbem universum despicerent, et parvam putarent esse terram, ad cœlestem illam civitatem respiciebant, non arrogantia, sed magnanimitate; non insolentia, sed propter sapientiæ studium. Postquam enim contemplati sunt terrena universa, et animadverterunt fluxa esse et mortalia, nec quidquam hic firmum aut stabile, non divitias, non potentiam, non gloriam, non vitam ipsam, sed singula finem habere, et ad suum quodque properare terminum: cœlestia vero non talia, sed infinita immortaliaque, maluerunt hospites esse in rebus fluxis et præterlabentibus, ut permanentes illas assequi possent. Hospites igitur erant, non quod patriam non haberent, sed quod sempiternam il-

[1] Hebr. xi, 16. — [2] Ibid. 13.

lam patriam desiderarent, quod quidem et ipse significando dicebat : « Qui autem talia loquuntur, patriam se requirere » ostendunt [1], » quam patriam, obsecro? num priorem illam, quam reliquerunt? minime, inquit : « Si enim illius recorda» bantur, integrum eis erat illo redire : nunc autem melio» rem desiderant, hoc est cœlestem [2], » cujus opifex et creator Deus est : « Ideo non erubescit Deus vocari Deus ip» sorum.

V. Hos igitur nos quoque imitemur, despiciamus præsentia, concupiscamus futura : utamur hac muliere magistra, et ad Deum semper confugiamus, ab illoque omnia deposcamus : nihil enim precationi æquale : ea quippe est quæ ex impossibilibus possibilia facit, ex difficilibus facilia, et ex tortuosis recta. Hanc beatus quoque David adhibebat, ideoque dicebat : « Septies in die laudavi te propter » judicia justitiæ tuæ [3]. » Quod si rex, infinitis curis immersus, et in tam varia distractus, toties in die precabatur Deum, quam defensionem aut veniam habere poterimus nos, qui in tanto otio degimus, nec tamen illum assidue oramus, idque cum inde tantus fructus sit nobis proventurus? Impossibile enim, impossibile est, inquam, hominem qua decet alacritate precantem, et assidue Deum orantem, unquam in peccatum incidere. Id qua ratione fiat jam dicturus sum. Qui mentem suam accendit, et animam erexit atque ad cœlestia transtulit, et ita Dominum suum invocavit, peccatisque in memoriam reductis, de eorum remissione cum illo collocutus est, obsecrans ut placatus ac propitius sibi esse dignetur, is post tales orationes omnem præsentis vitæ curam abjicit, spe erigitur, ac supra omnes humanas affectiones extollitur, et sive inimicum post precationem viderit, jam non tanquam inimicum aspiciet : sive mulierem formosam, ejus aspectu

[1] Hebr. XI, 14. — [2] Ibid. 15, 16. — [3] Psal. CXVIII, 164.

non frangetur, durante adhuc igne per precationem intus accenso et omnem absurdam cogitationem depellente. Sed quoniam homines cum simus, facile ad segnitiem relabimur, exacta una alterave aut tertia post precationem hora, ubi senseris pristinum illum fervorem paulatim frigescere, recurre quantocius ad preces, frigescentemque mentem rursus accende. Id si per totam diem feceris per intervalla crebris precationibus te ipsum accendens, non dabis occasionem diabolo, aut ullum ad tuas cogitationes aditum. Et quemadmodum in apparando prandio, cum potu opus est, si aqua calida frigescat, ad focum admotam calefacimus : ita et hic faciendum est, et os nostrum ad precationes quasi ad prunas admovendum, ut hoc pacto mens ad pietatem rursum accendatur : imitemur etiam fabros cæmentarios. Hi enim quoties lateritius paries exædificandus est, ob fragilitatem materiæ eum longis lignis stringunt, idque non per longa interstitia, sed per modica, ut compages laterum tutior sit ob lignorum frequentiam. Idem ipse quoque facito, et sicut illi ligaminibus ligneis, ita tu sæcularibus negotiis precationes crebras interponens, vitam tuam hoc pacto munias : quod si feceris, etiamsi plurimæ procellæ ingruant, sive tentationes, sive mœstitiæ, sive cogitationes molestæ, sive quidvis aliud, nihil dejicere poterit domum tam crebris precationibus ligatam atque munitam. Dices : « Quî fieri potest ut homo sæcularis, forensibus negotiis affixus, tribus horis diei precetur, et ad Ecclesiam currat ? » Potest, et facile est : licet enim ad Ecclesiam currere non sit commodum, potest inibi in foro curiæque vestibulo hærens nihilominus precari : ad hoc enim mente magis opus est quam voce, animi contentione magis quam manuum extensione : nec tam refert quo corporis habitu id facias, quam quo animæ affectu : quandoquidem et ipsa Anna non ob intensam vociferationem, sed ob internum

cordis clamorem exaudita est. Dicit enim Scriptura : « Vox » ejus non audiebatur, et Dominus exaudivit eam [1]. » Hoc et alii multi sæpe fecerunt, et clamante intus magistratu, minante, exasperato, furente, ipsi pro foribus curiæ stantes postquam se sacro signo munissent, et pauca in animo precati, introgressi ad eum mutaverunt hominem, ac mitigaverunt, et mansuetum ex aspero reddiderunt : neque illis aut locus, aut tempus, aut silentium ad precandum fuit impedimento.

VI. Hoc etiam tu facito : ingemisce amare, in memoriam revoca tua peccata, suspice in cœlum, dic in mente : « Miserere mei Deus, » et absolvisti precationem. Qui enim dicit : « Miserere, » confessionem offert, et peccatum suum agnoscit : lapsorum enim est misericordiam requirere. Qui dicit : « Miserere mei, » remissionem delictorum accepit : qui enim misericordiam consecutus est, non punitur. Qui dicit : « Miserere mei, » regnum cœlorum obtinuit : quem enim Deus miseratur, non a pœna solum liberat, sed futurorum etiam bonorum possessione dignatur. Ne igitur excusationes quæramus dicendo non esse propinquam precationis ædem : nos enim ipsos, si sobrii fuerimus, templa Dei facit gratia Spiritus, ut magna undique nobis precandi facultas adsit. Neque enim talis est apud nos divinus cultus, qualis quondam apud Judæos erat multum habens sensibilium cæremoniarum, multaque operatione indigens. Illic precaturum oportebat ad templum ascendere, turturem emere, ligna et ignem ad manus habere, arrepto cultro altari assistere, aliaque multa præcepta perficere : hic nihil tale, sed ubicumque fueris, præsto tibi est et altare, et culter et victima, tu ipse et altare et sacerdos et victima es. Ubicumque enim fueris, potes erigere altare, si sobriam modo voluntatem afferas;

[1] I Reg. 1, 13 et 19.

nec te aut locus aut tempus impedit, sed etiamsi nec genua flectas, nec pectus tundas, nec manus ad cœlum tendas, si mentem solum afferas fervidam, nihil tibi ad precationem deerit. Licet etiam mulieri colum tenenti aut telam texenti mente suspicere in cœlum, et ardenti pectore Deum invocare : licet etiam viro in foro versanti aut iter facienti attente precari : alteri itidem in officina sedenti ac coria suenti animam ad Dominum erigere : licet servo obsonanti, ac sursum deorsum cursitanti, vel in culina ministranti, si non licet adire Ecclesiam, precationem intentam ex imo pectore ciere : non pudet loci Deum. Unum postulat, mentem ferventem animamque modestam. Et ut scias non habitu aut locorum temporumve opportunitate esse opus, sed animo probo ac vigili, Paulus supinus in carcere jacens, non erectus stans ; neque enim compes lignea permittebat ; quoniam magna alacritate precabatur jacens, carcerem concussit, ejusque fundamenta commovit, et custodem terruit, ac mox initiatum ad mysteria sacra perduxit. Rursum Ezechias ille non erectus stans, neque genibus flexis, sed supinus in lecto cubans ob infirmitatem, versa ad parietem facie, quoniam ardenter et temperanti animo Deum invocavit, sententiam adversus se latam revocavit, magnam sibi gratiam conciliavit, et in pristinam restitutus est sanitatem. Nec solum magnis et sanctis viris hoc contigisse videas, sed malis etiam. Nam et latro ille, non stans in oratorio, aut genua flectens, sed in cruce distensus paucis verbis regnum cœlorum impetravit : alius in lacum cœnosum conjectus, alius in foveam bestiis objectus, alius ceti alvo conclusus, invocato Deo, mala instantia discusserunt, divinamque sibi conciliarunt benevolentiam. Hoc sermone hortor ut continue frequentetis ecclesias, et domi cum magna quiete precemini per otium, genua flectentes, manusque attollentes. Quod si

tempus aut locus nos in multitudine hominum deprehendat, non est ob hoc a consuetis orationibus cessandum, sed ita ut vestram charitatem monui, precamini et invocate Deum, certi nihilominus tali precatione optata vos impetraturos. Non hæc ideo dixi, ut applaudatis et laudetis, sed et opere ea præstetis, utque tam nocturnum quam diurnum et operandi tempus votis ac precationibus occupetis. Quod si res nostras sic disposuerimus, et præsentem vitam tuto transigemus, et cœleste regnum assequemur: quo nobis omnibus pervenire detur gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, per quem et cum quo Patri gloria, simul cum sancto Spiritu, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA X.

DE ANNA V.

Adversus eos, qui tantum in festis conveniunt, et quidnam sit festum. Item adversus eos qui incusant divinam providentiam, eo quod in hac vita quidam sint divites, quidam pauperes; quod paupertas utilissima sit, et quod paupertas plus voluptatis ac securitatis ubique habeat, quam divitiæ. Itemque de Anna.

I. Frustra, ut videtur, eos qui præcedenti affuerunt collectæ, hortati sumus, ut in paterna domo permanerent, et non una cum iis, qui festis diebus solum hic se sistunt, accederent ad nos, ac rursum decederent: imo vero non frustra. Nam etsi nemini ex eis persuasum esset oratione nostra, nobis tamen merces integra manet, plenamque ha-

bemus apud Deum defensionem. Quamobrem oportet concionatorem, etiamsi nemo attendat, semina jacere, et pecuniam deponere, ut postea Deus non ab illo, sed a nummulariis rationem reposcat. Quod sane etiam nos fecimus, arguendo, increpando, obsecrando, admonendo. In hoc enim vobis commemoravimus filium illum paternarum facultatum absumptorem, tandem ad paternam domum postliminio reversum, universamque ejus miseriam, famem, dedecus, opprobria, et quidquid apud exteros pertulit, adduximus in medium, ut hoc exemplo ad sobrietatem vos redigeremus. Neque hic sermonem finivimus, verumetiam paternam erga eos pietatem exhibuimus, non negligentiæ pœnas exigentes, sed supinis manibus eos excipientes, veniam delictorum concedentes, aperta domo mensam apponentes, doctrinæ amictu eos amicientes, cæteramque omnem curam ipsis adhibentes. Illi autem filium illum non sunt imitati, nec eos relicti cœtus pœnituit, neque in paterna domo manserunt, sed denuo abscesserunt. Vestrum igitur esset, vestrum, inquam, qui semper nobiscum estis, reducere ipsos, persuadereque ut nobiscum per singulas collectas velint festi esse participes. Quamvis enim Pentecoste præteriit, festum tamen non præteriit; omnis enim conventus festum est. Unde hoc patet? Ex ipsis Christi verbis dicentis: « Ubicumque fuerint duo vel tres congre» gati in meo nomine, ibi sum in medio eorum[1]: » quoties autem Christus interest in medio cœtus, quod majus quæris festi argumentum? Ubi sacra doctrina et preces, ubi Patrum benedictiones, et divinæ Legis auditorium, ubi conventus fratrum, germanæque charitatis vinculum, ubi cum Deo colloquium et Dei cum hominibus sermo, quî fieri potest ut ibi non sit festa celebritas? Festa enim non multitudo convenientium facere solet, sed virtus; non

[1] Matth. XVIII, 20.

sumptuosus vestitus, sed pietatis ornatus; non mensæ lautitia, sed cura animæ. Maximum enim festum est conscientia bona. Et sicut in externis celebritatibus, is qui nec vestem habet, qua induatur, splendidam; mensam, qua fruatur, lautam; sed vivit in paupertate, fame, extremaque miseria, non afficitur festo die, etiamsi universam urbem choreas agere videat, sed eo magis angitur ac dolet quod alios in deliciis videat, dum ipse omnibus eget: dives vero delicatus, mutatoriis vestibus abundans, et in summa prosperitate vivens, etiam extra festa tempora festum agere sibi videtur. Ita et in spiritualibus rebus usuvenit: qui vivit in justitia et operibus bonis, vel absque festo festum agit, sinceram voluptatem ex bona conscientia percipiens. Qui vero in peccato et malitia degit, multorum malorum sibi conscius, etiam cum festum est, tam festo caret quam qui maxime. Quapropter licet nobis, si velimus, per singulos dies festum habere, si virtutem exerceamus, et conscientiam purificemus. Qua enim re præterita collecta hac præsenti est potior? annon tumultu tantum et strepitu, nullaque re alia? Quando enim et sanctorum mysteriorum perceptio, et aliarum spiritualium rerum communio, puta precationum, concionis, benedictionum, charitatis, cæterorumque omnium eadem est etiam hodie? nulla in re hæc dies superatur ab illa, quantum vel ad vos, vel ad me concionantem attinet. Nam qui tunc nos audiebant, hi nunc quoque audituri sunt, et qui nunc absunt, ne tunc quidem aderant, etiamsi corpore adesse viderentur: non audiunt nunc, imo tunc minus audiebant; nec solum non audiebant, sed etiam audientibus obstrependo molesti erant. Quapropter et tunc et nunc æquale mihi est theatrum, idemque auditorum conventus, nec ulla in re altero hic inferior. Imo, si mirum aliquid dicere permittitis, hic illo est præstantior; quod sine strepitu sit sermo, et sine tu-

multa doctrina, et cum majore intellectu auscultatio, nullo tumultu auditum nostrum interrumpente.

II. Hæc autem dico, non quod contemnam multitudinem illius conventus, sed ut vobis persuadeam ne doleatis, neve contristemini ob paucitatem eorum, qui nunc huc convenerunt. Non enim corporum, sed auditorum multitudinem in Ecclesia requirimus. Quandoquidem igitur iidem convivæ qui tunc, etiam nunc nobis adsunt, pari alacritate hodie quoque convivium vobis exhibebo, ad argumentum reversus, quod nobis festivitatis tempus interrupit. Quemadmodum enim in Pentecoste intempestivum erat, omissa beneficiorum per id tempus in nos collatorum commemoratione, inceptum antea contextum continuare; ita nunc exacta Pentecoste, opportune historiam in manus resumptam prosequemur, pristinum de Anna argumentum tractaturi. Non enim spectandum quam multa jam dicta sint, sed utrum ad finem hujus argumenti pervenerimus. Nam et qui thesaurum invenerunt, licet plurimas inde capiant divitias, non prius absistunt quam totum exhauserint, ut quos non tam juvat multa accepisse, quam nihil reliquum fecisse. Quod si, ii qui in pecunias insaniunt, tanto rerum periturarum nec mansurarum tenentur studio, multo magis hoc nos in divinis facere thesauris oportet, nec prius absistere, quam totum hoc quod ibi videmus, exhauserimus. Dixi autem, quod ibi videmus, quia universum exhaurire non datur. Fons enim est perenniter manans divinarum vis sententiarum, nunquam deficiens, nunquam evacuanda. Itaque ne defatigemur : non enim de vulgaribus rebus nobis est oratio, sed de precatione, spe nostra; precatione, per quam sterilis mater est facta, et numerosæ prolis parens, quæ filiis carebat, et ex mœrente læta : per quam vitiosa reparabatur natura, clausaque reserabatur matrix, et impossibilia fiebant possibilia. Quapropter omnia paulatim

perscrutemur, singulas explicantes dictiones, ut ne minimum quidem nos, quantum fieri potest, effugiat. Siquidem propterea duas integras dissertationes in duo sola ejus dicta insumpsimus : primum, « Confirmatum est cor meum » in Domino, » et quod mox sequitur, « Exaltatum est cornu » meum in Deo meo [1]. » Consequens igitur est hodie ad tertium venire. Quod vero hoc est ? « Dilatatum est os meum » super inimicos meos : lætata sum in salute tua[2]. » Animadvertite accuratam orationem. « Non dixit : Exacutum est os meum super inimicos meos : » non enim ad convicia et dicteria præparatum erat, non ad opprobria et accusationem, sed ad monitionem et consilium, ad correctionem et instructionem. Propterea non dixit : « Exacuta est lingua mea super inimicos meos, » sed « Dilatatum est os. » Relaxatione, inquit, fruor : libere loqui possum : jam pudore discusso, ad libertatem redii. Ac ne nunc quidem mulierem æmulam nominavit, sed simpliciter indefinita nuncupatione, quasi quadam larva tantæ tristitiæ causam abscondit. Non dixit quod multæ dicunt mulieres : « Confudit eam Deus, dissipavit et dejecit scelestam et arrogantem et magniloquam : » sed simpliciter : « Dilatatum est os meum super ini» micos meos ; lætata sum in salute tua. » Vide quomodo eamdem legem per totam precationem servat : sicut enim in principio dicebat : « Confirmatum est cor meum in Do» mino : exaltatum est cornu meum in Deo meo : dilatatum » est os meum super inimicos meos ; » ita et hic, « Lætata » sum in salute tua. » Non simpliciter in salute, sed « In sa» lute tua. » Non enim quoniam servata sum, sed quoniam per te servata sum, propterea lætor et exulto. » Tales quippe sunt Sanctorum animæ ; de Deo magis lætantur auctore munerum, quam de ipsis muneribus : non enim propter dona ipsum, sed dona propter illum diligunt. Hoc servos

[1] 1 Reg. II, 1. — [2] Ibid.

gratos decet, hoc famulos beneficii memores, videlicet rebus suis omnibus præponere Dominum. Sic etiam nos affecti simus : cum peccaverimus, non doleamus quia punimur, sed quia Dominum offendimus; et si quod opus bonum nostrum est, non gaudeamus propter regna cœlorum, sed quia rem cœlorum Regi gratam fecimus. Qui enim sanæ mentis est, offensam Dei magis timet, quam ullam gehennam, et placere Deo pluris æstimat, quam ullum regnum. Nec mireris si erga Deum esse sic affectum oportet, cum erga homines multi sic affecti sint : sæpe enim qui germanos liberos habemus, si vel inviti eos læserimus, a nobis ipsis pœnas reposcimus, et erga amicos idem facere solemus. Quod si amicos aut filios offendere multo gravius putamus quam pœnas luere, multo magis erga Deum sic affici decet, et omni gehenna gravius putandum est aliquid fecisse quod illi displiceat. Talis erat beatus Paulus; propterea dicebat : « Certus sum quod neque Angeli, neque » Principatus, neque Potestates, neque præsentia, neque » futura, neque altitudo, neque profundum, nec alia crea- » tura poterit nos separare a charitate Dei, quæ est in Christo » Jesu Domino nostro[1]. » Quin et sanctos Martyres cum beatos vocamus, ob vulnera primum prædicamus, mox ob præmia; prius ob plagas, et tum demum ob coronas repositas : præmia enim propter vulnera contingunt, et non vulnera propter præmia.

III. Ita beatus quoque Paulus non tam repositis sibi bonis, quam molestiis propter Christum perferendis gaudebat, clamabatque dicens : « Gaudeo in passionibus pro » vobis[2] : » et iterum, « Non solum autem, verum et glo- » riamur in tribulationibus[3] : » et rursum, « Quoniam nobis » donatum est a Deo, ut non solum in eum credamus, sed » etiam pro eo patiamur[4]. » Est enim gratia vere maxima,

[1] Rom. VIII, 38, 39. — [2] Col. I, 24. — [3] Rom. V, 3. — [4] Philip. I, 29.

dignum censeri propter Christum aliquid pati, et corona vere perfecta, et merces futura retributione non minor: et hoc norunt qui legitime ac ferventer Christum diligere sciunt. Talis erat et hæc mulier, ardentissimum habens in Deum desiderium, et ignitum amorem; propterea dicebat: « Lætata sum in salutari tuo. » Nihil enim ipsi fuit cum terra commune, sed omne humanum auxilium despiciebat, et erat Spiritus gratia sublimis, in omnibusque ad Deum respiciebat, et ab urgentibus molestiis illinc liberari rogabat. Noverat enim, plane noverat humana quidem, qualiacumque sint, dantium imitari naturam; nobis autem divino semper opus esse auxilio, si velimus ancoram in tuto firmare. Quapropter ad Deum semper confugiebat, et accepta gratia, quod Deus ejus auctor esset, magis gaudebat, et gratias agens dicebat: « Non est sanctus, ut est Dominus, et non est justus sicut Deus noster, et non est sanctus præter te[1]. » Etenim irreprehensibile, inquit, judicium ejus, et incorrupta infallibilisque sententia. Vidisti gratæ animæ cogitatum? Non dixit intra se: « Quid magnum, aut quid præ aliis accepi? quod æmulæ meæ jam dudum copiose contigit, id ego vix tandem magno conatu, et lacrymis, et precibus, et supplicationibus impetravi. » Sed quoniam bene sentiebat de Dei providentia, rationem beneficentiæ non reposcit a Domino, quod multi faciunt, quotidie Deum in jus vocantes. Si viderint hunc divitem, alium inopem, non desinunt adversum ejus providentiam obloqui. Quid facis, o homo? de conservo te judicare non sinit Paulus dicens: « Nolite ante tempus judicare, donec veniat Dominus[2]: » et tu Dominum in judicium trahis, et factorum rationem ab eo exigis, nec exhorres aut expavescis? et quam consequeris veniam, obsecro, quam excusationem habebis, cum singulis diebus, imo vero singulis horis ex-

[1] 1 Reg. II, 2. — [2] 1 Cor. IV, 5.

perimentum providentiæ ejus capias; et tamen ob inæqualitatem, quæ inter divites et pauperes videtur, omnium rerum bonam ordinationem damnes, idque injuste? Si enim, ita ut decebat, cum magna mentis attentione hæc scrutari voluisses, etiamsi nullum aliud divinæ providentiæ argumentum habuisses, certe ex divitiis et paupertate eam deprehendere potuisses. Paupertate enim sublata, vitæ totius constitutio tolleretur, et omnis vivendi ratio perturbaretur : neque nauta erit, neque gubernator, non agricola, non cæmentarius, non textor, non sutor, non faber, non ærarius, non coriarius, pistorve, nec alius ullus opifex ; quibus non extantibus, omnia pessum ibunt. Nunc enim quasi magistra quædam optima, necessitas paupertatis singulos ad opera vel invitos urget. Quod si omnes essent divites, omnes etiam in otio viverent; atque ita omnia pessum irent, et nihil non periret. Præterea suis ipsorum verbis convinci possunt, et ad silentium redigi. Cur enim, quæso, Dei providentiam accusas? nempe quod alius plus, alius minus pecuniarum possidet. Quid tum? si in majoribus rebus, et quibus vita nostra constat, pares esse omnes homines ostendam, necesse erit ut per omnia divinam providentiam approbes. Nam si inde colligis nullam esse providentiam, quod una in re potior sit divitum conditio, videlicet pecuniis; si compertum fuerit omnes æqualiter potiri, non una re neque tam vili, sed pluribus et multo majoribus, perspicuum est te inde vel invitum cogi Dei providentiæ astipulari. Age ad, ea quibus nostra vita constat, sermone progrediamur, eaque diligenter inquiramus, et videamus an in illis plus paupere dives habeat. Puta dives habet thasium, et alios multos arte confectos potus et ad voluptatem conditos : at fontes aquarum omnibus sunt propositi, tam pauperibus quam divitibus. Risisti forte audiens hanc æqualitatem. Audi igitur quanto

præstantior sit quovis vino aquæ natura, magisque necessaria et utilis, et revocabis tuam sententiam, verasque pauperum divitias intelliges. Nam vino quidem sublato, non magnum fuerit detrimentum præterquam infirmis solis : si quis autem fontes sustulerit et aquarum elementum, vitam omnem nostram subverterit, et omnes perdiderit artes : ac ne biduum quidem durare poterimus, sed statim omnes moriemur morte quadam miserabili atque gravissima.

IV. In necessariis itaque rebus, quibus vita constat, pauper non est inferior, imo, si mirum quiddam dicendum est, superat etiam divitem. Multos enim divites cernimus propter delicias valetudinarios, ut plurimum aquæ potu abstinere : pauper autem per totam vitam his fluentis libere fruitur, tanquam ad mellis fontes, ad aquarum currens rivulos, sinceram inde et puram percepturus voluptatem. Quid autem ignis natura? nonne thesauris innumeris utilior, humanisque divitiis omnibus? et hic quoque thesaurus ex æquo diviti pariter ac pauperi propositus est. Quæ vero nascitur ab aëre corporibus nostris utilitas, et lux solaris, numquid divitibus magis quam pauperibus exhibetur, et eam illi quatuor, hi duobus tantum oculis vident? Sed neque hoc quisquam dicere potest : utrique enim pari mensura ea perfruuntur : imo vero et hic pauperum partes sunt potiores, quanto et sensus habent vegetiores ! et acutiorem oculum, et vim percipiendi præstantiorem. Quapropter et veriorem hauriunt voluptatem, et creaturarum contemplatione magis delectantur. Non in solis autem elementis, sed in omnibus aliis naturæ muneribus, multam videbis æqualitatem, imo prærogativam etiam pauperum : nam somnus omnibus deliciis suavior magisque necessarius, omnique utilior nutrimento, pauperibus est quam divitibus facilior : neque vero facilior tantum, sed etiam sincerior. Illi enim, ut qui in deliciis degunt, cibo famem, potu sitim,

somno dormiendi necessitatem præveniunt, atque ita omnem voluptatem sibi intercipiunt : non enim perinde in natura istorum, atque in usu necessario, voluptas consistit : non ita delectat, vinum ipsumque suave olens potare, ut sitientem bibere aquam ; non ita placentas edere juvat, ut esuriendo quemvis cibum sumere : non ita molli cubare strato, ut oppressum somno jacere, quæ omnia magis apud pauperes sunt, quam apud divites. Quæ vero pertinent ad corporis valetudinem, et omnem aliam bonam habitudinem, nonne communia sunt divitibus æque atque pauperibus? An vero dicere quispiam potest illud aut ostendere, quod pauperes semper ægrotent, divites semper prospera utantur valetudine? Contrarium quidem videre licet, pauperes non facile insanabilibus morbis capi, sed morbos passim in divitum corporibus grassari. Certe podagræ, gravedines, dissolutiones nervorum, aut contractiones, varii fluxus vitiosi ac corrupti, delicatos illos magis infestant eos, qui unguenta olent, non eos, qui laborant et exercentur, et quotidiana opera victum sibi parant.

V. Quapropter mendicis etiam miseriores sunt, quotquot in deliciis vivunt, id quod nec ipsi inficiari possunt. Frequenter quippe dives molli lectulo cubans, inter omnimoda servorum ac ancillarum obsequia, audito mendico per vicum clamore panem petente, ingemuit, et cum lacrymis precatus est, ut talis fieret, dummodo sanus, potius quam in deliciis adversa laboraret valetudine. Nec tantum valetudine bona, sed prolis etiam felicitate, divites nihilo potiores videas, quam pauperes; sed utrobique indifferenter aut nullam aut numerosam sobolem: quin potius et hac parte divitem videas inferiorem. Pauper enim licet pater non fiat, haud multum sentit dolorem: dives autem quanto magis auctam rem videt, tanto magis orbitate angitur, præ hæredis desiderio nullam sentiens voluptatem. Et pauperis

quidem hæreditas, licet sine liberis decedat, cum propter exilitatem non sit contentione digna, ad amicos transit atque cognatos : divitis autem, eo quod multorum ad se alliciat oculos, non raro ad inimicos defuncti devenit. Quod cum ille vivens in aliis fieri videat, vitam degit morte molestiorem, in se quoque expectans idem factum iri. Quod autem ad mortem attinet, nonne et hic eadem æqualitas? nonne tam divitibus quam pauperibus immaturæ mortes accidunt? atque etiam post mortem non tam his quam illis omnibus similiter corpus dissolvitur, favillaque fit, et pulvis et vermes gignit? At funeralia nequaquam similia. Sed quæ utilitas? cum enim defuncto multam substraveris vestem pretiosam et auratam, nihil aliud nisi majorem invidiam, et criminationem attuleris, et adversus defunctum omnium ora aperueris, et innumeras ei paraveris maledictiones, et avaritiæ criminationes, dum singuli rumpuntur indignatione, et mortuum execrantur, qui ne post obitum quidem insanire in pecunias desiverit. Huc accedit aliud malum, quod furum oculi irritantur. Itaque quo major est cultus, eo majoris illi fit occasio contumeliæ. Pauperis enim cadaver nemo spoliare curat, ipsa indumentorum vilitate tutum. Hic autem obices et feræ, fores atque custodes, omnia incassum adhibentur, cum pecuniarum aviditate nihil non audeant, qui talibus maleficiis se assuefecerunt. Itaque major honor defuncto majorem infert injuriam; et is, cui vilia funeralia contingunt, jacet inviolato sepulcri honore : cui vero pretiosa, is spoliatur et dehonestatur; aut si hoc ludibrium evadat, ne sic quidem potior erit, nisi quod major corruptio fiet, largiusque vermi pabulum. Hæccine sunt, quæso, ob quæ beatos prædicemus? et quis est adeo miser, atque ærumnosus, ut ob hæc hominem existimet invidia dignum? Verum non hæc solum, sed et alia singula percurrentes, diligenterque scrutantes, pau-

peres divitibus præponendos comperiemus. Hæc igitur diligenter considerantes, et aliis narrantes; dicitur enim: «Da sapienti occasionem, et erit sapientior[1];» et illud continue retinentes memoria, pecuniarum copiam nihil amplius afferre possessoribus, quam curas, sollicitudines, timores, et pericula; nihilo deteriorem quam divitum nostram conditionem putemus. Si enim advigilaverimus, potiores etiam partes habebimus, tam in hujus sæculi rebus, quam in divinis. Nam et voluptatem et securitatem, bonamque famam ac valetudinem, tum rectam vivendi rationem, spem bonam, minoremque peccandi occasionem apud pauperes magis, quam apud divites invenias. Ne igitur more servorum ingratorum murmuremus, aut incusemus Dominum, sed pro omnibus gratias agamus, nihil malum ducentes nisi peccatum, nihil bonum nisi justitiam. Si sic senserimus, non ægritudo, non inopia, non ignominia, nihil denique simile molestum nobis erit: sed puram ex omnibus rebus percipientes voluptatem, futura consequemur bona, gratia et benignitate Domini notri Jesu Christi, cum quo Patri gloria simul et sancto Spiritui, in sæcula sæculorum. Amen.

[1] Prov. IX, 9.

HOMILIA XI.

DE DAVIDE ET SAULE I.

De Davide et Saüle, deque tolerantia, et quod oporteat inimicis parcere, nec de absentibus male loqui.

I. Quoties[1] diutina quæpiam ac dura inflatio corporibus inhæsit, tum et longo tempore, multoque labore, et multa sapientia in admovendis remediis est opus, ut collectus tumor absque vitæ periculo dissolvatur. Idem videre est in anima. Quoties enim aliquis morbum, qui jam radices egit in anima, multoque tempore concretus sit, radicitus evellere voluerit, non satis est ad correctionem unius duorumve dierum admonitio: verum oportet frequenter ac diebus compluribus hanc rem tractare, si modo non ad ambitionem ac voluptatem, sed ad fructum, et utilitatem munus hoc concionatoris gesturi sumus. Ideo sicut de juramentis fecimus, multis ordine diebus vobis de eodem disserentes argumento : itidem de ira nunc faciamus, continuamque de ea persequamur exhortationem pro nostra quidem virili. Nam hic mihi videtur optimus esse docendi modus, si non prius desistamus consulendo quacumque de re, quam viderimus admonitionem ad effectum pervenisse. Etenim qui hodie de eleemosyna, cras de oratione, perendie de humanitate, deinde rursus de animi modestia disserit, nihil horum in auditorum animis perficere recte poterit, ab hoc ad illud, rursus ab illo semper alio transi-

[1] Vide D. Guillon, tom. xvi, pag. 426-437.

liens : sed necesse est, ut qui velit orationem in auditorum animis fructum destinatum assequi, non ante desistat iisdem de rebus admonens consulensque, nec prius ad aliud quidpiam transiliat, quam conspexerit superiorem admonitionem in eis bene fixam ac radicatam. Idem hoc facere solent ludi magistri. Non prius ad syllabas adducunt pueros, quam elementorum cognitionem in eis viderint recte confirmatam. Nuper igitur parabolam vobis de centum denariis, ac decem millibus talentorum enarrantes, ostendimus quantum esset malum injuriarum meminisse. Quem enim decem millia talentorum non perdiderant, hunc centum denarii exitio demerserunt, ac veniam pro debitis concessam in irritum revocarunt, debitæque pecuniæ remissionem dissiparunt? eumque qui fuerat a criminibus liberatus, in judicium retraxerunt, indeque in carcerem conjecerunt, denique immortali supplicio tradiderunt [1]. Sed hodie de diverso argumento dicere tentabimus. Oportebat enim, si fieret quod æquum erat, de humanitate ac mansuetudine verba facientem, ex sese istius præclaræ philosophiæ exempla præbere, atque ita simul et verbis eam docere, et factis ad eam instituere. Quoniam autem nos ab hac virtute longo absumus intervallo, uno quopiam e numero Sanctorum in medium producto, oculisque vestris subjecto, perspicuam quamdam ac potentem adhibebimus exhortationem, ut quasi ad archetypi cujusdam æmulationem adhortemur et vos et nos ipsos. Quis igitur in medium proferendus est de humanitate dicturo? Quis vero alius, quam is qui cœlesti testimonio laudari meruit, ob hoc ipsum maxime suspiciendus? «Inveni, inquit, David filium » Jesse, virum secundum cor meum [2]. » Porro posteaquam Deus pronuntiavit, nulla contradicendi reliqua est occasio. Nam illius calculus incorruptus est, eo quod Deus nec ad

[1] Matth. XVIII. — [2] 1 Reg. XIII, 14, et Act. XIII, 22.

gratiam, nec per odium judicat, sed pro mera animi virtute fert suffragium. At non ob id tantum hunc in medium produximus, quod Dei suffragio fuerit laudatus, verum etiam quod sit ex iis, qui sub veteri lege sunt educati. Siquidem sub lege gratiæ extitisse quempiam ab ira purum, et inimicis delicta condonantem, ac parcentem iis, a quibus fuerit molestia affectus, nihil sane mirum, videlicet post Christi mortem, postquam ille tam clementer nobis omnia peccata remisit, post tot præcepta referta evangelicæ philosophiæ. Cæterum in Veteri Testamento cum lex permitteret oculum pro oculo effodere, ac dentem pro dente extundere [1], cumque qui læsisset talionis pœna ulcisci, aliquem extitisse qui præceptorum fines transilierit, adque apostolicam pervenerit philosophiam, quem auditorum non adducet in stuporem? quem si non imitemur, non privet omni venia, omnique excusatione? Sed ut accuratius ejus virtutem cognoscatis, concedite mihi ut orationem paulo altius repetam, ac beneficia commemorem quæ beatus ille vir in Saülem contulit. Nam non ulcisci inimicum qui simpliciter læsit, non mirum est; at qui hominem a se multis affectum beneficiis, sed qui pro benefactis beneficum semel atque iterum, imo frequenter interficere conatus sit, posteaquam in manus incidisset, ut jam liceret occidere, non ipsum dimisit tantum, verum etiam ex aliorum insidiis eripuit; præsertim cum sciret illum post eadem moliturum, quid is reliquum fecit, quod ad summam philosophiam possit adjungi?

II. Quibus autem beneficiis David affecerit Saülem, quando et quo pacto, paucis enarrantem me sustinete. Cum aliquando Judæi bello difficillimo premerentur, adeo ut omnes pavore essent consternati, nec quisquam auderet erigere caput, sed in extrema desperatione esset civitas,

[1] Exod. XXI, 24.

singulis mortem præ oculis habentibus, quotidieque interitum expectantibus cunctis, ut vitam agerent miseriorem iis, qui degunt in teterrimo carcere, hic ab ovibus veniens ad exercitum, cum per ætatem nec artem bellandi callere posset, ac laborum militarium rudis esset, ipse pro universis bellum in se recepit, ac feliciter rem gessit, supra quam quisquam sperasset. Quanquam etiam si virtuti defuisset eventus, tamen ob solam animi promptitudinem egregiumque propositum coronandus erat. Jam si quis e numero militum ætate vigens facinus hoc designasset, nihil fuisset mirum, videlicet id postulante militari lege. At hic qui nullam videbat necessitatem huc adigentem, ac multos etiam habebat dehortantes ; nam et frater illum increpavit, et rex perspiciens illum nondum ætate maturum, ac periculis perferendis inhabilem cohibuit, ac manere jussit, dicens : « Non poteris ire, quoniam puer es : ille vero vir » est bellator ab adolescentia sua[1] : » attamen cum nulla illum provocaret occasio, suapte sponte et ex sese divino accensus zelo, patriæque charitate, perinde quasi oves cerneret verius quam homines, et quasi canes invasurus esset potius quam tam numerosum hominum exercitum, adeo intrepide ad barbaros cucurrit, idque temporis tantam erga regem sollicitudinem declaravit, ut illum etiam ante prælium ac victoriam in faciem prostratum erexerit. Neque enim factis modo juvit illum, sed ante factum etiam verbis hortatus est bono animo ut esset, ac persuasit, utque de eventu bonam conciperet spem, effecit ita loquens. « Ne concidat cor domini mei in ipso, quoniam servus tuus » ibit, pugnabitque cum alienigena hoc[2]. » Quæso, num hoc parvum videtur nulla necessitate compulsum suam ipsius vitam prodere, et in eorum utilitatem, a quibus nihil unquam acceperat beneficii, in medios hostes irruere? An-

[1] 1 Reg. XVII, 33. — [2] Ibid. 32.

non par erat hunc post tale facinus, ornato titulo domini columnis inscripto, et publicum civitatis servatorem appellare, qui et regni decus, et civitatum fundamenta, et omnium vitam, opitulante Dei gratia, servarit? Quod esse poterat aliud beneficium hoc majus? Neque enim in gloriam aut potentiam, sed in ipsam ipsius vitam beneficium hoc contulit, et ab ipsis mortis portis revocavit: itaque si humanum quidem subsidium spectes, illius beneficio deinde vixit rex, ac principatum servavit. Et postea, quam illi reposuit gratiam? Nam si quis perpendat præclare gestorum magnitudinem, etiamsi rex a suo capite detractam coronam Davidis capiti imposuisset, nunquam parem retulisset gratiam, sed ampliorem debuisset. Hic enim et vitam et regnum illi donavit, ille vero huic regnum tantum erat cessurus. Verumtamen consideremus relatam pro benefactis gratiam. Quæ tandem erat illa? De cætero et ab illo die suspectum habuit David, et ab illo metuit sibi. Cur et quam ob causam? Nam et suspicionis causa commemoranda est. Neque enim quidquid aliquis dixerit, idem esse Justum affirmabit. Nam erga eum, qui animam impendit, et vitam dedit, quæ poterat esse justa suspicionis causa? Sed tamen ipsam inimicitiæ causam inspiciamus, ut aliquid discatis, quod nec ipsa victoria sit inferius: quodque David sit honore dignus ob ea ipsa, propter quæ deinceps venit in suspicionem, et insidiis appetitus est. Quæ igitur est suspicionis causa? Postquam barbari illius caput abstulit, et spolia gestans rediit: « Exierunt, inquit, mulieres canentes ac dicentes: Percussit Saül in millibus suis, et David in decem millibus suis. Et iratus est Saül, et suspectum habuit David ab eo die ac deinceps[1]. » Cujus obsecro rei gratia? Etiamsi hæc præter meritum fuissent dicta, ne sic quidem oportebat hostilem in Davidem gerere animum.

[1] I Reg. XVIII, 7-9.

Sed postquam ex rebus gestis, illius erga se benevolentiam habebat compertam, quippe qui nullo cogente aut compellente, suapte benevolentia tantum subisset discriminis, non oportebat deinceps quidquam de illo suspicari mali. Nunc autem jure laudes proferebantur; et si fas est vera proloqui, in Saülis gratiam illa dicta sunt potius, quam in Davidis. Debebat autem satis habere, quod illi tribuissent mille. Cur igitur indignatus est, quod Davidi tribuerint decem millia? Etenim si rex ad bellum finiendum vel paululum aliquid momenti contulisset, recte tum dictum fuisset: « Saül in millibus, David in decem millibus. » Quod si ipse quidem pavidus ac tremens domi desedit: in singulos dies mortem expectans, hic autem totum facinus peregit: annon absurdum erat eum, qui nihil ad depellenda pericula contulerat, ob id indignari, quod non plus laudis tulisset? Nam si indignandum erat, Davidem potius conveniebat indignari, quod cum solus totum gessisset, alterum haberet laudis participem.

III. Sed horum nihil dico: verum illud dixerim: ut donemus non recte fecisse mulieres, easque fuisse crimini obnoxias, et accusatione dignas, quid hæc ad Davidem? Neque enim ipse composuerat cantionem, neque illis suaserat ut dicerent quæ dicebant, neque adornarat illum laudationis modum. Proinde etiamsi indignandum erat, mulieribus oportuit indignari, non de civitate bene merito, et infinitis digno coronis. At Saül, omissis illis, in David irascebatur. Jam si ea laude sublatus ille Beatus invidisset rerum potienti, fuissetque ipsi contumeliosus, et aspernatus fuisset ejus imperium, forsitan aliqua fuisset invidendi causa. At si factus fuit humanior ac modestior; si in subditorum ordine se continuit, quæ tandem erat justa dolendi causa? Siquidem cum is, qui honore afficitur, attollitur adversus eum, a quo provectus est, nec desinit in illius

contemptum honore abuti, habet dolor nonnullam excusationem. Cæterum ubi persistit in honorando illum, aut potius magis obsequitur, ceditque in omnibus, quem postea potest habere prætextum invidia? Itaque etiamsi nihil aliud præclare gestum fuisset, ob hoc ipsum tamen magis erat diligendus, quod cum tantam nactus esset occasionem occupandi regni, perstiterit in sua modestia. Neque enim quæ prius gesta sunt tantum, verum nec ea, quæ consecuta sunt, superioribus illis multo præclariora, sustulerunt illi animos. Quæ tandem illa? «Erat, inquit, David prudens in » omnibus viis suis, et Dominus omnipotens erat cum eo, » universusque Israël et Juda diligebat David, quoniam ipse » ingrediebatur, et egrediebatur ante conspectum populi[1], » et Melchol filia Saül, et universus Israël diligebat illum, et sapiebat supra omnes servos Saül, et honorabatur nomen illius valde. Et Jonathas filius Saül diligebat David vehementer. Verumtamen cum universum populum ac regis familiam sibi conciliatam haberet, cum ubique in bellis vinceret, nec unquam frustraretur successu, cumque, pro bene gestis rebus illis, talem gratiam reciperet, non erexit cervicem, nec regnum affectavit, nec hostem ultus est, sed perseveravit in benefaciendo, et in bellis pro rege feliciter gerendis. Quis est tam efferatus et crudelis, cui ista non fuerint persuasura, ut inimicitiam deponeret, et invidiam abjiceret? At crudelem illum et inhumanum nihil horum flexit, sed ad hæc omnia cæcus, et invidiæ deditus, conatus est illum e medio tollere: et quid obsecro facientem? nam id majus est ac stupendum, canentem cithara, et ipsius insaniam sedantem. « David, inquit, psal» lebat manu sua quotidie: et hasta in manu Saül: ac sus» tulit Saül lanceam, dixitque: Infigam in David, et fixit in » parietem: et declinavit David a facie ejus bis[2]. » Potest-

[1] 1 Reg. XVIII, 5. — [2] Ibid. 10, 11.

ne huic malitiæ quidquam adjungi ? Illa forte quæ post subsecuta sunt. Qui nuper hostes abegerat, per quem civitas sibi fuerat reddita, cunctis pro victoria victimas immolantibus : Saül beneficium et servatorem, ac bonorum illorum auctorem conatus est interficere psallentem : ac ne beneficiorum quidem memoria furentem illum ac delirantem coërcuit, sed semel et bis torsit in illum lanceam, cupiens occidere. Et hujusmodi mercedem illi pro susceptis periculis reposuit. Idque fecit non uno die, sed sæpius. At Sanctus ille post hæc omnia perseveravit curare regis negotia, proque salute illius suscipere pericula, et in acie stare in præliis omnibus, suoque periculo servare trucidatorem suum : denique nec dictis, nec factis contristavit immitem illam feram, sed concessit in omnibus, dictoque audiens fuit. Cumque victoriæ præmium non accepisset, sed omnium illorum periculorum mercede fraudatus esset, ne verbo quidem expostulavit unquam, non cum militibus, non cum rege, quod hæc non gessisset spe mercedis, supernam expectans retributionem. Nec id solum est admiratione dignum, quod non poposcit præmium, sed quod etiam cum daretur, ob eximiam animi modestiam recusavit. Siquidem posteaquam Saül, omnia molitus, et omnibus tentatis, non potuit illum interficere, consuit illi dolum per nuptias, ac novam quamdam dotis ac dotalium formam commentus est. « Non enim cupit, inquit, rex do» tem, sed ut centum præputia exolvat ab hostibus regis [1] ; » id est : « Occide mihi, inquit, centum viros, atque hoc erit mihi dotis vice. » Hæc autem dicebat, cupiens illum obtentu conjugii hostibus objicere.

IV. Nihilo secius David pro sua modestia res æstimans, recusavit conjugium, non deterritus periculis, aut hostium metu, sed quod existimaret sese indignum affinitate regia;

[1] I Reg. XVIII, 25.

atque his verbis respondit ad servos illius : « An leve est in » oculis vestris me facere generum regis, cum ego sim vir » humilis ac nullius pretii [1] ? » Atqui debebatur hoc honoris, ac merces et pensatio laborum : verum usque adeo cor habebat contritum, ut post tot res cum laude gestas, post adeo splendidam victoriam, post expressam promissionem, indignum se judicaret, qui debitam reciperet mercedem, idque cum denuo esset se periculis objecturus. Posteaquam autem hostes devicerat, ac filiam regis acceperat, rursus « Psallebat David, et quærebat Saül eum lancea percutere : » David autem declinavit, et hasta impacta est parieti. » Quem non ista vel apprime philosophum ad iracundiam excitassent ? Quis, etsi nulla alia affuisset causa, saltem ut securitatem sibi pararet, injuste insidiantem non occidisset ? Neque enim id homicidium fuisset ; sed modum a lege præscriptum mansuetudine superasset. Nam illa oculum pro oculo jussit effodere [2] : hic autem licet occidisset, pro tribus homicidiis unum exacturus fuisset, pro tribus, inquam, homicidiis, nulla probabili de causa tentatis. Nihil tamen horum tentavit David, sed potius habuit fugere, et a patriis ædibus exulare, atque erronem profugumque agere, et in calamitate sibi necessarium parare victum, quam regi cædis occasionem dare. Nec enim eo spectabat, ut seipsum ulcisceretur, sed ut illum ab eo morbo liberaret. Hanc ob causam ab oculis inimici subduxit sese, ut sedaret tumorem, contraheretque ardorem ulceris et invidiam mitigaret. « Satius est, inquit, me miserum esse, innumeraque pati acerba, quam hunc apud Deum de innocentis cæde condemnari. » Hæc non audiamus tantum, verum etiam imitemur; nihil non faciamus et patiamur, ut inimici simultatem erga nos deponant ; nec illud inquiramus, utrum merito, an immerito malevolum animum erga nos gerant,

[1] 1 Reg. XVIII, 23. — [2] Exod. XXI, 24.

sed hoc solum spectemus, ut nobis inimici esse desinant. Siquidem hoc spectat medicus, ut morbo liberet ægrotum, non utrum merito, an immerito sibi morbum contraxerit. Tu quoque igitur medicus es ejus, qui te læsit : unum hoc quære, quo pacto illi morbum adimas. Id quod fecit hic Beatus, egestatem præ divitiis, solitudinem præ patria, labores periculaque præ deliciis ac securitate, perpetuum exilium præ ædibus elegit, ut illum ab odio in ipsum malevolentiaque liberaret. At nec sic quidem melior factus est Saül, sed persequebatur, sed ubique circumibat quærens eum, qui non solum nihil læserat, sed cum esset læsus, maxima et innumerabilia pro injuriis bona rependerat. At Saül imprudens post incidit in retia Davidis. « Erat enim, » inquit, ibi spelunca, et ingressus est Saül ut exoneraret » alvum. David autem cum comitibus suis in interiore spe» luncæ parte sedebat. Dixeruntque viri David ad illum : » Ecce dies de quo dixit Dominus : Tradam inimicum tuum » in manus tuas, faciesque illi quod placitum erit in oculis » tuis. Et surrexit David, sustulitque laciniam chlamydis » Saülis clanculum. Et post hæc percussit Davidem cor » ipsius, quod abstulisset laciniam clamydis, dixitque David » ad viros suos : Avertat a me Dominus, nec faciam ver» bum hoc Domino meo, Christo Domini, mittamque ma» num meam in illum, quoniam Christus Domini est[1]. » Vidisti tensa retia? vidisti prædam captam? vidisti venatorem erectum? vidisti omnes adhortantes, ut ensem in hostis pectus immergeret? Nunc mihi specta philosophicam animi moderationem; specta luctam, victoriam, coronam. Nam spelunca illa campus erat, atque lucta quædam mirabilis dictuque incredibilis facta est. Luctatus est David, pugilem egit iracundia. Saül positus erat certaminis materia, agonothetes erat Deus. Quin potius, non ipsi modo

[1] 1 Reg. XXIV, 4-7.

adversus seipsum, propriamque cupiditatem erat prælium, sed et adversus milites qui aderant. Etenim si voluisset animo moderari, ac parcere ei qui læserat, consentaneum erat ut et illos metueret, ne forte ipsum trucidarent in spelunca, tanquam qui illorum salutem prodidisset, ac publicum ipsorum hostem servasset. Probabile enim est illorum unumquemque dolore percitum hæc intra se dicturos fuisse : « Errones exulesque sumus, domo, patria, cæterisque omnibus excussi, omniumque difficultatum tuarum consortes sumus : et tu eum, qui horum malorum est auctor, in manus tuas traditum cogitas dimittere, ne nobis unquam liceat ab his calamitatibus respirare, ac, proditis amicis, hostem servare studes? An hæc justa sunt? Nam si tuam ipsius salutem negligis, nostræ certe vitæ parcas. Non tibi dolent anteacta, neque memor es malorum quæ ab illo perpessus es? certe ob ea quæ futura sunt, tolle hostem, ne majora et acerbiora perpetiamur mala.» Hæc ut verbis non sint prolocuti, tamen animo secum volvebant, cum ista, tum istis etiam alia majora.

IV. Verum nihil horum Justus ille apud se perpendebat, unum illud spectans, quomodo posset redimiri tolerantiæ corona, ac novam quamdam admirabilemque philosophiam exercere. Neque enim perinde mirum erat, si cum esset solus et absque comitibus, pepercisset illi, a quo fuerat læsus, atque nunc est, quod hoc idem aliis præsentibus fecit: nam militum illorum præsentia geminum erat philosophiæ obstaculum. Nobis ipsis frequenter evenit, ut cum statuerimus vindictam remittere, et commissa condonare; post ubi viderimus aliquos nos irritantes et concitantes, mutemus sententiam, et illorum dictis obtemperemus. Verum hoc non accidit huic Beato, sed etiam post illorum consilium et exhortationem, perseveravit in animi proposito. At ne hoc quidem tantum est admiratione dignum, quod nec

aliorum admonitu dimotus est a proposito, quodque non est illos veritus, sed quod perfecit, ut et illi eamdem animi moderationem sumerent. Magnum quidem, si quis suis cupiditatibus imperet : sed multo majus est et aliis persuadere posse, ut et ipsi mente eamdem habeant : aliis, inquam, qui nec modesti sunt homines, neque temperantes, sed milites, qui multis difficultatibus jam in desperationem erant adducti, a quibus paululum respirare cupiebant, haud ignari non modo totam malorum solutionem in hostis nece sitam esse; nec modo malorum solutionem, verum etiam plurimorum bonorum acquisitionem, quando nihil obstabat quominus, illo trucidato, protinus regnum transiret ad Davidem. Attamen cum tot essent res quæ milites irritabant, tantum valuit ille generosus, ut his omnibus fuerit superior, suaderetque ut hosti parcerent. Operæ-pretium vero est etiam ipsorum militum audire consilium, quia consilii calliditas firmum et solidum Justi animum ostendit. Non enim ita locuti sunt : « Ecce qui multa in te molitus est mala, qui necem tuam concupivit, qui nos immedicabilibus vallavit difficultatibus ; » sed ubi perspexerunt hæc omnia negligere Davidem, nec magnam habere rationem in se commissorum, allegant illi divinum auctorem, « Deus, aiunt, illum tradidit, » quo videlicet judicium a Deo profectum reveritus, promptius iret ad homicidium. « Numquid, inquiunt, tuam ipsius vicem ulcisceris? Deo servis, ac ministras, illius sententiam comprobas. » Sed quo magis hæc dicebant, tanto magis hic pepercit hosti. Intelligebat enim Deum ideo tradidisse eum, ut sibi majores occasiones probandæ virtutis suppeditaret. Proinde tu quoque si quando hostis tuus inciderit in manus tuas, cave putes esse datam ulciscendi, sed servandi hostis occasionem. Eoque tum maxime parcendum est inimicis, cum illi forte venerunt in potestatem nostram. At hic for-

tasse dixerit aliquis : « Et quid magnum, aut quid mirum parcere ei quem habes in tua potestate ? » Complures enim et alii reges ad principatum evecti, sese indignum judicarunt in tanto regni fastigio ab iis pœnas exigere, a quibus olim fuerant offensi : ipsa potentiæ sublimitas causam attulit reconciliationis. Verum in hoc negotio tale nihil possis dicere. Neque enim David ad principatum evectus, neque regnum adeptus, ac Saülem in manibus habens, ita demum illi pepercit, ne quis causari possit regni magnitudine sublatam fuisse iram : sed cum sciret fore, ut ille servatus rursus ad eadem rediret, et ipse in graviora pericula conjiceretur, ne ideo quidem occidit. Ne utique hunc cum illis conferamus. Siquidem illi quoniam habent certum tutumque pignus futuræ deinceps securitatis, merito parcunt. Hic vero cum sciret se hostem in suam ipsius perniciem dimittere, ac salutem dare inimico, haud tamen illum occidit, idque cum haberet multa ad eam cædem impellentia. Etenim solitudo regis auxilio nudati, exhortatio militum, præteritorum memoria, futurorum metus ; ad hæc quod si interfecisset inimicum, non posset damnari cædis, quodque post cædem peractam, legem ipsam mansuetudine superare videretur (6), hæc et alia plura urgebant compellebantque gladio illum confodere. At horum nulli cessit, sed adamantis invicti more perstitit, intemeratam philosophiæ legem servans. Cæterum ne dicas illum nihil eorum sensisse affectuum, quod sensisse par erat, sed id quod accidit non fuisse philosophiam, sed stuporem ; considera quam vehementer exasperatus sibi temperarit. Siquidem iracundiæ fluctus in animo illius intumuisse, multamque cogitationum procellam concitatam fuisse, sed eam tempestatem refrenasse timore Dei, animosque repressisse, ex iis quæ facta sunt perspicere licet. « Surrexit, inquit, » et tulit oram chlamydis Saülis clanculum. » Vides quanta

iræ tempestas coorta fuerit? At non processit ulterius, neque fecit naufragium, eo quod gubernatrix illico sentiens periculum, videlicet pia ratio, tempestatem vertit in tranquillitatem. «Percussit enim, inquit, Davidem cor ipsius,» ac velut equum subsilientem ac ferocientem, revocavit iram.

V. Hujusmodi sunt Sanctorum animæ, priusquam concidant, resurgunt : priusquam ad peccatum perveniant, refrenantur, eo quod sobriæ sint, semperque vigilent. Et tamen quantum erat intervallum inter corpus et vestem ? Attamen ille seipsum cohibuit, ne progrederetur ulterius : insuperque ob hoc ipsum graviter seipsum condemnavit. « Percussit enim, inquit, illum cor ipsius, quod abstulisset » extremum chlamydis, dixitque ad viros : Nequaquam hoc » mihi sit a Domino. » Quid est illud, « Nequaquam hoc sit » mihi, » propitius, inquit, sit mihi, si hoc voluissem ? ne concedat unquam ut hoc faciam Deus, neque permittat me ad tantum devenire scelus. Quoniam videbat hanc philosophiam superare pene naturam humanam, cœlestique opus habere auxilio, seque pene ad cædem processisse, precatur ut Dominus sibi conservet manum impollutam. Quid hoc animo possit esse mitius ? An hunc dicemus hominem, qui in natura humana vitam præstiterit angelicam ? Verum id non passuræ sunt divinæ leges. Quis enim, obsecro, facile a Deo ejusmodi rem petat ? Quid dixi, hujusmodi? Quis sustineret, non precari adversus eum qui molestus fuisset ? Nam plerique mortales eo feritatis abrepti sunt, ut cum sint adeo imbecilles, ut non queant eum, a quo lacessiti sunt, ullo malo afficere, Deum ad ultionem invocent, ut sibi det facultatem nocendi iis, qui sibi mala intulere. Hic vero illis omnibus velut ex diametro contraria precando, rogat ne permittat ut manus injiciat, loquens hunc in modum : « Ne mihi hoc » accidat a Domino, ut injiciam manum meam in illum : »

perinde quasi de filio et de prole ita de hoste loquitur. Neque pepercit tantum, verum et excusationem pro eo parat. Vide vero quam prudenter quamque sapienter. Siquidem cum vitam Saülis perscrutans, nihil invenisset boni, ut dicere posset: «Non sum ab illo læsus, nec ullo affectus incommodo:» protinus enim his reclamaturi erant milites qui aderant, regisque malitiam experimento cognoverant; alia ex parte circumibat, studens probabilem invenire excusationem. Id cum non posset, nec ab illius vita, nec a factis, ad dignitatem illius confugit dicens: «Quoniam Christus Domini est.» Quid ais, inquiunt? quod scelestus, quod sceleribus opertus, ac vitiis innumerabilibus refertus, et in nos extrema cogitans? Sed rex est, sed princeps, sed principatum in nos suscepit. Neque tamen dixit: «Rex est,» sed, «Christus Domini est,» non ab humano honore, sed a cœlesti judicio sumpto honorifico testimonio. Contemnis, inquit, conservum tuum? reverere dominum. Aspernaris electum? metue eum qui elegit. Etenim si vulgares istos præfectos ab imperatore designatos etiamsi sint improbi, si fures, si prædones, si injusti, si quodcumque aliud fuerint, timemus et horremus, non propter malitiam despicientes eos, sed propter dignitatem illius, a quo electi sunt, reverentes: multo amplius id facere convenit erga eos, quos elegit Deus. Nondum, inquit, Deus abdicavit illum principatu, nondum fecit eum ex rege privatum. Itaque ne invertamus ordinem, neque pugnemus cum Deo, apostolicum illud dictum factis præstantes: «Quoniam »quisquis resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Qui»cumque autem resistunt, sibi ipsis accipient damnatio»nem[1].» Non solum appellavit illum Christum: hoc est, unctum et regem, verum etiam suum dominum vocavit. Non est mediocris philosophiæ, hostem honoris et obsequii

[1] Rom. XIII, 2.

vocabulis appellare. Atque id rursus quam sit magnum, ex his quæ cæteris accidunt, queat aliquis perspicere. Plerique siquidem inimicos suos ne nudis quidem ac simplicibus nominibus appellare sustinent, sed aliis vocabulis odiosis eos nominant : impium, insanum, mente captum, delirum, pestilentem : aliaque multa contexunt, hisque notis designant hostem. Id esse verum, exemplo non eminus petito, sed e proximo sumpto docebo, nimirum ab hoc ipso Saüle, qui Justum hunc ob vehemens odium non sustinuit proprio vocare nomine, sed cum aliquando festum quoddam celebraretur, requirens eum, dicebat : « Ubi » est filius Jesse[1] ? » Sic autem appellavit eum partim odio proprii nominis, partim genitoris vilitatem notans, sperans fore ut hoc pacto Justi fama contaminaretur : haud intelligens hominem nobilem illustremque reddi solere, non progenitorum claritate, sed animi virtute. At non itidem fecit beatus David. Neque enim patris cognomento vocavit illum, quanquam is quoque fuit admodum humilis et contemptus : neque nudo simplicique nomine designavit, sed dignitatis et principatus titulo. Usque adeo purum ab omni malevolentia gerebat animum. Proinde tu quoque, charissime, hunc imitans, illud imprimis discito, ne unquam inimicum odiosis nominibus, sed honorificis potius appelles. Etenim si os assueverit eum qui læsit honoris obsequiique nominibus appellare, animus hæc audiens a lingua doctus non refugiet cum illo redire in gratiam. Nam ipsa verba remedium erunt optimum ulceris in corde tumescentis.

VI. Hæc nunc locutus sum, non tantum ut laudemus Davidem, sed ut æmulemur quoque. Hanc igitur historiam in suo quisque corde sibi depingat, contemplatione veluti manu assidue in mente delineans speluncam illam

[1] 1 Reg. xx, 27.

duplicem, ipsum Saülem intus dormientem, somnoque perinde ut catena vinctum, ejus quem gravissime læserat dextræ subjectum, David imminentem dormienti, præsentes milites, et ad cædem adhortantes, Beatum illum philosophantem, hoc est, et suam et illorum iram cohibentem, eumque, qui tam multa peccaverat, excusantem. Hæc, inquam, non solum in animo depingamus, verum etiam in consessibus inter nos assidue loquamur: has apud uxorem, has apud liberos frequenter renovemus narrationes. Etenim sive de rege loqui voles, ecce rex: sive de militibus, sive de re familiari, sive de publicis civilibusque negotiis, videbis in Scripturis horum omnium magnam copiam. Hujusmodi commemorationes maximam afferunt utilitatem. Impossibile est enim, impossibile, inquam, est, animum in hujusmodi historiis versantem, a cupiditatibus superari. Ergo ne tempus inutiliter consumamus, neve vitam nostram frustra teramus in nugis ineptis ac supervacaneis, fortium virorum discamus res gestas, ac de his assidue disseramus. Quod si quis in consessu voluerit, aut de spectaculis, aut de cursu equorum, aut de rebus nihil ad te pertinentibus verba facere, ab illa materia fac eum revoces, et in ejusmodi narrationem inducas, quo simul et purgatis animis, et voluptate, quæ periculo careat, delectati, denique ipsi mites ac placabiles erga cunctos male de nobis meritos facti, ex hac vita migremus, in futuro sæculo nullum habentes inimicum, bona etiam æterna consequamur, gratia et bonitate Domini nostri Jesu Christi, cui gloria in sæcula. Amen.

HOMILIA XII.

DE DAVIDE ET SAULE II.

Quod magnum sit bonum, non tantum exercere virtutem, verumetiam laudare : quodque David magnificentius tropæum erexerit parcendo Saüli, quam prostrato Goliath : quodque hæc faciens magis profuerit sibi quam Saüli : deque excusatione ipsius apud Saülem.

I. Vos quidem nuper laudastis Davidem ob malorum tolerantiam, ego vicissim admirabar vestram erga Davidem benevolentiam ac charitatis affectum. Non enim oportet adire modo et æmulari virtutem, verumetiam eos qui virtutem amplectuntur, laudibus vehere, et admirandos prædicare, nobis fructum aliquem eumque haud vulgarem affert. Quemadmodum ex adverso pravitatem non æmulari tantum, verumetiam in ea viventes laudare, supplicium haud mediocre nobis parat : et si fas est quiddam novum et admirandum dicere, gravius supplicium manet illos, quam ipsos qui male vivunt. Id declarans Paulus, posteaquam omnem malitiæ speciem enumerasset, accusassetque omnes qui leges Dei conculcant, de illis ipsis subjicit : « Qui » cum Dei justitiam nossent, quod qui talia faciunt, digni » sunt morte, non solum ea faciunt, sed et comprobant illa » facientes [1] : ideo inexcusabilis es, o homo [2]. » Vides eum ita loqui, ut ostendat hoc esse gravius illo. Nam laudare delinquentes, quod ad supplicium pertinent, longe plus est quam delinquere; idque jure merito, quia hoc suffragium

[1] Rom. I, 32. — [2] Id. II, 1.

proficiscitur ab animo plane corrupto, et insanabili morbo laborante. Siquidem is, qui dum peccat, condemnat peccatum suum, poterit aliquando temporis progressu ad se redire; qui vero laudat malitiam, is seipsum privavit curatione, quam affert pœnitentia. Proinde merito Paulus pronuntiavit hoc illo esse gravius. Itaque sicut non tantum ii qui prava faciunt, verumetiam qui tales laudant ac prædicant, eamdem, aut etiam graviorem pœnam sortiuntur : ita qui bonos laudibus vehunt ac prædicant, coronarum illis repositarum fiunt participes. Quod ipsum ita esse e Scriptura licet perspicere. Deus enim ita loquitur Abrahæ : « Benedicentibus tibi benedicam, et maledicentibus tibi maledicam [1]. » Idem in olympicis certaminibus accidere videbit quivis. Neque enim athleta tantum coronam gestans, neque qui laborem ac sudorem pertulit modo, verum et is qui laudat victorem, non minimam laudis illius voluptatem decerpit. Quapropter et ego non solum generosum illum ac magnanimum ob animi philosophiam beatum prædico, verum et vos ob benevolum erga illum animum. Ille namque certavit ac vicit, coronamque tulit : vos autem, quia victoriam laudastis, non mediocrem coronæ partem vobis tulistis. Ut igitur uberior sit vobis ista voluptas, ac fructus abundantior, agedum reliquas quoque hujus historiæ partes vobis persolvamus. Cum historiæ scriptor commemorasset verba, quibus David cædem reprobavit, subjecit : « Non » permisit illis, ut surgerent et occiderent Saül [2] : » simul et illorum animos ad cædem promptos, et hujus fortitudinem demonstrare volens. At multi sane qui videntur philosophari, etiamsi ipsi in se non recipiunt homicidium, nolunt tamen alios, qui cædem parant, cohibere. At non ita David, sed perinde ac si depositum aliquod accepisset, pro quo rationem redditurus esset, ita non tantum ipse non

[1] Gen, XII, 3. — [2] I Reg. XXIV, 8.

attigit inimicum, verum etiam alios occidere volentes coërcuit, satelles optimus et corporis custos pro hoste factus. Itaque non aberrarit a vero, qui dicat Davidem id temporis in gravius incidisse discrimen, quam ipsum Saülem. Neque enim leve certamen periculumque sustinebat, dum omnibus modis conabatur illum ab insidiis eripere, quas ei parabant milites : neque periode metuebat ne ipse occideretur, ac formidabat ne quis militum iræ obsequens interficeret hominem : eamque ob causam ejusmodi commentus est excusationem. Atque illi quidem accusabant, accusabatur autem Saül dormiens, sed defendit inimicus, Deus vero judex erat, ac Davidis sententiam confirmavit. Neque enim absque Dei præsidio valuisset illos furentes vincere : sed hæc erat Dei gratia in Prophetæ labiis residens, quæ veluti suadelam quamdam addebat illius verbis. Tametsi non leve momentum et David huc attulit, qui quoniam illos superiore tempore sic instituerat, idcirco in articulo certaminis paratos illos ac morigeros reperit. Præfuerat enim illis non ut belli dux militibus, sed ut sacerdos, jamque spelunca illa erat Ecclesia. Sic quemadmodum aliquis episcopi sortitus munus ad illos concionem habebat : ac, peracta concione, sacrificium obtulit, idque admirabile quoddam dictuque incredibile, non mactato vitulo, aut occiso agno, sed, quod his erat multo honorificentius, mansuetudinem et humanitatem offerens Deo, atque irrationabili animi motu mactato, occisaque iracundia, « Et mortificatis » membris quæ sunt super terram [1]. » Et factus est idem tum victima, tum sacrificus, tum altare. Siquidem et ratio quæ offerebat mansuetudinem atque humanitatem, et ipsa humanitas ac mansuetudo, denique cor, in quo hæc offerebantur, omnia erant ejusdem hominis.

II. Posteaquam igitur hanc immolasset præclaram vic-

[1] Colos. III, 3.

timam, tunc victoriam retulit, neque quidquam prætermisit quod ad tropæum spectaret, surrexit tandem horum certaminum materia Saül, et egressus est e spelunca, ignarus omnium quæ gesta fuerant. « Egressus est autem post illum » et David [1], » liberis deinceps oculis cœlum intuens, ac tum temporis magis gaudens, quam cum Goliath prostravisset, ac barbari caput amputasset. Siquidem hæc illa magnificentior erat victoria, hæc magnificentiora spolia, hæc præda illustrior, hoc gloriosius tropæum. Nam illic et funda et lapidibus et acie habebat opus : hic vero cuncta prudentia rationeque peracta sunt, ac sine armis contigit victoria, atque incruentum tropæum erectum est. Itaque rediit non barbari illius caput gestans, sed animi commotionem sedatam, sed iram enervatam : neque hæc spolia reposuit Jerosolymæ, sed in cœlo, inque superna illa civitate. Nunc non choreas agentes obviam veniebant fœminæ excipientes illum cum laudibus; sed Angelorum populus e sublimi applaudebat, admirans ejus philosophiam et humanitatem. Ascendit enim hoste vulneribus innumeris sauciato, ut qui tametsi servasset Saülem, tamen illum revera hostem diabolum multis plagis confixit. Sicut enim nobis per iracundiam inter nos pugnantibus, et mutuo conflictu collisis, ille tum gaudet, tum lætatur : ita nobis pacem et concordiam habentibus, iramque moderantibus, rursus contrahitur ac dejicitur, nimirum hostis pacis et inimicus concordiæ, et invidiæ pater. Egressus est igitur David dextram illam totius orbis pretio parem, simul cum capite coronatam gestans. Sicut enim sæpe imperatores eorum, qui egregie se in pugilum certamine gesserunt, ante caput coronant dextram aut pugilis aut pancratiastæ (7) : ita et Deus manum illam coronavit, quæ gladium purum potuerit educere, ensemque Deo nullo sanguine contaminatum ostendere, denique ad-

[1] 1 Reg. XXIV, 9.

versus tantam iracundiæ procellam resistere. Non egressus est gestans Saülis diadema, sed egressus est gestans coronam justitiæ. Non egressus est gestans regis purpuream vestem, sed egressus est amictus humanitate naturam humanam superante, quod pallium est quavis stola magnificentius. Egressus est e spelunca, tanta cum gloria, cum quanta tres pueri egressi sunt e camino ardente. Nam ut illos non exussit ignis, ita hic non conflagravit iræ incendio. Et illis quidem foris nihil ignis, in quo versabantur, nocuit : hic vero cum intus haberet carbones accensos, cum foris videret diabolum caminum incendentem, ab inimici conspectu, ab exhortatione militum, a facilitate perficiendi cædem, a solitudine eorum, qui Saüli possent auxiliari, a præteritorum memoria, a futurorum periculorum metu; siquidem hæc et sarmentis, pice, stipulis, ac cæteris omnibus, quibus caminus ille babylonius incendebatur, lucidiorem excitabant flammam; tamen non exarsit David, neque ullo pacto sic fuit affectus, ut consentaneum erat eum affici : sed exivit purus, et intuitus inimici faciem, hinc maxime sumpsit animum fortem ac philosophicum. Cum enim videret illum dormire, ac manere immobilem, neque quidquam posse facere, suo cum animo locutus est : « Ubi nunc ille furor? ubi illa malitia? ubi tot technæ, tot insidiæ? Abierunt omnia illa, perieruntque exigui somni incursu : » jacet alligatus rex, cum nihil horum nos neque cogitaverimus, neque perfecerimus. Conspiciebat illum dormientem, ac de morte omnibus communi philosophabatur. Somnus enim nihil aliud est, quam mors temporaria, et quotidianus interitus. Haud intempestive quis hic meminerit etiam Danielis. Quemadmodum enim ille ascendit a lacu, superatis feris leonibus [1]; ita et hic e specu prodiit, aliis bestiis longe sævioribus devictis. Nam sicut Justo illi leones

[1] Dan. XIV, 40.

hinc atque hinc assidebant, ita hunc omnibus leonibus efferatiores ac validiores animi motus invaserunt : hinc indignatio de præteritis, illinc futurorum metus; verum horum utrumque hic coërcuit, ora bestiis occludens, ipsis factis docens nihil esse tutius quam parcere inimico, contra nihil periculosius, quam se velle ulcisci ac vindictam sumere. Alter igitur qui statuerat invadere, nudus et inermis, omnibusque destitutus auxiliis non aliter quam captivus in manus inimici traditus jacebat : hic vero dum cedit, et ubique dat locum, dumque ne juste quidem vult manus injicere, sine machinis, sine armis, sine equitatu, sine militibus, hostem in potestatem suam accepit, et quod est omnium maximum, Deum erga se benevolentiorem reddidit.

III. Non enim eo beatum prædico Sanctum illum, quod hostem viderit sub pedibus suis jacentem, sed quod illi in manus dato pepercerit. Quorum alterum fuit opus divinæ potentiæ, alterum ejus philosophiæ. Quomodo milites deinceps illum observasse consentaneum fuit, quanta erga illum benevolentia fuisse affectos? Nam si mille habuissent vitas, annon prompte impendissent pro suo duce, jam ex reverentia quam hosti præstitit, reipsa perspectum habentes, quam benevolum animum gereret erga suos? Nam is, qui mitis ac mansuetus erat in eos, a quibus molestia affectus est, multo magis erit erga benevolos eum affectum gesturus : quæ profecto res fuit illi maximum securitatis pignus. At non in ipsum modo benevolentiores erant, verumetiam adversus hostes promptiores : quod scirent se Deum habere propugnatorem, qui semper adesset duci, omnibus illius gestis prospiciens. Idcirco postea Davidi, non jam ut homini, sed ut Angelo parebant. Itaque David et priusquam Deus ipsi mercedem rependeret, etiam in hac vita majus accepit præmium, ac illustriorem tulit victoriam, servato

Saüle, quam si eum mactasset. Quod enim tantum lucrifecisset, occiso hoste, quantum nunc tulit illi parcendo? Hæc igitur et tu tecum expende, ubi ceperis eum qui te læsit, multo esse majus ac lucrosius parcere, quam perdere. Siquidem is qui occidit inimicum, frequenter et ipse sese condemnabit pravam gerens conscientiam, dum in singulos dies et singulas horas a peccato illo urgente affligetur. At qui pepercit, brevique tempore vicit affectus suos, post exultat ac delectatur optima spe fultus, ac tolerantiæ præmia expectans a Deo. Quod si quando in aliquod malum inciderit, multa cum fiducia mercedem a Deo reposcet : quemadmodum et hic magna miraque in hostem exhibitæ reverentiæ præmia deinceps divinitus recepit. Sed quæ sequuntur videamus. « Exivit David e spelunca post Saülem, clamavitque post illum, ita dicens : Domine mi rex. » Et respexit Saül post tergum suum, et vidit David in facie » prostratum in terram, et adoravit eum [1]. » Hæc non minus afferunt ornamenti Davidi, quam servatus hostis. Neque enim vulgaris erat animi, non inflari beneficiis in proximum collocatis, neque sic affici ut solent plerique e vulgo, qui perinde ut mancipia superciliis adductis despiciunt, quos beneficio juverint. At non ita beatus David; quin potius, post impensa beneficia modestior apparuit. In causa fuit, quod nihil eorum, quæ præclare gesta fuerant, suæ ipsius industriæ ferebat acceptum, sed totum divino muneri ascribebat. Ideoque qui servarat, idem adorabat servatum, rursumque regem nominabat, et se servum, ob illius dignitatem animi tumorem reprimens, iramque mitigans, et invidiam submovens. Audiamus porro et excusationem ipsam. « Cur audis verba populi dicentium : Ecce » David quærit animam tuam [2]? » Et tamen qui hanc conscripsit historiam, prius dixit totum populum fuisse cum

[1] 1 Reg. xxiv, 9. — [2] Ibid. 10.

David, eumque gratiosum fuisse in oculis servorum regis, et principis filium universumque exercitum animo stetisse a Davide. Quo pacto igitur hic ait fuisse qui falso deferrent ipsum, ac Saülem in eum provocarent? Quod enim non aliorum instinctu, sed ipse ex proprio animo malitiam hanc peperisset, ut bellum gereret cum Justo, declaravit qui volumen conscripsit, cum ait e laudibus Davidis natam esse invidiam, ac deinde crevisse in dies. Quam igitur ob causam crimen transtulit in alios, dicens : « Cur audis verba » populi tui dicentium : Ecce David quærit animam tuam ? » nimirum ut illi præberet occasionem excutiendi malitiam. Hoc nimirum et parentes sæpe faciunt erga filios, dum quispiam corripiens filium suum corruptum, multaque operatum mala, quamvis sibi persuasum habeat illum ex propria malitia ad perditos mores appulisse, frequenter tamen in alios culpam rejicit, ita loquens : « Novi non fuisse tuum delictum, sed alii te corruperunt ac seduxerunt ; illorum est totum hoc peccatum. » Nam hæc audiens filius poterit paulatim a malitia resipiscens facilius ad bonam frugem reverti, dum pudefit, erubescitque hac laude videri indignus. Idem fecit Paulus scribens Galatis. Post multos illos ac longos sermones, postque non commemorandas accusationes, quibus illos accusarat, sub Epistolæ finem volens ab illis amovere culpam, ut aliquantulum a criminibus recreati ad excusationem venire queant, hunc in modum loquitur : « Ego confido de vobis, quod nihil aliud sentietis. Cæterum » qui vos perturbat, feret judicium quisquis ille fuerit [1]. » Itidem fecit et David hic, cum enim ait : « Cur audis verba » populi dicentis : Ecce David quærit animam tuam : » indicat alios esse qui provocarent, alios qui animum illius inficerent, modis omnibus studens illi porrigere excusationis occasionem. Mox suam ipsius causam agens ait : « Et ecce

[1] Gal. v, 10.

»viderunt oculi tui hodie, quod tradiderit te Dominus in »manus meas in spelunca, quodque noluerim occidere te, »sed pepercerim tibi, dixerimque : Non injiciam manum »meam in dominum meum, quoniam Christus Domini est [1]. » Illi quidem, inquit, verbis calumniantur, at ego reipsa me purgo, ipsisque factis depello crimen. Mihi nihil opus est verbis, cum ipse rerum exitus quavis oratione clarius possit te docere quinam sint illi, et qui ego, ac quomodo facta sit adversum me mendax delatio, et calumnia. Harum rerum non alium, sed temetipsum testem invoco, teipsum, inquam, qui meo beneficio servatus es.

IV. Sed quomodo potuit Saül harum rerum esse testis, qui cum hæc fierent, dormiebat, ac neque verba audivit, neque Davidem vidit tum præsentem, neque cum militibus colloquentem? Quomodo igitur occurremus, ut evidens declaratio fiat? Si enim testes citasset, Saül suspectum habuisset eorum testimonium, eosque Justo faventes ea loqui putasset. Quod si ratiocinationibus ac probabilibus argumentis tentasset excusare sese, futurum erat ut minus ipsi crederetur, quippe jam corrupto judicis animo. Quomodo enim is qui tot beneficiis affectus nihilo secius bello persequebatur nihil commeritum, suspicari potuisset, quod aliquis injuria affectus, eum, qui fecerat injuriam, nactus in manus, ipsi pepercisset? Plerumque enim vulgus hominum ex suo animo de aliis judicat. Velut qui assidue inebriatur, haud facile credere possit esse quempiam hominem sobrie viventem. Qui scortis vacat, etiam pudice viventes habet pro incontinentibus. Rursus qui res rapit alienas, non facile persuadebitur esse homines qui sua quoque profundant. Similiter et hic semel occupatus ira non facile credidisset esse hominem usque adeo suis affectibus superiorem, ut non modo nihil læderet, verum et eum qui læserat, serva-

[1] 1 Reg. xxiv, 11.

INSTITUTE OF MEDIAEVAL STUDIES
ST. MICHAEL'S COLLEGE
LIBRARY

ret. Quoniam igitur et animus judicis erat corruptus, et testes si producti fuissent, in suspicione erant futuri, consilio prudenti reperit probationem quamdam, quæ posset et valde impudentibus os obturare. Quænam est hæc? Lacinia chlamydis quam protendens dicebat : « Ecce lacinia » chlamydis tuæ in manu mea, quam abstuli, nec occidi » te [2]. » Mutus quidem testis, sed omnibus vocem habentibus evidentior. Neque enim, si non fuissem, inquit, proximus, ac corpori tuo vicinus stetissem, potuissem vestis amputare partem. Vides quantum sit ortum boni ex eo, quod initio commotus fuerat David? Nisi enim ad iram commotus fuisset, neque philosophiam hominis cognovissemus; nam plerisque non ex philosophia, sed ex stupore pepercisse visum fuisset; neque chlamydis partem amputasset. Quod si non amputasset, non poterat aliis argumentis inimico fidem facere. Nunc vero quoniam et commotus fuit et amputavit, suæ providentiæ certissimum præbuit argumentum. Quoniam igitur tam verum et indubitatum testimonium exhibuit, ipsum mox inimicum et judicem et testem facit suæ erga illum reverentiæ, loquens hunc in modum : « Cognosce » et vide hodie quod non est in manu mea iniquitas, neque » contemptus tui, et alligas animam meam, ut capias eam [1]. » Hinc vel maxime quis admirari debeat illius magnanimitatem, quod non sumit excusationem nisi ab iis, quæ eo die acciderant. Nam hoc innuit, cum ait : « Cognosce et vide » hodie. » Nihil enim loquor de anteactis. Mihi ad probationem satis est hic dies : tametsi poterat multa magnaque enumerare beneficia, quæ prius in illum contulerat, si voluisset : poterat commemorare singulare certamen, quod cum barbaro susceperat, ac dicere : « Cum bellum barbaricum ceu diluvium quoddam universam civitatem esset dissipaturum, consternatis vobis ac metu trepidis, quotidieque

[1] 1 Reg. XXIV, 12. — [2] Ibid.

THE INSTITUTE OF MEDIAEVAL STUDIES
ST. MICHAEL'S
COLLEGE

mortem expectantibus, ego accedens, nemine compellente, imo te prohibente ac retinente diceteque : « Non poteris » ire, quoniam puer es, ille autem vir bellator a juventute » sua [1] : » non me continui, sed unus pro omnibus insilii, hostem excepi, caput amputavi, ac veluti torrentis impetum quemdam, barbarorum illorum insultus depuli, rempublicam vacillantem constabilivi : ac per me tu quidem regnum ac vitam, cæteri vero omnes præter vitam, civitatem ac domos, liberos et uxores tenent. Ac post illud rursus tropæum, et alia bella quæ fortiter ac feliciter gesserat, hoc non inferiora, potuit commemorare. Ad hæc quod cum semel atque iterum, imo sæpius tentasset ipsum e medio tollere, lanceamque in caput illius torsisset; non tamen meminit malorum ; item quod post illa gesta, cum Saül deberet prioris pugnæ reddere præmia, poposcerit dotem, non aurum, non argentum, sed cædem et internecionem : ac ne id quidem abnuerit David. Nec ista tantum, sed his etiam multo tum plura tum majora dicere potuit. Verum nihil horum dixit, neque ei erat animus illi exprobrare beneficia, sed tantum persuadere se esse unum ex eorum numero, qui ipsum et amarent ac colerent, non qui rebellionem aut insidias molirentur. Ideo prætermissis illis omnibus, tantum quod eo acciderat die, in defensionem adduxit. Usque adeo purus erat, et ab omni inani gloria immunis, nec alio respexit, quam ad unius Dei voluntatem. Deinde ait : « Judicet Dominus inter me et te [2]. » Hoc verbum dixit, non quod cuperet puniri Saülem, aut de illo pœnas sumi, sed ut illi formidinem injiceret ex futuri judicii commemoratione : neque ut timorem incuteret tantum, verum ut seipsum a criminis suspicione purgaret. Præcipuam quidem, inquit, probationem ex ipsis habeo factis : quod si non credis, ipsum Deum invoco testem,

[1] 1 Reg. XVIII, 33. — [2] Id. XXIV, 14.

qui cujusque mentis arcana novit, et scrutari potest conscientias.

V. Hæc autem locutus est, declarans se nequaquam ausurum fuisse appellare judicem illum, cui non potest imponi, et in sese condemnationem accersere, nisi certissimum haberet se ab omni insidiarum crimine purum esse. Et quod ea, quæ dicimus non conjecturæ, sed quod simul et sese purgare cupiens, et illum ad sobrietatem revocare, illius judicii fecit mentionem, illa quæ jam gesta fuerunt sufficienter ostendunt : non minus autem his et illa, quæ postea acciderunt, hujus rei fidem facere possunt. Nam cum rursus Saül incidisset in manus ipsius, post datam salutem insequens illum, et occidere volens, cumque posset hostem cum universo exercitu concidere, dimisit illum integrum et incolumem : ideoque cum sciret morbum regis immedicabilem esse, neque illum unquam hostilem in se animum positurum, submovit sese ab oculis illius, et apud barbaros vitam agebat, serviens, honore privatus, pudore suffusus, labore ac miseria sibi ipsi parans ad victum necessaria. Atqui non hoc tantum est quod miremur, sed illud quoque, quod posteaquam audierat regem in acie cecidisse, discidit vestem, et cinere se conspersit, et eo luctu luxit, quo quis lugeret, amisso primogenito germanoque filio ; subinde nomen illius inclamans una cum filii nomine, compositis etiam encomiis, ac voces acerbi doloris testes emittens, impransus mansit usque ad vesperam, execrans et ipsa loca quæ Saülis sanguinem exceperant. « Montes, inquit, Gelboë, ne cadat super vos neque ros, » neque pluvia : montes mortis, quoniam illic sublata sunt » tabernacula potentium [1]. » Quod sæpe patres faciunt, ut domum etiam aversentur, et limen dolenter aspiciant, per quod extulere filium, hoc et hic fecit, eos montes devo-

[1] 2 Reg. 1, 21.

vens, qui cædem illam exceperant. « Odi, inquit, ipsum etiam locum propter mortuos illic prostratos. Ne igitur irrigemini posthac cœlestibus pluviis, quia male semel irrigati estis amicorum meorum sanguine. « Eaque nomina subinde repetebat, ita loquens : « Saül et Jonathas, ama- » biles ac speciosi, in vita sua non fuerant disjuncti, nec » morte sua separati sunt[1]. » Quoniam enim absentia illorum corpora non licuit amplecti, nomina illorum complexus est, suum dolorem hisce modis, quatenus licuit, leniens, et calamitatis magnitudinem mitigans. Quia enim a multis malum putabatur insanabile ambos eadem cecidisse die, hoc ipsum arripuit in consolationis argumentum. Nam quod ait : « In vita sua non fuerant disjuncti, nec in morte » sunt separati, » verba erant nihil aliud agentis, quam ut hoc cedat in solatium doloris. « Jam enim, inquit, non potest dici, quod filius orphanum esse se lugeat, neque quod pater orbitatem suam deploret : verum quod nullis, inquit, obtigit, illis contigit; videlicet uno eodemque die e vivis erepti sunt, neutro alteri superstite. » Existimabat enim vitam sibi injucundam fore, si alter ab altero fuisset divulsus. Commovemini nunc, lacrymamini nunc, et animo perturbamini; usque ad lacrymarum effusionem mutati sunt oculi vestri? Nunc mihi quisque recordetur inimici qui læsit, dolore etiamnum in animo æstuante, atque hunc et vivum servet, et vita defunctum deploret, haud quidem ad ostentationem, sed ex animo, veroque corde : etiamsi quid perferendum sit incommodi, ne quid offendat eum, qui læsit, omnia tum faciat, tum patiatur, magna a Deo expectans præmia. En hic etiam regnum adeptus est, nec tamen inquinavit cæde manus, sed dextram habens puram, sic corona redimitus est, sic ad solium ascendit, purpura ac diademate magnificentius encomium gestans, videlicet quod

[1] 2 Reg. 1, 23.

hosti pepercisset, quod eumdem extinctum luxisset. Idcirco non vivus modo, sed et mortuus hominum memoria celebratur. Quapropter si cupis et hic perpetuam consequi gloriam, et illic solidis perfrui bonis, hujus Justi virtutem imitare, hujus æmulare philosophiam, ostende factis ipsis hanc injuriarum tolerantiam, ut eosdem labores sustinens, eadem bona consequaris. Quæ utinam contingat nobis omnibus adipisci, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui cum Patre una cum sancto Spiritu gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XIII.

DE DAVIDE ET SAULE III.

Quod periculosum sit adire spectacula, et ea res adulteros perfectos faciat, et hinc tristitia contentioque nascatur: tum quod omne tolerantiæ genus David in iis, quæ fecit erga Saülem, superarit: postremo quod rapinam æquo animo ferre, non minor virtus sit, quam largiri eleemosynam.

I. Equidem arbitror multos ex iis, qui nuper nos deseruerant, et ad iniquitatis spectacula discesserant, hodie præsentes esse. Optarim autem istos qui sint palam nosse, ut eos a sacris vestibulis arceam, non ut perpetuo foris maneant, sed ut correcti denuo redeant. Quandoquidem et patres filios delinquentes frequenter ex ædibus exigunt, et a mensa submovent, non ut semper illinc exulent, sed ut

hac correptione redditi meliores, cum debita laude et honore in paternam redeant sortem. Idem sane faciunt et pastores, dum oves scabie oppletas a sanis segregant, ut misero morbo levatæ, denuo tuto ad sanas revertantur, ne ægrotæ gregem universum suo illo morbo impleant. Ideo cupiebamus istos nosse, sed quamvis eos corporis oculis dignoscere non valeamus, verbum tamen eos prorsus agnoscet, correptaque illorum conscientia, facile persuadebit, ut sua sponte volentesque exeant, docens illum solum esse intus, qui mentem hac exercitatione dignam habeat : veluti contra, qui corrupte vivens sacræ hujus congregationis particeps est, etiamsi corpore hic astiterit, rejectus est, veriusque submotus, quam ii qui foras exclusi sunt, quibus nondum licet sacræ mensæ participes esse. Siquidem illi secundum divinas leges expulsi forisque manentes, hactenus in spe bona sunt : nam si modo velint corrigere delicta sua, ob quæ per Ecclesiam sunt ejecti, poterunt denuo cum pura conscientia reverti. At qui seipsos contaminaverunt, et admoniti ne prius introëant, donec maculam e sceleribus contractam repurgarint, deinde impudenter se gerunt, vulnus et ulcus animi reddunt acerbius ac majus. Neque enim tam grave est delinquere, quam post delictum impudenter se gerere, nec parere sacerdotibus talia jubentibus. Et quid hi, inquiunt, adeo magni sceleris commiserunt, ut ab istis sacris cancellis arcendi sint? Imo quod delictum hoc gravius quæris istorum, qui cum seipsos plane adulterio contaminarint, impudenter ac rabidorum more canum, ad sacram hanc mensam irruunt? Quod si velis adulterii modum cognoscere, non mea verba tibi referam, sed illius qui de tota hominis vita judicaturus est : « Qui » enim viderit, inquit, mulierem ad concupiscendam illam, » jam mœchatus est eam in corde suo[1]. » Quod si mulier

[1] Matth. v, 28.

forte in foro obvia, et neglectius culta sæpe curiosius intuentem cepit ipso vultus aspectu : isti qui non simpliciter, neque fortuito, sed studio, et tanto studio, ut Ecclesiam quoque contemnant, et hac causa pergunt illuc, ac totum ibi desidentes diem in facies abjectarum fœminarum illarum defixos habent oculos, qua fronte poterunt dicere se eas non vidisse ad concupiscendum? ubi verba quoque accedunt fracta lascivaque, ubi cantiones meretriciæ, ubi vox vehementer ad voluptatem composita, ubi stibio picti oculi, ubi coloribus tinctæ genæ, ubi vestis curiosius concinnata, ubi totius corporis habitus fuco plenus est, aliaque multa lenocinia ad fallendos inescandosque intuentes instructa; ubi socordia spectantium, multaque confusio, hinc ipse locus ad lasciviam invitans, tum ab iis acroamatibus quæ præcesserunt, tum ab iis quæ consecuta sunt? Accedunt irritamenta per fistulas ac tibias, aliaque ejus generis modulatio, in fraudem illiciens, mentisque robur emolliens, ac meretricum insidiis et delectactione præparans illic desidentium animos, efficiensque ut facilius capiantur. Etenim si hic ubi psalmi, ubi preces, ubi divinorum eloquiorum enarratio, ubi Dei metus, multaque pietas, frequenter ceu latro quispiam versutus clam obrepit concupiscentia; quomodo qui desident in theatro, qui nihil sani audiunt videntque, sed multa diffluunt turpitudine, multa nequitia, qui undique obsidionem patiuntur per aures, per oculos, possint malam superare concupiscentiam? Rursum si non possunt, quomodo poterunt unquam ab adulterii crimine absolvi? Tum qui non liberi sunt ab adulterii crimine, quomodo poterunt absque pœnitentia ad hæc sacra vestibula accedere, hujusque præclari conventus esse participes.

II. Quapropter equidem hortor rogoque ut prius confessione ac pœnitentia aliisque remediis omnibus sese a peccato ex theatricis spectaculis contracto perpurgent,

atque ita divinos audiant sermones. Neque enim mediocriter a nobis delinquitur, id quod ab exemplis cuivis perspicue videre licet. Nam si famulus in arculam, ubi herilia vestimenta pretiosa aureaque recondita sunt, servilem tunicam sordibus ac multis pediculis refertam imponat; age dic mihi, num eam contumeliam æquo animo feras? Quid autem si quis in vasculum aureum, in quo semper unguenta servari consueverint, stercus ac cœnum infundat : annon ei plagas infligeres qui scelus hoc commisisset? Ergo-ne scriniorum ac vasorum, vestium et unguentorum tanta cura sollicitabimur, animam vero nostram omnibus istis viliorem esse putabimus? atque ubi Spiritus infusum est unguentum, eo diabolicas pompas immittemus? eo fabulas Satanæ, eo cantilenas meretriciæ turpitudinis plenas? dic mihi, quo animo ista feret Deus? Atqui non tantum est discrimen inter unguentum et cœnum, inter vestes heriles et serviles, quantum est inter Spiritus gratiam et istam perversam actionem. Non metuis, o homo, dum quibus oculis illic lectum qui est in orchestra spectas, ubi detestandæ adulterii fabulæ peraguntur, iisdem hanc sacram mensam intueris, ubi tremenda peraguntur mysteria? dum iisdem auribus audis et scortum obscœne loquens, et Prophetam Apostolumque te ad arcana Scripturæ introducentem? dum eodem corde letalia sumis venena, et hanc hostiam sanctam ac tremendam? Annon hæc sunt vitæ subversio, conjugiorum corruptelæ, bella pugnæque et rixæ in domibus? cum enim spectaculis illis dissolutior ac mollior lasciviorque, omnisque pudicitiæ hostis factus, domum redieris, uxoris aspectus minus erit jucundus, qualiscumque etiam illa fuerit. Siquidem inflammatus illa concupiscentia, quam in theatris hausisti, et ab illo alieno spectaculo, quod te dementavit, captus, castam ac modestam uxorem et totius vitæ consortem despicis, contumelia

afficis, innumerisque probris operis, non quod quidquam habeas quod in illa culpes, sed quod erubescas confiteri morbum, quod pudeat vulnus ostendere, quo in spectaculis sauciatus redisti domum; alias nectis causationes, iniquas inimicitiæ quærens occasiones, omnia quæ domi sunt fastidiens, et ad scelestam illam et impuram inhians concupiscentiam, a qua vulnus accepisti : dumque sonitum vocis geris in animo manentem, itemque aspectus, motus, omniaque illa meretriciæ libidinis simulacra, nihil eorum quæ domi sunt cum voluptate intueris. Et quid loquor de uxore aut familia, quando ipsam etiam Ecclesiam postea minus libenter visurus es, et cum tædio auditurus sermonem de pudicitia deque modestia? Neque enim jam ea, quæ dicuntur, tibi pro doctrina sunt, sed pro accusatione, teque paulatim in desperationem adducent : tandem et abrumpes teipsum a disciplina ad publicam omnem utilitatem adhibita. Quapropter rogo vos omnes, ut et ipsi pravas in spectaculis commorationes vitetis, et alios ab his deductos retrahatis. Quidquid enim illic geritur, non est oblectatio, sed pernicies, sed pœna, sed supplicium. Quid prodest illa temporaria voluptas, dum hinc perpetuus nascitur dolor, dumque nocte pariter ac die a concupiscentia stimulatus, omnibus molestus es et invisus? Excute igitur teipsum, reputans qualis fias ab Ecclesia rediens, rursus qualis a spectaculis, atque hos dies cum illis conferas : id si feceris, nihil opus erit nostro sermone. Satis enim fuerit hunc diem cum illo comparasse, ad ostendendum et quam magna sit hinc utilitas, et quanta sit illinc noxa. Hæc nunc ad vestram charitatem dicenda putavi, nec unquam dicere cessabo. Sic etenim et eos qui huic morbo obnoxii sunt, admonebimus, et qui sani sunt, confirmabimus : utrisque enim fuerit utilis hæc oratio : alteris quidem ut desistant, alteris vero ne incidant. Cæterum quoniam oportet increpationem esse

moderatam, hic admonitioni finem imponemus, et quæ de superiore restant argumento persolvemus, redeuntes ad Davidem. Siquidem hic pictoribus mos est, quoties imaginem aliquam ad vivum expressam absolvere cupiunt, unum, duos, vel tres dies assident iis, quos depingunt, ut assidua contemplatione citra errorem exacteque formatam exprimant similitudinem. Quia igitur et nobis propositum est non corporalis formæ imaginem, sed animi pulchritudinem, ac spiritualem decorem vobis hodie depingere, ipsum Davidem volumus adesse vobis, ut omnes in eum intuentes in animum referatis expressam Justi pulchritudinem, suavitatem, magnanimitatem, in summa virtutem ejus omnem. Etenim si corporis imagines nonnullum intuentibus solatium afferunt, multo magis idem facient mentis imagines. Atque illas quidem non licet ubivis intueri, sed eodem in loco consistas oportet : hanc vero nihil vetat quominus quocumque velis tecum circumferas. Nam posteaquam eam in animi penetralibus reposuisti, ubicumque locorum fueris, poteris sæpe contemplari, plurimumque ex ea utilitatis capere. Et sicut qui laborant oculis, si spongias ac vestium cyaneo colore pannos tenentes frequenter in ea intueantur, ex eo colore nonnullum capiunt morbi levamen : similiter et tu, si Davidis imaginem præ oculis habeas, et in hanc assidue defigas oculos, etiamsi millies obtundat ira mentis oculum perturbans, ad hoc virtutis exemplar respiciens, perfectam consequeris sanitatem, puramque animi philosophiam.

III. Ne quis igitur mihi dicat: « Inimicum habeo scelestum, improbum, corruptum, incorrigibilem. » Quidquid dixeris, non est tamen Saüle deterior, qui semel et iterum, imo sæpius servatus a Davide, cum ipse mille modis illi struxisset insidias, tamen pro tot beneficiis acceptis, perseveravit in sua malitia. Quid igitur habes quod incuses

inimicum? Quod terræ partem ademit? quod in agris fecit injuriam? quod domus limites transgressus est? quod mancipia tua rapuit? quod vim attulit? quod tua præter jus occupavit? quod ad paupertatem redegit? At nondum eripuit vitam, quod molitus est Saül : quod si et vitam eripere conatus est, fortasse semel id ausus est, non semel, bis aut ter, non sæpius, sicut fecit Saül. Quod si etiam semel, si bis, si ter, si sæpius hoc tentavit, at non tot affectus abs te beneficiis, at non cum semel atque iterum incidisset in manus tuas, et servatus esset. Et si hoc quoque factum est, sic etiam rursus superat ipse David. Non enim paria sunt sub vetere lege degentem, et nunc post Evangelii gratiam talia condonare gratis. Non audierat David parabolam de decem millibus talentorum, neque de centum denariis. Non audierat precationem dicentem : « Remittite hominibus debita ipsorum, sicut et Pater vester cœlestis[1]. » Non viderat Christum crucifixum, non effusum pretiosum sanguinem, nec audierat innumerabiles sermones circa hanc philosophiam, non talis sacrificii, neque sanguinis dominici particeps fuerat, sed legibus imperfectioribus educatus, neque tale quidquam exigentibus, tamen ad evangelicæ philosophiæ fastigium pervenit. At tu frequenter iratus, injuriarum memoriam retines : hic vero, cum de futuris metueret, certo sciens, si hostem servaret, se et civitate exulaturum, et vitam calamitosam acturum, non destitit tamen illius habere curam, sed omnia fecit, hunc talem contra se hostem fovens. Quis commemorare valeat tolerantiam hac majorem? Porro ut non tantum ex præteritis, verum ex his quoque, quæ nunc fiunt, discas fieri posse, ut cum quovis homine animum in te hostilem gerente redeas in gratiam, quid leone sævius? et tamen hunc cicurem mansuetumque reddunt homines, arte naturam superantes :

[1] Matth, VI, 24.

sitque quavis ove mitior fera omnium immanissima et superbissima, adeo ut per forum ambulet, neminem territans. Quam igitur habituri sumus excusationem, quam impetrabimus veniam, si cum feras bestias cicuremus, negaverimus homines unquam posse placari, benevolosque erga nos reddi? Atqui bestiæ quidem præter naturam est esse mansuetam, homini vero præter naturam est feritas. Ergo cum in illis naturam vincamus, qua fronte nos excusabimus, si in homine causemur animi propositum non posse corrigi? Quod si adhuc contendis, illud dixerim, quamvis insanabili morbo ægrotet homo, quo plus fuerit laboris, hoc tibi merces erit amplior, si assideas, curans immedicabili morbo laborantem. Unum igitur illud spectemus, non ne quid mali patiamur ab inimicis, sed ne quid illis mali faciamus. Ita nihil patiemur mali, etiamsi innumera perferamus mala : quemadmodum nec David, dum ejicitur, dum in exilium agitur, dum usque ad vitæ discrimen insidiis appetitur, quidquam acerbi passus est : quin potius hoste suo factus est illustrior honorabiliorque, cæterisque omnibus amabilior, idque non hominibus tantum, sed ipsi etiam Deo. Quid enim detrimenti cepit Sanctus ille, cum tam multa perpeteretur a Saüle? Annon in hodiernum usque diem canitur illustris in terra, illustrior in cœlo? Annon illum inenarrabilia manent bona et cœlorum regnum? Rursus quid commodi cepit infelix ille ac miser, tot insidias molitus? nonne regno excussus est? nonne miseranda morte periit una cum filio [1], atque ab omnibus vituperatur, et quod his gravius est, æterna luit supplicia? Postremo quid tandem est quod incusas, quamobrem non vis cum illo redire in gratiam? pecunias eripuit? sed si fortiter perfers rapinam, tantumdem accipies mercedis, ac si eas in manus pauperum reposuisses. Siquidem et qui

[1] 1 Reg. xxxi, 9.

dedit egenis, et qui ei qui aliena usurpavit, neque parat insidias, neque male precatur, ambo propter Deum id faciunt : proinde cum impendii causa eadem, perspicuum est et unam eamdemque fore coronam. Sed vitæ insidiatus est, et conatus est occidere? Ea res tibi pro martyrio imputabitur, si insidias molientem, et ad tantam provectum inimicitiam, inter bene meritos numeraris, non desinens orare pro illo, Deum obsecrando, ut illi fiat propitius.

IV. Ne igitur illud reputemus, quod Deus vetuerit ne Davidem occideret Saül : sed illud considera, eum ex insidiis Saülis tripla quadruplaque martyrii corona redimitum fuisse. Etenim qui propter Deum servavit hostem, eum qui semel, bis, imo frequenter lanceam in caput illius vibrarat, cum esset occidendi potestatem nactus, tamen pepercit ipsi, cum sciret postea fore, ut denuo ab illo impeteretur, perspicuum est eum millies interfectum esse animi proposito; millies autem interfectus propter Deum, plurimas tulit martyrii coronas : qui quemadmodum et Paulus ait : « Quotidie morior propter Deum; » idipsum et ille propter Deum passus est. Cum enim posset hostem sibi insidiantem e medio tollere, propter Deum noluit, et maluit quotidie periclitari, quam justa cæde a tot mortibus liberari. Quod si usque ad ipsius vitæ periculum insidiantem ulcisci atque odisse fas non est, multo minus licet eum qui vulgariter læsit, ulcisci. Plerisque ab inimicis affici conviliis, aut in suspicionem adduci, videtur omnibus mortibus intolerabilius. Age igitur et istud expendamus. Aliquis tibi maledixit, adulterum ac scortatorem appellavit? hoc si vere dicit, corrige : sin falso, irride. Si tibi ipse conscius es eorum quæ objiciuntur, resipisce : si non es, despice. Imo potius non solum deride ac neglige, verumetiam gaude atque exulta secundum Domini sermonem, qui nos jubet ita facere. « Cum, inquit, exprobraverint vobis, et dixerint

» omne malum verbum adversum vos mentientes, gaudete » et exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cœlis [1]. » Ac rursum, « Gaudete et exultate, cum ejecerint nomen » vestrum tanquam malum mentientes [2]. » Cæterum ubi convitiator quidem vera dixerit, tu vero modeste pertuleris ea verba, non regerens contumeliam, neque convitia referens, sed amare ingemueris damnans tua delicta, haud minorem feres mercedem, quam ille prior, idque vobis e Scripturis approbare conabor : uti pernoscatis non tantum utilitatis afferre amicos, dum laudant et ad gratiam loquuntur, quantum utilitatis afferunt inimici vituperando, etiamsi vera dixerint, sic tamen ut nos accusationibus illorum ad id, ad quod oportet, uti velimus. Nam amici frequenter ad gratiam adulantur, contra hostes delicta proferunt in medium. Quoniam cum nos nostra peccata non videamus ob amorem nostri nobis insitum, illi quia propter odium ea melius quam nos perspiciunt, exprobrando nos ad correctionis necessitatem impellunt : ut illorum inimicitia nobis cedat ad maximam utilitatem, non ideo tantum quod per illos admoniti intelligimus errata nostra, sed quod ea deponimus quoque. Nam si inimicus exprobraverit tibi crimen, cujus tibi conscius es, tu vero audiens non convitieris illi vicissim, sed cum amaro gemitu Deum implores, protinus omnem culpam deposuisti. Rogo, quid hoc esse poterit felicius? quid ad criminum abolitionem facilius? Sed ne videamur vos verbis humanis excitare, e divinis Scripturis super hac re proferemus testimonium, ne quid præterea dubites. Pharisæus et publicanus erant, quorum hic quidem ad summam progressus erat malitiam, alter summam exercebat justitiam, ut qui facultates suas erogaret, assidueque jejunaret, purus a rapinis : contra alter in rapinis ac violentiis vitæ tempus omne consumpserat.

[1] Matth. v, 11, 12, et Luc. vi, 22, 23. — [2] Ibid.

Ambo ascenderunt in templum orandi gratia. Ille stans dicebat : « Gratias ago tibi, Domine, quoniam non sum si» cut cæteri homines, rapaces, avari, neque velut hic » publicanus [1]. » At publicanus procul stans non regessit contumeliam, neque vicissim dixit convitium, non protulit ista vulgaria verba : « Tu-ne audes meæ vitæ mentionem facere meaque facta reprehendere? Annon sum te melior? Referam tua peccata, faxoque ne unquam in hæc sacra conscendas atria : nihil, inquam, istiusmodi frigidorum verborum locutus est publicanus, quibus utimur quotidie nos mutuo convitiis aspergentes, sed amare suspirans pectusque percutiens, hoc tantum dixit : « Propitius esto mihi » peccatori [2], » Et descendit justificatus. Vides celeritatem? Accepit probrum, et abluit probrum. Agnovit peccata, et et deposuit peccata : et criminum accusatio facta est illi criminum remissio, et hostis insciens factus est beneficus. Quot labores erant publicano subeundi, jejunando, humi dormiendo, vigilando, bona sua egenis impartiendo, longo tempore in sacco et cinere sedendo, ut illa tam multa peccata posset deponere? at nunc cum nihil tale fecerit, simplici verbo omnem deposuit iniquitatem : ac probra convitiaque Pharisæi, qui videbatur illum contumelia afficere, illi pepererunt justitiæ coronam, idque sine sudoribus, sine laboribus, et absque longi temporis mora. Vides-ne nos, etiamsi quis vera de nobis prædicet, quorum nos ipsi nobis conscii simus, ista vero prædicantem non vicissim impetierimus maledictis, sed amare ingemiscentes, Deum pro delictis nostris imploraverimus, omnia peccata deponere posse? Hoc pacto et hic justificatus est : quoniam enim Pharisæum non ultus est convitiis, sed pro suis peccatis ingemuit, descendit justificatus præ illo.

V. Vides quantum afferat utilitatis inimicorum expro-

[1] Luc. XVIII, 11. — [2] Ibid, 13.

bratio, si modo eam philosophico pertulerimus animo? Quod si et mentientes et vera loquentes nobis prosunt, quamobrem dolemus? quam ob causam urimur? Ni teipsum læseris, o homo, neque amicus, neque inimicus, ne ipse quidem diabolus poterit te lædere. Etenim cum et ii, qui nos contumeliis afficiunt, qui traducunt, qui usque ad ipsius vitæ discrimen insidiantur, utilitatem afferant, et alii martyrii coronam nobis plectant, ut ostendimus; alii rursus, dum peccata nobis exprobrant, nos justos reddant, quemadmodum accidit in Publicano, cur in illos efferimur et excandescimus? Ne dixerimus itaque: « Ille me atrociter irritavit, ille me perpulit ut dicerem inhonesta verba: » nos ubique talium causa sumus. Nam si velimus philosophari, ne dæmon quidem poterit nos ad iram concitare: idque liquet tum ex aliis compluribus, tum ex hac ipsa, quæ nunc in manibus est, historia de Davide, quam operæ-pretium fuerit et hodie in medium afferre, si prius charitatem vestram admonuerimus, ubinam nuper terminaverimus concionem. Ubi igitur eam terminavimus? in excusatione Davidis. Proinde necesse est, ut hodie vobis Saülis verba referamus, quo videamus quid hic ad justissimam illius excusationem responderit. Neque enim e verbis tantum quæ David locutus est, verumetiam e Saülis oratione, Davidis virtutem perspiciemus: nam si Saül aliquid placide mansueteque responderit, hujus causam Davidi imputabimus, qui immutarit hominem, quique erudierit, et ad sobrietatem composuerit illius animum. Quid igitur ait Saül? posteaquam audierat David loquentem, « Ecce lacinia » chlamydis tuæ in manu mea [1], » aliaque cuncta quæ in excusationem attulit: « Vox, inquit, ista tua, fili David? » quanta subito facta est mutatio! qui nunquam sustinuerat illum vel simplici vocare nomine, ipsam etiam appellatio-

[1] 1 Reg. xxiv, 12.

nem habens exosam, nunc adoptat eum in cognationem, appellans eum filium. Quid igitur Davide felicius, qui ex homicida facit patrem, e lupo ovem, qui fornacem iracundiæ multo implevit rore, qui tempestatem vertit in tranquillitatem, quique tumorem omnem ira exæstuantis animi restinxit? Verba quippe Davidis ingressa in animum istius efferati, totam hanc perfecerunt immutationem, quod e Saülis verbis deprehendas licet. Neque enim dixit : « Sermones tui isti, fili David [1] : sed, « Vox tua ista, fili David : » adeo mox ad ipsam vocem incaluit. Et quemadmodum pater, ex longo intervallo audita filii revertentis voce, non ad conspectum modo illius, verumetiam ad ipsam vocem excitatur : sic et Saül, simul ut verba Davidis in animum ingressa sunt, abjecit inimicitiam, jamque Sanctum agnovit, positoque affectu, recepit affectum. Siquidem posita ira, recepit tranquillitatem et commiserationem. Et sicut quandiu nox adest, sæpe ne præsentem quidem amicum agnoscimus, at mox ut exortus est dies, etiam eminus conspectum agnoscimus : itidem et in inimicitia solet usuvenire. Donec inter nos malevolum gerimus animum, vox audita nobis aliter sonat, et ipsam faciem corrupta mente aspicimus : at ubi posuerimus iram, et vox quæ prius erat invisa atque hostilis, placida nobis ac jucundissima videtur et aspectus ipse prius inimicus et injucundus, tunc fit amabilis et jucundus.

VI. Idem accidit in tempestate. Non patitur nubium concursus nobis conspicuam esse cœli pulchritudinem, sed quamvis habeamus oculos perspicacissimos, nequaquam pertingere possumus ad illam supernam jucunditatem. At ubi jam radiorum calor, perruptis ac discussis nubibus, solem ostendit, rursus et cœli decorem ostendit. Idem accidit in nobis ira ferventibus, dum simultas velut densa nubes ante

[1] 1 Reg. XXIV, 17.

oculos et aures stat, facit ut voces aspectusque videantur aliter quam sunt : verum simul atque aliquis philosophatus posuerit odium, nubemque disruperit ægritudinis, tunc demum incorrupta mente et videbit, et audiet omnia : quod et huic evenit Saüli, qui simul atque nubem malevolentiæ disrupit, agnoscens vocem Davidis, ait : « Vox tua ista, fili » David. » Quænam ista? quæ Goliath dejecit; quæ civitatem periculis eripuit; quæ cunctos in servitutis ac mortis periculo constitutos, in securitatem et libertatem restituit; quæ Saülis furorem sedaverat; quæ multa magnaque beneficia in eum contulerat. Siquidem hæc barbarum illum prostravit, eo quod priusquam mitteret lapidem, eum precationis robore fuerat aggressus. Neque enim vulgari more projecit lapidem, sed prius hæc locutus, « Tu venis ad » me in diis tuis, ego autem venio ad te in nomine Domini » Sabaoth, cui exprobrasti hodie [1], » emisit lapidem; hæc vox lapidem veluti manu duxit in Goliath, hæc pavorem incussit barbaro, hæc hostis confidentiam fregit. Et quid miraris, si vox Justi et furorem mitigat, et hostes dejicit, cum impios quoque spiritus expellat? Loquebantur tantum Apostoli, et fugiebant omnes adversariæ potestates. Vox Sanctorum frequenter et elementa vicit, et potestates illorum immutavit. Locutus est tantum Jesus Nave, « Stet » sol et luna [2], » et stetit. Sic et Moses mare ingressus est, et cessit : sic tres illi pueri ignis vim extinxerunt, hymnis illis suis ac voce. Itidem et Saül ad eamdem vocem incaluit, dicens : « Vox tua ista, fili David. » Quid igitur David? « Servus tuus, domine mi rex [3]. » Posthac certamen oritur, et contentio uter alterum majore prosequatur honore. Saül quidem ad cognationem ascivit : David autem dominum eum appellat. Quod autem dicit, tale est : « Unum, inquit, illud quæro, salutem tuam ac virtutis profectum. Filium

[1] 1 Reg. XVII, 45. — [2] Jos. X, 12. — [3] 1 Reg. XXIV, 9.

me appellasti, mihi vero satis est, si me pro famulo habeas, tantum ut iram ponas, tantum ut ne quid de me suspicere mali, neu me putes hostem aut insidiatorem. Implevit illam legem apostolicam, quæ jubet ut nos ipsos vincentes honore invicem præveniamus [1], non secundum plurimorum morem, qui pejus affecti sunt, quam ipsæ pecudes, qui proximum ne affari quidem priores sustinent, existimantes sese contumelia affici, et a dignitate dejici, si quem vel affatu simplici compellent. Quid ista dementia possit esse magis ridiculum? quid hac arrogantia fastuque fœdius? Tunc enim, tunc, inquam, a dignitate dejectus es, o homo; tunc injuria, tunc contumelia affectus es, quoties expectas, ut proximus te prior alloquatur. Quid enim arrogantia deterius? quid fastu et inani gloria magis ridiculum? Nam si prior alloquaris, et Deus ipse collaudabit, quod est omnium maximum, et homines insuper comprobabunt, tuque illius appellationis mercedem totam accipies. Quod si expectaveris, ut prior honoratus, tum denique proximum honores, nihil jam magni feceris. Nam is unde honoris cepit initium, idem relati abs te honoris totam mercedem accepturus est. Proinde ne expectemus, ut alii priores nobis honorem deferant, sed accurramus ad exhibendum proximo honorem, semperque a nobis oriatur salutationis initium : neque putemus hoc officium esse contemnendum et vulgare, si libenter et amanter salutemus. Nam hoc prætermissum multas amicitias disrupit, multas peperit simultates : quemadmodum e diverso idem studiose exhibitum veteres at diuturnas inimicitias dissolvit, et amicitias priores confirmavit. Noli igitur, charissime, his in rebus studium negligere, sed si fieri potest obvios qualescumque fuerint, tum in salutando, tum in cæteris omnibus priores deliniamus. Quod si quis te prævenerit, majorem repende

[1] Rom. XII, 10.

honorem. Nam et hoc admonuit Paulus, ita loquens : « Alii alios vobis ipsis superiores existimate[1]. » Ita fecit David, qui et prior honorem detulit, et honoratus majorem honorem reposuit, dicens : « Servus tuus, domine mi rex. » Vide vero, quantum fecerit lucri David hæc locutus : non jam sustinuit Saül hanc vocem audire sine lacrymis, sed ploravit amare, animi sanitatem ac philosophiam, quam David inseverat, lacrymis declarans.

VII. Quid esse possit hoc Propheta beatius, qui brevi temporis momento sic hostem a furore ad sobrietatem composuit, et animum nactus sanguinis ac cædis sitientem, repente ad lamenta et ejulatus compulit ? Non perinde miror Mosem, quod e saxo prærupto fontes elicuit aquarum, ut admiror Davidem, quod ex oculis lapideis fontes eduxerit lacrymarum. Etenim ille quidem vicit naturam; at hic vicit animi propositum : ille virga percussit lapidem, hic sermone pepulit cor, non ut contristaret, sed ut purum mansuetumque redderet. Quod etiam perfecit majore beneficio regem afficiens quam antea fecerat. Est quidem illud laude summaque admiratione dignum, quod ensem non tinxerit sanguine, nec caput illud hostile resecuerit : sed longe majore corona dignum erat, quod ipsum inimici propositum immutavit, eumque reddidit meliorem, eumque ad suam ipse convertit humanitatem. Hoc beneficium illo præstantius est. Neque enim paria sunt condonare culpam, et ad animi philosophiam adducere. Non sunt paria, liberare ab ira cædem injustam spirante : eximere a cæde, et eximere a furore ad tantum properante nefas. Dum enim satellites suos David cohibuit ne Saülem occiderent, præsenti quidem vitæ profuit : at cum mitibus verbis malitiam ex animo depellit, futuram illi vitam æternaque largitus est bona, quantum quidem erat in ipso. Quoties igitur Davi-

[1] Philip. II, 3.

dem laudas ob ipsius mansuetudinem, magis illum lauda, quod Saülem immutarit. Siquidem multo minus est propriis temperare cupiditatibus, quam alienum vincere furorem, quam cor ira intumescens compescere, eque tanta tempestate tantam facere tranquillitatem, quam oculos homicidium præ se ferentes calidis implere lacrymis. Atque hoc est stuporis ac miraculi plenum. Etenim si Saül fuisset homo moderatus et æquus, non admodum magni erat negotii ad solitam eum revocare virtutem. At efferatum et ad extremam provectum malitiam, jamque ad cædem properantem brevi temporis momento sic afficere, ut omnem illam amaritudinem extinguat, quem non obscuret omnium, qui unquam super philosophiæ doctrina clarum promeruere nomen? Et tu igitur si quando hostis inciderit in manus tuas, ne illud specta, quomodo illum ulciscaris, innumerisque conviliis conspersum emittas, sed quomodo sanes, quomodo ad sobrietatem reducas : neque prius desistas omnia tum facere, tum dicere, donec tua mansuetudine superaris illius truculentiam. Nihil enim humanitate potentius, quod ipsum quidam declaravit, dicens : « Sermo mollis con» fringet ossa [1]. » Atqui quid osse durius? Et tamen si quis æque durus sit, et rigidus, ac præfractus, tamen illum facile vicerit, qui mansuete tractet. Ac rursus : « Responsio sub» missa avertit iras [2]. » Unde liquet ut hostis irritetur aut reconcilietur, magis in tua potestate esse, quam illius. Non enim in iis, qui ira commoti sunt, sed in nobis situm est, ut vel extinguatur illorum ira, vel ad majus irritetur incendium. Et hoc item qui priora dixit, simplici declaravit exemplo : sicut enim, inquit, si insuffles in scintillam ignis, excitas incendium : contra si inspuas, extinguis, et utrumque tibi in manu est, quoniam utrumque, inquit, ex ore tuo proficiscitur : sic et in inimicitia in proximum, si inflatos

[1] Eccl. XXVIII, 18. — [2] Prov. 15, 1.

ac vecordes ingeras sermones, excitas ignem illius, accendis carbones : sin mites ac moderatos admoveas sermones, priusquam exardescat, iram omnem extinxeris. Ne dixeris igitur : « Hæc passus sum, aut audivi, » cum hæc omnia sint in tua potestate. Hoc enim pacto iram veluti scintillam, vel extinguere vel accendere, furoremque vel excitare, vel contra sedare, in te situm est. Cum videris inimicum, vel si in mentem veniat quam multa tum audieris, tum perpessus sis molesta, fac omnium horum obliviscaris. Etiamsi recorderis, tamen fac ea diabolo imputes ; collige vero si quid unquam humaniter vel dixit vel fecit. Si in horum recordatione commoratus fueris, ocius dissolves inimicitiam. Quod si est animus illum incusare, cumque illo expostulare : fac prius abjicias animi motum, iramque extinguas, ac tum cum illo expostula, tum argue, et facile poteris vincere. Siquidem ira commoti nihil sani poterimus unquam vel dicere, vel audire : sed a perturbatione liberi, nec ipsi verbum asperius unquam emittemus, nec aliis acerbe loquentibus, eodem modo audiemus. Neque enim ipsa perinde natura eorum quæ dicuntur, atque animus odio occupatus nos exasperare solet. Frequenter enim fit, ut cum eadem convitia audimus ab amicis jocantibus, facetiisve ludentibus, aut a pueris parvulis, non solum nullam sentiamus molestiam, neque exasperemus, sed rideamus etiam, atque exhilaremur, eo quod illa non audiamus animi affectu corrupto, neque mente ira præoccupata. Itidem in inimicis, si extinxeris iram, si odium ejeceris, nihil verborum, quæ dicuntur, te poterit offendere.

VIII. Quid autem loquor de verbis? Ne facta quidem offenderint, quemadmodum nec Beatum hunc quidquam horum offendit : sed cum videret inimicum adversus ipsius incolumitatem armatum, hujusque gratia nihil intentatum relinquentem, non solum non est exasperatus, verum ma-

gis illius indoluit malis : quo vehementius insidiabatur ille, hoc impensius eum deflevit. Noverat enim, noverat, inquam, certo, non eum, qui patitur injuriam, sed qui facit, lacrymis ac lamentis esse dignum, ut qui lædat seipsum. Ideo longa apud illum excusatione est usus, nec prius destitit, quam et hostem commoveret ad excusationem cum lacrymis ac lamentis. Posteaquam enim ploravit, vocemque amaram emisit, posteaquam clare ejulavit, quid dicat audi. « Justior tu me es, quoniam tu mihi retribuisti » bona, ego vero retribui tibi mala [1]. » Vides ut suam ipsius damnat malitiam, ac Justi virtutem prædicat, nulloque cogente, ipsum purgat ? Idem tu facito, cum hostis offenderit in manus tuas, noli accusare illum, sed ipsum purga, ut illum perpellas ad sui ipsius condemnationem. Nam si nos accusemus, exasperatur : sin nos excusaverimus, ille reveritus nostram humanitatem, mox seipsum condemnabit. Hoc pacto simul et redargutio fit carens suspicione, et ille omnem exuit malitiam. Quod et hic evenit : cum tacet is, qui affectus erat injuria, is qui fecerat multa cum vehementia seipsum accusat. Neque enim simpliciter dixit : « Fecisti mihi bona, » sed « Retribuisti mihi bona : » hoc est, « Pro insidiis, pro cæde, pro malis illis innumeris, magna mihi rependisti beneficia. At ego ne sic quidem factus sum melior, sed post illa tua benefacta perseveravi in malitia : tu vero ne sic quidem es immutatus, sed constanter tuum obstinuisti morem, nos iterum tibi insidiantes beneficiis prosequens. » In hisce singulis verbis, quot coronis dignus apparuit David ? Quanquam enim os Saülis ista sonabat, sapientia tamen et ars Davidis ea in animum illius inseverat. « Renuntiasti, inquit, mihi hodie quæ mihi feceris bona, » cum me Dominus concluserit in manus tuas, nec occide- » ris me [2]. » En rursus de altera ejus virtute perhibuit testi-

[1] 1 Reg. xxiv, 18. — [2] Ibid, 19.

monium, videlicet, quod bene meritus non tacuerit, neque dissimularit, sed accedens narraverit, non quidem ad ostentationem, sed ipsis factis illum docere cupiens se de numero eorum esse, qui regi bene cuperent, ejusque commodis prospicerent, non eorum qui tenderent insidias. Tum enim fas est propria commemorare beneficia, cum insignis hinc speratur utilitas. Nam quoties, nulla data occasione, jactat quis ac prædicat sua in alium beneficia, nihilo melior est exprobrante. Cæterum quoties id facit, ut male affectum et pravam de ipso opinionem habentem flectat in diversum, is et curator est et beneficus : quod sane fecit David, non a Saüle gloriam captans, sed iram in illo radicatam evellere studens. Atque ideo Saül collaudavit eum, quod et bene meritus esset, et merita commemorasset. Dein cum Saül, referre gratiam cupiens, non inveniret ullam parem, ipsum Deum illi pro se constituit debitorem, ita loquens : « Si inveniet aliquis inimicum suum in angustia, et dimittet illum in via bona, et Dominus reddet illi bona, quemadmodum fecisti tu mihi hodie [1]. » Quid enim poterat Saül reponere dignum meritis, etiamsi regnum dedisset cum omnibus oppidis? neque enim oppida modo et regnum, verum et vitam ipsam donarat illi David : hic vero non habebat alteram vitam, quam rependeret : eoque illum relegat ad Deum et ab illo dandis præmiis honorat : et hunc laudans, et universos erudiens, tum majora nobis apud Deum præmia reposita esse, cum pro innumeris beneficiis in hostem collatis diversa recipimus. Post hæc ait : « Ecce agnosco quod regnans regnabis, quodque regnum Israël constituetur in manu tua. Et nunc jura mihi per Dominum, quod non aboliturus sis semen meum post me, nec extingues nomen meum de domo patris mei [2]. » Sed dic, obsecro, unde istud scis? penes te sunt exercitus, penes te sunt pe-

[1] 1 Reg. XXIV, 20. — [2] Ibid. 21, 22.

cuniæ, arma, civitates, equi, milites, breviter universa vis apparatus regii : hic contra desertus ac nudus, nec civitatem, nec domum, nec familiam habens. Unde igitur, quæso, ista loqueris ? Nimirum ex ipsis Davidis moribus. Neque enim nudus et inermis ac desertus me armatum, tantaque circumvallatum potentia superasset, nisi Deum haberet adjutorem. Porro qui Deum habet faventem, omnibus est potentior. Vides ad quantam philosophiam Saül post insidias deductus sit ? vides quî fieri possit, ut inimicus omnem expuat malitiam, immutatusque ad meliora sese recipiat ?

IX. Ne velimus itaque de nostra salute despondere animum. Quandoquidem etiamsi ad ipsa malitiæ barathra fuerimus deducti, fieri potest ut nos ipsos inde revocemus, et omnem deponamus malitiam. Deinceps quid ait ? « Jura » mihi per Deum, quod non abolebis semen meum post » me, nec oblitterabis nomen meum de domo patris mei. » Rex privatum rogat : qui diademate cinctus est, supplicem agit, pro filiis suis obsecrat exulem. Et hoc ipsum arguit virtutem Davidis, quod hostis ausus sit hæc ab hoste petere. Nam quod jusjurandum exigit, non eo facit, quod diffidat Davidis moribus, sed quod reputet quot malis illum affecisset. « Jura mihi te non aboliturum semen meum post » me. » Hostem filiis suis relinquit tutorem, suamque prolem in illius deponit manus, dum his verbis filiorum ac Davidis manus apprehendens, Deum sequestrem inducit. Quid igitur David ? Num vel leviter dissimulatione et ironia ad hæc usus est ? nequaquam : sed protinus annuit, quodque petebatur concessit : ac mortuo Saüle, non modo non occidit illius posteros, sed tum plura præstitit quam erat pollicitus. Siquidem filium ejus, cum esset claudus ac debilis cruribus, in suam ipsius domum induxit, suæque mensæ fecit participem, summo illum honore dignatus,

nec erubuit, nec occultavit, nec arbitratus est regiam mensam claudicatione pueri dehonestari, sed decorari potius ac lautiorem fieri. Quotquot enim cum illo discumbebant, abibant magnam philosophiæ doctrinam consecuti. Cum enim viderent Saülis filium, illius qui tanta mala patrarat adversus Davidem, tanto in honore haberi apud ipsum, etiamsi feris omnibus fuissent immitiores, pudore tamen ac rubore cum omnibus inimicis redibant in gratiam. Quanquam si etiam ipse aliunde illi cibum dari jussisset, certumque victus modum ordinasset, valde magnum erat : sed illum ad suam ipsius mensam recipere, eximiæ est philosophiæ. Scitis profecto non esse facile hostium filios diligere. Quid dixi diligere? non odisse, non persequi, magnum est. Itaque multi, defunctis inimicis, in illorum liberos iram, quam in eos habebant, effuderunt. At non ita generosus ac magnanimus iste, sed et viventem inimicum observavit, et illo defuncto, benevolentiam, quam erga illum gesserat, filiis exhibuit. Quid illius mensa sanctius, quam cingebant filii hostis, hostis, inquam, occidere conati? Quid illo convivio spiritualius, in quo tam multæ abundabant benedictiones? Angeli potius quam hominis convocantis erat. Siquidem inimici filios amplecti et amare, et illius filium, qui toties ipsum tentasset e medio tollere, atque id moliens excessisset e vita, id facit ut in illum chorum referatur. Hoc tu quoque facito, charissime, et viventium, et mortuorum filios fovens : viventium quidem, ut hoc modo parentes illorum tibi concilies : defunctorum vero filios curans, ut a Deo multum tibi pares favorem, plurimisque coronis decoreris, utque innumera ab omnibus vota precesque consequaris, non ab iis tantum qui tuis beneficiis adjuti sunt, verumetiam ab iis qui viderunt. Hoc pro te stabit in illo die, magnique tibi futuri sunt patroni in judicii tempore, hostes tuo beneficio adjuti : multa

peccata expiabis, et reposces mercedem. Etiamsi innumera commiseris peccata, si proferas illam precationem, quæ dicit : « Remittite inimicis vestris, et Pater vester remittet vobis » peccata vestra[1] : » multa cum fiducia commissorum omnium remissionem consequeris : atque hic interim bona cum spe vives, habiturus omnes amanter erga te affectos. Cum enim viderint inimicos et inimicorum filios sic diligere, quî fieri poterit, ut non affectent tibi amici tuique studiosi fieri, et omnia tua causa tum facere tum pati? Porro cum tantum apud Deum tibi pares favorem, cum cunctos habeas omnia bona tibi comprecantes, quam sensurus es molestiam, aut quis te vitam vivat feliciorem? Hæc in hac vita non tantum laudemus, verum etiam hinc egressi servemus, ac obambulantes inimicos perscrutandi gratia, eos nobis reconciliemus, et ex inimicis sinceros reddamus amicos. Quod si etiam excusatione fuerit opus, veniaque ab ipsis petenda fuerit, ne recusemus, etiamsi ipsi fuerimus injuria affecti. Hoc pacto copiosior nobis erit merces, hoc pacto major fiducia, hoc pacto cœlorum regnum haud dubie consequemur, gratia et bonitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo patri simul et sancto Spiritui gloria, imperium, honor, nunc, et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XIV.

In Eliam prophetam.

I. Judæorum olim populus Prophetarum possessione ornabatur, eratque ille prophetica agricultura. Nunc autem

[1] Marc. XI, 25.

per Ecclesiam hac ipsa gloria privatus est. Ecce namque apud nos Prophetarum corpora sunt. Infructuoso enim populo non competebant prophetici agricolæ, cis nempe non competebat Prophetas possidere, qui eum qui, per eos prophetaverat, crucifixerunt, in gratiam scilicet mortuorum, quos apud illos suscitavit; cæcorum, quos apud illos visu donavit; famelicorum, quos apud illos aluit; in gratiam item violentiæ, qua propter eos universorum Dominus Deus usus est in beatum Eliam prophetam, ut solveret sententiam contra illos latam. Ad beatum Eliam me ducit is, qui prius vos instituit. Beatus Elias videns judaïcum populum contra clementem Deum sese efferentem, Deumque illorum contra se pervicaciam perpetuo tolerantem, dum illi ejus patientia ad ignaviam semper uterentur, hujusmodi quidpiam excogitat adversus Dei erga illos benignitatem; sententiam fert in eos. Deinde, cum sciret Deum Justorum zelum revereri, cum vellet Judæos castigare, metuensque Dei benignitatem, quæ modicis lacrymis statim medelam admovet, supplicium contra illos decernit, quod et juramento confirmat, ut juramentum reveritus Deus, illam contra ipsos sententiam non solveret. Benignus, aiebat, erga illos est Deus, et modicis lacrymis placatur ab ipsis, id quod illos ad idololatriam deducit. « Vivit Dominus, inquit, non erunt » per annos istos ros et pluvia [1]. » Deinde, quasi Deus ipsi contra responderet. Quid ergo si illi mihi per pœnitentiam adblandiantur, o Elia? Si illos videam lacrymantes; si de peccatis pœnitentes, annon statim pluviam dabo; « Non, » vivit Dominus, nisi per os meum. Non, vivit Dominus [2]. » Illi, inquit, idolis se addixerunt; ego vero per meam juro deitatem. Ostende mihi juramentum, per te factum, prævalidum esse, ut etiam per hoc ediscant idolorum vanitatem. « Non, vivit Dominus. » Non erit, inquit, per istos annos

[1] 3 Reg. XVII, 1. — [2] Ibid.

ros et pluvia, nisi per verbum oris mei. Neque etiam cum id tibi visum fuerit, tolletur supplicium : tibi enim semper placet clementer agere; sed quando pro ipsis supplicabo, cum me judicante, cum sufficientem ostenderint animi pœnitentiam. » Propheticam sententiam reveritus est Deus, juramentum per se factum in honore habuit. Detinebatur ergo Deus et Prophetæ reverentia, et populi fame afflicti miseratione. Quid ergo facit ? una punit et populum et Prophetam ; ut ipse quoque famis supplicio affectus, quid humanius circa juramento firmatam sententiam cogitaret. Et una punit quidem Prophetam cum populo, sed Prophetæ pœnam lenit, illam clementiæ viam non sine sapientia emensus. Prophetam enim alit per aves, quibus invisa proles : corvus enim prolem odit, et quæ parit non nutrit, Illud ergo subindicans propheta David dicebat : « Et pullis » corvorum invocantibus eum [1]. » Quia enim pulli corvorum, imo quilibet pulli, infirmiores sunt, quam ut cibum sibi parent, sed alii a parentibus enutriuntur, hoc autem subsidio privantur pulli corvorum, qui a parentibus non aluntur et licet parentes non nutriant, manet tamen genus corvorum : Dei benignatem ostendens David, eorum alimenta Deo ascribit. Hiantes enim in aërem pulli corvorum, parentibus nihil alimenti præbentibus, habent quædam animalcula, quæ mittenti providentiæ divinæ ministrant, et sic ab aëre accipientes, aluntur et crescunt. Ideo dicit: « Pullis » corvorum invocantibus eum. »

II. Quia igitur prolis odium Elias susceperat contra Judæos, ut filios inutiles, per patres prolis osores Deus rem cum illo tractat, tantum non clamans ad Eliam, etsi silenter: « Ne tanto prolis odio erga Judæos teneare, quanto corvi erga pullos suos. Sed vide nunc mutatos corvos : vide, o Elia, eorum benignitatem ; qui nulla utuntur erga proprios

[1] Psal. CXLVI, 9.

pullos, tibi sunt hospites officiosi. Absurdum est, o Elia, corvos conciliatores esse inter te et meam benignitatem, te vero non conciliatorem Judæis esse, ut non pœna a me ipsis irrogetur. Corvorum mutationis rationem habe, et esto erga Judæos clementior. Ego enim et sententiæ tuæ rationem habeo, et miseror afflictos.» Ut autem vidit Deus Eliam non cedentem, rursus revocat alimentum per corvos allatum, ut illum ad reconciliationem vi deduceret, utque fame coactus, sententiam contra ipsos latam solveret vel in sui gratiam. Verum ille corvorum ministerio destitutus, id toleravit, et ait: «Famem patiar, dummodo impios castigatos videam: pereat corpus meum cum his fame castigatum.» Deficiente igitur corvorum commeatu, multoque elapso tempore, iterum correptus Elias in alium transfertur locum, et fame pressus, gentilem et famelicam pauperemque viduam supplex adit. Deus autem volens illum esse indulgentiorem, cum tunc Judæis interdictum esset omne cum gentibus commercium, id quod futurum erat prædicit ei: «Surge, inquit, et vade in Sarephtha Sidoniæ, et præ» cipiam ibi mulieri viduæ gentili, ut te alat[1];» ut illo audito, «Gentili,» alimentum exosum haberet, et a Deo pluviam peteret. Ille autem neque ad hanc vocem mitior factus est, sed cucurrit ad gentilis mulieris alimoniam. Et quod majus est, excitat Deus viduam, ut esurienti verba dura loquatur, undique illum ad benignitatem compellens. Quid ergo Gentilis ad ipsum: «Vivit Dominus Deus tuus.» Undenam mulierem subiit dicere: «Vivit Dominus Deus » tuus?» Præoccupaverat Deus per visionem viduæ Prophetam ostendere. Hoc enim est, quod Deus Prophetæ dicebat: «Præcipiam illi mulieri viduæ ut te alat.» Ostenderat Deus mulieri habitum, formam et staturam Prophetæ, futuramque petitionem. Unde postquam astitit Propheta,

[1] 3 Reg. XVII, .

visionis recordata est mulier. Vidit ipsum talem, qualis ipsi visus fuerat. Hinc igitur cognoscens divinam esse revelationem, statim astante et cibum petente Propheta, clamabat : « Vivit Dominus Deus tuus, non est mihi subcinericius panis, sed pugillus farinæ in hydria, et parum olei » in lecytho : et ingressa faciam hanc mihi et filiis meis, et » comedemus, et moriemur [1]. » Statim desperationis potius quam largitionis verba. « Non est mihi subcinericius panis, » sed pugillus farinæ : hanc ingressa faciam mihi et filiis » meis, et comedemus, et moriemur. » Nihil, inquit, nobis relictum est aliud, pugillo farinæ absumpto, quam ut moriamur. Hac voce affici cœpit Elias. « Majore, inquit, quam ego, hæc fame premitur. Ego solus esurio, illa cum filiis. Ne sim hospitæ mortis auctor. » Quid igitur ? Ad hanc vocem, ut dixi, lenitur, cœpit tandem indulgentiam cogitare. « Non deficiet, inquit, lecythus olei, neque hydria farinæ, » donec det Dominus pluviam super terram [2]. » Jam tandem pauculam pluviam dandam subindicat. Antequam fame domaretur, non permittebat Deum in pluvia concedenda clementiam suam ostendere, sed dicebat : « Non erit hisce » annis pluvia aut ros super terram, nisi per verbum oris » mei [3]. » Nunc autem permittit, et jam liberationis initium subindicat ; sed subindicabat tantum, petitionemque tamen nondum adhibebat.

III. Quid ergo fons ille clementiæ ? Tertiam misericordiæ machinam rursus adhibet. Jubet enim animam filii viduæ e corpore migrare. Cum enim Prophetam in honore haberet, benedictionem non abrogavit, neque lecythum deficere jussit ; ita ut Propheta in misericordiæ necessitatem reduceretur. Illud enim dedecori fuisset Prophetæ, si benedictio, quam ipse dederat, secus cessisset : illudque gentilis viduæ fidem læsisset, utpote quæ parum ex ejus

[1] 3 Reg. XVII, 12. — [2] Ibid. 14. — [3] Ibid. 1.

contubernio benedictionis accepisset. Ideo Deus benedictionem non abrogat, sed tertiam machinam Prophetæ admovet: curat enim ut viduæ filius moriatur, atque in sui precandi necessitatem Prophetam deducit. Nam vidua, filio mortuo, Prophetæ circum astabat cum lacrymis. « Utinam, inquit, fame pridem mortua essem, et ante tuam benedictionem mortua essem, ne mortui filii spectatrix essem. » Pudefactus Propheta dicebat : « Hæccine viduæ merces pro hospitalitate, quam erga me exhibuit? Antequam me exciperet, prole gaudebat; me excepto, luctus adest de amisso dilecto filio. » Pudore affectus Elias, et rem secum reputans, sensit id arte universorum Domini factum esse, sensit divinam artem. Et quid ait? « Heu mihi, Domine, » testis viduæ, apud quam ego habito ? » Quid sibi vult illud? A te, inquit, testimonium ad me prodiit circa hanc viduam. Tu, inquit, dixisti : « Præcipiam mulieri viduæ ut te nu» triat, » testificans mulieris piam voluntatem. Ad hanc ex illis me locis transtulisti, et quam testimonio tuo coronasti, hanc nunc filii morte punis. « Heu mihi, Domine, testis » mulieris, apud quam ego habito, tu occidisti filium ejus [1]. » Non est, inquit, id quod accidit mors naturalis, id ex techna tua proficiscitur, me in clementiæ necessitatem arte deducis; ut cum dixero tibi : « Domine, filii viduæ mortui miserere, » tu contra mihi reponas : « Israëlem filium meum miserare. » At clementiam me impellis : artes tuas sentio, Domine, ut cum dixero tibi : « Filium viduæ mortuum suscita, » tu vicissim respondeas : « Israëlem tu fame enecatum miserare. » Gratiam postulas, gratiam vicissim abs te peto : solve famis sententiam, et solvo mortis decretum.

IV. Ut vidit ergo Deus Eliam tandem domitum, et benigniorem effectum, tunc demum ipse cum eo benigniores confert sermones, utpote qui demum supplicii solutionem

[1] 3 Reg. xvii, 20.

non esse contumeliam existimet. «Vade, inquit : » verba sunt legationis Dei, ad servum facta. Ipse Deus per se de clementia apud servum intercedit. «Vade, inquit ; quia factus es benignior, a me verba misericordiæ excipe : quia me novisti misericordiam parturire, audi me demum clarius. Parturio vindictæ solutionem, urgeor ad reconciliationem perficiendam, revereor lacrymas eorum qui puniuntur. Omnes peccatores, o Propheta ! misericordiæ meæ chirographum habent : ne me facias apud illos mendacem videri. Audi ipsas rescripti voces, quas et ipse nosti : « Nolo » mortem peccatoris, sed ut convertatur, et vivat [1]. » Subjecit aures Elias, dictis Dei animum subdidit. « Vade, in» quit, et siste te in conspectum Achab. » Reconciliari eis volo, sed non sine te ; tu gratiam confer iis qui castigantur. Ego clam apud te pro illis intercedo : tu esto reconciliationis auctor manifestus. « Vade, et siste te in conspec» tum Achab, et dabo pluviam super terram [2]. » Tu reconciliationem significa, tu pluviæ subministrationem declara. Ego sententiis tuis subscribam. » Cucurrit ergo volens nolens Elias, et pluviam annuntiavit. Sed rursus eorum impietate conspecta, tristem quamdam vindictæ meditabatur sententiam. Quid ergo Deus ? Videns eum non cedere ad misericordiam eorum qui lapsi fuerant, ipsum segregat a contubernio peccatorum. «Ego, inquit, o Elia ! novi zelum tuum, revereor institutum tuum. Sed peccatores miseror, cum supra modum puniuntur. Tu vero severus es pietatis ultor, hominum vero genus frequenter delinquit. Vos ergo a mutuo contubernio sejungo. Ascende quasi in cœlum, quando peccatores ferre non vales. Ego vero peregrinabor in terra. Si diu cum hominibus maneas, hominum illud genus, quod a te sæpe punitur, penitus atteretur. Quid ergo ? Transmigra quasi in cœlos, o Elia : non potest enim

[1] Ezech. XVIII, 23, et XXXIII, 11. — [2] 3 Reg. XVIII, 1.

ignis cum calamo habitare. Do tibi contubernales impeccabiles, cum Angelorum choris te constituo habitatorem. Transmigra tu in cœlum : ego vero apud peccatores peregrinabor, qui possim ovem errantem humeris ferre, qui peccatoribus omnibus dico : « Venite ad me omnes qui la» boratis, » ego non puniam vos, sed « Requiescere vos cu» rabo[1]. » Ipsi gloria in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XV.

In Eliam, et in viduam, et de eleemosyna.

I. Diebus illis, quibus jejunabamus omnes, cum sæpenumerò sermonem instituere de eleemosyna statuissem, superveniente vespera sum impeditus, quæ nobis cursum orationis interrupit. Hoc vero fiebat, Deo fortasse in nostram utilitatem ita disponente, atque in hunc diem cohortationem de his rebus differente : ne, dum vos in Ecclesia divisi eratis, eleemosynæ mensa vobis apponeretur : non quod hodie magnum aliquid et insigne dicendum habeamus, sed quod magna sit et eximia virtus eleemosynæ. Multam quippe fiduciam apud Deum res ista conciliat, et tanquam regina quædam religionem nostram regens multa cum securitate cœlestes ingredi sedes consuevit, et illæ, quibus cœlorum januæ commissæ sunt, potestates, siquidem intrantem viderint eleemosynam, multo cum honore reliquis etiam virtutibus propter ipsam fores illas aperiunt : sin autem absque eleemosyna venire viderint, fores illis occludunt. Atque hoc ex virginibus illis patet, quæ prop-

[1] Matth. XI, 28.

terea sacro illo thalamo fuerunt exclusæ, quod oleum in lampadibus suis perpetuo non haberent[1]. Ac mihi discrimen considera. Eleemosyna quidem absque virginitate suos alumnos introduxit in cœlum : at virginitas absque eleemosyna minime potuit. Quando igitur tanta rei hujus est virtus, omni studio institutos de ea sermones excipiamus. Enimvero compendiosa fuerit admodum ad hanc rem cohortatio, si vos ad viduam Sareptis Sidonis habitantem abducamus. Nam qui operibus ipsis instruunt, multo digniores fide magistri fiunt, quam qui verbis solis consilium dant : quocirca vidua quoque nobis rei hujus optima erit magistra. Siquidem nos verbis quidem adhortamur : at illa vos operibus docere poterit, cum eisdem præditam moribus sociam habeat sibi copulatam. Duæ quippe sunt hæ viduæ, una in Novo Testamento, quæ duo minuta misit[2], altera in Veteri, quæ Prophetam suscipere meruit, atque ambæ ad eamdem philosophiæ virtutem pervenerunt, eamdemque comitatem exhibuerunt, et suorum recte factorum similitudine testamentorum nobis affinitatem expresserunt. Nam quemadmodum sublimes quidam scopuli, circumdati portubus, quos appellari pharos mos est, in quibus tota nocte inextinctus ignis lucet, errantes in mari splendore luminis ad portus securitatis deducunt : sic istæ tanquam portubus comitate circumdatæ, magnanimitatis suæ lumine profundissima in nocte : non enim potior est conditio vitæ nostræ quam noctis, sicut et Paulus dicit : « Nox præ» cessit, dies autem appropinquavit[3]; » eos igitur, qui profundissima in nocte in avaritiæ mari oberrant, et jamjam submergendi sunt, ad suam invitant securitatem, et humanitatis semper ardentem habentes ignem, inextinctum eleemosynæ lumen conservant.]

II. Sed de illa quidem alio loco; hodierno die apud vos

[1] Matth. xxv, 11, 12. — [2] Luc. xxi, 2. — [3] Rom. xiii, 12.

de ista Veteris Testamenti agemus : omnino enim dum hæc laudabitur, illius quoque præconiorum corona nectetur. Nam quarum paria sunt recte facta, earum quoque laudatrix oratio communis est. Orta est igitur hujus tempore fames gravissima, non quod defessa tellus fruges negaret, sed quod hominum peccata Dei donum averterent. Orta est igitur fames gravissima, et omnium acerbissima ; atque illam famem Helias magnus invexit et tanquam terribilem famulum quemdam vocavit, ut conservos injuria Dominum afficientes castigaret : imo vero Judæorum illam advocavere peccata ; Prophetæ autem illam os intulit, « Vivit enim, inquit, Dominus Deus, si erit pluvia nisi per os meum[1]. » Intolerandum igitur erat malum : neque enim tantum sterilem reddidit terræ uterum terribilis illa vox Prophetæ, sed et ipsa fluminum fluenta cohibuit, omnesque tum exarescebant torrentes. Et quemadmodum cum vehemens et ardens febris corporis naturam invasit, non superficiem tantum arefacit, sed et interiora permeans ipsam ossium naturam exurit : ita quæ tum vigebat siccitas aëris, non solam terræ faciem incendebat, sed ad ipsa ejus viscera penetrans omnem inferiorem humorem exhauriebat. Quid ergo Deus ad Prophetam ? « Surge, inquit, et vade in Sarephtha Sidoniæ : ibi mandabo mulieri viduæ, ut nutriat te[2]. » Quid hoc sibi vult ? « In sua patria nullam comitatem expertus est, et ad alienam regionem illum mittis, atque ad mulierem viduam ? Nam si opulenta esset, si ditissima, si regis uxor ipsius, si multis terræ frugibus repleta haberet promptuaria, nonne voluntatem ejus vehementius quam terram ipsam metus famis sterilem redderet ? » Ne igitur hæc Propheta diceret, aut animo versaret, idcirco prius eum per corvos aluit, ut per ea quæ gerebantur, ista propemodum illi diceret : « Si effeci, ut rationis expers natura hos-

[1] 3 Reg. XVII, 1. — [2] Ibid. 9.

pitio te reciperet, multo magis ratione præditæ, ut hoc faciat, persuadebitur. »

III. Propterca vidua post corvos. Videre erat Prophetam mulierculæ factum obnoxium, animam illam ad cœlos usque sublimem ac divinam, generosum et excelsum Heliam velut erronem quemdam ac mendicum ad viduæ januam venire, atque illud os, quod cœlum clauserat, mendicorum voces effundere; » Da mihi panem, da mihi aquam : « ut tu discas nihil æque benevolum et humanum esse ac viduæ domum, et tabernaculum egestatis plenum, ac divitiarum expers, et malorum quæ ex divitiis oriuntur. Locus enim erat a tumultibus liber, omnisque philosophiæ plenus, et portu quovis tranquillior. Talia maxime requirunt domicilia Sanctorum animæ. Pergebat igitur ad viduam Propheta, quæ Judæos, quibus perosi erant peregrini, exemplo erat suo redargutura : pergebat ad viduam, omnesque docebat, merito Judæos pœnam illam sustinere. Nam cum in aliquos pœnam illaturus est Deus, non quoquo modo supplicium immittit, neque sui judicii contentus est calculo, sed et apud homines excusat se rebus ipsis ac tuetur, perinde quasi communi quodam in judicio suspicionibus vulgi expositus disceptaret. Et quemadmodum qui judicium exercent, cum ad mortis supplicium quempiam sunt abducturi, in sublimi præsidentes tribunali, ac vela contrahi jubentes, totam civitatem circum sese stare curantes, ita velut in publico theatro judicant, et in oculis omnium atque auribus interrogationes adhibent reo, et acta, et commentarios scelerum ab illo perpetratorum legi præcipiunt, et efficiunt ut reus ipse suorum facinorum fiat accusator, ac tum demum sententiam ferunt : ita quoque Deus tanquam in excelso quodam tribunali prædicationis Scripturæ præsidens, universum orbem terrarum præcipiens circumsistere, spectantibus omnibus et audientibus, quæstionem

instituit peccatorum, non commentarios et acta legi præcipiens, neque tabulas in medium adducens, sed ipsa reorum peccata nobis ob oculos contemplanda proponens.

IV. Sane cum infesta fulmina in Sodomitas erat immissurus, et populos urbesque terribilis illius flammæ opera de medio regionis sublaturus, cum novum et insolitum illum imbrem dejiciebat, multo priori terribiliorem, quem primum et solum sol unquam aspexit: antequam ejusmodi pœnam inferret, eorum improbitatem, qui puniendi erant, nobis indicavit, non tabulis, ut dixi, lectis, sed adductis in medium ipsis eorum peccatis. Propterea nimirum Angelos misit, non tantum ut Lot educerent, sed ut illorum iniquitatem ostenderent, quod etiam evenit. Cum enim eos Lot excepisset, hospitis domum obsederunt omnes, et in orbem circumsteterunt. Hujus autem obsidionis copiarum dux erat infandus amor, et iniqui cupiditas coïtus, qui et ætatis et naturæ limites excedebat. Neque enim juvenes solum circumsteterunt, sed etiam seniores: et neque canities rabiem sedavit, neque furorem senectus extinxit, sed videre erat in portu naufragium, iniquam in senectute cupiditatem. At non huc usque tantum progressa est illorum improbitas, sed et cum filias suas traditurum se Lot polliceretur, ne sic quidem recesserunt, sed urgebat dicentes non se prius quam viros accepissent recessuros; seque gravissima illaturos mala minabantur ei, qui ut hospitibus honorem deferret, filias suas se promiserat traditurum. Vides ut omni ex parte Sodomitarum nequitiam demonstrarit, ac deinde pœnam illis intulerit? Ne enim postea cum eos affectos supplicio videris, propter calamitatis magnitudinem animo frangaris, neque cum illis Deum accuses, sed illos cum Deo condemnes, antea demonstrata illorum improbitate omnem erga illos misericordiæ occasionem præripuit, et nos ab omni commiseratione in illos avocavit: quod et nunc erga

Prophetam præstitit. Ne fame confectos intuens Judæos doleres, immanitatem illorum et crudelitatem ostendit, et quam raro comiter peregrinos exciperent. Non enim solum Prophetam non susceperunt, sed et se interfecturos minabantur : id quod ex Dei verbis colligitur. Non enim ait tantum : « Recede, » sed etiam, « Abscondere. » Non sufficit ad salutem fuga, sed et oportet ut te diligenter occultes. Populus quippe judaïcus est, populus sanguinem sitiens Prophetarum, et in Sanctis necandis exercitatus : semper manus suas prophetico sanguine cruentarunt. Et cum illum quidem emittebat ex Judæa, « Vade, et abscondere, » inquit : cum autem ad viduam mittebat : « Ego, inquit, illi » mandabo. » Vides, ut inde quidem fugientem jubeat illud cum multa cautione præstare; huc autem confugientem, magna cum fiducia præcipiat et securitate discedere?

V. Neque solum hoc, sed et aliud per hunc Prophetæ adventum ad viduam providit ac disposuit. Ne enim postea cum Christum nonnulli cernerent post multa et immensa beneficia in Judæam collata, post innumeros mortuos, quos suscitaverat, post cæcos, quibus visum restituerat, post leprosos, quos mundaverat, post dæmones. quos ejecerat, post admirabilem salutaremque doctrinam, ab illis, quos devinxerat beneficiis, esse vexatum, et a gentilibus honore affectum, qui nihil viderant, nec audiverant, mirarentur, dubitarent, et rem esse incredibilem existimarent : prius ac multo ante tempore per servos suos, et quam improbi fuerint Judæi nos docet, et quam comes et humani fuerint gentiles nos instruit. Sic nimirum et Joseph illi, quibus ipse cibaria ministraturus advenerat, etiam necare conati sunt : homo autem barbarus in summum illum honorem evexit. Non aliter Moysem, quem beneficio affecti expulere Judæi, homo barbarus Jothor excepit, et multam in eum comitatem, et humanitatem exhibuit. Sic Davidem Saül post amputatum

Goliath caput ejecit, post mille pericula quæ ab ejus civitatisque cervicibus sæpe depulerat: Anchus autem rex barbarorum excepit, et in magnum honorem evexit. Ita nunc etiam Heliam expulere Judæi, sed vidua suscepit. Quando igitur Christum ab illis repulsum videris exceptum a gentibus, animadversis antea figuris, ne prodentem se rei veritatem mireris. Audisti ergo Christum hodie dicentem, et hoc ipsum subindicantem. Cum enim Judæos indignantes alloqueretur dicebat: « Multæ viduæ erant in diebus Heliæ, et » ad nullam missus est Helias, nisi ad viduam, quæ erat in Sa» rephthis Sidonis [1]. » Sed quæret fortasse quispiam, quam ob causam eum, qui tantum pro Dei gloria zelum præ se tulerat, vexari Deus permiserit et affligi, cum eum ad torrentem nunc mitteret, nunc ad viduam, nunc alium in locum, tanquam exulem quemdam volens locum ex loco mutare. Vexatum enim et afflictum fuisse audi quo pacto Paulus etiam testetur: « Circuierunt in melotis, in pelli» bus caprinis, egentes, angustiati, afflicti [2]. » Cur igitur illum sivit affligi? Nam siquidem ob ea peccata quæ in ipsum admiserant, has a Judæis pœnas exegisset, merito dixisset cum vexatione ista periculum afflictionis fecisse, ut mitior fieret, et nonnihil de crudelitate remitteret: sin autem non quod malorum memor esset, quæ ab illis passus fuerat, sed quod propter eorum adversus Dominum improbitatem et insolentiam contabesceret, hanc illis calamitatem invehebat, qua de causa in consortium et ipse malorum vocatur, nec multis deliciis ac securitate perfruitur? Quia nimirum, si dum alii calamitate premerentur, et fame perirent, ipse deliciis et opipara mensa frueretur, illud fortasse factum quispiam crudelitati tribuisset. Nihil enim mirum fuisset visum hominem, cui affatim cuncta suppeterent, aliorum malis oblectari. Idcirco participem eum esse calamitatis

[1] Luc. IV, 25, 26. [2] Hebr. XI, 37.

permisit Deus, et experiri mala quæ accidebant, ac famem pati, ut discas non famem apud illum, sed zelum fuisse. Neque enim sic in angustias redactus, egestate pressus, vexatus, et afflictus adduci potuisset, ut minas rescenderet, nisi præ nimio zelo beatam illam vocem emisisset. Quocirca jucundius illi fuisset affligi, atque castigatos illos cernere, quam urgenti necessitate liberatos ad priorem reversos impietatem videre.

VI. Tales enim sunt ubique animæ Sanctorum : ut cæteri resipiscant, securitatem suam periculo exponunt. Ne quis diceret eum præ nimia crudelitate famem auxisse, participem eum fieri famis permisit, ut philosophiam Prophetæ cognoscas. Præterea vero cum soleat plerumque miraculorum natura eos, qui miracula patrant, efferre : atque eorum spectatores in eam mentem impellere, ut aliquid in eis humana natura sublimius esse arbitrentur, his etiam duobus remedium adhibuit, et naturæ infirmitatem immutavit. Hæc autem ita se habere, facile fuerit ex Pauli vocibus intelligere. Nam miracula quidem efferre solere, audi quo pacto testetur. « Et ne magnitudo revelationum extol» lat me, datus est mihi stimulus carnis meæ, angelus Sata» næ, ut me colaphizet [1]. » Efficere porro miracula, ut qui ea cernunt, majorem concipiant opinionem de illis, a quibus eduntur, hoc etiam inde constat. Cum enim suarum revelationum fecisset mentionem, addit : « Nam si voluero » gloriari, non ero insipiens, veritatem enim dicam [2]. » Cur non igitur gloriaris? « Parco autem, ne quis in me existi» met, supra id quod videt me, aut aliquid audit ex me [3]. » Ne igitur tale quidpiam Prophetæ accideret ; licet enim Helias esset, homo tamen erat ; immiscuit miraculo naturæ defectum. Propterea qui cœlo imperavit, fami non imperavit : qui terræ partum cohibuit, ventris reprimere necessi-

[1] 2 Cor. XII, 7. — [2] Ibid. 6. — [3] Ibid.

tatem non potuit, sed muliere vidua indiguit, ut divinam gratiam agnoscas, et humanam simul infirmitatem. Non ad hoc tantum factum illud profuit, sed ad aliud quidpiam nihilo minus isto. Quodnam illud tandem? Ut cum te quispiam ad Prophetæ zelum fuerit adhortatus, non animum despondeas, nec desperes, quod hominem esse alterius naturæ arbitreris, ideoque tantam apud Deum fiduciam habuisse. Quod quidem innuit quispiam cum dixit: « Helias » homo erat similis nobis passibilis[1]: » quasi diceret: « Ne impossibile arbitreris esse ad idem cum illo pilosophiæ fastigium pervenire: nam et ejusdem ille particeps fuit naturæ. Verumtamen admirabile ac divinum illud ejus propositum multo cæteris eum sublimiorem ostendit.

VII. Sed jam tempus est, ut ad viduam redeamus. « Ve» nit, inquit, in Sarephtha Sidonis, et invenit mulierem vi» duam colligentem ligna[2]. » Digna domestica paupertate hactenus sunt vestibula. Quid igitur? num retro conversus est, cum talia vidisset hospitalitatis exordia? nequaquam; quippe qui sententiam divinam audierat: sed clamavit post eam, et dixit: « Sume vero mihi aquam, et ivit ut sumeret[3]. » Vere generosa et sapiens mulier, ac nisi paulo videatur audacius hoc dictum, ipsa etiam Prophetæ magnanimitate digna: imo nullo pacto debet audax illud dictum videri: nisi enim digna fuisset, nequaquam habita digna fuisset, quæ Sanctum illum exciperet, quemadmodum et ad Discipulos dixit Christus: « In quamcumque civitatem aut castellum intra» veritis, interrogate quis in ea dignus sit, et ibi manete[4]: » ita Deus hic quoque quoniam præ omnibus dignam noverat hanc mulierem, quæ Prophetam susciperet, propterea, cæteris omnibus omissis, illuc eum misit. At enim ex rebus ipsis nobilitatem ejus videamus. « Sume mihi, inquit, aquam in vase. » Magna sane mulieris humanitas. Quod enim

[1] Jac. v, 17. — [2] 3 Reg. xvii, 9. — [3] Ibid. — [4] Matth. x, 11.

responderit, quod in colloquium ejus venerit, quod illum corripiens totam civitatem ad puniendum sacrum illud caput non vocaverit, nonne stupore et admiratione dignum videtur? siquidem merito famis adactam necessitate muliérculam eo usque fuisse iracundia commotam, ex hoc judaïco exemplo cognosce. Discipulus Heliæ Elisæus, duplex Helias: duplicem enim magistrum in discipulo licebat intueri; famem postea prophetavit, non ipse immisit sicut Helias, sed venturam prædixit. Quid ergo rex, qui temporibus illis regnabat? Indutus est sacco, inquit: siquidem humiliavit eum calamitas: sic tamen humiliatus cum lamentantem mulierem audiisset propter ea, quæ famis causa acciderant, tanta tum exarsit iracundia, ut confestim exclamarit ac dixerit: « Hæc faciat mihi Deus et hæc adjiciat, si stabit caput Eli-» sæi filii Saphat super ipsum hodie [1]. » Vidisti-ne regis iracundiam? Vide mulieris sapientiam; hæc enim, invento eo qui non famem prædixerat, sed invexerat, cum prope civitatem esset, non indignata est, non excanduit, non cæteros ad supplicium sumendum vocavit, sed modestissime paruit.

VIII. Scitis autem quo pacto, si quando negotio quopiam simus occupati, ne familiares quidem sæpenumero lubenter aspiciamus, sed et adversus eos indignemur: cum vero tanta etiam afflictio ingruerit, vel ipsum etiam lumen molestiam nobis videtur exhibere: id quod rursus ex judaïco patet exemplo. Sane quidem cum venisset Moyses, et innumera Judæis annuntiasset bona, liberationem a tyrannide, et in antiquam patriam reditum: « Videntes eum, inquit, » non audierunt eum præ pusillanimitate, et operibus du-» ris [2]. » Illi tam faustum nuntium ferentem cum vidissent, aversati sunt; hæc venientem Prophetam cum vidisset, non ut famem depelleret, sed ut illam gravaret, nihil ei tale ac-

[1] 4 Reg. VI, 31. — [2] Exod. VI, 9.

cidit. Et illi quidem adeo difficiles ac morosi erant propter operum laborem: hæc autem non labore, sed fame vehementer afflicta; magnum quippe est inter laborem famemque descrimen; non modo virum non aversata est, sed etiam totam suam paupertatem exhausit, ut eum susciperet, qui famem illis induxerat. «Et ivit ut sumeret aquam, »inquit, et clamavit Propheta, et dixit: Sume mihi jam »etiam panem, et comedam [1]. » Quid igitur mulier? ne hoc quidem ægre fert; sed quid ait? «Vivit Dominus Deus tuus, »si est mihi panis subcinericius, nisi quantum pugillus fa»rinæ [2]. » Quam ob causam jurat? panem petiit Propheta, cæterum illa panem non habebat. Timuit ergo, ne forte dum illa coqueret, torreret, præpararet, deinde tardaret, moræ impatiens Propheta discederet, et præda hospitalitatis aufugeret. Propterea juramento illum præoccupavit dicens non sibi farinam deesse, verum subcinericium panem sibi non esse, farinam esse. Neque juramento solum fidem facit, sed et ipsa rerum, quæ fiunt, demonstratione. «Ecce »enim, inquit, colligo duo ligna, et ingrediar, et faciam illa »filiis meis, et comedemus, et moriemur [3]. » Audiant qui magnificas ædes construunt, et sumptuosa prædia mercantur, ac famulorum greges per forum traducunt: vel potius et locupletes et pauperes audiant omnes: nulli enim post viduam istam excusatio relinquetur. Tam multis illa impedimentis intricata erat, sed illa tamen interrupit et transcendit. Audi vero. Alienigena erat: unum est hoc impedimentum: Sidonia, secundum impedimentum. Non enim par est conditio, si alienigena sis quovis pacto, et si ex Sidone oriundus improbissima civitate: tanquam enim summæ improbitatis exemplum in Evangeliis illam urbem in medium Christus adduxit. Erat igitur et alienigena, et Sidonia, et mulier, sexus infirmus, et omni ex parte subsidio

[1] 3 Reg. XVII, 11. — [2] Ibid. 12. — [3] Ibid. 13.

indigens. Accedebat viduitas quartum impedimentum : quintum illis omnibus majus, alendorum cura liberorum. Audiant viduæ, ac liberorum nutrices, non fuisse idoneam et legitimam illam excusationem, quominus impertiret eleemosynam, vel hospites exciperet : et pugillus farinæ reliquus erat tantum, ac post illum mors expectabatur. Nam tu quidem licet omnes pecunias profuderis, licet facultatibus teipsum spoliaveris, potes ad aliorum fores pergere, atque inde solatium obtinere : tum vero neque mendicare licebat, ita portus omnes fames obstruxerat. Nihil tamen horum prohibuit. Dicam et septimum impedimentum, ipsum nimirum, quem mulier hospitio fuit exceptura. Nam neque familiaris, neque notus erat, sed peregrinus et alienus, et ipso religionis ab illa septo separatus. Neque vero tantum peregrinus, et exterus, sed ille ipse erat, qui famem induxerat.

IX. Nihil tamen horum fœminam avertit, sed ori cibum porrigebat, quod omnes illi cibos absumpserat, et famis auctorem famis reliquiis nutriebat. « Propter te, inquit, facultates omnes meæ ad hunc pugillum redactæ sunt : sed nec isti pugillo tua causa parcam, verum et me et liberos meos objiciam morti, ut tu, inquit, hujus auctor necessitatis ne minimum quidem necessitatis sensum capias. » Cui potuit unquam majus hospitalitatis studium in mentem venire? nullum plane licebit reperire. Vidit peregrinum, et naturæ confestim oblita est, dolores partus ignoravit, et oculis ad filiorum turbam conversis, animo fracta non est. Ac me quidem scio frequenter audisse multos qui dicerent : « Ille cum pauperem conspexisset, tunicam, qua sola erat indutus, exuens nudum vestivit ; ipse vero, cum mutuam ab altero vestem sumpsisset, deinde discessit : » et hoc magnum quid et mirabile visum est. Siquidem vere magnum est : istud vero viduæ factum hujus multo

illo majus. Nam ille quidem cum se nudasset, ac nudum operuisset, potuit ab altero vestem accipere : hæc vero, cum farinæ pugillum prodegisset, alterum pugillum accipere minime potuit; neque nuditatis tantum illi periculum subeundum erat, sed postea mors ipsius ac liberorum erat expectanda. Cum igitur neque paupertate, neque alendorum cura filiorum, neque gravi fame, neque tanta egestate, neque mortis expectatione fuerit impedita, quæ nobis reliqua erit excusatio locupletibus, quæ pauperibus? « Vivit Dominus Deus tuus, si est mihi panis subcinericius, nisi quantum pugillus farinæ in hydria, et parum olei in lecytho : et ecce colligo duo ligna, et ingrediar, et faciam illa filiis meis, et comedemus, et moriemur. » Hanc unusquisque miserandam, vel potius unusquisque beatam illam vocem ac cœlo dignam domus suæ parietibus inscribat, in cubiculo, in quo dormimus, in conclavi in quo prandemus. Hanc in ædibus, hanc in foro, hanc in amicorum cœtibus, hanc dum ad judicum tribunal pergit, hanc dum ingreditur, hanc dum egreditur, vocem quisque meditetur : et constanter affirmo, quantumvis saxeus fuerit quis, et ferreus, et adamas, minime unquam adductum iri ut accedentem pauperem vacuis manibus a se dimittat, si vocem hanc inscripserit, si viduam ante oculos positam habuerit. Sed dicet fortasse quispiam : « Adducito mihi Prophetam, et eadem cum benevolentia illum suscipiam. « Hoc mihi promitte, tum ego tibi Prophetam adducam. Quid dico Prophetam? ipsum tibi Prophetæ Dominum adducam, communem Deum ac Dominum nostrum Christum. Ipse enim dicit : « Esurientem me vidistis, et aluistis [1]. » Quod si qui forte voci fidem derogant, et humanitatem non curant, cum supplicio pœnisque castigati hoc discent. Tanquam enim Christum ipsum non curassent, sic ad in-

[1] Matth. xxv, 35.

tolerandum supplicium abducentur. Sic igitur et pauperes aluerint, quasi Christum ipsum curarint, in regnum cœlorum introducuntur.

X. Fortasse plura dicta sunt, quam oportuit : utinam autem dies omnes in sermones de eleemosyna liceret impendere. Quod si vobis hæc sufficere videntur, age summatim omnia illa repetamus. Dixi qua de causa Propheta ad viduam mitteretur, ne paupertatem despicias, ne divitias tanti facias, ne locupletem beatum arbitreris, ne infelicem ac miseratione dignum eum qui egestate premitur; ut judaïcam nequitiam cognoscas. Hic enim Dei mos est, cum supplicium est illaturus, ut rebus ipsis se purget : ne cum postea communem omnium Salvatorem rejectum ab illis videris, et a gentibus susceptum, mireris et dubites, cum multo ante ipsorum improbitatem cognoveris, eosque bene de se meritos vexare consuevisse : ne crudelitatis esse arbitreris orationem Prophetæ, atque productionem pœnæ, sed zeli divini ac sollicitudinis : ut discas in maximis recte factis etiam castigatione naturam nostram indigere : ne cum ad eumdem cum Propheta zelum te adhortamur, fieri non posse putes ut illum imiteris. Dixi de vidua, quo pacto in tantas angustias redacta, fame cogente, ne verbum quidem asperum adversus Prophetam emisit, tametsi rerum statui consentaneum erat, atque hoc ex superbia Judæorum ostendi : nihil tamen horum illi accidit, sed cum multa illum comitate atque humanitate suscepit, totamque suam egestatem in ejus honorem impendit, cum Sidonia esset et alienigena, neque Prophetas de eleemosyna philosophantes audisset, neque Christum dicentem : « Esurientem me vidistis, et aluistis. » Quanam igitur venia digni censebimur, si tot auditis cohortationibus, si post tantorum promissa præmiorum, si proposito regno cœlorum, non ad eumdem cum vidua comitatis et hu

manitatis gradum perveniamus? Nam illa quidem Sidonia fuit et alienigena, et mulier vidua, et multorum illi erat cura liberorum, periculosam famem videbat, et mortem imminentem, et hominem ignotum erat exceptura, quique famem invexerat, et ne sic qui pugillo pepercit : at nos qui et prophetiæ participes fuimus, et divinis exculti dogmatibus, qui de rebus futuris possumus philosophari, neque famem videmus instantem, et qui multo plura, quam mulier possidemus, quamnam poterimus excusationem obtendere, qui facultatibus parcimus, et nostræ salutis prodigi sumus? Ut igitur gravia illa tormenta vitemus, omnem misericordiam in egenos exhibeamus, ut et nos assequi bona futura mereamur gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo gloria Patri, una cum Spiritu sancto in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XVI.

De pœnitentia et de mœstitia regis Achab, et de Jona propheta.

I. Vidistis [1], superiori dominica, pugnam et victoriam? pugnam quidem diaboli, victoriam autem Christi? Vidistis ut pœnitentia laudaretur, et diabolus plagam non ferret, sed trepidaret et horreret? Quid times, o diabole, dum pœnitentia laudatur? quid gemis? quid horres? « Merito sane, inquit, gemo et affligor : magna mihi vasa rapuit pœnitentia ista. » Quænam illa tandem? Meretricem, publicanum, latronem, blasphemum. Enimvero multa vasa

[1] Vide D. Guillon, tom. XVII, pag. 383-384.

ejus sine dubio rapuit pœnitentia, et ipsam ejus arcem evertit, ac letali vulnere est a pœnitentia confossus : quod ex iis intelliges, dilectissime, quæ nuper experimento comperta sunt. Cur igitur ejusmodi congressu non fruimur, nec singulis diebus ad Ecclesiam ventitamus, ut pœnitentiam complectamur? Sive enim peccator sis, ingredere in Ecclesiam, ut peccata tua dicas : sive justus sis, ingredere, ne a justitia excidas. Portus enim est utrique Ecclesia. Peccator es? ne despondeas animum, sed ingredere, ac pœnitentiam obtende. Peccasti? dic Deo : « Peccavi. » Quis hic labor est? quis circuitus? quæ fatigatio? quæ angustiæ, verbum hoc proferre : « Peccavi? » Num enim tu, nisi te ipsum dixeris peccatorem, a diabolo non accusaberis? præoccupa, et eripe illi suam dignitatem, ejus enim dignitas est accusare. Cur igitur illum non prævenis, et peccatum dicis, et crimen purgas, cum probe scias talem accusatorem tibi, qui tacere nequeat, imminere? Peccasti? in Ecclesiam ingredere, dic Deo : « Peccavi. » Nihil aliud abs te nisi solum istud exigo. Ait enim Scriptura sacra : « Dic tu pri» mus iniquitates tuas, ut justificeris [1] : » dic peccatum, ut solvas peccatum. Non in hoc labor est, non circuitus verborum, neque pecuniarum expensæ, neque aliud quidquam ejusmodi; dic verbum, bonæ fidei esto circa peccatum, et dic : « Peccavi. » Unde vero fit hoc, dicet aliquis, ut si primus peccatum dixero, peccatum deleam? habeo in Scriptura hominem, qui peccatum dixit, et delevit : et qui non dixit, et damnatus est. Caïn occidit fratrem suum Abel invidia correptus, sic ut cædes invidiam sequeretur : siquidem eum seductum in campum interfecit. Quid autem ait illi Deus? « Ubi est Abel frater tuus [2]? » Qui novit omnia, non quod ignoret, interrogat, sed ut homicidam alliciat ad pœnitentiam. Satis enim indicavit se interrogan-

[1] Isaï. XLIII, 26. — [2] Gen. IV, 9.

tem non ignorare : « Ubi est Abel frater tuus? » At ille dixit : « Nescio, numquid custos fratris mei sum ego [1]. » Esto, non es custos, cur etiam interemptor es? Non custodiebas? cur etiam interfecisti? Tamen ista confiteris? reus es quoque atque obnoxius custodiæ. Quid igitur ad illum Deus? « Vox sanguinis fratris tui Abel clamat ad me » de terra [2]. » Arguit illum statim, et pœnam intulit non tam ob cædem, quam ob impudentiam. Non enim ita Deus odit eum qui peccat, ut eum qui impudenter se gerit. Certe Caïn ad pœnitentiam accedentem non admittit, quia peccatum primus non dixit. Quid enim ait? « Majus est » peccatum meum, quam ut remittatur mihi [3] : » quasi diceret : « Multum peccavi, non sum dignus ut vivam. » Quid ergo ad illum Deus? « Gemens ac tremens eris super ter» ram [4], » et gravem illi molestamque pœnam imposuit. « Non interficio te, inquit, ne veritas oblivioni tradatur, sed efficio ut sis lex, quæ ab omnibus legatur, ut calamitas philosophiam tibi pariat. » Et circuibat Caïn lex animata, columna motoria, quæ tacebat, et tamen vocem tuba clariorem emittebat. Nemo, inquit, talia faciat, ne talia patiatur. Propter impudentiam supplicio est affectus, et cum non dixisset peccatum, sed convictus esset, ob illud commissum damnatus est. Si enim sua sponte confessus esset, peccatum a se primo detectum delevisset.

II. Ut autem hæc ita se habere intelligas, cognosce quo pacto alius quispiam cum dixisset primus, peccatum deleverit. Veniamus ad Davidem prophetam et regem : sed lubentius eum ex nomine prophetiæ appello. Siquidem regnum ejus in Palæstinam, prophetia vero in fines orbis terrarum extendebatur : et regnum quidem modico tempore terminatum est, prophetia vero immortalia verba pronuntiat. Satius esset solem extingui, quam verba Davidis

[1] Gen. IV, 9. — [2] Ibid. 10. — [3] Ibid. 13. — [4] Ibid.

oblivioni tradi. Hic in adulterium et homicidium lapsus est. Vidit enim, inquit Scriptura, mulierem pulchram se lavantem [1], et adamavit eam, deinde quod apud se statuerat, peregit. Et erat in adulterio Propheta, in medio luto margarita. Verumtamen se peccasse nondum noverat, adeo perturbatione animi sopitus erat. Cum enim ebrius est auriga, incomposite fertur currus : porro quod auriga et currus, hoc anima sunt et corpus. Si forte obtenebrata sit anima, tum et corpus in luto volutatur. Quandiu namque stat auriga, currus quoque recte dirigitur : cum vero destituitur viribus ille, neque potest habenas tenere, tum vero etiam currus malo esse in statu cernitur. Ita quoque fit in homine : quandiu sobria est et vigilat anima, corpus ipsum etiam purum permanet : ubi vero obtenebrata fuerit anima, corpus etiam ipsum in luto ac voluptatibus volutatur. Quid igitur David? commisit adulterium : sed nesciebat, neque ab ullo arguebatur, idque cum senex admodum esset : ut intelligas, si forte sis negligens, neque tibi canitiem prodesse, neque rursus, si studiosus sis ac diligens, juventutem posse te lædere. Neque enim ab ætate mores, sed ab animi sententia recte facta promanant : nam et Daniel duodecim annorum erat, et judicabat : seniores autem inveterati in diebus, adulterii fabulam confinxerunt, et nec illis canities profuit, nec juventus isti nocuit [2]. Et ut intelligas non ex ætate, sed ex animi proposito de actionibus temperantiæ judicium ferri, David cum in ipsa cana senectute versaretur, tunc in adulterium lapsus est, cædem commisit, et sic affectus erat, ut se peccasse ipse nesciret. Siquidem auriga mens ejus erat incontinentiæ ebrietate correpta. Itaque mittit ad eum Nathan prophetam Deus : Propheta venit ad Prophetam. Sic enim cum medicis agitur : si quando fuerit æger medicus, tum altero

[1] 1 Reg. XII, 2. — [2] Dan. XIII, 45.

indiget ille medico. Idem hic quoque accidit : commiserat peccatum Propheta, et Propheta erat, qui remedium afferebat. Venit igitur ad illum Nathan, neque statim ab ipso limine illum arguit, aut dicit : « Sceleste ac detestande, adulter et homicida, tot honoribus a Deo cumulatus es, et tu ipsius mandata violasti ? » Nihil tale dixit Nathan, ne impudentiorem illum redderet. Cum enim peccata divulgantur, tum ad majorem impudentiam is, qui peccaverat, provocatur. Venit igitur ad illum, et confictam litis fabulam texit, aitque ; « Litem habeo apud te, o rex. Dives » erat quidam, et pauper quidam erat. Habebat autem di- » ves armenta et greges multos : pauper vero unam habebat » ovem, quæ de calice ipsius bibebat, et de mensa ejus ede- » bat, et in sinu ejus dormiebat [1]. » Hoc loco viri erga uxorem amorem significat. « Cum autem peregrinus quis- » piam venisset, suis parcens dives acceptam pauperis ovem » jugulavit. » Vides ut hoc loco fabulam texat, et spongia obtectum ferrum gestet ? Quid ergo rex ? Existimans se adversus alterum sententiam ferre, quam celerrime sententiam adjunxit. Sic enim facere solent homines : adversus alios libenter et severe sententias ferunt et pronuntiant. Et quid ait David ? « Vivit Dominus, dignus morte » est talis, atque ovem in quadruplum reddet [2]. » Quid igitur Nathan ? Non interjecto multarum horarum spatio plagam emolliit, sed statim exeruit, et repentinam sectionem admovit, ne doloris sensum eximeret. « Tu es, o » rex. » Quid ergo rex ait ? « Peccavi Domino [3], » inquit. Non dixit : « Quis enim es tu, qui me reprehendis ? quis te misit, ut tam libere loquereris ? qua vero audacia impulsus hoc fecisti ? » Nihil tale dixit, sed peccatum agnovit, et quid ait ? « Peccavi Domino. » Quid igitur ad eum Nathan ? « Etiam Dominus dimisit peccatum tuum [4]. » Teipsum

[1] 2 Reg. XII, 1-4. — [2] Ibid. 5. — [3] Ibid. 13. — [4] Ibid.

condemnasti, tibi ego pœnam condono : bona fide peccatum confessus es, peccatum delevisti. Tibi ipsi multam accersivisti ; ego sententiam meam rescidi. » Vides, ut impletum fuerit quod scriptum est, « Dic tu primus ini» quitates tuas, ut justificeris [1] ? » Quis labor peccatum dicere ?

III. Habes autem et alteram pœnitentiæ viam : quam tandem illam ? Peccatum flere. Peccasti ? fleto, et peccatum solvis. Quisnam hic labor ? nihil a te amplius requiro, quam ut fleas peccatum. Non dico tibi, ut emetiaris maria, ut in portus te recipias, neque ut iter conficias, neque ut longissimam peregrinationem suscipias, neque ut pecunias numeres, aut sævis fluctibus te committas ; sed quid ? propter admissum peccatum, plora. Unde vero hoc fit, inquit, ut si plorem, peccatum solvam ? Hujus rei demonstrationem habes etiam ex Scriptura. Fuit rex quidam Achab : is vero justus fuisse perhibetur [2]. Cæterum propter Jezabel uxorem suam injuste regnabat. Hic Nabuthe cujusdam Jezraëlitæ vineam concupivit, et misit ad eum dicens : « Da mihi vineam tuam, quam concupivi, et vel pecuniam a me accipe, vel cum altero commuta loco. » At ille dixit : « Absit, » ut hæreditatem patrum meorum vendam tibi [3] : » Achab autem cupiebat quidem vineam, sed illi vim facere nolebat, sic ut in morbum idcirco incideret. Ingressa autem ad illum Jezabel muliercula impudens, desperata, immunda, detestanda, inquit : « Quid contristaris, et non comedis ? surge, et manduca : ego efficiam, ut possideas vineam Nabuthe Jezraëlitæ. » Et accipiens scripsit epistolam ex persona regis ad seniores dicens : « Prædicate jejunium, et statuite viros mendaces adversus Nabuthe, quia benedixit Deum et regem, hoc est blasphemavit. » O jejunium summa iniquitate plenum ! Prædicarunt jejunium, ut cædem patrarent.

[1] Isaï. XLIII, 26. — [2] 3 Reg. XXI, 1. — [3] Ibid. 3.

Quid ergo accidit? Lapidatus est Nabuthe, ac mortuus est. Hoc ubi didicit Jezabel, dicit Achab : « Surge, possideamus vineam, quia mortuus est Nabuthe : » at ille tum temporis contristatus, ingressus est tamen, et vineam possedit. Mittit ad eum Heliam prophetam Deus. « Vade, inquit, dic Achab : » Quoniam occidisti, et possedisti, sic effundetur sanguis » tuus, et canes sanguinem tuum lingent, et meretrices lava- » bunt in sanguine tuo. » Ira divinitus immissa, absoluta sententia, supplicium est adimpletum. Ac vide quo illum mittat. In vineam. Ubi iniquitas, ibi quoque supplicium. Et quid ait? Cum intuitus est ipsum Achab dixit : « Inve- » nisti me inimicus meus[1]? » Quasi diceret : « Reum me deprehendisti, quia peccavi : nunc tibi data est occasio mihi insultandi. « Invenisti me inimicus meus? » Quia semper Helias reprehendebat Achab, sciens Achab se peccasse Tu quidem semper, inquit, me reprehendebas : nunc autem opportune mihi insultas. » Sciebat enim se peccasse. Ex adverso recitat illi sententiam. « Hæc dicit Dominus : Quo- » niam occidisti, et possedisti, et sanguinem viri justi effu- » disti, sic effundetur sanguis tuus, et canes lingent eum, » et meretrices lavabunt in sanguine tuo[1]. » Hæc cum audiisset Achab, contristatus est, et propter peccatum suum plorabat. Agnovit iniquitatem, et latam in eum sententiam revocavit Deus. Sed prius Heliæ se excusavit Deus, ne forte mendax videretur, eique accideret, quod Jonæ accidit. Tale quid enim passus est et Jonas. Dixit illi Deus : « Vade, præ- » dica in Ninive civitate[2], in qua habitant centum et viginti » millia hominum absque mulieribus et parvulis[3] : « Adhuc » tres dies, et Ninive subvertetur[4]. » Nolebat abire Jonas, utpote cui nota esset Dei misericordia : sed quid facit? in fugam convertitur. Ait enim : « Ego prædicaturus abibo, tu cum misericors sis, sententiam mutabis : at ego, tanquam

[1] 3 Reg. xxi, 20. — [2] Ibid. 19. — [3] Jon. i, 2. — [4] Id. iii, 4.

falsus Propheta trucidabor. » Verumtamen exceptum illum mare non abscondit, sed terræ illum reddidit, et salvum illum Ninive incolumemque servavit et tanquam optima conserva suum conservum custodivit. « Descendit enim, » inquit, Jonas, ut fugeret, et invenit navem euntem in » Tharsis, et dedit naulum ejus, et ascendit in eam [1]. » Quo fugis, o Jona? Num aliam in terram proficisceris? atqui « Domini est terra et plenitudo ejus [2]. » Num in mare? Nescis quod « Ipsius est mare, et ipse fecit illud [3]? » Num in cœlum? Non audisti Davidem dicentem : « Videbo cœlos » tuos opera digitorum tuorum [4]? » Verumtamen ille timore correptus fugere se putabat : Deum namque vere fugere nemo potest. Ubi tamen eum mare restituit, et venit Niniven, prædicavit dicens : « Adhuc tres dies, et Ninive sub- » vertetur. » Ut autem intelligas hoc illum animo volventem sese in fugam convertisse, Deum nimirum, cum sit misericors, pœnitentiam acturum super malitia, quam de illis erat locutus, futurumque ipsum falsum Prophetam, ipse per se indicat. Postquam enim in Ninive prædicavit, extra civitatem egressus est, et quid accideret observabat. Cum autem præteriisse tres dies vidit, neque quidquam eorum, quæ comminatus fuerat, uspiam evenire, tum priorem suam cogitationem in mentem revocat, et ait : « Nonne isti sunt » sermones mei, quos dicebam : Quoniam Deus misericors » est, et longanimis, et agens pœnitentiam super malitiis » hominum [5]? » Ne igitur tale quid accideret Heliæ, quale Jonæ, causam exponit Deus, propter quam Achab condonavit. Et quid ait Heliæ Deus? « Vidisti quemadmodum » incesserit plorans et tristis Achab coram me? Non faciam » secundum malitiam ejus [6]. » Papæ! Dominus servi fit advocatus, et apud hominem Deus homini patrocinatur. Noli

[1] Jon. I, 3. — [2] Psal. XXIII, 1. — [3] Id. XCIV, 5. — [4] Id. VIII, 4. — [5] Jon. IV, 2. — [6] 3 Reg. XXI, 29.

existimare, inquit, sine causa me illi pepercisse : mutavit mores, et iram meam mutavi, atque mitigavi. Ne vero falsus Propheta censearis, siquidem vera pronuntiasti; nisi mores mutasset, ea passurus erat, quæ sententia minabatur. Verum iste mores mutavit, et iram meam ego mitigavi. Et ait Deus ad Heliam : « Vidisti quemadmodum incesserit Achab plorans et tristis? Non faciam secundum iram meam.» Vides ploratu peccata deleri?

IV. Habes et tertiam pœnitentiæ viam : porro multas pœnitentiæ vias dixi, ut diversitate viarum facilem tibi salutem reddam. Quænam est tandem hæc tertia via? Humilitas : humilis esto, et peccatorum vincula solvisti. Hujus quoque demonstrationem exhibet Scriptura, et lectio narrationis de Publicano et Pharisæo [1]. « Ascendebant, inquit, » in templum Pharisæus et Publicanus, ut orarent, et cœpit » Pharisæus suas enumerare virtutes : Non sum ego, inquit, » peccator sicut mundus totus, neque sicut iste Publicanus. » Misera et infelix anima totum orbem terrarum condemnasti, cur etiam proximum tuum afflixisti? Non sufficiebat tibi totus orbis, nisi Publicanum quoque damnares? Omnes hac ratione vituperasti, et ne uni quidem viro pepercisti. « Non » sum ego sicut mundus totus, neque sicut iste Publicanus. » Jejuno bis in hebdomada; decimas eorum, quæ possideo, » do pauperibus.» Arrogantiæ verba prolocutus est. Homo infelix, esto, terrarum orbem condemnasti, cur etiam proximum tuum Publicanum reprehendisti? Non exaturatus es accusatione totius orbis, nisi et comitem tuum damnares? Quid igitur Publicanus? Hæc cum audiisset ille, non dixit : « Tu vero quisnam es, qui mihi hæc objicis? unde tibi vita mea innotuit? non conversatus es mecum; non habitasti mecum; non mecum ætatem transegisti. Cur adeo superbis? quis bona opera tua suo testimonio commendat? cur

[1] Luc. XVIII, 10.

teipsum laudas? cur tibi ipsi blandiris? Sed nihil horum dixit Publicanus; verum, capite in terram inclinato, adoravit, et dixit: « Deus propitius esto mihi peccatori [1], » et cum humilitatem præ se tulisset, justus est factus: Pharisæus autem, amissa justitia, ex templo descendit, et Publicanus justitiam adeptus descendit, et verba facta vicerunt. Nam ille quidem operibus justitiam amisit: hic vero humilitatis sermone justitiam acquisivit. Quanquam ne humilitas quidem erat illud: siquidem humilitas est hoc; cum quis magnus cum sit, seipsum humiliat: hoc vero Publicani factum non humilitas fuit, sed veritas. Vera enim erant illa verba, cum peccator esset ille: quid enim, quæso, pejus Publicano? in alienis calamitatibus lucra sectatus, alienorum laborum fit particeps. Et molestiam quidem non respicit, quæstus autem in consortium venit: itaque summum est Publicani peccatum. Nihil quippe aliud est Publicanus, quam audax et honesta quædam violentia, peccatum lege concessum, speciosa quædam rapina. Quid enim Publicano pejus, qui juxta viam sedet, et alienorum fructus laborum metit; et cum labores quidem subeundi sunt, nihil curat: cum vero lucrum obvenit, in participationem venit eorum, in quibus minime laboravit? Itaque si cum peccator esset Publicanus, tantum adeptus est donum, cum humilitatem exhibuisset: quanto magis qui virtute præditus sit, et humilitatem exhibeat? Ergo si peccata tua confitearis, et humilis sis, justus evadis. Scire cupis quis vere sit humilis? Paulum respice qui vere humilis erat, Paulum doctorem orbis terrarum, spiritualem oratorem, vas electionis, portum tranquillum, turrim inconcussam, qui modico cum esset corpore, totum orbem terrarum circuivit, et quasi alatus esset, illum percurrit. Cerne illum humiliter ac modeste sentientem de se, idiotam et philosophum, egenum

[1] Luc. XVIII, 13.

et divitem, illum vere humilem dico, qui labores innumeros exantlarat, qui mille tropæa adversus diabolum erexerat, qui prædicabat, ac dicebat : « Gratia ejus in me vacua non » fuit, sed plus omnibus laboravi [1] : » qui carceres sustinuit, et plagas, et verbera; qui orbem terrarum Epistolis venatus est; qui cœlesti voce vocatus est, ille humilis erat, cum diceret : « Ego sum minimus Apostolorum, qui non sum dig» nus vocari Apostolus [2]. » Vides humilitatis magnitudinem? vides humiliter sentientem de se Paulum, qui seipsum minimum vocet? « Ego enim sum, inquit, minimus Aposto» lorum, qui non sum dignus vocari Apostolus. » Hoc enim vere humilitas est, in omnibus seipsum abjicere, ac se minimum appellare. Cogita quisnam esset is, qui hæc verba proferebat. Paulus cœlorum civis, qui corpore erat utcumque circumdatus, Ecclesiarum columna, terrestris Angelus, homo cœlestis. Etenim hujus viri mentioni libenter immoror, dum virtutis ejus pulchritudinem specto. Non ita sol exoriens, et splendidos emittens radios oculos meos exhilarat, ut Pauli vultus mentem meam illuminat. Nam sol quidem illustrat oculos : at Paulus ad ipsos fornices cœlorum nos evehit. Animam enim sublimiorem sole, ac luna reddit celsiorem. Talis quippe virtutis est potentia, ut hominem in Angelum convertat, efficiatque ut anima velut pennis prædita in cœlum tendat ; hanc virtutem nos docet Paulus : hujus virtutis imitatores fieri studeamus. Sed non oportet nos a proposito digredi argumento. Hic enim scopus orationis nostræ fuit, ut tertiam pœnitentiæ viam esse humilitatem ostenderemus, Publicanum non seipsum ultra modum depressisse, sed veritatem esse confessum, cum sua peccata detegeret, ac justum esse factum, non cum pecunias numerasset, non cum maria emensus esset, neque cum multum iter pedibus confecisset, neque cum immensa

[1] 1 Cor. xv, 10. — [2] Ibid. 9.

æquora peragrasset, neque cum amicos rogasset, neque cum multum temporis impendisset, sed humilitatis eum opera sibi justitiam comparasse, ac regno cœlorum esse donatum: cujus nos omnes utinam compotes fieri contingat gratia et misericordia Domini nostri Jesu Christi, cui gloria et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

S. JOANNIS CHRYSOSTOMI

CONSTANTINOPOLITANI

ARCHIEPISCOPI,

HOMILIÆ IN NOVUM TESTAMENTUM.

COMMENTARIA IN S. MATTHÆUM EVANGELISTAM.

HOMILIA I.

PROEMIUM.

I. Par esset[1] quidem nos nulla egere litterarum ope, sed ita puram exhibere vitam, ut Spiritus gratia librorum instar nobis esset : ac sicut libri atramento, sic corda nostra Spiritu ipso essent inscripta. Quia vero hujusmodi gratiam depulimus, age secundum navigationis cursum suscipiamus. Certe primum illum cursum præstantiorem fuisse, et verbis et operibus ipsis ostendit Deus. Siquidem Noë et Abrahamo nepotibusque ejus, necnon Jobo ipsique Moysi, non per litteras loquebatur, sed per se ipse, quod purum in ipsis animum reperiret. Postquam autem universus Hebræorum populus in profundum nequitiæ delapsus est, necesse demum fuit ut litteris et tabulis ad eorum commonitionem uteretur ; idque non in Veteris solum, sed in Novi etiam Testamenti Sanctis factum comperimus. Neque enim Apostolis scripto quidpiam tradidit Deus, sed pro litteris Spiritus gra-

[1] Vide D. Guillon, tom. XIII, pag. 462-475.

tiam se daturum illis pollicitus est : « Nam ille, ait, suggeret vobis omnia [1]. » Ut vero discas hoc longe melius fuisse, audi quid per Prophetam dicat : « Disponam vobis testamentum novum, dans leges meas in mente eorum, et in » cordibus eorum scribam eas, et erunt omnes docti a Deo [2]. » Paulus quoque hanc declarans præstantiam, dicebat accepisse se legem, « Non in tabulis lapideis, sed in tabulis cor» dis carnalibus [3]. » Quia vero post multum temporis alii circa dogmata, alii circa vitam et mores impegerunt, necessaria denuo fuit illa per litteras institutio. Animadvertas velim quantum illud malum sit; quod etsi cum tanta puritate vitam agere debeamus, ut ne libris quidem sit opus, sed librorum vice corda offerenda sint Spiritui sancto instituenda; postquam tantum honorem amisimus, atque eo redacti sumus, ut libris opus habeamus; ne hoc secundo quidem remedio ut par esset utamur. Nam si non culpa vacat litteris egere, nec per se Spiritus gratiam attrahere; cogita quantum crimen sit ne hoc quidem auxilio uti velle; sed litteras illas quasi frustra et temere positas despicere, et majorem in se attrahere pœnam. Quod ne accidat, Scripturis accurate adhibeamus animum, ac discamus quomodo vetus lex data fuerit, quomodo postea Novum Testamentum. Quo igitur modo lex illa data tum fuit? quando et ubinam? Post Ægyptiorum perniciem, in deserto, et in monte Sina, fumo et igne de monte erumpente, tuba clangente, frequentibus fulguribus atque tonitruis, Moyseque in ipsam caliginem intrante. In Novo autem non ita; nec in deserto, nec in monte, non cum fumo, tenebris, caligine atque procella; sed ineunte die, domi, omnibus una sedentibus, magna cum tranquillitate gesta sunt omnia. Ferocioribus quippe illis et effrenatioribus, corporea specie opus erat, nempe solitudine, monte, fumo, tubæ clangore et si-

[1] Joan. XIV, 26. — [2] Jer. XXXI, 31-33. — [3] 2 Cor. III, 3.

milibus; sublimioribus vero et obsequentioribus, qui corporeas cogitationes longe exuperabant, hujusmodi rebus nihil opus erat. Quod si et apud illos sonus emissus est, id non Apostolorum, sed Judæorum tunc præsentium causa factum est, simulque igneæ linguæ visæ sunt [1]. Nam si his ita gestis, ipsos musto plenos esse dicebant, multo magis id dicturi erant, si nihil horum vidissent. Et in veteri quidem lege, cum Moyses ascendisset, descendit Deus: hic vero postquam natura nostra in cœlum, imo in solium regium evecta esset, Spiritus descendit. Si autem Spiritus minor esset, hæc non illis priscis majora mirabilioraque fuissent. Nam hæ tabulæ longæ præstantiores sunt illis, ut et res gestæ splendidiores. Neque enim Apostoli ex monte descenderunt tabulas manibus gestantes, ut Moyses; sed Spiritum in mente circumferentes, ac thesaurum quemdam et fontem dogmatum et donorum bonorumque omnium effundentes, sic quoquoversus circuibant, ipsi quoque libri viventes atque leges per gratiam effecti: sic tria millia, sic quinque millia [2], sic universos orbis populos attraxerunt, Deo per eorum linguam accedentes alloquente. Quo duce etiam Matthæus Spiritu repletus hæc scripsit: « Matthæus, inquam, ille publicanus. » Non enim pudet eum ab arte sua nuncupare; neque illum, neque alios. Hoc enim maxime et Spiritus gratiam et illorum virtutem commendat.

II. Opus autem suum jure Evangelium inscripsit. Siquidem sublatam ultionem, peccatorum veniam, justitiam, sanctificationem, redemptionem, adoptionem, cœlorum hæreditatem et cognationem cum Filio Dei, omnibus annuntiatum venit, inimicis, improbis, sedentibus in tenebris. Quid tam bono nuntio possit æquari? Deus in terra, homo in cœlo: factaque omnium commixtione Angeli cum

[1] Act. II, 41, et IV, 4. — [2] Ibid.

hominibus choreas agebant, homines cum Angelis aliisque supernis Potestatibus versabantur. Videreque erat diuturnum bellum solutum, et pacta a Deo cum natura nostra inita, diabolum pudore affectum, dæmonas fugatos, mortem devinctam, paradisum apertum, maledictionem ablatam, peccatum de medio sublatum, errorem depulsum, veritatem reversam, verbum pietatis ubique disseminatum et crescens, supernam vitæ rationem in terra insitam, virtutes illas familiariter nobiscum agentes, Angelos frequenter in terra versantes, magnamque spem futurorum. Ideo historiam Evangelium vocavit : quasi scilicet alia omnia verba rebus sint vacua, ut opes multæ, vis potentiæ, principatus, gloria, honores, cæteraque omnia, quæ apud homines bona esse putantur; quæ autem a piscatoribus promissa fuere, vere ac proprie Evangelia dicantur : non solum quia firma immobiliaque bona sunt, nostramque exuperantia dignitatem ; sed etiam quia cum omni facilitate nobis data sunt. Non enim ex labore et sudore nostro, non ex ærumnis, sed ex Dei erga nos amore hæc suscepimus. Cur porro cum tantus sit Discipulorum numerus, duo tantum ex Apostolis scribunt, et duo ex eorum sequacibus? nam alter Pauli, alter Petri discipulus, cum Joanne et Matthæo Evangelia scripserunt. Quia nihil per ostentationem faciebant, sed omnia ad utilitatem. Quid igitur? annon sufficiebat unus Evangelista, qui omnia narraret? Sufficiebat quidem : ac licet quatuor scripserint, neque eodem tempore, neque eodem in loco, neque congregati simul et ex mutuo congressu : et tamen cum quasi ex uno ore omnia pronuntient, hinc magna emergit veritatis demonstratio. Atqui, inquies, omnino contra accidit : sæpe enim inter se dissentire deprehenduntur. Certe illud ipsum magnum est pro veritate argumentum. Si enim omnia accurate consonassent et quantum ad tempus, et quantum ad loca, et quan-

tum ad ipsa verba, ex inimicis nemo crediturus erat, sed ex mutuo humanoque consensu hæc scripta fuisse putassent, atque hujusmodi consonantiam non ex simplicitate, sinceritateque procedere. Jam vero illa, quæ in exiguis rebus deprehendi videtur, diversitas omnem ab ipsis suspicionem depellit, scribentiumque fidem clare vindicat. Quod si quid circa tempora et loca varietatis protulerint, id nihil officit veritati narrationis; id quod, Deo dante, in sequentibus demonstrare conabimur. Præter autem supradicta, illud etiam vos observare rogamus, in rebus præcipuis, quæ ad vitam nostram et ad ipsam prædicationem tuendam pertinent, nullum eorum uspiam ab aliis vel minimum dissentire deprehendi. Quænam autem illa præcipua sunt? Deum hominem factum esse, miracula edidisse, crucifixum ac sepultum fuisse, resurrexisse, in cœlum ascendisse, judicaturum esse, salutaria dedisse præcepta, legem veteri non contrariam induxisse : ipsum Filium esse, unigenitum, genuinum, ejusdem cum Patre substantiæ, et his similia. Circa isthæc enim magnam inveniemus inter ipsos consonantiam. Si vero in miraculis non omnes omnia dixerunt; sed alius hæc, alius illa, ne ideo turberis : nam si unus omnia dixisset, superfluus esset reliquorum numerus; sin omnes diversa et nova scripsissent, nullum suppeteret consonantiæ argumentum. Ideo multa plures simul narrarunt, et singuli quidpiam sibi proprium scribendum susceperunt, ne quid superfluum vel temere projectum dixisse videantur, utque veritatis accuratam nobis probationem offerrent.

III. Lucas igitur etiam causam nobis profert, qua ad scribendum inductus est; « Ut habeas, inquit, eorum verborum, de quibus institutus es, veritatem [1]; » id est, ut sæpe commonitus certus sis, persuasusque maneas. Joan-

[1] Luc. 1, 4.

nes vero causam scribendi tacuit; ut autem jam olim a majoribus et patribus accepimus, non sine causa ad scribendum animum appulit : sed quia priorum trium hic scopus fuerat, ut de assumpta carne pluribus agerent, periculumque erat, ne Divinitatis dogmata tacerentur, Christo demum movente, ad Evangelium scribendum inductus est : illud vero palam est ex ipsa historia et ex Evangelii exordio. Neque enim perinde atque alii ab inferioribus cœpit; sed a superioribus, id quod sibi in scopo erat. Ideoque totum librum edidit. Neque tantum in exordio, sed etiam in toto Evangelii decursu, cæteris sublimior est. Narratur porro Matthæum accedentibus rogantibusque Judæis, qui crediderant, ea, quæ verbis protulerat, litteris descripta iisdem reliquisse, et hebraïce Evangelium scripsisse : Marcum item in Ægypto rogatu Discipulorum idipsum fecisse. Idcirco Matthæus, utpote qui Hebræis scriberet, nihil aliud ostendere studuit, quam quod ab Abrahamo et Davide ortum duceret. Lucas vero, quippe qui omnibus simul loqueretur, altius sermonem extendit, et ad Adamum usque progreditur. Ille quidem a generatione ducit exordium : nihil quippe tam Judæo placere poterat, quam si Christum Abrabæ et Davidis disceret esse nepotem : hic vero secus; nam multis prius commemoratis, ad genealogiam deinde procedit. Illorum porro concordiam, orbe toto teste, probabimus, qui illa suscepit; imo testes aderunt ipsi veritatis inimici. Siquidem multæ post illos hæreses pullularunt, contraria iis, quæ dicta sunt, opinantes, quarum aliæ omnia quæ scripta sunt acceperunt : aliæ vero partes tantum quasdam admiserunt, et apud se mutilas servant. Quod si pugna aliqua in dictis esset, illæ, quæ ex adverso loquuntur, hæreses non omnia recepissent ; sed illam tantum partem, quæ sibi favere videretur, neque illæ quæ partem acceperunt, de illa parte disputassent, quippe cum illæ excisæ

partes non lateant, sed quasi clamitent suum cum toto libri corpore consensum. Quemadmodum si ex latere aliquam partem sumas, in illa parte ea omnia invenies ex quibus constat totum animal, nervos, venas, ossa, arterias, sanguinem, et totius, ut ita dicam, massæ indicium et documentum; sic etiam in Scripturis videre est; conspicuam videlicet singulorum dictorum cum toto affinitatem. Si autem dissonarent, nequaquam receptæ fuissent : sed jam olim totum dogma solutum fuisset : nam « Omne regnum, » inquit, in se divisum non stabit[1]. » Nunc autem in hac ipsa re Spiritus virtus elucet, suadens hominibus, ut circa illa magis necessaria et urgentia versantes, nihil ab his minutis lædantur.

IV. Ubinam autem illorum singuli scripserint, non est quod multum disquiramus : quod autem non alius adversus alium scripserit, id per totum operis decursum demonstrare conabimur. Tu vero, qui dissonantiam illam objicis, perinde facis ac si eadem ipsa verba, eosdem loquendi modos proferre juberes. Necdum dicam eos, qui de rhetorica et de philosophia admodum gloriantur, quique multos libros iisdem de rebus scripserunt, non modo mutuo discrepasse, sed etiam contraria dixisse. Nam aliud est diverse loqui, aliud pugnantia dicere. At nihil horum dico : absit enim ne illorum insipientia utar ad parandam defensionem : neque enim velim ex mendacio veritatem firmare. Sed illud rogare velim, quomodo fidem meruissent ea, quæ dissonarent? quo pacto superassent? quomodo, si pugnantia locuti fuissent, admirationem, fidem et celebritatem tantam per totum orbem obtinuissent? Atqui multi erant dictorum testes, ut et multi inimici et adversarii. Neque enim hæc in angulo scripta defoderunt, sed ubique terrarum et marium omnibus audientibus publicarunt : inimicis

[1] Luc. xi, 17.

THE INSTITUTE OF MEDIAEVAL STUDIES
ST. MICHAEL'S COLLEGE
LIBRARY

præsentibus, hæc legebantur, quemadmodum et hodie; et neminem unquam offenderunt, idque jure merito. Divina quippe virtus erat, quæ hæc omnia operabatur apud universos. Etenim si non ita se res habuisset, quomodo publicanus, piscator et illitteratus hæc potuissent philosophari? quæ enim ne per somnium quidem exteri imaginari potuerant, hæc cum auctoritate magna hi annuntiant et suadent, idque non modo in vivis agentes, sed etiam defuncti : non duobus vel viginti hominibus, non centenis vel millenis, vel decies millenis; sed urbibus, gentibus, populis, terræ, mari, Græciæ, barbarorum regionibus, orbi et desertis; idque cum de scriptis ageretur naturam nostram admodum exuperantibus. Nam missa terra, de cœlestibus omnia edisserunt : aliam nobis inducentes vitam et vivendi rationem, alias divitias, aliam paupertatem, libertatem, servitutem, aliam vitam atque mortem, alium mundum, aliud institutum, omnia denique mutata. Non sicut Plato, qui ridiculam illam rempublicam instituit; non sicut Zeno, et si qui alii de republica scripsere, legesque edidere. Siquidem vel ex re ipsa conspicuum fuit malignum spiritum, dæmonemque quempiam ferum, naturæ nostræ hostem, castitatis inimicum, honestatis adversarium, omnia susdeque vertentem, hæc illorum animis inseruisse. Cum enim uxores omnibus communes faciant; nudas virgines ad spectaculum virorum in palæstram ducant, clandestinas nuptias apparent, omnia simul commiscentes et conturbantes, naturæque terminos evertentes, quid aliud de illis dici possit? Quod enim hæc omnia sint dæmonum inventa et naturæ repugnantia, ipsa certe natura testificatur, quæ et supra dictis abhorret : et illa non cum persecutionibus, non cum periculis vel præliis, sed cum libertate omni et securitate scribentium, et ornatu sermonis multo sæpe utentium (emissa sunt.) Contra vero hæc, quæ prædicata sunt a piscatoribus, pulsis,

verberibus cæsis, inter pericula versantibus, ineruditi, sapientes, servi, liberi, reges, milites, barbari, Græci, cum omni benevolentia excepere.

V. Neque vero dicere possis hæc, quod parva essent et humilia, facile a cunctis suscepta fuisse. Siquidem hæc multo sublimiora sunt illis. Virginitatis enim illi ne nomen quidem vel per somnium imaginati sunt, non paupertatem, non jejunium, neque quampiam aliam rerum sublimium. Magistri vero nostri non modo concupiscentiam eliminant, non modo malum opus castigant, sed etiam aspectum impudicum, verba contumeliosa, risum immodestum, habitum, incessum, clamorem, et usque ad minima accuratam disciplinam extendunt, atque universum orbem virginitatis germine repleverunt. De Deo autem deque cœlestibus ea philosophari suadent, quæ nulli eorum unquam in mentem venire potuerunt. Quomodo enim hæc cogitassent qui ferarum, serpentium, aliorumque viliorum imagines in deorum numerum retulere? Attamen hæc sublimia dogmata suscepta et credita sunt, in diesque florent atque crescunt, Illorum vero cultus abit et perit, atque aranearum telis facilius evanescit. Illudque merito : dæmones enim hæc prædicarunt : quapropter cum lascivia multam habent caliginem majoremque laborem. Quid enim magis ridiculum fuerit, quam disciplina illa, ubi, præter ea quæ dicta sunt, innumeris prolatis versibus, philosophus, ut quid sit justum ostendat, tanta loquacitate et obscuritate dicta sua replet, ut si quid etiam boni haberent, admodum tamen inutilia essent hominum vitæ? Si enim agricola, vel ærarius faber vel architectus, aut gubernator, aut si quis alius eorum, qui diurno manuum opere victum parant, vellet ab arte sua justoque labore abstinere, in eaque re multos annos absumere, ut quid sit justum edisceret; sæpe priusquam illud edidicisset fame consumptus, abiret justi discendi

causa, et nulla comparata utili disciplina, violentam mortem obiret. Nostra vero non hujusmodi sunt; sed justum, honestum, utile, virtutesque omnes, paucis iisque perspicuis verbis Christus nos edocuit, modo dicens: « In duobus » mandatis lex et prophetæ pendent[1], » id est, in Dei et proximi charitate; aliquando autem: « Quæcumque vultis » ut faciant vobis homines, et vos facite illis. Hæc est enim » lex et prophetæ[2]. » Quæ et agricolæ, et servo, et viduæ, et puero, imo etiam ei qui admodum bardus esse videatur, intellectu facilia omnino sunt. Hæc est enim veritatis conditio. Illud autem testificatur ipse rerum exitus. Siquidem omnes quæ agenda erant didicerunt, nec didicerunt modo, sed etiam exequi studuerunt: non in urbibus tantum, nec in medio foro, sed et in montium verticibus. Ibi enim multam videas philosophiam, choros Angelorum in humano corpore fulgere, et institutum cœleste micare. Nam institutum vitæ nobis piscatores scripsere: non a puero institui jubentes ut illi philosophi, non certam ætatem virtutis studioso præscribentes, sed quamvis ætatem instituentes. Illa enim puerorum ludus sunt; hæc autem, rerum veritas. Huic instituto locum assignavere cœlum, Deumque induxerunt ejus opificem ac legum latorem, ut par omnino erat. Instituti vero præmia, non lauri folia, non oleastri corona, non convivium in Prytaneo, non æreæ statuæ, non frigida isthæc et inania: sed vita finem non habitura, collata filiorum Dei conditio, choreæ cum Angelis actæ, ante solium regium præsentia, perpetuum cum Christo consortium.

VI. Hujus porro instituti doctores sunt, publicani, piscatores et tentoriorum opifices, non qui modico tempore vixerint, sed qui æternam agant vitam. Ideoque etiam post mortem instituti sectatores juvare possint. Huic instituto

[1] Matth. XXII, 40. — [2] Id. VII, 12.

bellum est, non adversus homines, sed adversus dæmones et incorporeas illas potestates. Ideoque dux illis est, non homo, non Angelus, sed ipse Deus. Arma vero militum hujusmodi, non ad belli rationem spectant : neque enim ex pellibus parantur aut ferro, sed ex veritate, justitia, fide, philosophiaque omni. Quoniam igitur de hujusmodi disciplina hic liber est conscriptus, de qua nobis dicere propositum est, Matthæum attente audiamus de illa perspicue disserentem. Non enim ejus sunt dicta, sed Christi, qui hanc disciplinam instituit. Animum ergo adhibeamus, ut in illa mereamur ascribi, ac fulgere cum iis qui hoc institutum emensi, immortales illas accepere coronas. Multis certe hæc facilia videntur esse, Prophetarum vero dicta multum habere difficultatis. Verum ita existimant ii, qui sententiarum ibi reconditarum profunditatem ignorant. Quapropter rogo nos cum magno studio sequamini, ut, Christo duce, in hoc scriptorum pelagus ingredi valeamus. Ut porro facilius hæc addiscere possitis, rogamus et obsecramus, id quod etiam in aliis Scripturarum libris fecimus, ut illam Scripturæ clausulam, quam interpretaturi sumus, prælibetis, ut lectio cognitionem præcedat, id quod in Eunucho contigit, quodque multam præbeat facilitatem. Quæstiones enim plurimæ et frequentes occurrunt. Animadverte ergo statim in ipso Evangelii exordio, quot et quanta quærenda occurrant; primo, cur Josephi genealogia ducatur, qui Christi pater non erat? Secundo, quomodo planum erit ipsum ex Davide originem ducere, cum ignoretur quinam Mariæ matris ejus majores fuerint, neque enim Virginis genealogia descripta fuit. Tertio, cur Josephi, qui nihil ad generationem contulit, genealogia ducatur, virgo autem quæ mater est, quo patre, avo et abavo orta sit non narretur? Ad hæc, illud etiam inquirere par est, cur virorum genealogiam persequens, mulieres tamen

commemoravit? et quando id ita ipsi visum est, cur non omnes mulieres nominavit? sed missis iis, quæ ob probitatem celebres erant, ut Sara et Rebecca, et similibus, illas tantum in medium protulit, quæ aliquo vitio celebres erant, si qua videlicet fornicaria aut adultera esset, et si qua extranea aut barbara. Nam uxorem Uriæ et Thamar et Ruth commemoravit; quarum alia alienigena erat, alia meretrix, alia a socero vitiata fuit, non lege connubii, sed furata concubitum et meretricis assumpta specie: quod spectat autem Uriæ uxorem ignorat nemo ob facinoris conspicuitatem. Attamen missis aliis omnibus, hasce tantum in genealogia posuit. Atqui si mulieres commemorare oportuit, omnes recensere par erat; si non omnes, certe aliquæ earum proferendæ erant, quæ virtute floruerant, non earum quarum peccata sunt manifesta. Videte quanta nobis attentione vel in exordio sit opus, etiamsi hoc exordium cæteris clarius, imo fortasse plurimis superfluum esse videatur, quia nomina tantum plurima complectitur. Post hæc autem illud inquirere par est, cur tres reges omiserit. Nam si eorum utpote admodum impiorum nomina tacuit, neque alios ipsis similes commemorare oportuit. Alia item quæstio exurgit. Cum quatuordecim esse generationes dixisset, in tertia classe hunc numerum non servavit. Itemque cur Lucas alia nomina recensuit, et cur non solum non eosdem omnes, sed etiam multo plures commemoravit: Matthæus vero et alios et diversos, etiamsi ipse in Josephum desierit, in quo et Lucas finem fecit. Videte quantis nobis sit opus vigiliis, non ad solvendum modo, sed etiam ad discendum quænam sint solvenda. Neque parum est ea invenire quæ possunt in dubium vocari; nam illud quoque in dubiis numeratur, quomodo Elisabeth ex Levitica tribu, cognata sit Mariæ.

VII. Sed ne multa simul congerentes memoriam ves-

tram obruamus, hic loquendi finem faciemus. Sufficit enim vobis ut excitemini, si quæstiones illas ediscatis. Si vero solutionem desideratis, et illud quoque vel antequam loquamur, in vestra erit potestate situm. Si namque vos excitatos et discendi cupidos viderim, solutionem vobis afferre tentabo; sin oscitantes et non attentos conspexero, et quæstiones et solutionem illarum occultabo, divinæ obsequens legi : « Nolite, inquit, sanctum dare canibus, neque » projiciatis margaritas vestras ante porcos, ne forte con» culcent eas pedibus suis [1]. » Quis est autem qui conculcat? Qui hæc non pretiosa et honore digna esse censet. Ecquis, inquies, ita miser est, ut hæc non honore digna, nec omnium pretiosissima esse ducat? Is qui non in illis tantum studium adhibet, quantum meretricibus mulieribus in satanicis theatris. Ibi enim plurimi totos dies transigunt, multaque in re domestica negligunt, ob intempestivam illam occupationem, diligenterque illa retinent, quæ ibidem audiunt, illaque in animæ suæ perniciem conservant. Hic autem ipso Deo loquente, ne minimum quidem temporis manere volunt. Ideoque nihil commune habemus cum cœlo : sed verbo tenus vitæ institutum nostrum peragitur. Certe gehennam idcirco Deus comminatus est, non ut in eam nos conjiciat, sed ut per ea quæ audimus, perniciosam illam consuetudinem fugiamus. Nos vero e contrario agimus, audimus et quotidie ad viam, quæ illuc ducit, accurrimus : Deoque jubente non solum audire, sed etiam dicta exequi, nos ne quidem audire sustinemus. Quandonam igitur ea, quæ jubemur, agemus, et operibus manum admovebimus? quando ægre et indigne ferimus moras hic ad brevissimum temporis spatium prolatas ?Atqui nos cum de rebus frivolis verba facientes, eos, qui nobiscum sedent, non attendere advertimus, id contumeliæ loco habemus;

[1] Matth. VII, 6.

Deum vero non putamus nos offendere, quando illum de tantis rebus loquentem despicimus, et alio oculos convertimus? Certe senex quivis magnam emensus terræ partem, stadiorum numerum, urbium positionem et formam, portus ac forum diligentissime nobis describit. At nos ne quantum quidem procul simus ab illa cœlesti urbe novimus; alioquin autem viæ longitudinem minuere curavissemus, si nempe illam distantiam teneremus. Non enim tantum duntaxat a nobis distat civitas illa, quantum est inter cœlum et terram interstitium; imo multo magis, si negligamus; ut e contrario, si studiosi simus, in momento temporis ad ejus januas pervenire poterimus : non enim locorum longitudine, sed instituto morum hæc spatia metienda sunt.

VIII. Tu vero præsentis vitæ res diligenter nosti, et nova et antiqua et vetera, principesque numerare potes, sub quibus præterito tempore militasti : etiamque agonothetam, coronarum distributores, et duces; quæ res nihil tibi prodesse valent. Quis vero dux sit in hac de qua loquimur civitate, quis primus, quis secundus, quis tertius, vel quanto quisque tempore meruerit, quidve præclare gesserit, ne per somnium quidem cogitasti. De legibus vero hujus civitatis ne alios quidem loquentes sustines audire. Quomodo igitur, dic mihi, promissa bona te consecuturum speras, qui nec dictis ad illa spectantibus attendas? Verum si id non ante præstitimus, vel nunc facere curemus. Etenim si Deus id concesserit, urbem adituri sumus auream, et quovis auro pretiosiorem. Ejus ergo fundamenta discamus, ejus portas ex sapphiro et margaritis structas: ductorem quippe optimum habemus Matthæum. Per ipsius namque portam nunc intramus, multoque nobis studio est opus. Nam si quempiam viderit non attentum, ejiciet ex civitate. Est quippe urbs illa maxime regia et illustris, neque ut urbes nostræ,

in forum et regiam distinguitur : sed ibi omnia regia sunt. Aperiamus itaque mentis januas, aperiamus aures, et cum tremore plurimo limina transgressuri, regem illum adoremus : nam vel primus congressus sectatori terrorem incutere valet. Modo quidem portæ istæ nobis occlusæ sunt : quando autem istas apertas videbimus; hæc est enim quæstionum solutio; tunc multum intus fulgorem conspiciemus. Spiritus enim oculis ductus publicanus hic omnia se tibi ostensurum esse pollicetur : ubinam rex sedeat, quinam de exercitibus illi adsint; ubinam sint Angeli, ubi Archangeli; quis novis istius urbis civibus sit deputatus locus; quæ sit via istuc ducens; quam sortem acceperint ii, qui sunt primum istic cives admissi, et post hos secundi, ac deinde tertii : quot sint illorum civium ordines, quot senatum constituant, quot dignitatum discrimina. Ne itaque cum tumultu et strepitu ingrediamur, sed cum silentio mystico. Si enim in theatro cum magno silentio imperatoris litteræ leguntur, multo magis in hac urbe omnia sedari oportet, atque arrectis animis et auribus standum est. Non enim terreni cujuspiam regis, sed Angelorum domini scripta legenda sunt. Si ita nos componere voluerimus, ipsa Spiritus gratia cum magna diligentia nos deducet, ad ipsumque regium solium accedemus, bonaque omnia consequemur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui gloria et imperium, cum Patre et sancto Spiritu, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA II.

CAPUT I.

Liber generationis Jesu Christi filii David, filii Abraham [1].

I. An meministis [2] admonitionis, qua nuper vos hortati sumus, ut cum omni silentio et mystica quiete dicta omnia audiretis? Nunc autem sacra limina hodie adituri sumus; ideoque vobis adhortationem illam in mentem revocavi. Nam si Judæi ad montem ardentem, ad ignem, ad caliginem, ad tenebras et procellam accessuri; imo non accessuri, sed ea audituri eminus et visuri, tribus ante diebus ab uxoribus abstinere jubebantur, vestesque abluere; atque in timore ac tremore degebant, Moysesque cum ipsis: multo magis nos talia audituri verba, non procul a monte fumante stantes, sed ipsum ingressuri cœlum, majorem debemus exhibere philosophiam, non vestimenta abluentes, sed animæ stolam abstergentes, et ab omni sæcularium rerum commixtione liberi. Non enim caliginem videbitis, non fumum, non procellam; sed ipsum regem sedentem in solio ineffabilis illius gloriæ, Angelosque et Archangelos ipsi astantes, Sanctorumque populos cum innumerabili illorum cœtu. Talis quippe est civitas Dei, Ecclesiam primitivorum habens, spiritus Justorum, Angelorum frequentiam, sanguinem aspersionis, quo omnia copulantur, cœlum terrena suscepit, et terra cœlestia: et jam olim desiderata pax Angelis atque Sanctis donata est.

[1] Matth. I, I. — [2] Vide D. Guillon, tom. XIV, p. 3-6.

In hac urbe crucis tropæum illustre illud et conspicuum erectum est : spolia Christo parta, exuviæ naturæ nostræ, manubiæ regis nostri : quæ omnia ex Evangeliis accurate discemus. Si cum congruenti quiete sequaris, poterimus te per cuncta circumducere, ostendereque tibi ubinam mors affixa jaceat; ubi peccatum suspensum sit; ubi plurimæ ac mirabiles ex hoc bello, ex hac pugna manubiæ. Videbis et tyrannum vinctum cum multitudine captivorum sequente, et arcem, ex qua impurus ille dæmon, præterito tempore, incursus in omnia faciebat : videbis etiam furis latibula et speluncas, diruptas quidem et patefactas : nam ibi quoque rex affuit. Verum ne fatiscas, dilecte : neque enim si quis bellum sub sensum cadens enarraret, si tropæa, si victorias, hæc cum fastidio exciperes; imo nec cibum, nec potum huic narrationi anteponeres. Quod si illa jucunda est narratio, multo magis hæc erit. Perpende enim quantum illud sit audire, quomodo Deus de cœlo, deque regio solio surgens, in terram, inque ipsum infernum eruperit, et in acie steterit; quomodo diabolus aciem et ipse suam contra Deum instruxerit; imo non contra Deum nudum, sed Deum in natura absconditum humana. Quodque mirabile est, mortem morte solutam videbis, et maledictum maledicto sublatum; et per quæ diabolus ante valebat, per eadem ejus solutam tyrannidem. Exurgamus igitur, et somnum depellamus : ecce portas video nobis apertas; sed cum omni modestia ac tremore ingrediamur, statim limina petentes. Quæ sunt istæc limina : «Liber generationis Jesu »Christi filii David, filii Abraham. »Quid dicis? «De unigenito Dei Filio te locuturum esse pollicebaris, et Davidem memoras, hominem post mille generationes natum, ipsumque dicis esse et patrem et proavum ?» Expecta, ne simul omnia ediscere quæras; sed sensim atque paulatim. In limine solum stas, adhuc in ipso ostio; quid festinas ad

interiora? Nondum exteriora omnia probe explorasti: neque enim illam tibi generationem adhuc recenseo; imo neque illam quæ post sequitur, quæ ineffabilis et arcana est. Hocque tibi ante me Esaïas propheta denuntiat. Siquidem ejus passionem prædicans, ipsiusque circa orbem terrarum providentiam: admirans quis cum esset quid factus sit, quove descenderit, magna et clara voce exclamando dixit: « Generationem ejus quis enarrabit[1]? »

II. Non ergo de illa generatione nobis sermo est, sed de hac inferiore et terrena, quæ innumeros sui testes habet. De hac porro pro virili nostra secundum acceptam Spiritus gratiam, sic sermonem instituemus. Neque tamen hanc cum omni perspicuitate explicare possumus: nam et ipsa quoque admodum stupenda est. Ne itaque exigua te audire putes, dum hanc audis generationem; sed mentem excita et statim exhorresce, Deum in terram venisse audiens. Illud enim sic admirandum, sic inexpectatum erat, ut Angeli in chorum collecti super hac re pro toto orbe laudem gloriamque concinerent, et Prophetæ jam olim de hac re obstupescerent, quod in terra visus et cum hominibus conversatus sit[2]. Etenim admodum stupendum est audire Deum ineffabilem, incomprehensibilem, Patri æqualem, per virgineam venisse vulvam, et ex muliere nasci dignatum esse, avosque habere Davidem et Abrahamum. Et quid dico Davidem et Abrahamum? nam quod horribilius, etiam mulieres illas meretrices, quas paulo ante memoravi. Hæc audiens, animum erige, et nihil vile suspiceris: illudque maxime mirare, quod Filius, et genuinus Filius Dei sine principio existentis, se filium Davidis audire passus sit, ut te faceret Dei filium: passus est se patrem habere servum, ut tibi servo Patrem faceret Dominum. Vides-ne statim a principio quænam sint Evan-

[1] Isaï. LIII, 8. — [2] Baruch. V, 26.

gelia? Quod si de tuis dubitas, ab iis quæ ad ipsum spectant hæc ut credas inducaris. Longe enim difficilius est, quantum ad humanum intellectum pertinet, Deum hominem fieri, quam hominem Dei Filium esse. Cum igitur audis Filium Dei filium esse Davidis et Abrahæ, dubitare jam desine te filium Adæ filium Dei futurum esse. Neque enim frustra et incassum seipsum ita humiliasset, nisi nos exaltaturus esset. Natus est enim secundum carnem, ut tu nascereris secundum Spiritum : natus est ex muliere, ut tu desineres filius esse mulieris. Ideoque duplex generatio fuit, et quæ similis nostræ esset, et quæ nostram exuperaret. Etenim ex muliere nasci nobis competit; nasci autem non ex sanguine, non ex voluntate viri carnis, sed ex Spiritu sancto, generationem nos exuperantem et futuram prænuntiat, quæ ex Spiritu nobis concedenda erat. Quin et cætera quoque omnia hujusmodi erant. Etenim tale erat et lavacrum : quidpiam enim ex Veteri, quidpiam etiam ex Novo habebat. Nam a Propheta baptizari, per illud Vetus exprimebatur : Spiritum autem sanctum descendere, Novum subindicabat. Ac quemadmodum si quis in medio stans, duos alios sejunctos, expansis suis arreptisque illorum utrinque manibus, conjunxerit; ita et ille fecit, Vetus Testamentum Novo adjungens, naturam divinam humanæ, sua nostris. Vides-ne urbis hujusce fulgorem, quantumque te a principio collustraverit? Quomodo tibi regem statim ostendit in tua specie, quasi in medio exercitu? Neque enim ibi rex semper dignitatem suam ostendit, sed missa purpura et diademate, militarem sæpe vestem induit. Sed ibi quidem, ne notus cum sit, hostes ad se attrahat; hic contra, ne notus cum sit, hostem ex conflictus timore in fugam vertat, neve suos conturbet : salutem enim ipsis, non terrorem afferre studet. Ideo statim ipsum illo nomine vocavit, nempe Jesum. Hoc quippe nomen Jesus non est græcum;

sed hebraïca lingua sic appellatur Jesus, id quod græce significat, σωτὴρ Salvator : Salvator porro dicitur, quod salvum faciat populum suum.

III. Vide quomodo auditorem erexit, consueto more verba faciens, ac per ea quæ dicit, illa quæ spem superant nobis omnibus indicat? Nam utriusque nominis magna erat apud Judæos cognitio. Quia enim inexpectata quædam agenda erant, jam nominum figuræ præcesserant; ita ut jam olim omnis novitatis tumultus præreptus esset. Siquidem Jesus, qui post Moysem fuit populum in terram promissionis introduxisse narratur. Vidisti figuram, vide et veritatem. Ille in terram promissionis; hic in cœlum et in cœlestia bona; ille post mortem Moysis; hic postquam lex cessavit; ille ut populi dux, hic ut rex. Sed ne Jesum audiens ex nominum similitudine decipiaris, aliud subdidit : « Jesu Christi filii David. » Ille vero non ex Davide, sed ex alia tribu erat. Sed cur librum vocat generationis Jesu Christi; cum tamen non solam generationem, sed totam dispensationem complectatur? Quia hoc totius dispensationis caput est, atque principium nobis et radix omnium bonorum. Quemadmodum librum cœli et terræ vocavit Moyses, etiamsi non de cœlo et terra tantum loquatur, sed de iis etiam quæ in medio posita erant; ita et hic quoque ex capite bonorum ac præclare gestorum librum nuncupavit. Quod enim stupendum est omnemque spem expectationemque superat, est hominem Deum fieri : quo facto omnia secundum rationem et consequentiam eveniunt. Cur autem non dixit, « Filii Abraham : » et postea : « Filii David? » Non, ut quidam opinantur, ab inferioribus volens ad superiora ascendere : alioquin id fecisset quod et Lucas; nunc autem e contrario facit. Cur ergo Davidem memoravit? Quia ille in omnium ore ferebatur, tum ob gestorum splendorem, tum etiam temporis causa,

quod non tot ante sæculis mortuus esset, quot Abraham. Etiamsi vero utrique pollicitus sit Deus, illud tamen quasi antiquius tacebatur; hoc autem utpote recentius, omnium ore circumferebatur. Ipsi namque dicunt : « Nonne ex se» mine David et Bethlehem vico, ubi erat David, venit Chris» tus [1]? » Nemo illum filium Abrahæ, sed omnes filium David vocabant : nam ob temporis spatium, ut dixi, et ob regnum, in memoria hominum magis versabatur. Similiter et reges, quos venerabantur, quique post illum fuere, ab illo cognominabant, nec ipsi solum, sed etiam Deus. Etenim Ezechiel et alii Prophetæ dicunt venturum esse David et resurrecturum esse, non de Davide qui mortuus erat loquentes, sed de iis, qui ejus virtutem sectarentur. Ezechiæ vero ait : « Protegam civitatem hanc propter Da» vid puerum meum [2]. » Salomoni vero dicebat se propter Davidem regnum, vivente ipso [Salomone], non divisisse. Magna enim erat illius viri gloria et apud Deum et apud homines. Ideoque ab illo, qui notior erat, exordium ducit, et tunc ad antiquiorem parentem recurrit, superfluum ducens, quantum ad Judæos, superius sermonem ordiri. Hi enim maxime mirabiles erant : hic utpote rex et Propheta. Et unde probatur, inquies, illum ex Davide ortum esse? Si enim non ex viro, sed ex muliere tantum natus est, Virginis autem genealogia non texitur, quomodo sciemus ipsum ex Davide esse ortum? Duæ namque sunt quæstiones, cur matris genealogia non texitur, et cur Joseph, qui nihil contulit ad generationem, ab illis memoratur. Videtur enim hoc redundare, et illud desiderari. Quid ergo prius perquirendum est? Quomodo ex Davide Virgo orta fuerit? quo pacto autem sciemus ex Davide ortam esse? audi Deum Gabrieli præcipientem ut adiret « Vir» ginem desponsatam viro, cui nomen erat Joseph, de domo

[1] Joan. VII, 42. — [2] 3 Reg. XI, 34. 4 Reg. XIX, 34.

» et familia David [1]. » Quid clarius postulas, cum audis de domo et familia David Virginem fuisse?

IV. Unde patet Joseph etiam inde ortum fuisse. Lex quippe erat quæ vetaret uxores ducere, nisi ex propria tribu. Patriarcha vero Jacob illum ex tribu Juda exoriturum esse prædixit : « Non deficiet princeps de Juda, ne» que dux de femoribus ejus, donec veniat cui repositum » est : et ipse erit expectatio gentium [2]. » Certe hæc prophetia quod ex tribu David fuerit declarat, at non quod ex genere Davidis. Num igitur in tribu Juda non aliud erat genus quam Davidis? imo multa alia, et contingere potuit ut esset ex tribu Juda, quin esset ex genere Davidis. Verum ne hoc diceres, hanc tibi suspicionem tollit Evangelista, dicens illum fuisse ex domo et familia David. Quod si id aliunde etiam dicere velis, non deerit alia probatio. Non modo enim non licebat ex alia tribu uxorem ducere; sed neque ex alia familia, id est, ex alia cognatione. Itaque si illud, « Ex domo et familia David, » Virgini aptemus, dictum illud constabit; si Josepho, illud ipsum consequitur. Si enim ex domo et familia David erat Joseph, non aliunde accepit uxorem, quam ex cognatione sua. Quid vero, inquies, si legem trangressus sit? Sed idcirco præoccupans testificatus est Joseph fuisse justum, ut ne hoc diceres, sed illius virtutem edoctus, nosses legem ab ipso non fuisse violatam : qui enim ita humanus erat et a pravo hominis affectu vacuus, ut ne suspicione quidem urgente vellet de Virgine sumi supplicium, quomodo libidinis causa legem transgressus esset? Qui enim plus quam lex ferebat philosophabatur; nam dimittere et occulte dimittere illud erat ultra legem philosophari; quomodo contra legem aliquid admitteret, idque nulla cogente necessitate? Verum ex genere David Virginem fuisse ex jam dictis palam est.

[1] Luc. I, 27. — [2] Gen. XLIX, 10.

Jam vero operæ-pretium fuerit dicere, cur non illius, sed Josephi genealogiam duxerit. Qua de causa igitur? Non erat mos apud Judæos mulierum genealogias texere. Ut igitur secundum morem ageret, nec videretur illum ab initio transgredi, utque simul nobis Virginis genus indicaret, ipsius majores reticens, Josephi genealogiam duxit. Si enim id de Virgine fecisset, novitatis notam non effugisset; si Josephum tacuisset, Virginis progenitores non nossemus. Ut itaque discamus quæ esset Maria, et unde orta, legesque intactæ manerent, sponsi ejus genealogiam contexuit, et ex domo David ostendit esse. Hoc enim commonstrato, illud quoque simul ostenditur Virginem etiam inde ortam fuisse; quandoquidem, ut dixi, noluisset justus ille aliunde uxorem accipere. Superest et alia causa magis arcana et mystica, cur Virginis majores silentio missi fuerint, quam hic aperire minus opportunum esset, quia jam multa dicta sunt. Quamobrem hic quæstionum finem facientes, ea quæ nobis explicata sunt accurate retineamus, nempe cur Davidis mentio primum facta fuerit; cur librum vocaverit librum generationis, quare dixerit « Jesu Christi; » quare generatio sit communis et non communis; undenam Maria ex Davide orta esse ostendatur; cur illius majoribus silentio missis, genealogia Josephi ducta fuerit. Si enim hæc servaveritis, ad reliqua dicenda alacriores nos reddetis; si vero hæc respueritis et ex mentibus missa feceritis, ad cætera proferenda segniores erimus. Neque enim agricola terram, quæ semina corrumpat, libenter excoluerit. Quamobrem, rogo, hæc mente volvatis. Ex talium quippe rerum meditatione, magnum quidpiam et salutare bonum animæ paritur. Nam et Deo placere poterimus, si hæc curemus, et ora nostra a contumeliis, obscœnis verbis et convitiis pura erunt, dum spiritualibus exercebuntur eloquiis: dæmonibusque formidabiles esse poterimus, si lin-

guam nostram talibus verborum armis muniamus : hinc oculorum nobis perspicacitas augetur. Nam et oculos, et os, et auditum ideo in nobis posuit, ut omnia ipsi membra servirent; ut quæ ipsius sunt loquamur, ut quæ ipsius sunt operemur, ut perpetuo hymnos ipsi canamus, ut gratiarum actiones emittamus, ac per hæc conscientiam nostram purgemus. Quemadmodum enim corpus puro fruens aëre, valentius evadet, sic et anima hic exercitiis innutrita, philosophiæ magis addicta erit.

V. Annon vides corporis oculos, dum in fumo versantur, lacrymas semper fundere, cum autem in puro aëre, in prato, in fontibus, in hortis, et perspicaciores et saniores esse? Talis est et animæ oculus : si in prato spiritualium eloquiorum pascatur, purus, clarus et perspicax erit; sin fumum sæcularium negotiorum adeat, plurimum lacrymabitur ac flebit, et nunc et in futuro. Humana quippe negotia fumo sunt similia. Ideoque dicebat quispiam : « Defecerunt sicut fumus dies mei [1]. » Sed ille quidem de brevitate et de fuga mobilis ævi loquitur. Ego vero non de hac re tantum, sed etiam de perturbatione rerum præsentium hæc accipienda esse censeo. Nihil enim mentis oculum ita male afficit et turbat, ut sæcularium curarum tumultus, et concupiscentiarum turba. Hæc enim sunt fumi hujusce ligna. Ac quemadmodum ignis cum humidam materiam corripit, multum excitat fumum; sic et concupiscentia, quæ fervens et ipsa ac quasi flammea est, cum humidam quamdam ac dissolutam corripit animam, multum et ipsa fumum parit. Idcirco opus est rore Spiritus, et aura illa quæ ignem extinguat, ac fumum dissipet, mentemque nostram volucrem reddat. Nec quis potest, nec potest utique, tot obrutus malis, ad cœlum volare : sed optandum est nos expeditos hanc posse carpere viam;

[1] Psal. CI, 4.

imo vero ne sic quidem possumus, nisi alas Spiritus assumamus. Si itaque expedita mente, ac spirituali gratia opus nobis est, ut ad tantam sublimitatem ascendere valeamus; cum eorum nihil, sed prorsus contraria pondusque satanicum contrahamus, quo pacto poterimus avolare, tanto onere depressi? Si quis enim quasi in justis stateris cogitatus nostros appendere velit, inter mille talenta sæcularium sermonum, vix denarios centum spiritualium verborum inveniet, imo ne decem obolos. Annon ergo turpe omninoque ridiculum est, dum servum habentes, illo ut plurimum utimur ad res necessarias, nos ore membro nostro, non perinde uti atque servo; sed contra, ad inutilia et superflua negotia, atque utinam ad superflua tantum! sed etiam illo utimur ad contraria et noxia nihil utilitatis habentia. Si enim nobis ea quæ loquimur utilia essent, etiam Deo procul dubio placerent. Nunc autem ea omnia loquimur quæ diabolus suggesserit, modo ridentes, modo urbana loquentes, modo maledicta et contumelias proferentes, modo jurantes, mentientes, pejerantes; nunc ferocientes, nunc futilia et anilibus fabulis leviora, quæ nihil ad nos attinent, in medium afferentes. Quis enim vestrum, quæso, Psalmum unum recitare rogatus, id dicere possit, vel aliam quampiam divinæ Scripturæ partem? Nemo sane. Neque illud solum grave est; sed quod circa spiritualia desides, circa satanica igne sitis ferventiores. Nam si quis vos interrogare velit de diabolicis canticis, de meretriciis et lascivis carminibus, multos inveniet qui hæc accurate sciant, et cum voluptate magna pronuntient. Sed quæ defensio ad talem criminationem? Non sum, inquit, monachus, sed uxorem et filios habeo, curamque domesticæ rei gero. Atqui illud est quod omnia pessumdat, quod ad monachos solum putetis pertinere lectionem divinarum Scripturarum, cum multo magis quam illis sit

vobis necessaria. Illi enim, qui in medio versantur, et quotidie vulnera excipiunt, multo magis medicamine egent. Itaque longe pejus est, quam non legere, superfluam rem esse putare. Hæc quippe verba satanica sunt commenta.

VI. Non auditis Paulum dicentem hæc omnia ad correptionem nostram scripta esse[1]? Tu vero si Evangelium illotis manibus sumere oporteret, id utique nolles, et tamen putas ea quæ in illo continentur non esse admodum necessaria. Ideoque omnia susdeque versa sunt. Quod si discere velis quantum lucri reportetur ex Scripturis, te ipsum examina, quo nempe in situ et statu sis cum Psalmos audis, et quo, cum satanicam cantilenam: quo affectu sis in Ecclesia versans, quo in theatro sedens; videbisque quantum sit discrimen inter hanc et illam animam, licet una eademque sit. Ideoque Paulus dicit: « Corrumpunt » mores bonos colloquia prava[2]. » Idcirco assiduis Spiritus sancti cantibus egemus. Illud enim est in quo brutis præstamus, licet in aliis quibusdam longe ipsis inferiores simus. Hoc est alimentum animæ, hoc ornamentum, hoc securitas; contra vero non audire, illud fames, illud corruptio est: « Dabo enim eis, inquit, non famem panis, neque sitim » aquæ; sed famem audiendi verbi Domini[3]. » Quid autem infelicius esse possit, quam, cum illud quod Deus ut pœnam comminatur, illud ipsum malum tu sponte in caput tuum attrahis, dum gravissima fame afficis animam tuam, illamque omnibus infirmiorem reddis? Nam a verbis illa et corrumpi et sanari solet. Siquidem illis et in iram concitatur, et commota mitigatur: ad concupiscentiam lascivum dictum incendit, et ad castitatem verbum honestum reducit. Si enim sermo solus tantam vim habet, cur, quæso, Scripturas despicis? Si namque admonitiones tantum valent, multo magis quando cum admonitionibus adest

[1] Rom. xv, 4. — [2] 1 Cor. xv, 33. — [3] Amos viii, 11.

Spiritus. Etenim verbum ex Scripturis divinis prolatum induratam animam igne vehementius emollit, et ad quælibet bona aptam efficit. Sic cum Paulus Corinthios inflatos et tumentes esse deprehendisset, compressit ac modestiores reddidit. De quibus enim pudore ruboreque affici par erat, de iisdem altum sapiebant. Sed postquam Pauli Epistolam acceperant, audi illorum mutationem, quam ipse Doctor testificatus est his verbis: «Hoc enim ipsum »secundum Deum contristari, quantam in vobis operatur »sollicitudinem : sed defensionem, sed indignationem, sed »æmulationem, sed vindictam [1].» Sic famulos, filios, uxores, amicos instituamus, et de inimicis amicos facere curemus. Sic magni illi viri Deoque amici meliores effecti sunt. Etenim David post peccatum, verbi fructu, in optimam illam deductus est pœnitentiam [2]: Apostoli quoque sic tales evaserunt, quales novimus, et universum orbem attraxerunt. Ecquis fructus, inquies, si quis audiat, et dicta non exequatur? Non modicum certe ex auditu accedet lucrum. Nam is seipsum damnabit et ingemiscet, et eo aliquando deducetur, ut quæ dicta sunt impleat. Qui vero nec quidem scit an peccaverit, quando a peccando desistet? quando peccata damnabit sua? Ne itaque contemnamus divinarum lectionem Scripturarum. Hæc enim diabolica est cogitatio quæ non permittit ut thesaurum videamus, ne divitias acquiramus. Ideo nihil esse dicit audire divinas leges, ne ex auditu nos ad effectum rem deducere videat. Scientes igitur hanc ejus esse nequissimam artem, undique nos muniamus, ut his armis instructi, et nos invicti maneamus ejusque caput feriamus, sicque victoriæ insignibus coronati, futura consequamur bona, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui gloria et imperium, in sæcula sæculorum. Amen.

[1] 2 Cor. VII, 11. — [2] 2 Reg. XII, 13.

HOMILIA III.

CAPUT I.

Liber generationis Jesu Christi, filii David, filii Abraham [1].

I. Ecce [2] jam tertiam dissertationem et procemia nondum absolvimus. Non ergo frustra dicebam admodum profundam esse harum sententiarum naturam. Age hodie quæ residua sunt dicamus. « Quid ergo jam quærimus ? cur Josephi genealogia ducatur, qui nihil ad generationem contulit ? » jam unam causam diximus ; operæ-pretium est ut aliam dicamus magis mysticam et arcanam. Quænam illa est ? Nolebat Judæis notum esse ipso partus tempore ex Virgine nasci Christum. Sed ne turbemini de inexpectata responsione. Neque enim meus hic est sermo, sed patrum nostrorum admirandorum insigniumque virorum. Si enim multa subobscure ab initio locutus est, Filium hominis sese vocans, nec ubique suam cum Patre æqualitatem clare revelans, quid miraris si hoc etiam adumbravit, magna quadam et mirabili usus œconomia ? Ecquid hic mirabile ? inquies. Ut servaret Virginem, et a prava suspicione liberaret. Si enim hæc Judæi ab initio audissent, maligne rem interpretantes, Virginem lapidassent, atque ut adulteram damnassent. Nam si in aliis, quorum etiam exempla habebant in Veteri Testamento, impudenter palam se gerebant ; si quando dæmonas ejecit, dæmoniacum vocabant ; si quia in sabbato curavit, Deo adversarium putabant,

[1] Matth. 1, 1. — [2] Vide D. Guillon, tom. XIV, pag. 6-10.

etiamsi antea sabbatum sæpe solutum fuisset; quid non dicturi erant, hoc audientes? Etenim pro ipsis pugnasset totum præteritum tempus, ubi nunquam quid simile gestum fuerat. Si namque post tot signa illum adhuc Josephi filium appellabant, quomodo ante illa signa ipsum ex Virgine natum credidissent? Ideo itaque ejus genealogia ducitur, Virginemque desponsat. Quando enim Joseph vir justus et admirandus, multis opus habuit, ut quod gestum erat edisceret, Angelo, visione per somnum, et Prophetarum testimonio; quomodo Judæi perversi et corrupti, et illi infensi, hanc excepissent opinionem? Admodum enim illos res tam nova, tam inexpectata perturbatura erat, eo quod progenitorum suorum ævo nihil hujusmodi gestum unquam fuisset. Etenim qui semel credidit illum esse Dei Filium, nihil hac de re ambigere debuit: qui vero illum seductorem et Deo adversarium existimaret, quomodo non hac de re magis offenderetur, quî in illam non deduceretur opinionem? Ideoque Apostoli hoc statim ab initio non dicunt; sed de resurrectione multa sæpe disserunt, cujus jam exempla fuerant præteritis temporibus, etsi non huic similia. Quod autem de Virgine natus sit, non ita frequenter dicunt; sed neque mater id est ausa proferre: vide namque quid illi Virgo dicat: « Ecce ego et pater tuus quærebamus te[1]. » Nam si illud in suspicionem venisset, neque Davidis demum filius esse creditus fuisset: hac porro sublata opinione, multa alia suboritura mala erant. Propterea ne ipsi quidem Angeli illud dicunt; sed Mariæ tantum et Josepho declararunt: cum vero Pastoribus fausta nuntiarent, id minime adjecerunt. Cur Abraham memorato, cum dixisset: « Genuit Isaac, et Isaac Jacob, » nec fratrem Jacobi nominasset, cum ad Jacobum postea venit, et Judam et fratres ejus commemorat?

[1] Luc. II, 48.

II. Quidam dicunt id ob pravos Esaü mores et aliorum priorum factum esse. Ego vero illud non dixerim : nam si hoc esset, cur tales paulo post mulieres commemorat? Nam gloria ejus hic ex contrariis elucescit, non ex eo quod magnos habeat progenitores, sed potius exiguos et viles. Sublimi enim hæc magna gloria est, si possit demissus admodum et vilis apparere : cur itaque non commemoravit? Quia nihil commune habebant illi cum israëlitico genere, nempe Saraceni, Ismaëlitæ et Arabes, et quotquot ab illis majoribus orti sunt. Ideoque illis silentio missis, ad ejus et judaïci populi majores properat. Ideo ait : « Jacob autem genuit Judam et fratres ejus[1]. » Hic jam Judæorum designatur populus. « Judas autem genuit Phares et Zaram de Thamar[2]. » Quid facis, mi homo, dum historiam affers improbi coïtus? Cur hæc loquitur? Certe si nudi homini genus enarraremus, jure quis hæc tacuisset ; si autem incarnati Dei, non modo hæc non tacenda, sed etiam magnifice expromenda sunt, ut ejus et providentia et potestas ostendatur. Ideo namque venit, non ut opprobria nostra fugiat, sed ut illa de medio tollat. Sicut non tam admiramur quod mortuus sit, quam quod crucifixus, licet res probrosa sit, sed quo probrosior, tanto magis ejus erga homines amorem exhibet : sic de generatione ejus dicendum. Non modo quod carnem susceperit admirandus est, sed etiam quod tales habere cognatos dignatus sit, nusquam de malis nostris susceptis erubescens. Illudque ex ipso generationis exordio prædicavit se de nullo quod ad nos pertineat erubescere : per hæc nos edocens ne unquam de majorum nostrorum nequitia erubescamus, sed unam solum quæramus virtutem. Nam qui illam sectatur, etiamsi alienigenam progenitorem habeat, etiamsi matrem meretricem, vel alio modo despiciendam,

[1] Matth. 1, 2. — [2] Ibid. 3.

nihil hinc nocumenti passurus est. Nam si fornicatorem qui resipuerit, nullo prior vita dedecore afficit, multo minus vir probus ex meretrice vel adultera natus, parentum improbitate dehonestabitur. Sic porro se gerebat, non tantum ut nos institueret; sed etiam ut Judæorum tumorem deprimeret. Quia enim animi virtute neglecta, Abrahamum semper ore ferebant, putantes proavorum virtutem defensioni sibi esse; ab ipso initio ostendit hinc minime gloriam aucupari oportere, sed de propriis recte factis. Post hæc, illud quoque agit, ut ostendat omnes peccatis obnoxios fuisse, etiamque proavos ipsos. Nam ipse Patriarcha, qui nomen indidit genti, non modicum in peccatum lapsus narratur: stat enim Thamar ejus fornicationem accusans. David quoque ex adulterata muliere Salomonem suscepit. Si porro lex ne a magnis quidem illis viris impleta est, multo minus ab exiguis? Si autem impleta non est, omnes peccaverunt, ac necessarius fuit Christi adventus. Propterea duodecim Patriarchas commemoravit, inde quoque jactantiam illam de progenitorum nobilitate deprimens: nam horum multi ex ancillis nati erant: et tamen parentum illa differentia differentiam inter filios non intulit. Omnes enim simul erant et Patriarchæ et tribuum principes. Illa quippe est Ecclesiæ prærogativa. Hæc apud nos est nobilitatis dignitatisque ratio, cujus olim figura præcessit; ita sive servus, sive liber sis, nihil plus, nihil minus habeas; sed unum est quod quæritur, voluntas animique mores.

III. Præter ea quæ dicta sunt, alia causa fuit hæc commemorandi: neque enim sine causa post Phares additus est et Zara. Erat enim redundans et superfluum, post commemoratum Pharem, ex quo Christi genealogia ducitur, Zaræ etiam facere mentionem. Cur ergo et hunc memoravit? Cum hos paritura Thamar esset, adveniente partu,

Zara primus manum emisit e vulva. Hoc conspecto obstetrix, ut ille prior nosceretur, coccinea fascia manum ejus ligavit; ut porro ligata fuit, retraxit puer manum; quo facto, egressus est Phares, et postea Zara. Hoc conspecto, obstetrix ait: « Quare propter te excisa est sepes[1]? » Videsne mysteriorum ænigmata? Neque enim hæc sine causa scripta nobis fuere: neque ad historiæ dignitatem pertinebat ediscere quid dixisset obstetrix: neque narrandum videbatur esse, quod manum extulerit primus is qui secundus egressus est. Quodnam igitur hoc ænigma est? Primo, ex ipso pueri nomine quæstionem solvimus. Phares enim est divisio et concisio; secundo ex ipsa re gesta; neque enim ex naturali consequentia erat eum, qui extulisset manum, ipsam postea retrahere ligatam; nec id rationi vel naturæ consonum videtur. Nam præmissa quidem unius manu alterum egredi, id forte naturale fuerit; sed retracta manu, alteri transitum præbere, id non fit ex more nascentium. Verum aderat Dei gratia quæ hæc circa pueros dispensaret, et per hæc futurorum quamdam imaginem adumbraret. Quid igitur aiunt quidam ex illis qui hæc exploraverunt? Hosce pueros duorum esse populorum figuram. Deinde ut discas secundi populi institutum prioris ortui præluxisse, manum extendens puer non se totum exhibet, imo illam postea retrahit: et postquam totus frater egressus est, tunc et ipse totus apparet. Id quod etiam in duobus populis gestum est: nam cum ecclesiasticum institutum in diebus Abrahæ apparuisset, deindeque in medio suppressus fuisset, venit judaïcus populus et institutum legale, et potea novus ille populus cum legibus suis. Ideoque ait obstetrix: « Cur excisa est propter te sepes? » Quia instituti libertatem lex superveniens dissecuit. Etenim legem Scriptura sepem vocare solet, sicut David propheta dicit:

[1] Gen. XXXVIII, 29.

« Sustulisti sepem ejus, et vindemiant eam omnes qui prætergrediuntur viam [1], » et Esaïas : « Et sepem circumposui » ei [2] : » item Paulus : « Et medium parietem maceriæ solvens [3]. »

IV. Alii illud : « Cur excisa est propter te sepes? » de novo populo dictum putant. Hic quippe cum advenisset, legem abrogavit. Vides ipsum non levi de causa totam commemoravisse Judæ historiam? Idcirco etiam Ruth et Rahab meminit, quarum altera alienigena, altera meretrix erat; ut edisceres ipsum venisse ut mala omnia nostra solveret. Ut medicus enim, non ut judex venit. Quemadmodum igitur hi fornicarias duxere mulieres ; ita et Deus naturam fornicatam copulavit sibi. Id quod olim Prophetæ circa synagogam factum esse dixerunt. Sed illa quidem conjugi suo ingrata fuit ; Ecclesia vero a patriis malis semel liberata, in sponsi amplexu permansit. Animadverte ea quæ ad Ruth spectant nostris esse similia. Hæc quippe alienigena erat, et ad extremam pauperiem deducta ; attamen videns illam Booz, nec pauperiem despexit, neque ignobile contempsit genus. Quemadmodum et Christus susceptam Ecclesiam, et alienigenam et magnorum penuria bonorum laborantem, in consortem admisit. Ac quemadmodum illa, nisi prius patrem dimisisset, domum contempsisset et genus et patriam et cognatos, nunquam tali connubio dignata fuisset : sic Ecclesia, patriis dimissis moribus, tunc amabilis sponso fuit. Quod et Propheta ipsam alloquens declarat : « Obliviscere populum tuum, et domum patris » tui, et concupiscet rex decorem tuum [4]. » Hoc et Ruth fecit : ideo mater regum fuit, quemadmodum et Ecclesia. Ex illa quippe ortus est David. Per hæc igitur omnia pudore illos afficiens, suadensque ne altum saperent, genea-

[1] Psal. LXXIX, 13. — [2] Isaï. V, 2. — [3] Ephes. II, 14. — [4] Psal. XLIV, 11, 12.

logiam texuit, mulieresque istas in medium protulit. Etenim magnum illa regem per nepotes genuit: neque ea de re erubescit David. Non potest enim, non potest utique quispiam ex virtute aut ex nequitia majorum aut probus aut improbus esse, aut gloriosus aut inglorius. Verum si quid mirum dictu proferendum, ille majori fulget splendore, qui ex non probis majoribus ortus, probus tamen effectus est. Nemo igitur de iis altum sapiat; sed consideratis Domini progenitoribus, totum abjiciat tumorem, et de solis probe gestis glorietur; imo nec de illis. Ita enim Pharisæus Publicano inferior fuit. Si vis enim magnum præstare facinus, ne altum sapias, et tunc majus facinus exhibuisti. Ne putes te quidpiam fecisse, et tunc totum fecisti. Si enim quando peccatores sumus, cum nos esse putamus id quod sumus, justi efficimur, ut Publicanus ille; quanto magis cum justi sumus, et nos esse peccatores arbitramur? Si enim humiliter sapere ex peccatoribus justos efficit, etiamsi illud non vere humilitas sit, sed justa existimatio: si igitur hæc justa existimatio tantum valet in peccatoribus, quid non aget humilitas in Justis? Ne igitur labores tuos labefactes, neve sudorum meritum auferas, ne vane curras post mille decursa stadia omnem effundens laborem. Dominus enim longe te melius novit opera tua. Si vel potum aquæ frigidæ dederis[1], ne illud quidem despicit: si vel obolum profuderis, si ingemueris tantum, omnia ille cum magna benevolentia recipit, horum recordatur, et magna his præmia definit. Cur tua exploras, et sæpe in medium affers? An nescis si te laudes, Deum te non ultra laudaturum esse? quemadmodum et si te miserum dicas, non cessaturum te apud omnes prædicare? Non vult enim labores tuos in minore pretio haberi; et quid dico in minore pretio haberi? nihil non agit et molitur, ut vel ex parvis meritis

[1] Matth. x, 42.

coroneris, et circuit occasiones quærens, quibus possis a gehenna liberari.

V. Ideoque etiamsi in undecima hora diei labores, totam mercedem tribuet; « Etiamsi nullam salutis ansam ha» beas, inquit, propter me faciam, ne nomen meum pro» fanetur[1]; » etiamsi tantum gemueris, vel lacrymaveris, hæc statim ille rapit in occasionem salutis tuæ. Ne itaque extollamur; sed nos dicamus inutiles, ut utiles efficiamur. Nam si te laudabilem dixeris, inutilis evadis, etiamsi laudabilis vere fueris. Si te inutilem dicas, utilis evadis, etiamsi improbandus fueris. Quamobrem necessaria nobis est probe gestorum oblivio. Et quomodo possumus, inquies, quæ vere scimus ignorare? Quid dicis? cum assidue offendas Dominum, deliciaris et rides, ac neque scis te peccasse, atque omnia oblivioni tradis; probe gestorum vero non potes memoriam abjicere? Etiamsi vehementiore sit opus timore; nos contra, cum quotidie peccemus, id ne in mente quidem retinemus; si vero tantillum pecuniæ pauperi demus, illud susdeque versamus: id quod extremæ est insipientiæ, maximumque colligentis detrimentum. Penus enim secura probe gestorum, est oblivio eorum. Ac quemadmodum cum vestimenta et aurum in foro pandimus, multos nobis insidiatores paramus; si vero domi deponamus et occultemus, in tuto omnia collocamus; ita et recte facta, si frequenter in memoria circumferamus, Dominum ad iram concitamus, hostemque armamus, et ad furtum invitamus. Sin vero nemo id scierit, præter eum quem solum hæc nosse oportet, in tuto illa erunt. Ne itaque illa frequenter verses, ne quis illa diripiat: ne tibi accidat id quod Pharisæo, qui illa in ore ferebat: quapropter ea ipsa diabolus abripuit; etiamsi cum gratiarum actione illa commemoraret, omniaque referret Deo. Verum hoc non satis illi

[1] Ezech. XXXVI, 22 et 32.

fuit. Non enim gratiarum actionis est alios vituperare, sibi ex plurimis gloriam quærere, et contra peccantes efferri. Si enim gratias Deo agis, hac sola re contentus esto, et ne id referas hominibus, neque judicium feras de proximo : id enim non est gratiarum actionis. Si gratiarum actionis modum vis ediscere, audi tres pueros dicentes : « Peccavi» mus, injuste egimus. Justus es, Domine, in omnibus, quæ » fecisti nobis, quia in vero judicio omnia induxisti [1]. » Propria enim peccata confiteri, illud est gratias agere Deo confitentem, qui declarat se innumeris obnoxium esse peccatis, nec subire pœnam recusare : hic omnium maxime gratias agit. Caveamus igitur ne ad laudem nostram quid loquamur : id enim nos et hominibus odiosos et Deo execrandos reddit. Idcirco quo majora fecerimus, eo minora de nobis dicamus ; ita enim magnam consequemur gloriam cum apud homines, tum apud Deum ; imo non tantum gloriam apud Deum, sed magnam mercedem. Ne igitur mercedem exigas, ut mercedem recipias. Confitere te per gratiam salutem consequi, ut tibi ille se debitorem esse confiteatur, non ob probe gesta tantum, sed ob gratum animum tuum. Cum enim recte operamur, pro operibus tantum debitorem ipsum habemus ; cum non putamus nos aliquid recte fecisse, pro illo ipso affectu magis quam pro operibus debitorem habemus : ita ut id ipsis sit operibus æquiparandum. Si hoc enim non adsit, illa opera non magna videbuntur. Siquidem et nos quoque tunc maxime famulos nostros acceptos habemus, quando omnia cum benevolentia agentes, nihil se magni præstitisse putant.

VI. Itaque si vis opera tua bona magna esse, ne magna esse putes, tuncque magna erunt. Sic Centurio dicebat : « Non sum dignus ut intres sub tectum meum [2] ; » ideoque dignus fuit, supraque omnes Judæos mirabilis. Ita et Pau-

[1] Dan. III, 29 et 31. — [2] Matth. VIII, 8.

lus ait : « Non sum dignus vocari Apostolus [1]. » Ideoque primus omnium effectus est. Sic et Joannes : « Non sum dig» nus solvere corrigiam calceamenti ejus [2]. » Ideo et amicus sponsi erat, et manum illam, quam indignam calceamentis putabat, Christus supra caput suum attraxit. Sic et Petrus dicebat : « Exi a me, quia homo peccator sum [3]. » Idcirco fundamentum Ecclesiæ factus est. Nihil enim ita Deo gratum est, quam si quis se cum ultimis peccatoribus numeret : hoc omnis philosophiæ principium est. Qui enim humilis et contritus est, non inani gloria efferetur, non irascetur, non proximo invidebit, non aliud quidpiam vitii admittet. Neque enim contritam manum, quantumvis contendamus, possumus in altum efferre. Si itaque sic animam conteramus, etiamsi cordis affectus innumeri illam inflare et extollere tentent, ne vel minimum poterit erigi. Si enim qui sæcularia damna deplorat, omnes a se fugat animæ languores; multo magis ille qui pro peccatis id agit, philosophia potietur. Et quis ita poterit, inquies, cor suum conterere ? Audi Davidem, qui hac de causa maxime splendidus fuit, et vide ejus animi contritionem. Post innumera præclare gesta, cum proximum esset ut patria, domo et ipsa vita excideret, ipso calamitatis tempore, vilem abjectumque militem videns insultantem sibi et convitiantem, non solum vicem non reddidit, sed etiam ducem quempiam ipsum interimere volentem impedivit, dicens : « Di» mittite illum, quia Dominus mandavit ei [4]. » Rursum sacerdotibus rogantibus, liceret sibi cum illo arcam circumferre, id non passus est : sed quid ait ? « Reduc arcam Domini in » civitatem, et stet in loco suo. Si invenero gratiam in » conspectu Domini, et liberaverit me Deus de instantibus » malis, videbo decorem ejus ; sin dixerit mihi : Nolo te :

[1] 1 Cor. xv, 9. — [2] Matth. iii, 11. — [3] Luc. v, 8. — [4] 2 Reg. xvi, 11.

» ecce ego, faciat mihi quod est placitum in conspectu » ejus[1]. » Illud vero quod erga Saülem et semel et bis et pluries fecit, quantum non philosophiæ culmen ostendit! Id enim et veterem legem superabat, et ad apostolica præcepta proxime accedebat. Ideo omnia quæ a Deo proficiscebantur amplectebatur, nec rationem exigebat eorum quæ accidebant: sed unum studebat, ut ubique ejus legibus obsequeretur. Et post tot tantaque præclara facinora, videns tyrannum, parricidam, fratricidam, contumeliosum, furiosum, qui regnum suum invaserat, ne illud quidem ipsi offendiculo fuit. Sed, si ita Deo placeat, inquit, pelli me errare et fugere; illum autem in honore esse, id amplector atque suscipio, et gratiam habeo pro malis innumeris. Non ut multi impudentes ac petulantes, qui ne minimam quidem partem probe gestorum ejus executi sunt, quique si quos videant prospere agere, se vero parvam molestiam mœstitiamque subire, innumeris animas suas blasphemiis labefactant. At non iis similis David erat, qui fuit omni modestia præditus. Ideo dicebat Deus : « Inveni Da» vid filium Jessæ, virum secundum cor meum[2]. » Talem et nos possideamus animam, et quidquid patimur, leniter feramus, et ante regnum, hic nobis pariamus humilitatis proventum. Nam ait: « Discite a me quia mitis sum et hu» milis corde, et invenietis requiem animabus vestris[3]. » Ut igitur et hic et illic requie fruamur, summa cura omnium bonorum matrem humilitatem in animabus nostris inseramus. Sic enim et hujus vitæ pelagus sine fluctibus trajicere poterimus, et ad tranquillum illum portum navigare, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui gloria et imperium, in sæcula sæculorum. Amen.

[1] 2 Reg. XV, 25, 26.— [2] Psal. LXXXVIII, 4 et 21.— [3] Matth. XI, 29.

HOMILIA IV.

CAPUT I.

Omnes igitur generationes ab Abraham usque ad David, generationes quatuordecim; et a David usque ad transmigrationem Babylonis, generationes quatuordecim: et a transmigratione Babylonis usque ad Christum, generationes quatuordecim [1].

I. Omnes [2] generationes in tres partes divisit, ostendens illos etiam post reipublicæ formam pluries mutatam non evasisse meliores: sed sive aristocratiæ, sive regno, sive oligarchiæ parerent, in iisdem versatos malis esse: ac neque ducibus, neque sacerdotibus, neque regibus rem publicam administrantibus, majorem penes illos virtutis rationem fuisse. Cur autem in media parte tres prætermisit reges; in postrema autem parte, generationibus duodecim tantum positis, quatuordecim ipsas esse dicit? Primam quæstionem vobis solvendam relinquo; non enim omnia solvere vobis necesse est, ne vobis fastidium generemus: secundam autem explanabimus. Mihi certe videtur captivitatis tempus hic pro una generatione numerari; sed et ipsum Christum [alteram implere] quem ubique nobis conjungit. E re autem captivitatem illam commemorat, ostendens illuc deductos, non temperantiores evasisse; ita ut prorsus necessarius videatur fuisse Christi adventus. Quid ergo Marcus non idipsum agit, neque Jesu genealogiam recenset, sed compendio omnia refert? Mihi quidem videtur Matthæus ante omnes manum operi admovisse: quapropter genealogiam accurate ponit, et in iis quæ ne-

[1] Matth. I, 17. — [2] Vide D. Guillon, tom. XIV, pag. 10-18.

cessaria erant insistit. Marcus vero post ipsum scripsit, ideoque compendio studet, utpote qui jam dicta et nota recenseat. Cur ergo Lucas etiam genealogiam et quidem pluribus scribit? Quia Matthæus jam præcesserat viamque paraverat, voluit ille aliquid amplius nos edocere. Quisque Discipulorum magistrum suum est imitatus; hic Paulum ubertate flumina superantem; ille Petrum brevitati studentem. Cur porro Matthæus in exordio non dixit, sicut et Prophetæ, « Visio quam vidi, » vel, « Sermo factus est » ad me? » Quoniam ad frugi homines scribebat, qui admodum dictis attenderent. Etenim jam patrata miracula clamabant, et qui Evangelium accipiebant, plane fideles erant. Prophetarum vero tempore non tot erant miracula, quæ auctoritatem ipsis inderent, et magna tunc erumpebat pseudoprophetarum turba, quibus magis attendebant Judæi. Quamobrem hic procemiorum modus apud illos necessarius erat. Si vero signa quandoque fierent, barbarorum causa, ut multi proselyti accederent, edebantur. Fiebant quoque signa ad Dei potentiam exhibendam, quando adversarii, subactis Judæis, deorum suorum vi et auxilio se vicisse putabant, ut in Ægypto contigit; unde promiscua turba profecta est : et postea in Babylone, quæ ad fornacem, et somnia spectant. Erat etiam cum signa ederentur in deserto, quando sui juris erant, quemadmodum et apud nos : etenim apud nos cum ab errore emergeremus, signa multa exhibita sunt. Post hæc autem, cum vera religio ubique disseminata esset, illa cessaverunt. Quod si post exitum ex deserto signa facta sunt, illa pauca et rariora fuerunt; ut cum sol substitit, vel cum retrorsum abivit. Signa quoque apud nos facta videre licuit : nam ætate nostra sub Juliano, qui omnes impietate superavit, multa mirabiliaque facta sunt. Cum enim Judæi templum jerosolymitanum reædificare tentarent, ignis e

fundamentis erumpens omnes deterruit. Et cum Julianus furorem suum in vasa sacra exerceret, quæstor et Juliani avunculus ipsi cognominis plexi sunt; prior enim a vermibus corrosus interiit, alter vero medius diruptus est. Peractisque ibidem sacrificiis fontes defecerunt, et fames quæ, eodem imperante, civitates invasit, maximum erat miraculum.

II. Solet enim Deus hæc exhibere, quando mala supra modum augentur; cum suos in ærumnis versari, adversariosque tyrannica vi debacchari videt, tunc suam ostendit potentiam. Id quod etiam in Perside circa Judæos præstitit. Quod ergo non sine causa Christi progenitores in tres partes distribuerit, ex supra dictis palam est. Animadvertas velim ubi incipiat et quo desinat; ab Abraham in Davidem, a Davide in captivitatem Babylonis, ab hac in ipsum Christum. Nam initio ambos una serie posuit, Davidem et Abrahamum : deinde resumpta genealogia utrumque memoravit. Nam, ut jam dixi, illis factæ fuerant promissiones. Cur porro ut babylonicam transmigrationem memoravit, non perinde descensus in Ægyptum mentionem fecit? Quia Ægyptios non ultra metuebant, Babylonios vero adhuc tremebant. Illud enim priscum erat; hoc vero recens et paulo ante gestum. Atque illuc non ob peccata deducti erant, istuc vero scelerum causa translati fuerant. Si quis vero nominum interpretationem aggredi velit, multam ibi reperiet speculandi materiam, quæ ad Novi Testamenti intelligentiam maxime conferat; exempli causa ex nominibus Abrahami, Jacobi, Salomonis, Zorobabelis : non enim temere hæc illis nomina indita sunt. Sed ne longius excurrentes molestiam inferamus, missis illis, ad magis necessaria veniamus. Cum itaque progenitores omnes enumerasset, et in Josephum desiisset, non hic stetit, sed addidit, « Joseph virum Mariæ : » ostendens

se propter illam ejus genealogiam duxisse. Deinde ne, audiens virum Mariæ, putares communi naturæ lege Christum natum esse, animadverte quomodo ea addat quæ opinionem istam corrigant. Audisti, inquit, virum, audisti matrem, audisti nomen puero datum; audi etiam generationis modum. « Jesu Christi autem generatio sic erat [1]. » Quam mihi, quæso, generationem narras? nam progenitores ejus jam dixisti. At volo etiam generationis modum exponere. Vides-ne quomodo auditorem excitaverit? Nam quasi novi quidpiam dicturus, se modum quoque explicaturum promittit. Et vide mihi optimam dictorum consequentiam. Non enim statim ad generationem venit : sed nos primum edocet, quotus esset ab Abrahamo, quotus a Davide et a transmigratione Babylonis, et diligentem auditorem per hæc ad temporum computationem invitat, ostendens hunc esse Christum a Prophetis prædicatum. Cum enim generationes numeraveris, atque ex temporis computatione didiceris eumdem ipsum esse, facile excipies miraculum in ejus ortu patratum. Quia enim magnum quidpiam locuturus erat, quod ex Virgine natus esset; priusquam tempus computet, subobscure loquitur, « Virum » Mariæ » dicens, quin et generationis seriem intersecat : insuperque annos enumerat, admonens auditorem hunc ipsum esse, quem patriarcha Jacob, deficientibus demum judaïcis principibus, affuturum dixit : quem propheta Daniel post multas illas hebdomadas venturum esse prædixit. Si quis autem voluerit annos illos per hebdomadarum numerum ab Angelo Danieli dictos, ab ædificatione urbis enumerans, in ipsius ortum descendere, hæc cum illis consentire deprehendet. Dic ergo quomodo natus sit : « Cum esset desponsata mater ejus Maria [2]. » Non dixit : « Virgo, » sed simpliciter « Mater, » ut sermo facile caperetur.

[1] Matth. I, 18. — [2] Ibid.

Ideo cum prius præparasset auditorem ad aliquid eorum, quæ ex more veniunt, audiendum, et in hac cogitatione retinuisset, tunc percellit rem admirandam subjungens his verbis : « Antequam convenirent, inventa est in utero » habens de Spiritu sancto [1]. » Non dixit : « Antequam duceretur in domum sponsi : » intus enim jam erat. Nam mos priscis erat sponsas ut plurimum domi tenere, imo etiam nunc id videre est : et Loti generi cum ipso habitabant. Habitabat ergo et ipsa cum Josepho.

III. Sed cur non ante sponsalia concepit? ut, quemadmodum dixi, res occultaretur, et ut Virgo pravam omnem suspicionem effugeret. Quando enim ille, qui plusquam omnes zelotypia corripi poterat, videbatur eam non modo non traducere nec inhonorare, sed etiam in consortium accipere, ipsique ministrare prægnanti; palam est eum non sic facturum, nisi persuasum habuisset eam ex Spiritu sancto concepisse; alioquin illam nec apud se retinuisset, nec in aliis suo ministerio dignatus esset. Apposite autem et illud adjecit : « Inventa est in utero habens ; » id quod dici solet in rebus stupendis, quæ præter spem et expectationem omnem accidunt. Ne igitur ultra procedas, ne quid quæras ultra ea quæ dicta sunt, neque dixeris : « Quomodo Spiritus sanctus id Virgine exoperatus est? » Si enim, natura operante, nemo potest formationis modum explicare, quomodo Spiritu mirabiliter agente, poterimus hæc explanare? Ne enim Evangelistam vexares et importunis quæstionibus exagitares, ipse, enuntiato miraculi auctore, sese his omnibus liberavit. Nihil ultra scio, inquit, nisi hoc a Spiritu factum esse. Erubescant ii qui supernam generationem curiosius explorant. Si enim hanc, quæ innumeris testibus celebratur, et ante tot sæcula prænuntiata fuerat, quæ et oculis et tactui pervia fuit, nemo potest

[1] Matth. 1, 18.

explicare, in quem non insaniæ cumulum deveniunt ii, qui arcanam illam curiose scrutantur et explorant? Neque enim Gabriel, neque Matthæus aliud quidpiam dicere potuerunt, nisi quod ex Spiritu natus sit; quomodo autem et qua ratione ex Spiritu natus sit, nullus eorum interpretatus est : neque enim id fieri poterat. Neque arbitreris te totum edidicisse cum audis : « Ex Spiritu : » nam postquam hoc edidicimus, multa adhuc ignoramus; exempli causa, quomodo is qui immensus est, in vulva continetur; quomodo is qui omnia continet, in utero mulieris gestatur; quomodo Virgo pariat et Virgo maneat : Quomodo, quæso te, Spiritus templum illud efformavit? Quomodo non totam carnem ex matre sumpsit, sed partem ejus, quam auxit et formavit? Nam quod ex carne Virginis prodierit, declaravit his verbis : « Quod enim in ea natum » est [1] : » et Paulus « Factum ex muliere [2] : » ex muliere inquit, ora obstruens eorum qui dicerent, quasi per quemdam canalem per eam transiisse Christum. Nam si hoc esset, quid utero opus fuisset? si hoc esset, nihil haberet nobiscum commune; sed alia esset illa caro, non ex massa nostra. Quomodo ergo ex radice Jessæ? Quomodo virga, vel filius hominis? Quomodo flos? Quomodo Maria mater esset? Quo pacto ex semine David? quomodo formam servi acceperit? Quomodo « Verbum caro factum est [3]? » Qua ratione Paulus Romanis dixit : « Ex quibus Christus » secundum carnem, qui est super omnia Deus [4]? » Quod igitur ex nobis, ex massa nostra et ex utero Virginis prodierit, palam est ex dictis exque aliis plurimis : quomodo autem, non item. Ne igitur id tu quæras, sed accipe id quod revelatur, et ne curiose scrutare id quod tacetur. « Joseph autem vir ejus cum esset justus, inquit, et nollet

[1] Matth. I, 20. — [2] Galat. IV, 4. — [3] Joan. I, 14. — [4] Rom. IX, 5.

»eam traducere, voluit occulte dimittere eam [1]. » Cum dixisset : « Ex Spiritu sancto, et sine ullo congressu, » sermonem suum etiam aliunde confirmat. Ne quis enim diceret : « Unde hoc manifestatum est? Quis novit? quis audivit tale quidpiam factum esse? » Ne suspicareris Discipulum in gratiam magistri hoc commentum esse, inducit Josephum, per ea quæ passus est his fidem facientem, ac si diceret : « Si mihi fidem non habes, si testimonium meum tibi suspectum est, crede viro illius. « Joseph enim, ait, vir ejus, » cum esset justus. » Justum hic, omni virtute præditum dicit : ad justitiam enim pertinet non esse avarum, estque justitia omnis virtus : et hoc maxime sensu Scriptura justitiæ voce utitur, ut quando dicit : « Homo justus, verax [2]; » ac rursum, « Erant ambo justi [3]. »

IV. Justus ergo cum esset, id est, benignus, moderatus, « Voluit occulte dimittere eam. » Ideo id quod contigit enarrat ante notitiam datam, ut ne fidem deroges iis quæ, re cognita, gesta sunt. Certe si talis illa fuisset, non modo digna erat quæ traduceretur, sed etiam illam supplicio affici lex jubebat. Verum Joseph non modo ei quod majus, sed etiam ei quod minus erat consuluit, nempe pudori. Non modo enim punire nolebat, sed ne traducere quidem. Vidisti-ne philosophum virum, et tyrannico illo affectu vacuum? Nostis enim quantus morbus sit zelotypia. Quamobrem is qui id probe sciebat dixit : « Plenus » zelo est furor viri ejus; non parcet in die vindictæ [4], » et, « Dura sicut infernus æmulatio [5]. » Certe multos novimus, qui malint animam amittere, quam in zelotypiæ suspicionem incidere. Hic porro non mera suspicio erat, cum uteri tumor rem palam faceret. Attamen ita erat ab hoc animi morbo liber, ut ne in minimis quidem vellet

[1] Matth. I, 19. — [2] Job. I, 1. — [3] Luc. I, 6. — [4] Prov. VI, 34. — [5] Cant. VIII, 6.

Virgini mœstitiam inferre. Quia ergo illam intus apud se retinere per legem non licere videbatur, traducere autem illam et in judicium trahere, id necessario erat ad mortem tradere; neutrum fecit, sed supra legem jam se gerere cœpit. Oportebat enim, jam adveniente gratia, multa signa adesse sublimis hujusce instituti. Quemadmodum enim sol, nondum radios ostendens, eminus tamen partem maximam orbis illustrat; sic quoque Christus ex utero illo exoriturus, antequam egrederetur, orbem totum illuminavit. Idcirco vel ante partum Prophetæ exultabant, et mulieres futura prædicebant, et Joannes, nondum e vulva egressus, ab utero exultabat. Hic itaque multam Joseph ostendit philosophiam : neque enim accusavit illam, neque exprobravit illi, sed dimittere tantum cogitabat. In hoc rerum statu, et in hac negotiorum difficultate, advenit Angelus qui anxietatem omnem tollat. Quærendum autem est cur Angelus non ante venerit, quam vir ille hæc in animo versaret, sed cum hæc ille cogitaret, tunc venerit : nam ait : « Hæc illo cogitante, Angelus venit [1] : » quanquam etiam antequam illa conciperet, nuntius accesserit, unde etiam alia quæstio oritur. Nam et si Angelus viro non dixerat, cur Virgo tacuit hæc ab Angelo audita, et cum sponsum suum anxium videret, non ejus anxietatem sustulit? Cur ergo antequam ille turbaretur, Angelus non rem illi aperuit? Nam operæ-pretium est priorem quæstionem primo solvere. Quare rem illi non aperuit? Ne dicto fidem negaret, et idipsum accideret illi quod Zachariæ. Nam re oculis percepta, facile erat tunc credere : cum autem nondum cœpisset, non facile credi poterat. Ideo id Angelus initio non dixit, et Virgo eadem de causa tacuit. Neque enim putasset sibi rem incredibilem nuntianti a sponso fidem esse habendam; imo timuisset se illum in

[1] Matth. I, 20.

iram concitaturam esse, quasi admissum peccatum tegentem. Si enim etiam ipsa quæ tantam gratiam perceptura erat, humanum quid passa est et dixit : « Quomodo fiet » istud, quoniam virum non cognosco [1]? » multo magis ille dubitasset, cum maxime id audisset a muliere hinc sibi suspecta.

V. Ideo Virgo quidem nihil ipsi dicit; Angelus vero tempore congruenti advenit. Quare, inquies, idipsum erga Virginem non fecit, nec post conceptionem ipsi rem nuntiavit? Ne in perturbatione magna foret. Nam timendum erat ne illa rei veritatem non clare sciens, de se quid acerbum decerneret, neu dedecus non ferens ad laqueum vel ad gladium properaret. Admiranda quippe Virgo erat, ejusque virtutem declarat Lucas, cum ait eam, quando salutationem accepit, non statim gaudio perfusam fuisse, nec dicta suscepisse, sed turbatam quæsivisse qualis esset ista salutatio. Quæ autem sic comparata erat, mœrore confecta fuisset, rei infamiam secum reputans, nec sperans posse se quempiam audientium ad credendum inducere, quod id non ex adulterio profectum esset. Ne itaque id eveniret, ante conceptionem venit Angelus. Etenim oportebat imperturbatum esse uterum illum, in quem omnium Creator ingressurus erat, et omni tumultu vacuam animam illam, quæ mysteriorum tantorum ministra futura erat. Propterea Virgini ante conceptionem, Josepho autem cum gestaret uterum Virgo, locutus est. Quod multi simpliciorum non intelligentes, hic dissonantiam esse dixerunt: quoniam Lucas dixit Mariæ nuntium venisse, Matthæus autem Josepho, non advertentes utrumque gestum fuisse. Id quod etiam in omnibus historiis observandum est : sic enim multas dissonantias, ut quidem putantur, expediemus. Venit itaque Angelus, perturbato Josepho. Nam et

[1] Luc. 1, 34.

propter ea quæ supra dicta sunt, et ut ejus philosophia appareret, adventum suum differt. Cum vero res jam esset implenda, advenit demum. « Hæc autem eo cogitante, Angelus in somnis apparuit Joseph. » Vides-ne viri moderationem? non modo non punivit, sed nemini dixit, ac ne illi quidem quæ in suspicionem veniebat; sed rem secum cogitabat, et secessus causam Virgini obtegere studebat. Neque enim dixit ipsum voluisse illam ejicere, sed dimittere: usque adeo benignus et moderatus vir erat. Hæc autem cogitanti in somnis apparet Angelus. Et cur non aperte, ut pastoribus et Zachariæ visus est, necnon etiam Virgini? Admodum fidelis vir erat, neque egebat tali visione. Nam Virgo, cui annuntiabatur res tanta, et longe major quam Zachariæ, etiam ante rem ipsam egebat mirabili quadam visione: pastores vero, utpote qui agrestiores essent, apertiore visione opus habebant. Hic autem post partum, cum prava suspicione animi teneretur, et paratus tamen esset ad bonam spem facile reduci, si quis hac in re dux illi appareret, revelationem accipit. Ideo post suspicionem adest bonus nuntius, ut hoc ipsum illi foret vera supra dictorum demonstratio. Cum enim nemini dixisset, sed animo solum hæc cogitasset, et hac de re loquentem Angelum audiret, indubitatum ipsi signum erat Angelum a Deo jussum, hæc dictum venisse: ipsius enim solius est cordis arcana scire. Vide itaque quanta efficiantur; viri philosophia ostenditur, et illud opportune ab Angelo prolatum ad fidem ejus firmandam confert, dictumque ipsum sine suspicione manet, quod ostendit ipsum ea passum esse, quæ vir quivis jure pati poterat.

VI. Quomodo autem fidem ipsi facit Angelus? audi et mirare dictorum sapientiam. Accedens ait: « Joseph fili David, noli timere accipere Mariam conjugem tuam[1]. »

[1] Matth. 1, 20.

Statim Davidem in memoriam revocat, unde nasciturus erat Christus; neque sinit illum turbari, dum per majorum nomen promissionem universo generi factam in memoriam revocat. Sed cujus rei gratia filium David ipsum appellat? « Ne timeas. » Quanquam alibi Deus non ita fecit : sed quodam de uxore Abrahæ secus quam oportuerat cogitante, terroribus minisque in loquendo usus Deus est, etiamsi ibi quoque res per ignorantiam fieret : neque enim rerum gnarus ille Saram acceperat : attamen perterrefecit eum. Hic autem mitius agitur. Ingens enim erat rerum quæ agebantur magnitudo, magnumque inter virum utrumque discrimen : quapropter non erat increpatione opus. Cum autem dixit : « Ne timeas, » declarat ipsum metuere ne Deum offendat, si adulteram uxorem habeat; ita nisi hoc fuisset, illam dimittere ne cogitasset quidem. His igitur omnibus declaratur a Deo venisse Angelum, qui omnia quæ cogitavit et animo passus est Joseph, in medium attulit et exposuit. Virginis autem pronuntiato nomine, non hic stetit, sed addidit, « Conjugem tuam, » quam non ita vocasset, si vitiata fuisset. Conjugem vero hic sponsam vocat, quemadmodum et generos vocare solet Scriptura sponsos, ante nuptias. Quid vero significat illud, « Accipere? » Domi retinere : jam enim illam animo dimiserat. Hanc dimissam retine, quam tibi Deus tradit, non parentes. Tradit autem, non ad nuptias, sed ut cum illa habites; tradit porro per vocem meam; ut illam postea Christus tradidit Discipulo, ita et nunc Josepho traditur. Deinde rem obscure indicans, pravam suspicionem non memoravit; sed honestiore congruentioreque modo conceptionis exposita causa, illam sustulit, ostendens eum, propter eamdem ipsam causam, qua timebat et illam dimittere volebat, jure illam recipere et retinere debere : sicque ex abundanti ejus mœstitiam resolvit. Non modo, inquit, illicito congressu pura est ;

sed etiam supra naturam uterum gestat. Ne igitur metum ponas tantum, sed in magnam erumpe lætitiam : « Quod » enim in ea natum est, de Spiritu sancto est [1]. » Stupendum dictum, humanam cogitationem superans, legesque naturæ transcendens. Quomodo igitur credet vir tales non expertus narrationes? A præteritorum, inquit, revelatione. Ideo omnia quæ mente cogitabat, revelavit, quæ passus est, quæ timuit, quæ facere meditabatur; ut illis in medium adductis, etiam his fidem haberet; imo non ex præteritis tantum, sed etiam ex futuris ad credendum illum inducit. « Pariet autem, inquit, filium, et vocabis nomen » ejus Jesum [2]. » Ne putes enim, quia ex Spiritu sancto est, te ideo alienum esse a ministerio œconomiæ illius. Etiamsi enim nihil ad generationem conferas, sed intacta Virgo maneat; attamen quod est patri proprium, etsi virginitatis dignitatem non labefactet, hoc tibi confero, ut nato nomen imponas. Tu enim « Vocabis » illum. Etsi namque filius tuus non sit, tu paternam erga illum gere curam. Ideo vel ab ipsa nominis impositione, nato te parentis loco adjungo. Deinde ne quis ideo eum patrem esse suspicaretur, audi quam accurate sequentia ponat. « Pariet, inquit, » filium ; » non dicit : « Pariet tibi ; » sed indeterminate posuit : non enim ipsi peperit, sed universo orbi.

VII. Ideoque nomen ejus ex cœlo detulit Angelus : hinc ostendens mirabilem esse partum, quod Deus ipse nomen ejus de cœlo per Angelum Josepho miserit. Neque enim ipsum casu et sine causa datum fuit; sed est mille bonorum thesaurus. Idcirco ipsum Angelus interpretatur, optimamque spem offert, et hac ratione fidem ipsi conciliat : nam propensius inclinamur ad res hujuscemodi; ideoque illis facilius credimus. Cum igitur ex omnibus ad fidem ei habendam præparasset, ex præteritis, ex futuris, et ex præ-

[1] Matth. 1, 20. — [2] Ibid. 21.

sentibus, necnon ab honore ipsi debito, inducit Prophetam, opportune his omnibus calculum dantem. Priusquam vero ipsum inducat, bona per ipsum orbi conferenda prænuntiat. Quænam illa sunt? ereptio a peccatis : « Ipse enim, » inquit, salvum faciet populum suum a peccatis eorum[1].» Hic quoque stupendum quidpiam indicatur. Non enim a bellis sub sensum cadentibus, non a barbaris, sed quod longe majus erat, a peccatis liberandum populum ipsius annuntiat : id quod nemo ante facere potuerat. Et qua de causa, inquies, populum suum dixit, neque gentes adjecit? Ne statim auditorem perculleret. Alioquin vero intelligentia præditus auditor, hic gentes quoque subindicari perspicit. Populus enim ejus sunt non Judæi tantum, sed omnes qui accedunt, et ejus doctrinam cognitionemque suscipiunt. Animadverte autem quomodo ejus dignitatem nobis aperuerit, populum suum appellans populum judaïcum. Hoc enim nihil aliud significat, quam eum qui natus est, esse Filium Dei, ac de rege superno sermo ipsi est, neque enim alia potestas peccata remittere valet, nisi ea quæ ad illam substantiam pertinet. Quoniam igitur tantum accepimus donum, nihil non agamus ne tantum beneficium dehonestemus. Si enim ea, quæ ante hunc honorem gesta sunt, digna ultione erant, multo magis post ineffabile illud beneficium. Hæc porro non sine causa nunc dico ; sed quia multos video post baptisma segniores, quam ii qui nondum initiati sunt, neque ullam habentes instituti nostri notitiam. Ideoque nec in foro nec in Ecclesia potest distingui fidelis a non fideli; nisi quis adsit tempore mysteriorum, et videat qui ejiciantur, et qui maneant. Oporteret autem eos non a loco, sed a moribus distingui. Nam externæ quidem dignitates, ab externis notis et ornamentis jure dignoscuntur : nostra vero ab ipsis animis nota esse oportet. Fidelem nam-

[1] Matth. I, 21.

que non a dono tantum, sed etiam a novo vitæ instituto agnosci par esset. Fidelis et luminare et sal mundi esse debet. Cum autem nec tibi quidem ipsi luceas, nec propriam putredinem constringas, unde tandem te nosse poterimus? an quia in sacris fluentis ingressus es? Sed hoc te ad supplicium deducit. Magnitudo enim honoris, iis qui vitam hujusmodi honore dignam non agunt, additamentum supplicii est. Fidelem enim non ab iis tantum quæ a Deo accepit, sed etiam ab iis, quæ ipse intulit fulgere par est, et undique se notum præstare, ab incessu, ab aspectu, ab habitu, a voce. Hæc autem dixi, non ut ad ostentationem, sed ut ad utilitatem videntium nos componamus. Nunc autem undecumque te voluero dignoscere, undique te invenio a contrariis dignosci. Si a loco qui sis velim ediscere, in circo te, in theatris, et iniquis occupationibus video dies transigere, in fori cœtibus improborum, in corruptorum hominum consortio; si a vultus compositione, assidue te cerno cachinnis deditum ac dissolutum, haud secus quam perditam meretricem aperto ore sese dehonestantem; si a vestibus, perinde te amictum video atque histrionem; si a clientibus, parasitos circumducis et adulatores; si a verbis, nihil sanum, nihil necessarium, nihil ad institutum vitæ nostrum conducens loquentem audio; si a mensa, major hinc accusationis materia orietur.

VIII. Undenam igitur, quæso, potero te fidelem agnoscere, cum supra dicta omnia contrarium arguant? Et quid dico fidelem? Neque enim, si homo sis, possum evidenter agnoscere. Nam cum calce impetas ut asinus, exilias ut taurus, ad mulieres hinnias ut equus, voraciter edas ut ursus, carnem impinguare studeas ut mulus, injuriarum memor sis ut camelus, rapias ut lupus, irascaris ut serpens, ferias ut scorpio, versipellis sis ut vulpes, virus ini-

quitatis serves ut aspis et vipera; adversus fratres bellum geras, ut crudelis ille dæmon; quomodo te potero inter homines annumerare, cum humanæ naturæ characteres in te non videam? Quærebam differentiam catechumenum inter et fidelem, et periculum est ne invenire nequeam virum inter et feram discrimen. Ecquid te dicam esse? feram? At feræ uno tantum vitio tenentur: tu vero qui omnia circumfers vitia, longe magis quam illæ rationis es expers. Sed dæmonem te vocabo? Atqui dæmon neque ventris tyrannidi subditus est, neque divitias amat. Cum ergo plura vitia, quam feræ et dæmones habeas, quomodo, quæso, te hominem vocabimus? Si vero te hominem vocare non licet, quomodo fidelem appellabimus? Quod autem deterius est; cum ita male simus affecti, ne cogitamus quidem animæ nostræ deformitatem, neque ejus fœditatem novimus. Sed apud tonsorem sedens, comam detondens, arrepto speculo, cæsariem consideras, et astantes ipsumque tonsorem interrogas, num ornate frontem concinnaverit: ac sæpe, senex cum sis, non vereris juvenilibus studiis insanire: animam vero nostram, non modo deformem, sed etiam ferinæ formæ esse, instar Scyllæ et Chimæræ, quæ in fabula feruntur, ne minimum quidem sentimus: quanquam tamen hic spirituale speculum habeamus longe melius et utilius illo. Non modo enim deformitatem monstrat; sed etiam mutat illam in pulchritudinem immensam, si quidem velimus. Hoc porro speculum est proborum virorum memoria, necnon beatæ ipsorum vitæ historia, Scripturarum lectio, leges a Deo datæ. Si vel semel volueris Sanctorum imagines contemplari, deformitatem animæ tuæ videbis: qua semel conspecta, nullo alio egebis ut ab hac turpitudine libereris. Ad hoc enim utile nobis est hoc speculum, facilemque nobis reddit hanc mutationem. Nemo itaque in brutorum forma maneat. Si enim servus in

domum patris non intrat, cum feræ formam habet, quomodo tu in limina illa ingredi poteris? Ecquid feram dico? fera enim deterior est hujusmodi homo. Feræ enim etsi natura sua feroces sint, humana tamen artæ sæpe mansuescunt: tu vero qui illarum naturalem feritatem in mansuetudinem, quæ contra naturam earum est, transmutas, quam habebis excusationem, qui mansuetudinem, quam ex natura habes, in feritatem, quæ contra naturam est, convertis, et qui quod ferum erat mite reddens, teipsum natura mitem, contra naturam ferocem constituisti: ac qui leonem cicuras mansuetumque reddis, animum tuum leone ferociorem efficis; etiamsi duo illic impedimenta adsint, et quod fera illa sit rationis expers, et quod omnium sit ferocissima. Attamen vi inditæ tibi a Deo sapientiæ, naturam ipsam vincis. Tu igitur qui ferarum naturam vincis, cur in teipso et naturæ et voluntatis bonum prodis? Ac si quidem te alium hominem mitem reddere juberem, ne sic quidem tibi ea mandare viderer, quæ fieri nequirent: posses tamen tu objicere te non dominum esse voluntatis alterius, nec penes te id totum esse. Nunc autem bellua tua est, in tuo posita arbitrio.

IX. Quam ergo habes defensionem, dum naturam tuam non subigis? quem excusationis colorem proferre poteris, dum leonem in hominem convertis, teque ex homine leonem factum videns, id non curas? ac dum illi ea quæ supra naturam ejus sunt largiris, tibi ne ea quidem servas quæ ex natura habes: sed dum feras agrestes ad nobilitatem nostram deducere contendis, teipsum ex solio regni detrudis, et in belluarum furorem depellis. Cogita namque, si placet, iram esse feram, et quantam alii circa leones curam impendunt, tantam et tu impende circa teipsum, atque animum tuum mitem mansuetumque redde: nam et ille sævis dentibus et ungulis instructus est, ac nisi ei-

THE INSTITUTE OF MEDIAEVAL STUDIES
ST. MICHAEL'S COLLEGE
LIBRARY

cures ipsum omnia perdet. Neque enim leo et vipera sic viscera lacerare possunt, ut ira, quæ ungulis ferreis assidue laniat. Neque vero corpus tantum labefactat, sed et animæ sanitatem corrumpit, vim ejus omnem corrodens, dilanians, discerpens, et ad omnia inutilem reddens. Nam si is qui vermes in visceribus nutrit, ne respirare quidem poterit, cunctis intus corruptis, quomodo talem serpentem habentes, viscera omnia corrodentem, iram dico, generosum aliquid parere poterimus? Quomodo ergo poterimus ab hac peste liberari? Si illam potionem bibamus, quæ possit intus positos vermes et serpentes extinguere. Ecqua potio illa est, inquis, quæ tantam vim habeat? Pretiosus sanguis Christi, si cum fiducia sumatur : morbos quippe omnes extinguere poterit. Huic adde divinarum Scripturarum lectioni attentionem, huicque adjicias eleemosynam. Per hæc quippe omnia extingui poterunt morbi animam labefactantes. Tuncque solum vivemus, cum jam non meliore conditione simus, quam mortui : nam illis viventibus, nos vivere nequimus, sed necessario perimus. Nisi enim hic illos occiderimus, illic nos omnino interficient : imo et ante extremum obitum de nobis hic ultionem sument. Etenim unusquisque morbus hujuscemodi, crudelis, tyrannicus et insatiabilis est, nec nos quotidie corrodendi finem facit : nam dentes leonum sunt dentes ipsorum, imo etiam longe sæviores. Leo quippe ubi exsatiatus fuerit, a cadavere discedit : hi vero morbi animi nunquam satiantur, neque cessant, donec captum hominem diabolo proximum statuerint. Tanta enim illorum vis est, ut quam servitutem Christo Paulus exhibuit, ita ut propter illum et gehennam et regnum despiceret, eamdem ipsam a captivis suis exigant. Nam sive in corporum, sive in divitiarum, sive in gloriæ amorem quis inciderit, et gehennam deridet, et regnum contemnit, ut amata re potiatur. Ne igitur Paulo

fidem negemus dicenti se Christum ita amasse. Cum enim inveniantur quidam animi affectibus ita servientes, cur illud incredibile nobis videatur? Etenim ideo amor erga Christum infirmior est, quia tota vis nostra in vitiorum amore consumitur; et rapimus, et avaritiæ dediti sumus, et vanæ gloriæ servimus, qua quid vilius fuerit? Etiamsi enim admodum sis conspicuus, nihilo melior eris iis, qui infimæ sortis sunt; imo ob hoc ipsum illis inferior eris. Quando enim iidem ipsi, qui te gloriosum ac splendidum reddere student, ob hoc ipsum te derident, quod gloriam ab ipsis requiras, quomodo non hæc cupiditas tibi in contrarium vertetur? nam illi, quidquid agant, accusatores tui sunt.

X. Quemadmodum enim adulterio vel fornicationi deditum si quis laudaverit, vel ipsi adulatus fuerit, eo ipso potius accusator, quam laudator illius est; sic et vanæ gloriæ cupidum, cum laudamus omnes, accusatores potius ejus quam laudatores sumus. Cur ergo rem venaris, cujus contrarium tibi solet accidere? Nam si gloriam consequi vis, gloriam contemne, et omnium gloriosissimus eris. Cur id pateris quod passus est Nabuchodonosor? Nam et ille statuam erexit, ex ligno (8) et ex insensibili forma putans se sibi famam conciliaturum esse, et qui vivus erat ex non vivente illustrior apparere cupiebat. Vides-ne ingentem insaniam? Dum sibi putat honorem conciliare, contumeliam potius sibi parit. Dum enim videtur inanimatæ rei magis fidere, quam sibi ipsi, et animæ suæ viventi, atque ideo lignum in tantum honoris culmen provehit, quomodo non fuerit risu dignus, dum non a moribus, sed ab asseribus ornari studet? quemadmodum si quis ex pavimento domus aut ex pulchritudine scalæ suspici malit, quam ex eo quod homo sit: hujusmodi virum multi nunc imitantur. Quemadmodum enim ille ab imagine, sic alii a vestibus, alii ab

ædibus, a mulis, a carpentis, a columnis quæ sunt in domibus, in admiratione haberi cupiunt. Nam cum illud, quod homines sint, amiserint, circumeunt, ut sibi aliunde gloriam multo risu dignam concilient. Verum generosi illi et magni Dei famuli, non inde, sed ex quibus par erat, effulserunt. Etenim et captivi, et servi, et juvenes et peregrini, et rebus omnibus domesticis vacui, multo clariores visi sunt, quam ii qui illis omnibus circumdati erant. Certe Nabuchodonosori, nec tanta illa statua, nec satrapæ, nec duces, nec immensi exercitus, nec auri vis, nec quævis alia pompa, secundum concupiscentiam ejus fuere satis, ut magnus appareret; his vero, qui illis omnibus destituti erant, sola philosophia satis fuit : quæ illo qui diademate et purpura ornatus, et tot aliis circumseptus erat, eos qui nihil eorum habebant, tanto splendidiores faciebat, quanto sol est margarita splendidior. Etenim in medium orbis universi adducebantur juvenes captivi, servi, iisque adductis statim rex ignem ab oculis emittebat, astantibus ducibus, toparchis, principibus, ac toto diaboli theatro, dum vox fistularum ac tubarum omnisque musici instrumenti ad cœlum usque ascendens, illorum auribus personaret. Fornax succendebatur et flamma ad immensam altitudinem usque ad nubes ascendebat, omnia metu terroreque plena erant. Verum illos quidem nihil horum exterruit; sed astantes quasi ludentes pueros deriserunt, ac virtutem mansuetudinemque suam ostenderunt, ipsisque tubis clariorem emittentes vocem dicebant : « Notum sit tibi, rex. » Neque enim verbis tyrannum dehonestare volebant, sed tantum pietatem suam exhibere. Quapropter non longis sermonibus sunt usi, sed paucis cuncta declararunt : « Est, » inquiunt, Deus in cœlo, qui potest nos eruere [1]. » Quid nobis tantam multitudinem offendis ? quid fornacem ? quid

[1] Dan. III, 17.

gladios acutos, quid terribiles illos satellites? His omnibus superior et potentior est Dominus. Deinde cogitantes contingere posse Deum ita velle, ac permittere ut ipsi comburerentur, ne illo accidente viderentur mendacia locuti esse, hoc etiam addunt : « Quod si hoc non fiat, notum sit » tibi nos deos tuos non colere[1]. »

XI. Si enim dixissent : « Deus ob peccata non eruet nos ; » quod si non eripiat, fides ipsis non habita fuisset. Ideo hic illud tacent, id vero dicunt in fornace, frequentissime peccata commemorantes. Coram rege autem nihil hujusmodi ; sed etiamsi comburendi sint, piam religionem se non prodituros esse dicunt. Non enim pro retributione atque mercede id agebant, sed ex sola charitate : etiamsi in captivitate et in servitute essent, nullo fruentes bono. Nam et patria et libertate et omnibus bonis exciderant. Ne mihi enim illos in regali aula commemores honores. Cum enim sancti et justi essent, sexcenties domi stipem cogere maluissent, et templi bonis frui : « Elegi enim, inquit, abjectus esse in domo Dei mei, magis quam habitare in ta- » bernaculis peccatorum ; » et « Melior est dies una in atriis » tuis super millia[2]. » Longe potius ergo maluissent abjecti esse domi, quam in Babylone regnare. Id quod palam est ex iis quæ in fornace declarant ægre se ferre, nempe habitationem babylonicam. Etsi enim illic multo fruerentur honore, magno ipsis dolori erant cæterorum, quas ipsi videbant, calamitates : quod Sanctis maxime proprium est, non gloriam, non honorem, non aliud quidquam proximorum saluti anteponere. Vide igitur quomodo in fornace pro omni populo supplicarent. Nos autem ne quidem cum tranquille agimus, fratrum recordamur. Et cum somnia explorarent, non sua, sed aliorum commoda in scopo habebant. Quod enim mortem contemnerent, multis postea

[1] Dan. III, 18. — [2] Psal. LXXXIII, 11.

declararunt. Ubique autem præsto sunt Deum placare studentes. Deinde quia se non ad id sufficere putabant, ad patres confugiunt : ipsi autem non aliud afferre dicunt, quam spiritum contritum. Hos itaque et nos imitemur. Nam etiam nunc stat aurea imago, mammonæ nempe tyrannis. Sed non attendamus tympanis, non tibiis, non cinyris, non reliquo divitiarum apparatui. Verum etiamsi in paupertatis fornacem incidere oporteat, id potius deligamus, ut ne ipsum adoremus, et erit in medio fornacis « Ros » sibilans. » Ne itaque paupertatem horreamus, dum fornacem audimus. Nam tunc etiam ii qui in fornacem inciderunt illustriores effecti : qui autem statuam adoraverunt, occisi sunt. Sed tunc omnia simul facta sunt; nunc vero alia hic, alia in futuro sæculo; alia et hic et in futuro sæculo. Nam qui ne mammonam adorarent paupertatem elegerunt, et hic et illic splendidiores erunt : qui vero hic injuste divitias possederunt, tunc extremas luent pœnas. Ex hac fornace Lazarus exiit, non minus conspicuus quam tres illi pueri; dives autem qui adorantium statuam instar fuit, ad gehennam damnatus est. Nam quæ dicta sunt, figura illorum erant. Ut igitur ii qui in fornacem inciderunt, nihil passi sunt; qui vero foris erant, magna cum vehementia sunt abrepti; sic et tunc erit. Sancti qui per fluvium igneum incedunt, nihil ingratum patientur, sed læti apparebunt; qui autem imaginem adoraverunt, ignem videbunt in se quavis fera sævius irruentem, et intus attrahentem. Itaque si quis gehennam non credit, hanc videns fornacem, a præsentibus futura credere ediscat, ac ne timeat paupertatis fornacem, sed potius fornacem peccati. Hæc enim et flamma et dolor est; illa vero ros et requies. In illa fornace stat diabolus; in hac Angeli excutientes flammam.

XII. Hæc audiant divites, qui paupertatis flammam ac

cendunt. Pauperibus enim nihil nocebunt, rore ipsis superveniente; se vero ipsos flammis tradent, quas ipsi propriis manibus accenderunt. Tunc Angelus descendit ad pueros; jam vero nos ad eos, qui in fornace paupertatis sunt, descendamus, et per eleemosynam rorem pariamus, flammamque excutiamus, ut cum illis coronarum simus consortes; usque gehennæ flammam Christi vox excutiat dicens : « Esurientem me vidistis, et pavistis [1]. » Hæc enim vox tunc nobis pro rore aderit per mediam flammam « Si» bilans. » Descendamus itaque cum eleemosyna in fornacem paupertatis : videamus philosophantes illos, qui in ipsa ambulant, et carbones calcant : videamus rem novam atque stupendam, hominem in fornace psallentem, hominem in igne gratias agentem, extrema inopia colligatum, et multas Christo laudes referentem. Etenim pueris illis pares sunt ii qui paupertatem cum gratiarum actione ferunt. Nam igne terribilior est mendicitas, magisque incendere solet. Sed flamma pueros illos non incendit, verum quia gratias Domino reddiderunt, vincula ipsorum subito soluta sunt. Ita et nunc, si in paupertatem lapsus gratias agas, vincula solvuntur et flamma extinguitur; sin non extinguatur, id quod mirabilius est, pro flamma fons efficitur : quod tunc etiam contigit : nam in media fornace rore puro fruebantur. Ignem quidem non extinxit, sed ne comburerentur qui eo injecti fuerant impedivit. Hoc etiam in philosophantibus videre est : etenim in paupertate timoris magis expertes sunt, quam divites. Ne itaque extra caminum sedeamus, nulla erga pauperes misericordia affecti; ne patiamur quod tunc illi passi sunt. Si enim descendens ad pueros cum illis steteris, nihil mali tibi inferet ignis. Si autem superne sedens, despexeris illos in flamma paupertatis, te flamma comburet. Descende igitur in ignem, ne

[1] Matth. xxv, 34.

incendaris ab igne. Ne sedeas extra ignem, ne te flamma abripiat. Si enim te viderit cum pauperibus, a te abscedet; sin ab illis separatum, statim in te insiliet, teque abripiet. Ne igitur abscedas ab illis eo conjectis : sed cum diabolus jusserit eos, qui aurum non adorent, conjici in fornacem paupertatis, ne fueris ex injicientium, sed ex injectorum numero, ut sis ex servandorum, non ex urendorum numero. Nam vere ros est copiosus, non detineri concupiscentia divitiarum, et cum pauperibus versari. Hi omnium sunt opulentissimi, qui cupiditatem divitiarum conculcaverunt. Quandoquidem illi qui tunc regem contempserunt, ipso rege clariores sunt effecti. Et tu igitur si res hujus mundi despicias, toto mundo pretiosior eris, ut et Sancti illi, quibus dignus non erat mundus. Ut itaque dignus fias cœlestibus, deride præsentia. Ita enim et hic splendidior eris, et futuris bonis frueris, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui gloria et imperium, in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA V.

CAPUT I.

Hoc autem totum factum est, ut adimpleretur quod dictum est a Domino per Prophetam dicentem : Ecce Virgo in utero habebit, et pariet filium, et vocabunt nomen ejus Emmanuël [1].

I. Multos [2] audio dicentes : « Dum præsentes concioni sumus, et doctrina verbi fruimur, ab meliorem frugem reducimur; egressi vero, alii efficimur, ac fervoris ignem extin-

[1] Isaï. VII, 14, et Matth. I, 22, 23.— [2] Vide D. Guillon, tom. XIV, pag. 18-22.

guimus. » Quid ergo agendum, ne id eveniat? Explorandum unde accidat. Quæ causa igitur nobis est talis mutationis? Quod loca frequentemus non convenientia, et quod cum improbis consortium habeamus. Non enim oportebat a concione egressos, in negotia nos ingerere concioni non congruentia: sed statim domum petentes librum accipere, atque uxorem et filios ad eorum, quæ dicta fuerant, collectionem evocare, ac tunc ad vitæ necessaria nos conferre. Si enim ex balneo nolis in forum te conferre, ne ex fori negotiis balnei recreationem et fructum labefactes; multo magis a concione egressum id facere oportebat. Jam vero contrarium facimus, ideoque omnia perdimus. Nam lectionis fructum in mente nondum probe defixum, externarum rerum tumultus incidens totum aufert et abripit. Ne itaque id fiat, ex concione egressus, nihil magis necessarium putes illa doctrinæ collectione. Etenim extremæ desidiæ fuerit, quinque sexve dies sæcularibus negotiis impendere, spiritualibus vero ne unam quidem diem, imo ne minimam quidem diei partem insumere. Annon videtis quotidie pueros nostros, disciplinas quas acceperunt per totam diem meditantes? Idipsum et nos faciamus; alioquin nihil nobis supererit ex his conventibus, si dolio pertuso quotidie hauriamus, neque tantam custodiendæ doctrinæ sollicitudinem adhibeamus, quantam circa aurum et argentum exhibemus. Si quis enim denarios paucos acceperit, et in crumena reponit et sigillo munit; nos autem, acceptis eloquiis et auro et gemmis pretiosioribus, perceptisque Spiritus sancti thesauris, non ea in animæ penu recondimus, sed negligenter omnino sinimus ex mente nostra effluere. Quis igitur ultra nostri miserebitur, cum nobis ipsis insidias paremus, et in tantam sponte incidamus paupertatem? Ne igitur id eveniat, scribamus nobis immotam legem, ut uxoribus et filiis nostris hanc unam hebdomadæ diem consecremus,

cum audiendæ doctrinæ, tum colligendis iis quæ audita sunt. Ita enim multo dociliores ad ea quæ dicenda sunt occurremus; nobisque labor minor, ac vobis majus lucrum accedet, cum ea quæ nuper dicta sunt memoria retinentes, sic sequentia audictis. Non enim id parum confert ad dictorum intelligentiam, si seriem sententiarum nostrarum accurate teneatis. Quia enim non possumus omnia uno die complecti, si ea quæ singulis vobis diebus proponimus, in memoriæ quadam serie quasi catenam teneatis; sic in mente reponite, ut totum Scripturæ corpus simul appareat. Revocatis igitur in mentem iis, quæ nuper dicta sunt, sic hodie ad ea quæ proponenda sunt accedamus.

II. Quænam igitur nobis hodie proponenda sunt? « Hoc » autem totum factum est ut impleretur quod dictum est a » Domino per Prophetam dicentem. » Digna miraculi voce pro viribus clamavit dicens : « Hoc autem totum factum » est. » Quia enim vidit pelagus et abyssum benignitatis Dei, et id quod nunquam speratum fuerat evenisse, naturæ solutas leges, reconciliationem factam, et omnium supremum ad omnium infimum descendisse, medium murum sublatum, et impedimenta abacta, multoque plura his gesta alia, uno verbo miraculum declaravit dicens : « Hoc autem » totum factum est, ut impleretur quod dictum est a Do- » mino. » Ne existimes, inquit, id modo decretum esse, jam olim præfiguratum fuerat : id quod etiam Paulus ubique demonstrare studuit. Jam vero Josephum ad Esaïam remittit; ut si experrectus verborum ipsius, utpote recens dictorum, oblitus esset; propheticorum, in quorum meditatione nutritus fuerat, semper recordatus, quæ dicta sibi erant retineret. Uxori autem nihil tale dixit, utpote quæ puella adhuc horum notitiam non haberet : viro autem utpote justo, qui Prophetas meditaretur, hinc edisserit. Et antehac quidem dixerat : « Mariam conjugem tuam : » hic

vero postquam Prophetam adduxit in medium, nunc demum nomen virginitatis illi credidit et patefecit; neque enim tam imperturbato animo fuisset, audito Virginis nomine, nisi prius id ab Esaïa audivisset. Nihil enim stupendum, sed rem sibi hæc multo tempore meditanti familiarem auditurus erat a Propheta. Ideo Angelus ut rem credibilem redderet, Esaïam in medium adducit. Neque hic gradum sistit, sed ad Deum hæc loquentem erigit eum, non enim Prophetæ verba esse dixit, sed a Deo universorum prolata. Ideo non dixit : « Ut impleretur quod dictum est ab Esaïa ; » sed « Quod dictum est a Domino : » os quippe erat Esaïæ, oraculum vero e supernis delatum. Quid autem ait hoc oraculum : « Ecce Virgo in utero habebit, et pariet filium, » et vocabunt nomen ejus Emmanuël [1]. » Cur ergo, dices, non vocatus est Emmanuël, sed Jesus Christus? Quia non dixit : « Vocabis, » sed « Vocabunt, » nempe populi, et ipse rerum exitus. Hic rei quæ contigit nomen imponit : et hic est mos Scripturæ, res quæ contingunt pro nomine ponere. Nihil enim aliud est illud : « Vocabunt Emmanuël, » quam, « Videbunt Deum cum hominibus ; » nam semper cum hominibus fuit, sed nunquam ita manifeste. Quod si impudenter obsistant Judæi, interrogabimus eos : « Quandonam vocatus est puer, « Cito prædare, velociter spolia aufer? » sed nihil respondere poterunt. Cur ergo Propheta dixit : « Voca no» men ejus, cito prædare [2]? » Quoniam ipso nato, depopulatio et spoliorum direptio facta est : ideoque rem quæ circa ipsum contigit, quasi nomen ipsi imponit, « Et civi» tas, inquit, vocabitur civitas justitiæ, metropolis fidelis » Sion [3] : » et nusquam invenimus illam fuisse vocatam Justitiam, sed nomen ipsi mansit Jerosolyma; verum quia ipsa in melius commutata hoc ipsi accidit, adeo ipsam ita vocari dixit. Ubi enim contingit quoddam præclarum facinus,

[1] Isaï. VII, 14. — [2] Id. VIII, 5. — [3] Id. I, 26.

quod clarius quam ipsum proprium nomen indicat auctorem ejus, aut eum qui ejus fructum percepit, nomen ejus Scriptura dicit esse rei veritatem. Quod si hinc confutati aliud quærant, nempe de virginitate dictum, et objiciant nobis alios interpretes, dicentes : « Hi non dixerunt Virginem, sed puellam. » Primo quidem illud dicemus jure Septuaginta interpretes aliis fide digniores haberi. Nam hi postremi post Christi adventum interpretati sunt, Judæique manserunt, unde in suspicionem cadant, utpote qui ex inimicitia sic potius dixerint, ac prophetias de industria obscure converterint. Septuaginta vero, qui centum aut pluribus annis ante Christi adventum huic rei tot numero manum admoverunt, ab omni hujusmodi suspicione liberi sunt, ac tum ob tempus, tum ob multitudinem, tum ob mutuum consensum fide digni habendi sunt.

III. Sin autem recentiorum testimonium proferant, etiam hoc modo victoria penes nos erit : nam puellæ nomine solet Scriptura Virginem vocare; idque non de mulieribus tantum, sed etiam de viris dicitur : nam ait, « Juvenes et » virgines, senes cum junioribus [1]. » Ac rursum de puella loquens cujus virginitas impetitur dicit : « Si clamaverit » puella [2], » id est, virgo, id vero confirmatur ex iis quæ supra dicta sunt. Neque enim simpliciter dixit: « Ecce virgo » in utero habebit; » sed cum ante dixisset : « Ecce dabit » Dominus ipse vobis signum; » tunc subjecit; « Ecce virgo » in utero habebit [3]. » Atqui nisi virgo fuisset illa quæ paritura erat, et si ex connubii lege id futurum erat, quod tandem id signum fuisset? Signum enim rerum communem ordinem debet excedere, atque omnino inexpectatum et insolitum esse; alioquin quomodo signum esset? « Exsurgens autem Joseph a somno, fecit sicut præcepit ei » Angelus Domini [4]. » Vidisti-ne obsequentiam et animum

[1] Psal. CXLVIII, 12. — [2] Deut. XXII, 27. — [3] Isaï. VII, 14. — [4] Matth. I, 24.

obtemperantem? Vidisti-ne animam vigilem, et nulli personarum acceptioni obnoxiam? Neque enim cum triste quidpiam et turpe suspicabatur, illam apud se retinere voluit, neque amota suspicione, illam ultra dimittere sustinuit; imo vero illam retinuit, ac totius dispensationis minister effectus est. « Et accepit, inquit, Mariam conjugem » suam [1]. » Vides-ne quam frequenter hoc nomen proferat Evangelista, quod nolit interim mysterium illud revelare, dum malam amovet suspicionem? « Cum autem accepisset » eam, non cognovit illam, donec peperit filium suum pri» mogenitum [2]; » illud « Donec, » hic posuit, non ut suspiceris illam postea cognovisse Josephum, sed ut scias Virginem usque ad partum intactam fuisse. Cur itaque ait, « Donec peperit? » Hic mos loquendi in Scriptura sæpe observatur; ita ut hæc vox non pro definito quodam tempore ponatur. Nam de arca loquens ait : « Non reversus » est corvus, donec siccaretur terra [3], » etsi postea reversus non sit. De ipso etiam Deo sic loquitur : « A sæculo et us» que in sæculum tu es [4]; » nullos hic terminos ponens; rursusque prænuntians: « Orietur in diebus ejus justitia et » abundantia pacis, donec auferatur luna [5]; » nullum terminum pulchro huic elemento statuit. Ita et hoc loco, « Donec » dixit, ut quæ partum antecedebant firmaret; et quæ sequebantur tibi consideranda relinqueret. Quod enim ab eo tibi discendum erat, hoc dixit, nempe Virginem usque ad partum intactam mansisse. Quod autem ex dictis consequi et in confesso esse videbatur, hoc tibi intelligendum reliquit. Nempe virum illum justum, eam quæ sic mater effecta, ac tam novo et insolito puerperio dignata fuerat, tangere non ausum fuisse. Nam si cognovisset eam et uxoris loco habuisset, quomodo illam quasi nullum ha-

[1] Matth. I, 24.— [2] Ibid. 25.— [3] Gen. VIII, 7.— [4] Psal. LXXXIX, 2, — [5] Id. LXXI, 7.

bentem virum Discipulo commendasset, jubens eam in sua accipere? Quo pacto ergo, inquies, Jacobus et alii ejus fratres appellantur? Quemadmodum et Joseph vir Mariæ esse existimabatur. Multa enim erant posita velamina, ut hujusmodi partus occultaretur : Ideoque Joannes illos sic vocabat his verbis, « Neque enim fratres ejus credebant in » eum [1]. » Attamen ii qui prius non crediderant, admirandi et præclari postea extiterunt. Quando ergo dogmatum causa Paulus Jerosolymam ascendebat, Jacobum statim adiit, qui ita admirandus erat, ut illius urbis episcopatum primus acciperet. Narrant autem illum tam aspere vitam duxisse, ut membra ejus omnia quasi emortua essent, atque ex precandi assiduitate, dum jugiter in pavimento procumberet, frontem ejus ita obduruisse, ut genuum cameli duritiem pene attingeret, ita frequenter illam solo applicuerat. Hic quoque Paulum, qui denuo Jerosolymam ascenderat, fausta nuntians sic compellat : « Vides, frater, » quot millia sunt qui convenerunt [2]? » Tanta erat ejus prudentia, tantus zelus, imo vero tanta Christi virtus. Nam qui illum vituperabant viventem, ita post mortem ipsum admirati sunt, ut cum alacritate magna vitam pro ipso profunderent; quæ virtutem resurrectionis cum primis commonstrant. Ideoque illa quæ clariora erant, ad extremum tempus reservabantur, ut hæc nulli dubio obnoxia esset demonstratio. Nam si illos etiam qui in vita sua admirandi erant, defunctos obliviscimur, quo pacto illi qui viventem ipsum irridebant, Deum esse existimavissent, si hominem credidissent? Quomodo pro ipso mortem subire voluissent, nisi perspicuam accepissent resurrectionis demonstrationem?

IV. Hæc porro dicimus, non ut audiatis tantum, sed ut imitemini fortitudinem, dicendi fiduciam, justitiamque

[1] Joan. VII, 5. — [2] Act. XXI, 20.

omnem; ut nemo de se desperet, etiamsi antehac segnis desidiosusque fuerit; utque nulla in re alia spem habeat, nisi post Dei misericordiam in morum sanctitate. Nam si nihil illis profuit quod ex cognatione, domo et patria Christi essent, donec virtute clarerent, qua venia digni erimus, dum cognatos et fratres justos ostendimus, nisi cum magna æquitate virtuteque vitam ducamus? Illud enim subindicans Propheta dicebat : « Frater non redimit, redimet » homo [1], » etiamsi Moyses fuerit, etiamsi Samuël, etiamsi Jeremias. Audi enim quid illi dicat Deus : « Noli precari » pro populo hoc, quoniam non exaudiam te [2]. » Et quid miraris si te non audio? Nam si ipse Moyses, inquit, si Samuël adessent, eorum pro istis supplicationem non admitterem. Ezechiel etiamsi supplicet, hoc audiet : « Si » steterint Noë et Job et Daniel, filios filiasque suas non » liberabunt [3]. » Etiamsi Abraham patriarcha pro iis, qui incurabili morbo laborant, nec resipiscunt, supplicet, Deus abscedet et relinquet eum, ita ut eorum gratia emissam vocem non audiat. Etiamsi Samuël hoc ipsum fecerit, dicet ipsi : « Ne fleveris pro Saüle [4]. » Etiamsi pro sorore quispiam non opportune oraverit, idipsum audiet quod Moyses : « Si conspuens conspuisset pater ejus in faciem ejus [5]. » Ne itaque aliorum patrocinium hianti ore spectemus. Nam preces quidem Sanctorum vim habent maximam; sed si nos pœnitentiam agamus et resipiscamus. Quandoquidem Moyses, qui fratrem suum et sexcenta millia hominum ab imminente ira liberavit, sororem non potuit eripere : etiamsi non par peccatum esset. Illa quippe Moysem contumelia affecerat; hi autem impium facinus admiserant. Verum hanc ego vobis quæstionem relinquo, sed illa graviorem solvere conabor. Quid enim de sorore dicamus,

[1] Psal. XLVIII, 7. — [2] Jer. XI, 15. — [3] Ezech. XIV, 14. — [4] 1 Reg. XVI, 1. — [5] Num. XII, 14.

quando ipse etiam tanti populi dux, id quod pro seipso rogabat impetrare non valuit; sed post tot tantosque labores et ærumnas, postquam per annos quadraginta populo præfuerat, in terram toties promissam intrare prohibitus est. Qua de causa? Non utilis hæc gratia fuisset, imo damni multum intulisset, Judæorumque multos supplantavisset. Si enim ex Ægypto tantum a Moyse liberati, Deo dimisso, Moysem requirebant ipsique totum referebant; si se vidissent ab illo introductos in terram promissionis, quo non prorupissent impietatis? Ideoque sepulcrum ejus occultum mansit [1]. Samuël vero Saülem liberare nequivit a divina ira; qui tamen Israëlitas sæpe servavit. Jeremias Judæos servare non potuit [2]; alteri tamen in prophetia sua patrocinatus est. Daniel barbaros qui jugulabantur eripuit, nec Judæos ne in captivitatem abducerentur servare potuit [3]. In Evangeliis quoque, non in diversis, sed in iisdem ipsis utrumque conspicimus: eumdemque videmus salutem sibi parare, et postea salutem suam prodere. Nam qui decem millia talenta debebat, supplicando se ex periculo eripuit, posteaque idipsum non potuit; alius contra, qui prius seipsum prodiderat, sibi ipsi plurimum prodesse potuit. Quis ille est? Is qui paternam substantiam devoraverat. Itaque si segnes et socordes fuerimus, ne per alios quidem servari poterimus; si autem vigilemus, per nosmetipsos id valebimus: imo magis nostra, quam aliorum opera. Mavult quippe Deus gratiam nobis ipsis dare, quam alio pro nobis precante; ut curantes ipsi iram placare, cum fiducia agamus et resipiscamus. Sic Chananæam miseratus est; sic meretricem salute donavit, sic latronem, nullo interveniente mediatore et patrono.

V. Hæc autem dico, non ut Sanctis non supplicemus, sed ne simus negligentes, neve in socordiam somnumque

[1] Deut. XXXIV, 6, — [2] I Reg. XVI, 1, — [3] Dan. II. — [4] Luc. XV.

delapsi, aliis ipsisque solis res nostras committamus. Nam cum dixisset : « Facite vobis amicos, » non hic stetit, sed addidit, « Ex iniquo mammona [1] ; » ut recte factum vere sit tuum. Nihil enim aliud hic, quam eleemosynam indicavit : quodque admirandum, nihil ultra a nobis exigit, si ab iniquitate abscedamus. Hoc enim vult significare : « Inique adeptus es ? recte impende : injuste collegisti ? juste disperge. » Atqui quæ tandem hæc virtus est, de talibus donare? Attamen Deus, benignus cum sit, eo usque sese demittit. Si ita faciamus, bona nobis multa pollicetur. At nos ad tantam socordiam devenimus, ut ne quidem ex inique partis largiamur; sed innumeris aucti rapinis, si vel minimam partem dederimus, nos totum absolvisse putemus. Non audisti Paulum dicentem : « Qui parce seminat, » parce et metet [2]. » Cur ergo parcis? Num sumptus est illud? num expensa? Imo proventus et negotiatio. Ubi enim semen jacitur, ibi messis consequitur : ubi semen, ibi et multiplicatio. Tu vero si terram haberes pinguem et fertilem, quæ plurima posset excipere semina, illam coleres, ac quæ suppeterent spargeres, et ab aliis commodato acciperes, parcimoniamque ea in re detrimentum esse putares. At cum cœlum colere opus est, nulli aëris intemperiei obnoxium, sed cum fœnore maximo jacta semina redditurum, segnis es, refugis, neque cogitas parce agentem perdere, affatim spargentem multum lucrari. Disperge itaque, ne perdas; ne retine, ut retineas; projice, ut custodias; impende, ut lucreris. Quod si servare illa oporteat, ne serves tu : nam illa prorsus perditurus es; sed Deo committas : inde namque nemo abripiet. Ne tu negotieris, nescis quippe lucrari; sed maximam totius partem fœnori dato ei qui usuram tibi præbiturus est. Ibi fœnus colloca, ubi nulla invidia, nulla accusatio, nullæ

[1] Luc. XVI, 9. — [2] 2 Cor. IX, 6.

insidiæ, timor nullus. Fœnori dato ei qui nullo indiget, et propter te tamen opus habet; ei qui omnes alit, et esurit, ne tu fame premaris; ei qui pauper effectus est, ut tu ditescas. Fœnus ibi colloces, unde non mortem, sed vitam pro morte in fructum percipies. Hæc fœnora regnum, illa gehennam pariunt : hæc enim ad avaritiam, illa ad philosophiam pertinent : illa crudelitatem, hæc humanitatem arguunt. Quam defensionem habebimus, si cum possimus plura accipere, ac tuto inque tempore opportuno, cum libertate magna, tuti ab opprobriis, timoribus, periculis, hoc dimisso lucro, illa insequamur turpia, levia, fallacia, fluxa, quæ nos in fornacem ingentem dejiciant? Nihil enim, nihil certe præsenti usura turpius, nihil crudelius. Nam hujusmodi fœnerator in aliorum calamitatem negotiatur, et proventum sibi parat ex aliorum infelicitate, mercedemque humanitatis exigit : ac veluti metuens ne immisericors appareat, benignitatis specie foveam profundiorem fodit, dumque fert opem, pauperem opprimit; dum manum porrigit, dejicit; ac dum quasi in portum recipere videtur, in naufragium, in scopulum et in saxa latentia dejicit. Sed quid quæris? inquies; an ut collectam pecuniam, mihi utilem, alteri in usum dem, nec ullam inde mercedem reposcam? Absit : non ita loquor; imo cupio te hinc mercedem accipere, non vilem aut exiguam, sed multo majorem : pro auro te cœlum in usuram accipere volo. Cur ergo te in paupertatem redigis, dum in terra volutaris, et parva pro magnis exigis? Illud enim est quid sint divitiæ nescire. Cum Deus pro exiguis illis pecuniis bona tibi cœlestia promittit, tu vero dicis : « Ne mihi cœlum dederis, sed pro cœlo aurum illud periturum : » hoc est velle in pauperie manere. Ita qui veras divitias concupiscit, is manentia pro perituris, inexhausta pro fluxis, multa pro paucis, incorruptibilia pro corruptibili-

bus eliget : et sic illa etiam sequentur. Nam qui terram ante cœlum quærit, ab illa prorsus excidet : qui autem cœlum terræ prætulerit, utroque supra modum fruetur. Quod ut consequamur, præsentia omnia contemnentes, futura bona deligamus; ita enim et his et illis fruemur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui gloria et imperium, in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA VI.

CAPUT II.

Cum natus esset Jesus in Bethlehem Judææ in diebus Herodis regis, ecce Magi ab Oriente venerunt Jerosolymam, dicentes : Ubi est qui natus est rex Judæorum? Vidimus enim stellam ejus in Oriente, et venimus adorare eum [1].

I, Multa [2] nobis opus est vigilantia, multis precibus, ut præsentem locum explicare possimus, ac scire qui sint hi Magi, unde, quomodo et quo suadente venerint, et quænam illa stella fuerit. Imo etiam, si vultis, ea primum in medium adducamus, quæ dicunt veritatis inimici. Etenim usque adeo diabolus illos afflavit, ut inde illis arma contra veritatem ministrare tentaverit. Quid igitur dicunt? « Ecce, inquiunt, Christo nato, stella apparuit, quod sane signum est astrologiam veram esse disciplinam. » Quomodo ergo si illo ritu et modo natus est, astrologiam solvit, fatum sustulit, dæmonum ora obturavit, errorem expulit, et omnes hujuscemodi præstigias eliminavit? Quomodo etiam Magi per hujusmodi stellam ediscunt ipsum esse re-

[1] Matth. II, 1, 2. — [2] Vide D. Guillon, tom. XIV, pag. 22-29.

gem Judæorum? cum certe non hujusmodi regni rex esset, ut ipse Pilato dicebat : « Regnum meum non est de » hoc mundo [1]. » Nihil quippe tale monstravit : non hastatos, non clypeatos, non equos, non mulorum jugum, neque quidpiam simile circum se habuit; sed vilem et pauperem vitam agebat, duodecim tantum viros, eosque despicatissimos circumducens. Sed etiamsi ipsum scirent esse regem, cur tandem illum adeunt? Neque enim illud astronomiam spectat, ut ex stellis cognoscantur ii qui nascuntur; sed ut ex hora qua nascuntur, prænuntientur ea quæ ipsis eventura sunt; uti quidem narrant. Hi vero neque parienti matri aderant, neque tempus noverant quo natus est; neque inde initio ducto, ex stellarum motu quæ eventura erant prædixerunt. Sed e contrario, cum stellam multo ante tempore in regione sua fulgentem vidissent, natum visuri accedunt : quod sane majoribus obnoxium difficultatibus est, quam id quod præcedit. Quænam illos ratio movit? Qua spe fulti ex tanto terrarum spatio adoratum regem veniunt? Nam siquidem rex ipsorum futurus erat, ne sic etiam congruentem habuere rationem. Etenim si in regiis ædibus natus fuisset, rege patre præsente, jure quis diceret ipsos, ut patri placerent, natum puerum adoravisse, ut hoc præmisso cultu regis benevolentiam sibi conciliarent. Cum vero scirent ipsum regem suum non esse futurum, sed alienæ gentis, a regione sua longe remotæ, ipsumque ad viri ætatem nondum pervenisse, cur tantam peregrinationem suscipiunt, cur dona afferunt, quando maxime cum periculo hæc facturi erant? Siquidem, hoc audito, Herodes turbatus est, turbatus item populus totus, cum hæc ex illis audiret. At, inquies, hæc illi non præsciebant. Verum id cum ratione pugnat. Nam etsi admodum insipientes fuissent, ignorare non poterant

[1] Joan. XVIII, 36.

se in urbem regi subditam venientes, taliaque nuntiantes, aliumque ab eo qui tum regnabat regem esse monstrantes, sexcentis sese mortis periculis objicere. Cur autem pannis involutum adorarunt? Nam si vir saltem fuisset, dici potuisset illos, quod opem ejus expectarent, se in apertum periculum conjecisse : quod tamen ipsum extremæ dementiæ fuisset Persam, barbarum, qui nihil commune haberet cum Judæorum gente, a propria terra discedere velle, ac patriam, cognatos et domum relinquere, seque alteri regno subjicere. »

II. Quod si hoc stultum fuisset, quod sequitur longe stultius. Quidnam illud est? Quod tam longi spatium itineris emensi, postquam adoraverant, et tantum apud omnes tumultum excitaverant, statim reversi sint. Quæ tandem viderunt regni insignia? Tugurium, præsepe, puerulum in cunabulis, matrem pauperem. Cuinam munera obtulerunt, et qua de causa? An ea lex, is mos erat, ut omnibus per orbem nascentibus regibus id obsequii tribueretur? An semper terrarum orbem circuibant, ut quos scirent ex vilibus et pauperibus reges futuros, antequam in regium solium ascenderent, adorarent? Nemo sane illud dixerit. Cur ergo illum adorarunt? Si rerum præsentium causa : quid se sperare poterant a puerulo et inope matre accepturos? Si futurorum gratia, unde scire poterant puerulum in cunabulis adoratum, eorum, quæ tum gesta sunt, recordaturum esse? Quod si mater illum admonitura erat, supplicio potius quam præmio digni erant, qui in apertum periculum illum conjecissent. Exinde enim Herodes turbatus, quærebat illum, scrutabatur, et interficere tentabat. Atque ubique terrarum, qui aliquem in tenella ætate privatum, regnaturum esse palam prædixerit, nihil aliud agit, quam quod ipsum neci tradat, vel contra illum bella excitet innumera. Vides-ne quanta hinc absurda nascantur, si secundum re-

rum humanarum seriem, vulgaremque morem res exploretur? Neque tamen hæc tantum, sed etiam multo plura dici possent, quæ majores iis, quas supra diximus, parerent quæstiones. Sed ne difficultates difficultatibus nectentes, in caliginem obscuritatemque vos dijiciamus, age demum ad quæsitorum solutionem properemus, et astella ducamus initium. Si enim discamus quæ vel qualis illa sit, an ex numero aliarum, an diversa ab illis, an natura sua, an specie tantum stella, tunc facile cætera omnia sciemus. Unde ergo hæc comperiamus? Ex ipsa Scriptura. Quod enim hæc stella non ex numero aliarum, imo ne stella quidem esset, ut mihi quidem videtur; sed invisibilis quædam virtus, quæ stellæ speciem præferret, primo ab ejus itinere arguitur. Nulla enim, nulla utique stella est quæ tali pergat via : nam et solem et lunam, et alias omnes stellas ab oriente videmus ad occidentem pergere : hæc vero stella a septentrione ad meridiem ferebatur : Palæstinæ quippe hic situs est, si Persidem spectes. Secundo illud etiam a tempore probari potest : neque enim noctu apparet, sed in meridie, lucente sole, quam vim nec stella, imo ne luna quidem ipsa habet, quæ licet omnia astra superet, orto solis fulgore, statim occultatur nec conspicitur. Hæc vero stella splendoris sui vi etiam solis radios splendore superabat, majoresque emittebat radios. Tertio probatur, quod ea modo lucem emitteret, modo cessaret : nam venientibus in Palæstinam luxit; postquam autem Jerosolymam advenerant, sese occultavit (9) : deinde Herode relicto, postquam illum de causa itineris certiorem fecerant, iter suscepturis apparuit : quod certe non stellæ motui competit, sed virtuti intelligentia præditæ. Neque enim proprium sibi cursum habebat ; sed ubi pergendum erat, illa pergebat ; ubi standum, stabat, secundum opportunitatem omnia dispensans ; sicut columna illa nubis quæ Judæis monstrabat, quando castra movere,

quando sistere oporteret[1]. Quarto, ab ipso lucendi modo id clare discitur : non enim in alto cœlo constituta, neque enim poterant illo modo dirigi, sed inferne demissa locum monstrabat. Nostis enim non posse stellam locum ita parvum monstrare, qui tugurium contineret; imo locum qui corpus infantuli capere posset : quia enim immensa erat altitudo, non poterat stella tam angustum locum indicare volentibus invisere. Illud vero ex ipsa luna deprehendere est : quæ cum stellas omnes tantum superet, universis orbem incolentibus, et in tanta terræ latitudine diffusis, vicina esse videtur. Quomodo igitur, quæso, locum ita angustum præsepis et tugurii stella ostendisset, nisi relicta illa celsitudine, ad inferiora descendisset, et supra caput ipsum pueri stetisset? Quod subindicans Evangelista dicebat : « Ecce stella antecedebat eos, usque dum veniens sta» ret supra ubi erat Puer[2]. » Vides-ne quot argumentis probatur hanc stellam non fuisse ex numero aliarum : neque secundum seriem externæ illius genesis apparuisse?

III. Cur ergo apparuit? ut Judæorum stupiditatem incesseret, atque ingratis adimeret omnem defensionis ansam. Quia enim adveniens ille vetus institutum abrogaturus, orbemque ad unum eumdemque cultum deducturus, ipseque in mari et terra ubique adorandus erat, ab ipsis statim initiis ostium gentibus aperit, ut alienorum exemplo suos etiam erudiret. Quia enim cum Prophetas frequenter audirent de ipsius adventu sæpe loquentes, non admodum attendebant, effecit ut barbari de terra longinqua venirent, qui regem apud ipsos natum inquirerent; et persica voce primum ea ediscerent quæ a Prophetis discere noluerant : ut si probe se gererent, maximam arriperent ad obtemperandum ansam; sin vero contenderent, omni prorsus excusatione vacui essent. Quid enim dicere possint ii, qui Chris-

[1] Exod. XIII, et Num. IX. — [2] Matth. II, 9.

tum a tot Prophetis annuntiatum non susceperunt, cum viderint Magos ex unius stellæ visu ipsum suscipientes et adorantes? Quod igitur circa Ninivitas fecerat Jonam mittens, et quod circa Samaritanam et Chananæam, idipsum etiam per Magos fecit. Ideoque dicebat: « Viri Ninivitæ » surgent, et condemnabunt [1], « et, « Regina Austri surget, » et condemnabit generationem hanc [2] : » quoniam illi minoribus crediderunt; hi vero neque majoribus. At cur illos, inquies, per talem visum adduxit? At quomodo oportuit? An Prophetas mittere? Sed Magi Prophetis non credidissent. An vocem superne proferre? Verum non attendissent. An Angelum mittere? Sed hunc quoque forsitan præteriissent. Quapropter, illis omnibus omissis, Deus, summa utens indulgentia, per consueta vocat illos, ostenditque stellam magnam ab aliis diversam, ut ipsos et ex magnitudine et ex pulchritudine spectaculi percelleret, necnon etiam ex cursus modo. Hæc et Paulus imitatus, ex ara cum Græcis disserendi occasionem accipit, et poëtarum testimonia in medium adducit: Judæos vero circumcisionem memorans alloquitur, et eos, qui sub lege viverent, a sacrificiis orsus, doctrina imbuit. Quia enim consuetum sibi quisque morem libenter sequitur, et Deus et viri a Deo ad orbis salutem missi, ita res tractant. Ne itaque indignum Deo putes quod per stellam ipsos vocaverit: sic enim judaïca quoque omnia improbabis, sacrificia nempe, purificationes, neomenias, arcam ipsumque templum. Hæc quippe omnia ex gentium crassitudine ortum duxerunt. Attamen Deus ad errantium salutem his se passus est coli, quibus dæmonas gentiles illi colebant, illo tamen cultu tantisper mutato, ut illos paulatim a consuetudine abductos, ad sublimem illam philosophiam deduceret. Id quod etiam circa Magos effecit, cum illos per stellæ visum vocavit, ut deinde sublimiores red-

[1] Matth. XII, 41. — [2] Luc. XI, 41.

deret. Postquam igitur illos ad præsepe quasi manu deduxerat, non per stellam deinde, sed per Angelum ipsos alloquitur: sic illi gradatim meliores effecti sunt. Hoc ipsum fecit circa Ascalonitas et Gazæos [1]. Nam postquam quinque illæ civitates, arca ad se veniente, letali plaga percussæ sunt, cum nullum ingruentibus malis remedium invenirent, vocatis vatibus et congregato cœtu, quomodo divinitus immissum malum amoverent consultabant. Hinc vatibus dicentibus vaccas indomitas et primiparas arcæ jungi oportere, ut nullo duce quo vellent irent [2]; hincque exploratum fore an divinitus, an casu quopiam immissus morbus esset. « Nam si, aiebant, jugum ex imperitia conterant, vel si ad mugientes vitulos vertantur, plaga casu acciderit; sin recta pergant, neque vitulorum mugitum curent, neque ex viæ ignorantia aberrent, conspicuum erit ipsam Dei manum has urbes percussisse. » Quia igitur vatum dictis paruerunt illarum civitatum incolæ, Deus etiam, indulgentia usus, vatum sententiam secutus est; nec majestate sua indignum putavit vatum prædictionem ad opus deducere, et fidem dictis eorum conciliare. Eo major enim res gesta videbatur, si Dei potentiam ipsi etiam inimici testificarentur, et si eorum doctores de illa calculum ferrent. Multa quoque similia Deum dispensantem animadvertimus. Nam ea etiam quæ ad Pythonissam spectant eodem dispensata sunt modo [3]: ut vos deinceps secundum jam dicta poteritis explicare. Hæc de stella a nobis dicta sunt, sed plura a vobis dici possint: nam, « Da sapienti occasionem et sapientior erit [4]. »

IV. Jam ad principium eorum, quæ lecta sunt, redeundum est: quodnam est principium? « Cum natus esset Jesus in » Bethlehem Judææ, in diebus Herodis regis, ecce Magi ab » Oriente venerunt Jerosolymam [5]. » Magi stellam ducem

[1] I Reg. v. — [2] Id. vi, 7. — [3] Id. xxviii, 7 et seqq. — [4] Prov. ix, 9. — [5] Matth. ii, 1.

secuti sunt; hi vero ne Prophetis quidem annuntiantibus crediderunt. Cur autem nobis et tempus dicit et locum, dum ait : « In Bethlehem, » et, « In diebus Herodis regis. » Qua vero de causa dignitatem etiam addidit? quoniam et alius fuit Herodes qui Joannem occidit; sed hic tetrarcha, ille rex erat. Locum autem scribit et tempus dum prophetias nobis veteres commemorat, quarum alteram Michæas emisit his verbis; « Et tu Bethlehem terra Juda, nequaquam » minima es in principalibus Juda[1]; » alteram patriarcha Jacob, qui nobis tempus exprimit, magnumque signum adventus ejus apponit; nam ait: « Non auferetur princeps » de Juda, nec dux de femoribus ejus, donec veniat cui re» positum est : et ipse expectatio gentium[2]. » Sed illud quoque inquirendum est; quæ causa ipsis fuerit talia cogitandi, et quis illos ad talia agenda concitaverit : neque enim mihi videtur hæc posse ad solam stellam referri, sed ad Deum qui eorum animos concitavit : id quod etiam in Cyro fecit, cum ejus animum induxit, ut Judæos dimitteret[3]; neque tamen illud ita operatus est, ut liberum ejus arbitrium tolleret. Quandoquidem et cum Paulum ex alto vocavit, et gratiam suam et ejus obsequentiam conspicuam effecit[4]. At, inquies, cur non omnibus Magis hoc ipsum revelavit? Quia non omnes credituri erant : hi vero erant aliis paratiores. Siquidem cum innumeræ gentes perirent, ad Ninivitas solum Propheta missus est : duoque erant in cruce latrones, et alter tantum salutem nactus est. Horum itaque virtutem perpende; non quod venerint, sed quod cum fiducia et simpliciter egerint. Etenim ne subdole missi videantur, et quo duce venerint, et viæ longitudinem narrant, et loquendi fiduciam exhibent : nam aiunt : « Venimus adorare eum[5], » neque populi furorem, neque regis tyrannidem reformi-

[1] Matth. II, 6, et Mich. V, 2.— [2] Gen. XLIX, 10.— [3] Paral. XXXVI. — [4] Act. IX. — [5] Matth. II, 2.

dant : quapropter videntur mihi etiam contribulium suorum doctores domi fuisse. Nam qui istic illud dicere non dubitarunt, multo magis in patria sua ea de re locuti libere fuerint, quippe qui et oraculum Angeli accepissent, et Prophetæ testimonium allatum. « Audiens autem Herodes, ait, » turbatus est, et omnis Jerosolyma cum illo [1]. » Jure quidem Herodes, qui rex erat, sibi filiisque timebat : Jerosolyma vero quare turbata est, quandoquidem ipsum et Servatorem, et beneficum, et liberatorem jam olim Prophetæ prædixerant? Cur ergo turbati sunt? Eodem animo quo olim beneficum Deum aversabantur, et carnes illas ægyptiacas commemorabant, dum tanta fruerentur libertate. Tu vero mihi perpende accurata Prophetarum dicta : nam illud ipsum jam olim prænuntiavit Propheta his verbis : « Cupient » si facti sunt igne combusti ; quia Puer natus est nobis, et » filius datus est nobis [2]. » Attamen perturbati, non curant videre quod gestum est, non Magos sequuntur, non sciscitantur ; ita nimirum contentiosi et simul socordes præ omnibus erant : cum par fuisset enim gloriari, quod rex ille apud se natus esset, quod Persarum regionem ad se traxisset, ac fore videretur ut omnes sibi subditi essent, quando res sic prospere caderent et in melius proficerent, ac vel a principio imperium ita splendidum eset ; illi tamen ne sic quidem in meliora mutantur, etiamsi nuper fuerant a captivitate persica liberati. Atqui par erat illos, etiamsi arcanorum et sublimium ignari fuissent, et ex præsentibus tantum calculum posuissent, hæc cogitare tamen : « Si natum regem nostrum ita formidant, multo magis, cum adoleverit, ipsum pertimescent, ipsique obsequentur, nostraque barbaricis splendidiora futura sunt. » Sed nihil hujusmodi ipsorum animos erigit : tanta scilicet erat illorum socordia cum livore conjuncta : quod utrumque vitium non oportet dili-

[1] Matth. II, 3. — [2] Isaï. IX, 6.

genter arcere, eumque qui adversus ista aciem instruet, igne ferventiorem esse. Quamobrem dicebat Christus : « Ignem veni mittere in terram, et quid volo, nisi ut accendatur [1] ? » Ideoque Spiritus ignis specie apparuit.

V. Verum nos cinere frigidiores, et mortuis stupidiores facti sumus; licet Paulum videamus super cœlum et cœlum cœli volantem, et vehementius quam ipsa flamma omnia vincentem et superantem, superna, inferna; præsentia, futura, ea quæ sunt et ea quæ non sunt. Quod si hoc exemplum supra te est, jam temporis est iste obtentus. Quid enim plus quam tu habuit Paulus, ut dicas non posse te illum imitari? Verum ne quid contentiosius dicere videamur, Paulo dimisso, primos fideles consideremus, qui et pecunias et possessiones, et curam et occupationes omnes sæculares repudiarunt, totosque se Deo consecrarunt, nocte dieque semper verbi doctrinæ attendentes. Hæc est enim spiritualis ignis natura, ut nullam rerum sæcularium cupiditatem relinquat, sed in alium transferat amorem. Quapropter talium rerum cupidus, etiamsi omnia profundere, etiamsi voluptatem et gloriam irridere, ipsamque animam tradere oporteat, cum magna facilitate hæc omnia perficit. Nam illius ignis ardor in animam ingressus, torporem omnem abjicit, et penna leviorem efficit eum quem invadit, ita ut omnia quæ sub aspectum cadunt, despiciat. Qui talis est, in perpetua compunctione deinde perseverat, fontes lacrymarum frequenter effundens, multamque inde voluptatem excerpens. Nihil quippe Deo ita conglutinat, et conjungit, ut lacrymæ hujusmodi. Vir talis etsi in mediis urbibus habitet, quasi in deserto, in montibus et speluncis versatur, rebus præsentibus non attendit, neque hujusmodi fletibus unquam satiatur, sive pro se, sive pro aliorum peccatis lacrymas effundat. Ideoque Christus hosce præ aliis

[1] Luc. XII, 49.

beatos prædicat dicens : « Beati qui lugent[1]. » Cur vero Paulus dicit : « Gaudete in Domino semper[2]? » ut lacrymarum hujusmodi voluptatem declaret. Quemadmodum enim mundi gaudium mœrorem habet conjunctum, sic et lacrymæ illæ secundum Deum lætitiam pariunt perennem, et quæ nunquam deficiat. Sic meretrix illa virginibus clarior effecta est, hoc igne succensa. Quia enim pœnitentiæ fervore correpta est, Christi amore postea exarsit, cum solutis capillis, sacros illos pedes lacrymis rigavit, coma sua abstersit, atque unguentum effudit. Et hæc quidem extrinsecus gesta sunt : illa vero quæ in animo agebantur, his longe ardentiora erant, quæ unus cernebat Deus. Quapropter quisque nostrum hæc audiens, congratulatur ipsi, ac de ejus recte factis lætatur, omnique crimine liberam illam putat. Quod si nos, qui mali sumus, hunc calculum ferimus, cogita quantam acceperit gratiam, et quanta ex pœnitentia, etiam antequam munera illa acciperet, a Deo consecuta sit bona. Sicut enim post vehementes imbres aër purus efficitur, sic post fusas lacrymas sequitur tranquillitas et serenitas, peccatorumque tenebræ fugantur. Et sicut ex aqua et Spiritu, sic ex lacrymis et confessione purgamur, modo non ad ostentationem et laudem captandam id faciamus. Nam quæ hac de causa lacrymatur, magis culpanda est, quam ea, quæ fuco et pigmentis sese oblinit. Illas enim requiro lacrymas, quæ non ad ostentationem, sed ad compunctionem funduntur, quæ occulte in cubiculis, nullo teste, quæ quiete sine strepitu manant, quæ ex intimo cordis, ex afflictione et dolore, quæ propter Deum emittuntur, quales erant Annæ lacrymæ : « Ejus enim labia, inquit Scriptura, movebantur, et vox non audiebatur[3]. » Verum lacrymæ solæ tuba clariorem emittebant

[1] Matth. v, 4. — [2] Philip. iv, 4. — [3] 1 Reg. i, 13.

vocem. Ideoque vulvam ejus aperuit Deus, et durum saxum in agrum fertilem vertit.

VI. Si tu quoque sic lacrymeris, Domini tui imitator effectus es. Nam et ipse lacrymatus est et de Lazaro [1], et de civitate, et circa Judam turbatus est [2]. Idipsum porro videre est sæpe facientem, ridentem vero nusquam, imo ne subridentem quidem : nullus certe hoc Evangelista narravit. Ideoque et Paulum flevisse, ac per triennium nocte et die idipsum fecisse, et ipse et alii de ipso narrant : quod autem riserit, nec ipse, nec alius Sanctorum de ipso dixit, imo nec de aliis ipsi similibus. De Sara tantum id narratur, quando correpta fuit, et de filio Noë, quando ex libero servus effectus est. Hæc autem dico, non ut risum prorsus eliminem, sed ut dissolutionem auferam. Cur, quæso, ita gaudes et diffluis tot reddendis obnoxius rationibus, qui tremendo illi tribunali sistendus es, de tuis omnibus in hac vita gestis rationem accurate redditurus ? Etenim de iis, quæ vel sponte, vel inviti fecimus, rationem reddemus : « Qui enim, inquit, negaverit me coram hominibus, et ego negabo eum coram Patre meo, qui in cœlis est [3]. » Atqui illa negatio [aliquando] non voluntaria est, et tamen supplicium non effugit, ejusque dabimus pœnas, et tam eorum quæ scimus, quam eorum quæ nescimus ? « Nihil enim mihi conscius sum, inquit, sed non in hoc justificatus sum [4]. » Sive ignorantes sive scientes peccemus : « Testimonium enim illis perhibeo, inquit, quia æmulationem Dei habent, sed non secundum scientiam [5]. » Verum id illis ad purgationem non sufficit. Corinthiis autem scribens aiebat : « Timeo ne sicut serpens Evam seduxit astutia sua, sic corrumpantur sensus vestri, et excidant a simplicitate quæ est in Christo [6]. » Tot tanto-

[1] Joan. XI, 35. — [2] Luc. XIX, 41. — [3] Matth. X, 33, et Luc. XII, 9. — [4] 1 Cor. IV, 4. — [5] Rom. X, 2. — [6] 2 Cor. XI, 3.

rumque facinorum rationem redditurus, sedes ridens, urbanas facetias proferens, et voluptati indulgens? Sed si id non fecero, inquies, si luxero, quæ mihi hinc utilitas? Multa sane, et tanta quantam explicare non possim. In sæcularibus enim judiciis, quantumvis plores, non effugies supplicium post latam sententiam; hic vero, si ingemiscas tantum, sententiam solvisti, et veniam consequeris. Ideoque de luctu sæpe Christus nos admonet, et eos qui lugent beatos prædicat; illos vero qui rident, miseros declarat. Hoc quippe theatrum non risum admittit : neque ideo convenimus, ut cachinnos effundamus; sed ut gemamus, atque ex hujusmodi gemitu regni hæreditatem nanciscamur. Tu vero, si coram imperatore steteris, ne subridere quidem audebis; et ipsum Angelorum Dominum domi habens non stas tremens cum modestia decenti, sed rides illo etiam sæpe irato? Nec cogitas te illum magis ad iram concitare dum hæc agis, quam dum peccas? Non enim ita peccatores aversatur Deus, ut eos qui post peccatum non sese cohibent. Attamen ita sunt quidam omni sensu vacui, ut post hæc audita verba dicant : «Absit, ut unquam lacrymas fundam, mihi vero id concedat Deus, ut semper rideam et ludam.» Quid hujusmodi cogitatione infantius? Non enim Deus id dat ut ludamus, sed diabolus. Audi igitur quid passi sint ii qui ludebant : «Sedit, inquit, »populus manducare et bibere, et surrexerunt ludere[1].» Tales erant Sodomitæ, tales etiam illi tempore diluvii. Nam de illis dicitur : «In superbia, in prosperitate, et in »saturitate panum deliciis affluebant[2].» Illi vero qui tempore Noë erant, cum per tot annos construi arcam viderent, sine ulla cura vel sensu lætabantur, nihil de futuris rebus prospicientes; ideoque universos diluvium submersit, et commune orbis naufragium tunc effecit?

[1] Exod. XXXII, 6. — [2] Ezech. XVI, 48.

VII. Ne itaque illa petas a Deo, quæ a diabolo accipis. Nam Dei est dare cor contritum et humiliatum, animum vigilem, temperantem, continentem, pœnitentem, compunctum. Hæc illius dona sunt, quia illis potissimum indigemus. Certamen enim imminet grave, et adversus invisibiles potestates lucta nobis est, adversus spiritualia nequitiæ pugna, adversus principatus et potestates bellum : atque utinam diligenter agentes, vigiles et concitati, possimus hoc ferum agmen sustinere ! Si vero rideamus et ludamus, ac semper socordes simus, etiam ante conflictum ex propria segnitie concidemus. Non nostrum itaque est perpetuo ridere, deliciari et convivari; sed eorum qui in scena ludunt, meretricum, virorum qui ad talia sunt adornati, parasitorum, adulatorum : non autem eorum qui ad cœlum vocati sunt, non eorum qui in superna civitate sunt descripti, non eorum qui armis spiritualibus sunt instructi; sed eorum qui diabolo sunt initiati. Ille namque est, ille qui hac arte, hoc opere conatur Christi milites attrahere, illorumque animi molliores nervos efficere. Ideo theatra in urbibus struxit, et mimos illos exercens, illorum opera contra totam civitatem hanc pestem excitat. Quam fugere Paulus jussit, stultiloquium nempe et scurrilitatem[1]; quæ autem horum omnium gravissima risus illius occasio est ; quando quidpiam aut blasphemum aut turpe inter ridicula mimi dixerint, tunc ex insipientioribus quidam rident et lætantur; cum lapidibus ipsos impetere oporteret, plaudunt illi super his, et per hanc voluptatem caminum ignis contra caput suum attrahunt. Nam qui talia dicentes laudant, ii sunt qui maxime id dicere suadent : ideoque supplicio huic facinori debito justissime obnoxii erunt. Etenim si nullus esset spectator, nullus prodiret histrio : cum autem vos vident et officinas et artes, et quæstum hinc pro-

[1] Ephes. v, 4.

venientem, atque uno verbo omnia relinquere, ut ad hæc spectacula accurratis, majori alacritate atque studio his operam adhibent. Hoc autem dico, non ut illos a crimine vindicem; sed ut discatis vos esse qui hujusmodi nequitiæ principium et radicem subministratis, qui totam diem his in rebus insumitis, honestum conjugii statum traducentes, et mysterium magnum dehonestantes. Neque enim histrio ille ita delinquit, ut tu, qui hæc fieri jubes; imo nec jubes modo; sed etiam curam adhibes, lætaris, rides, laudasque hujusmodi spectacula, omnique modo hanc foves dæmonum officinam. Quibusnam, quæso, oculis uxorem tuam domi postea videbis, quam ibi vidisti contumelia affectam? Quomodo non erubescis dum conjugis tuæ recordaris, cum ibi sexum ejus dehonestari videris?

VIII. Ne mihi dixeris rem mere simulatam et histrionicam hæc esse: hæc enim histrionica multos effecit adulteros, multasque familias evertit. Ideoque maxime gemo, quod illud ne malum quidem vobis esse videatur; sed plausus, clamor, risus multus adhibeatur, dum adulterii hujusmodi spectaculum offerre audent. Quid dicis ea esse histrionicam simulationem? Ideo illi sexcentis suppliciis digni sunt, quoniam ea quæ leges omnes vitare jubent, eadem ipsi imitari student. Nam si malum est illud, ejus est quoque repræsentatio mala. Nondum dico quot adulteros efficiant histrionica hujusmodi adulterii spectacula, quam petulantes impudentesque efficiant spectatores; nihil enim lascivius, nihil petulantius oculo, qui hujusmodi spectacula ferre possit. Tu vero in foro quidem nudam mulierem aspicere nolis; imo neque domi: rem enim hujusmodi contumeliam vocas. In theatrum tamen ascendis, ut commune genus virorum mulierumque contumelia afficias, oculosque tuos deturpes? Ne mihi dixeris mulierem illam nudam esse meretricem; utique idem ipse sexus, idem

corpus est meretricis et liberæ. Si enim obscœni nihil ea in re est, cur cum in foro eadem ipsa videris, statim resilis, et inverecundam depellis? An cum disjuncti sumus, id obscœnum est, cum autem congregati una sedemus, non perinde turpe est? Verum hoc ridiculum ac dedecus est, et hæc verba extremam præ se ferunt dementiam: meliusque esset cœno atque luto oculos oblinere, quam ita fœdam et iniquam rem spectare. Neque enim tantum damni oculo infert lutum, quantum lascivus aspectus et nudæ mulieris spectaculum. Audi igitur quid nuditatem ab initio fecerit, et tantæ turpitudinis rationem metue. Quid ergo nuditatem effecit? Inobedientia et diaboli insidiæ. Sic jam olim et ab initio hoc ejus fuit studium. Verum illos saltem pudebat quod nudi essent: vos autem id decori vobis esse putatis, secundum illud Apostoli: « Gloriam in » turpitudine habentes [1]. » Quibus ergo te oculis uxor aspiciet, a tam iniquo spectaculo redeuntem? quomodo te recipiet? quibus te verbis alloquetur, qui muliebrem sexum totum ita dehonestaveris, et ex tali spectaculo captivus et servus meretricis effectus sis? Si hæc audientes doletis, gratiam vobis habeo maximam. Quis enim est qui me lætificat, nisi is qui ob dicta mea tristatur? Ne cessetis igitur de his ingemere et morderi: nam dolor de rebus hujusmodi principium vobis erit conversionis ad meliora. Ideoque vehementiori sermone sum usus, ut per profundiorem incisionem a putredine illa temulentorum hominum vos liberarem, et ad puram animi sanitatem reducerem, qua utinam nos omnes per omnia fruamur, et præmia bonis actibus reposita consequamur, gratia et misericordia Domini nostri Jesu Christi, cui gloria et imperium, in sæcula sæculorum. Amen.

[1] Philip. III, 19.

HOMILIA VII.

CAPUT II.

Et congregans omnes principes sacerdotum et scribas populi, sciscitabatur ab eis ubi Christus nasceretur. At illi dixerunt ei : In Bethlehem Judææ[1].

I. Vidisti-ne[2] omnia ad Judæorum confutationem accidisse? quandiu enim non videbant eum, nec invidia corripiebantur, testimonia vere et ut erant proferebant : ubi autem viderunt gloriam ex miraculis partam, invidia demum correpti, veritatem prodiderunt. Sed veritas in omnibus eminebat, et ab inimicis magis magisque promulgabatur. Hic mihi vide quam mira, quam stupenda provideantur: mutuas sibi commodant notitias Barbari et Judæi; ita ut singuli ab aliis quidpiam novi ediscant. Judæi namque a Magis edidicerunt quod stella ipsum in Persarum regione prædicaverit : Magi a Judæis acceperunt eum ipsum, quem stella prædicaverat, jam a multis retro temporibus per Prophetas prænuntiatum fuisse : atque interrogationis occasio clarioris et accuratioris doctrinæ demonstratio utrisque fuit : certe veritatis inimici scripta veritatis testimonia vel inviti legere coguntur, et prophetiam interpretari, etiamsi non totam : cum enim Bethlehem dixissent, et inde exoriturum esse eum, qui regeret Israëlem, non addiderunt id quod sequebatur, ut regi adularentur. Quid autem est illud? « Et egressus ejus ab initio ex diebus sæculi[3]. » Et qua de causa, inquies, si inde oriturus erat, post partum in Nazareth mansit, et prophetiam obscuravit?

[1] Matth. II, 4, 5. — [2] Vide D. Guillon, tom. XIV, pag. 30-35. — [3] Mich. V, 2.

Imo non obscuravit, sed clariorem effecit. Nam quod mater ejus, quæ illic habitabat, hoc in loco pepererit, id certe ostendit rem per providentiam factam fuisse. Quapropter non statim atque natus est, hinc exiit ; sed ibi mansit per dies quadraginta, locum dans illis qui vellent curiosius inquirere, ut accurate examinarent omnia. Multa quippe erant quæ ad hanc perquisitionem moverent, siquidem attendere vellent. Etenim venientibus Magis, concitata est universa civitas, et cum civitate rex ipse. Propheta in medium adductus est, forum judiciale magnum collectum est, aliaque multa ibidem gesta sunt, quæ omnia narrat accurate Lucas; verbi gratia, quæ ad Annam spectant, quæ ad Simeonem, ad Zachariam, ad Angelos, ad pastores, quæ omnia poterant iis, qui animum adhibere vellent, occasionem dare, ut quod factum erat deprehenderent. Nam si Magis ex Perside venientes locum non ignoraverunt, multo magis ii, qui istic versabantur, hæc poterant ediscere. Sese igitur ostendit ab initio per multa miracula: quia autem videre noluerunt, per aliquantum temporis sese occultans, iterum se alio longe clariore ostendit modo. Non enim Magi deinceps, non stella, sed Pater superne prædicavit in Jordanis fluentis, et Spiritus supervenit, vocem illam in baptizati caput afferens : et Joannes cum libertate omni per totam Judæam clamabat, habitabilem, inhabitatam terram hujusmodi doctrina replens : miraculorum quoque testimonium terra, mare universaque creatura splendidam hac de re vocem emittebat. Ipso etiam partus tempore, tot accidere signa, quæ possent indicare ipsum advenisse. Ne dicerent enim Judæi : « Nescimus ubi vel quo loco natus sit, » illa quæ Magos spectant provisa fuere, itemque alia quæ diximus ; ita ut nullam excusationem afferre possint, quod id quod gestum erat non perquisiverint.

II. Perpende autem prophetiæ accurationem. Non enim dixit : « In Bethlehem manebit, » sed, « Exibit. » Itaque id tantum prophetia exprimebat, quod ibi nasciturus esset. Quidam autem eorum impudenter dicunt hæc de Zorobabele prænuntiata fuisse. Sed quomodo sic possunt intelligere? « Non enim egressus ejus ab initio ex diebus sæculi. » Quomodo autem illud quod initio dicitur: « Ex te exibit, » in illum convenire possit? Non enim in Judæa, sed in Babylone natus est : unde etiam Zorobabel appellatus fuit, quia ibi ortum duxit. Quotquot Syrorum linguam sciunt, id quod dicimus non ignorant. Præter ea vero quæ diximus, tempus totum subsequens hoc testimonium confirmare valet. Quid enim dicit? « Nequaquam minima es » in principibus Juda, » et celebritatis causam adjicit his verbis, « Quia ex te exibit [1]. » Nullus autem alius hunc locum clarum conspicuumque fecit, nisi ipse solus. Post partum quippe illum ex finibus orbis veniunt visitatum præsepe et tugurii locum : id quod jam olim Propheta prænunciavit dicens : « Nequaquam minima es in principibus Juda,» id est, inter tribuum principes. Quibus verbis etiam Jerosolymam complectitur. Sed ne sic quidem animum adhibuerunt, etiamsi utilitas ad ipsos dimanaret. Ideo enim nusquam Prophetæ de dignitate ejus in principio tantum loquuntur, quantum de beneficio quod ipsis præstitit. Etenim cum Virginis partus instaret, ait: « Vocabis nomen » ejus Jesum, » et adjicit, « Ipse enim salvum faciet popu» lum suum a peccatis eorum [2]. » Magi vero non dicebant : « Ubi est Filius Dei, » sed, « Qui natus est rex Judæorum. » Hic quoque non dixit: « Ex te exibit Filius Dei; » sed, « Dux qui » regat populum meum Israël [3]. » Oportebat quippe initio humiliore loquendi modo uti, ne hæc ipsis offendiculo essent; et ea dicere quæ ad salutem ipsorum spectabant, ut

[1] Matth. II, 6. — [2] Id. I, 21. — [3] Id. II, 6.

sic facilius attraherentur. Quoquot itaque prima proferuntur, quorum tempus ortum ejus spectat, nihil magnum vel sublime de illo dicunt, nec perinde atque ea quæ ad signa et miracula edita spectant : illa quippe clarius de ipsius dignitate loquuntur. Quod itaque post multa miracula hymnos in illum pueri canerent, audi quomodo dicat Propheta : « Ex ore infantium et lactentium perfecisti laudem [1] ; » ac rursum : « Quoniam videbo cœlos tuos opera digitorum » tuorum [2], » id quod ipsum universi Creatorem declarat. Illud vero testimonium quod peractam assumptionem respicit, ejus cum Patre æqualitatem ostendit his verbis : « Dixit Dominus Domino meo : Sede a dextris meis [3]. » Esaïas vero ait : « Qui consurgit imperare gentibus, in ipso gentes » sperabunt [4]. » Cur autem ait Bethlehem in principibus Juda non esse minimam? Neque enim in Palæstina tantum, sed etiam in toto orbe illustris vicus effectus est. Sed ad Judæos nunc sermo spectat, ideoque subjunxit, « Reget » populum meum Israël : » atqui orbem etiam regit. At, ut dixi, non vult offendiculo esse, ideoque de gentibus verba non facit. Et quomodo, inquies, non rexit populum judaïcum? Imo illud quoque factum est; cum enim Israëlem dicit, Judæos qui in ipsum crediderunt subindicat. Et hoc interpretans Paulus ait : « Non enim omnes qui ex Israël, » sunt Israëlitæ; sed quicumque per fidem et repromissio- » nem nati sunt [5]. » Quod si non omnes rexit, id vocatorum crimen et culpa est. Cum debuissent enim adorare cum Magis, et Deo gloriam referre, quod tempus advenisset in quo omnia ipsorum peccata solverentur; nihil enim de tribunali et de repetendis pœnis audierant, sed de miti et mansueto pastore; illi contra turbantur et turbant, et innumeras postea struunt insidias. « Tunc Herodes, clam vo-

[1] Psal. VIII, 3. — [2] Ibid. 4. — [3] Id. CIX, 1. — [4] Isaï. XI, 10, et Rom. XV, 12. — [5] Id. IX, 6-8.

»catis Magis, diligenter didicit ab eis tempus stellæ quæ »apparuit eis [1]. » Puerum interficere cupiens : quod non furoris tantum, sed etiam extremæ dementiæ fuit. Etenim ea quæ dicta et gesta fuerant, a tali conatu illum deterrere poterant. Neque enim humana erant ea quæ acciderant. Nam quod Magos stella superne vocasset, quodque Barbari tantam susciperent peregrinationem, ut in cunabulis et in præsepe jacentem adorarent, quod Prophetæ jam olim hæc omnia prædicerent, aliaque omnia majora erant, quam quæ hominem spectarent : attamen nihil eorum ipsum cohibuit.

III. Hujusmodi namque est malignitas, in sese ipsa impingit, et res quæ perfici nequeunt semper aggreditur. Perpende stultitiam : Si prophetiæ credebat, illamque immotam firmamque putabat, palam est eum impossibilia conatum esse. Quod si non credebat, nec putabat ea, quæ dicebantur, eventura esse, metuere vel timere non oportuit, nec ea de causa Puero insidiari. Ex utraque igitur parte superfluus erat dolus. Illud quoque extremæ dementiæ erat, quod putaverit Magos ipsum antelaturos esse Puero, pro quo tantam susceperant peregrinationem. Nam si vel antequam illum vidissent, ita ardebant desiderio, postquam viderant, et per prophetiam confirmati fuerant, quomodo sperabat se suadere illis posse ut Puerum sibi proderent? Attamen cum tot tantaque essent quæ ipsum a proposito abducerent, id conatus est; et «Clam vocatis Magis, sciscitabatur ab eis : » putabat enim Judæos de Pueri salute sollicitos esse : neque credebat illos in tantum insaniæ devenisse, ut ideo vellent patronum et Servatorem, qui ad libertatem genti procurandam venerat, inimicis prodere. Ideo clam vocat et tempus inquirit, non Pueri, sed stellæ, venatum illum magna cum diligentia captans. Nam videtur

[1] Matth. II, 7.

mihi stella diu ante apparuisse. Quia enim multum temporis in itinere insumpturi erant Magi, ut nato statim adessent; oportebat quippe in cunabulis ipsum adorare, ut mirabilior res appareret; stella multum antea sese ostendit. Nam si eo ipso tempore quo natus est in Palæstina, stella apparuisset illis in oriente, post multum insumptum in itinere tempus, non vidissent eum in cunabulis. Quod autem a bimatu et infra occiderit, ne miremur; furor enim et timor, ad majorem securitatem plus temporis adjecit, ut nullus effugeret. Vocatis igitur illis, ait: « Euntes interro» gate diligenter de puero, et cum inveneritis, renuntiate » mihi, ut et ego veniens adorem eum [1]. » Vidisti-ne insipientiam? Si enim ex veritatis affectu loqueris, cur clam interrogas? sin insidias paras, cur non cogitas Magos, cum te videant clam interrogare, dolum suspicaturos esse? Sed, ut dixi, anima semel malignitate correpta, omnium insipientissima evadit. Non dixit: « Euntes interrogate de rege, » sed « De puero : » non enim imperii nomen proferre sustinuit. Magi vero, qui præ multa pietate nihil horum noverant : neque enim putabant illum in tantum nequitiæ prorupisse, ut tam mirabili œconomiæ insidiari tentaret, nihil hujusmodi suspicantes abeunt, sed ex affectu suo alios æstimant. « Et ecce stella, quam viderant in oriente, antecedebat » eos [2]. » Ideo enim occultata fuerat, ut amisso duce, Judæos interrogare cogerentur, et sic res omnibus palam fieret. Postquam enim interrogaverant, et Judæos doctores habuerant, rursum illis apparet. Et consideres velim optimum rerum ordinem. Post stellam excipit eos judaïcus populus, rexque ipse, Prophetamque inducunt prænuntiantem id quod apparuerat. Post Prophetam rursum Angelus ipsos excipit, omniaque docet : interim vero Jerosolymis in Bethlehem a stella ducuntur: stella enim ab istinc viæ dux

[1] Matth. II, 8. — [2] Ibid. 9.

fuit; ut hinc quoque discas non fuisse illam ex numero cæterarum stellarum : nulla quippe stella hanc habet naturam. Neque solum ibat, sed etiam antecedebat ducens et quasi manu trahens illos in medio die.

IV. Et quid opus erat stella, inquies, cum jam notus locus esset? Ut Puer videri posset. Nihil quippe erat quod ipsum ostenderet. Nam neque domus erat conspicua, neque mater ejus illustrem quamdam speciem præ se ferebat. Opus itaque erat stella quæ eos in ipso loco sisteret. Quamobrem Jerosolyma egredientibus apparet, nec stat prius quam ad præsepe pervenerit, et miraculum miraculo addiderit : nam utrumque mirabile erat, et quod Magi adorarent, et quod stella ipsos sisteret : quæ sane possint vel lapideos animos attrahere. Si enim dixissent Magi se Prophetas audivisse hæc dicentes, vel hæc sibi privatim ab Angelis dicta fuisse, fides illis non fuisset habita. Jam vero stella superne lucente, vel impudentium ora obstruebantur. Deinde cum Puero immineret stella, stetit : id quod majoris erat potestatis, quam ut stellæ competat, quod scilicet modo occultetur, modo appareat, et cum apparet, cursum sistat. Hinc illi incrementum fidei ceperunt : ideo lætati sunt, quia quod quærebant invenerunt, quia nuntii veritatis effecti sunt, quia non frustra tantum susceperunt iter : sic ardenti Christi desiderio flagrabant. Nam accedens stella, super ipsum Pueri caput stetit, ostendens divinam esse prolem : cumque stetisset, ad adorandum adducit, non simpliciter barbaros, sed qui inter illos sapientissimi erant. Vides hanc stellam jure merito apparuisse? Siquidem et post prophetiam, et post sacerdotum scribarumque interpretationem, adhuc illa utebantur duce. Erubescat Marcion, erubescat Paulus Samosatenus, qui noluerunt ea videre, quæ Magi viderunt, Ecclesiæ progenitores (10) : neque enim pudet me sic illos vocare. Erubescat Marcion, Deum

videns in carne adoratum. Erubescat Paulus, videns illum non simpliciter ut hominem adorari. Nam quod in carne adoratus sit, id et panni ostendunt et præsepe : quod autem non quasi hominem purum adoraverint, declarant dum immaturæ ætati talia proferunt dona, quæ Deo offerri par erat. Erubescant cum illis et Judæi, dum barbaros et Magos vident, qui ipsos præveniunt, nec post illos accedere volunt. Nam quæ tum facta sunt, futurorum erant figura : atque in exordio ipso declaratum est gentes populum illum præventuras esse. Et cur, inquies, non ab initio, sed postea dicebat : « Euntes docete omnes gentes [1]. » Quia, ut jam dixi, quod tunc factum est, futurorum figura, et quasi prædictio erat. Consentaneum quippe erat, ut Judæi cæteros præcederent. Quia vero præstitum sibi beneficium sponte respuerunt, res præpostere versa est. Siquidem neque hic par erat ut Magi ante Judæos venirent; neque ut ii qui tanto spatio distabant, eos qui circa urbem ipsam habitabant antecederent, neque ut ii, qui nihildum audierant eos, qui inter tot prophetias innutriti fuerant, prævenirent. Verum quia in summa bonorum suorum ignorantia versabantur, qui in Perside, eos, qui Jerosolymis sunt, prævertunt; id quod etiam dicit Paulus : « Vobis oportebat an- » nuntiare primum regnum Dei : sed quia vos indignos » judicastis, ecce convertimur ad gentes [2]. » Etiamsi enim antea increduli erant, a Magis saltem audientes accurrere oportebat; sed noluerunt : ideoque illis dormientibus, hi præcurrunt.

V. Magos itaque sequamur, et a barbarorum tamen moribus multa intercapedine nos removeamus, ut Christum videamus : quandoquidem et ipsi nisi procul a sua regione recessissent, non illum visuri erant. Recedamus a terrenis negotiis. Etenim Magi, dum in Perside essent, stellam vide-

[1] Matth. xxviii, 19. — [2] Act. xiii, 46.

bant : cum autem a Perside recesserunt, Solem justitiæ conspexere; imo nec stellam ultra visuri erant, nisi prompto animo inde profecti essent. Surgamus igitur et nos; etiamsi omnes perturbentur, ad domum Pueri curramus : etsi reges, etsi populi, etsi tyranni hanc viam intercipere satagant, ne desiderium solvamus. Sic enim omnia ingruentia mala depellemus. Siquidem et hi quoque, nisi Puerum vidissent, periculum, quod a rege metuebant, non effugissent. Antequam Puerum viderent, timores, pericula, perturbationes undique instabant; post adorationem vero, tranquillitas atque securitas; neque ulterius stella, sed Angelus ipsos excipit, ab adoratione sacerdotes effectos : etenim munera obtulerunt. Dimissis itaque judaïco populo, perturbata civitate, sanguinario tyranno, sæculari pompa, in Bethlehem cito perge, ubi domus panis spiritualis. Etsi enim pastor fueris, eoque adveneris, Puerum in diversorio videbis. Etiamsi rex fueris, nec tamen adveneris, nihil tibi purpura proderit; etiamsi Magus fueris, nihil te hoc impediet, si modo honoraturus, adoraturusque accesseris, nec conculcaturus Filium Dei : si cum tremore simul et gaudio hoc egeris; hæc enim ambo possunt concurrere. Sed cave ne Herodi similis sis et dicas : « Ut veniens adorem eum, » veniensque occidere tentes. Illi enim similes sunt, qui indigne mysteriorum participes sunt. Nam qui hujusmodi est, « Reus erit, inquit, corporis et sanguinis Domini [1]. » Nam qui hujusmodi sunt, habent in se tyrannum invidentem regno Christi, mammonam nempe Herode iniquiorem. Hic quippe imperare vult, mittitque cultores suos, qui simulate quidem adorent, sed adorando jugulent. Timeamus itaque, ne speciem supplicum et adoratorum habeamus, opere autem contraria exhibeamus. Omnia e manibus projiciamus adoraturi. Si aurum habeamus, ipsum offeramus, nec de-

[1] 1 Cor. XI, 27.

fodiamus. Si enim barbari illi ad honorem munera tunc obtulerunt, quis tu eris nisi tribuas indigenti? Si illi tantam suscepere viam ut natum viderent, quam excusationem habebis tu, qui ne ad vicum quidem unum properas, ut infirmum, et in vinculis detentum visites? Atqui nos et infirmos, et vinctos, imo et inimicos miseramur; tu vero ne beneficum quidem et Dominum tuum? Illi aurum obtulerunt, tu panem vix dederis : illi stellam viderunt, et gavisi sunt; tu vero Christum videns hospitem et nudum, non flecteris? Quis enim vestrum ex iis, qui mille beneficia acceperunt, tantam pro Christo suscepit peregrinationem, quantam illi barbari, imo illi philosophis sapientiores? Et quid dico tantam viam? multæ apud nos mulieres ita molles sunt, ut ne vicum unum transmeare velint, ut in spirituali præsepio ipsum videant, nisi mulis vehantur. Alii quibus inest ambulandi facultas, vel sæcularium negotiorum turbam, vel theatrorum frequentationem huic cœtui anteponunt. Et barbari quidem illi antequam illum viderent, tantum itineris emensi sunt, tu vero nec postquam vidisti imitaris illos; sed postquam vidisti, illo dimisso, ad mimum videndum accurris; iisdem enim insistam quibus nuper. Christum in præsepio jacentem relinquis, ut mulieres in scena videas. Quibus hæc fulminibus digna non fuerint?

VI. Si quis, quæso, polliceretur te in regiam introducere, imperatoremque sedentemque tibi ostendere, an hujusmodi spectaculo theatrum anteferres, etiamsi nihil hinc lucri referre posses? Hic vero fons ignis spiritualis ex hac mensa scaturit : tu vero hac relicta ad theatrum accurris natantes mulieres spectaturus, ac sexum illum dehonestatum, Christumque relinquis fonti assidentem? Etenim nunc quoque juxta fontem sedet, non Samaritanam alloquens, sed totam civitatem : fortasse vero nunc quoque Samarita-

nam solam alloquitur. Nemo enim ipsi nunc adest, nisi quidam corpore tantum, alii autem ne corpore quidem. Attamen ipse non recedit; sed manet potum a nobis postulans, non aquam, sed sanctitatem: sancta quippe Sanctis tribuit. Neque enim aquam ex hoc fonte præbet, sed sanguinem viventem, qui symbolum est mortis, sed vitæ causa est. Tu autem, relicto fonte sanguinis, poculo illo tremendo, ad fontem pergis diabolicum, ut natantem meretricem conspicias, et naufragium animæ patiaris. Aqua enim illa pelagus est libidinis, non corpora submergens, sed animarum naufragia pariens. Sed illa natat nuda, tu vero videns demergeris in profundum libidinis. Talis quippe est diaboli sagena. Non eos qui in aquam descendunt; sed illos potius qui sursum sedent, quam eos qui in aqua volutantur, submergere solet; sæviusque suffocat eos, quam Pharaonem, qui cum equis et curribus tunc demersus est. Et siquidem animas videre possemus, plurimas vobis ostenderem his aquis supernatantes, sicut tunc Ægyptiorum corpora. Sed quod gravius est, talem perniciem voluptatem appellant, et perditionis pelagus delectationis Euripum vocant. Atqui facilius est Ægæum et Tyrrhenicum mare, quam hujusmodi spectaculum tuto trajicere. Nam primo per totam noctem diabolus rei expectatione animos præoccupat: deinde postquam id quod expectabatur ostendit, statim alligat et captivos efficit. Ne enim, quia cum meretrice non coïvisti, te putes a peccato immunem esse: ex concupiscentia quippe totum perfecisti. Nam si concupiscentia detineris, majorem flammam accendisti; sin autem hæc aspiciendo nihil moveris, majori culpæ obnoxius es, quod cæteris offendiculo sis, et quod spectaculis illectus, et oculos tuos et cum oculis ipsam animam deturpes. Verum ne simus increpatione sola contenti, age jam emendationis modum perquiramus. Quis ergo modus erit? Uxori-

bus vestris vos tradere volo, ut ipsæ vos erudiant. Oportebat quidem secundum Pauli legem vos doctores esse : quia vero per peccatum inversus ordo fuit, et corpus superius, caput vero inferius positum est, hanc saltem viam deligamus. Quod si magisterium mulieribus erubescis ; fuge peccatum, et cito poteris in solium a Deo tibi datum ascendere. Quandiu certe peccaveris non ad mulieres tantum, sed etiam ad brutorum animalium vilissima te mittit Scriptura : neque erubescit ratione præditum ad formicam discipulum mittere. Neque enim id Scripturæ culpa est, sed eorum, qui sic nobilitatem prodidere suam. Hoc certe nos quoque faciemus : ac nunc quidem te mulieri trademus : si autem hanc despexeris, ad irrationabilium te magisterium mittemus, et ostendemus quot aves, quot pisces, quot quadrupedes, quot reptilia animalia te honestiora et temperantiora videantur. Quod si de comparatione erubescas, ascende ad pristinam nobilitatem, ac gehennæ pelagus fluviumque igneum in mentem revocans, fuge piscinam illam theatralem. Hæc enim piscina pelagus illud tibi conciliat, et illam flammæ abyssum succendit.

VII. Nam si, « Qui respicit mulierem ad concupiscendum, jam mœchatus est[1] : » qui nudam omnino respicere non dubitat, quomodo non sexcenties captivus efficietur? Non ita diluvium tempore Noë hominum genus perdidit, ut illæ natantes cum multa turpitudine spectatores omnes suffocant. Illa quippe pluvia etiamsi mortem corporum inferret, nequitiam tamen animæ auferebat : hæc contra, manente corpore, animam interimit. Vos certe cum de primo consessu agitur, vos totum orbem præcedere contenditis, quoniam civitas vestra prima Christianorum nomen adhibuit ; cum autem de castitate agitur, ne ab agrestioribus quidem civitatibus superari erubescitis. Certe, inquies : quid

[1] Matth. v, 28.

THE INSTITUTE OF MEDIAEVAL STUDIES
ST. MICHAEL'S COLLEGE
LIBRARY

igitur nos jubes facere? an montes ascendere, et monachos esse? Idcirco ingemo, quod illis tantum modestiam et castitatem competere putetis, licet Christus communes leges posuerit. Nam cum dicit: « Si quis respexerit mulierem ad » concupiscendum eam [1], » id non monacho dicit, sed conjugato: nam mons ille tunc hujusmodi viris repletus erat. Cogita itaque theatrum illud, et hoc diabolicum theatrum aversare, ac noli quasi onerosum culpare sermonem. Neque enim prohibeo nuptias, nec voluptatem prorsus interdico; sed cum castitate id fieri peropto, non cum probro, culpa et sexcentis reatibus. Non præcipio montes et solitudines adire, sed benignum esse, modestum et castum eum qui media in urbe habitat. Omnes quippe leges communes sunt nobis cum monachis, uno excepto conjugio; imo etiam hac in re conjugatos illis similes esse jubet Paulus: « Præterit » enim figura hujus mundi, ut et qui habent uxores tanquam » non habentes sint [2]. » Itaque ait: « Non jubeo vos montium cacumina occupare: id vellem quidem, quia urbes Sodomitarum crimina imitantur; attamen ad id non cogo. Permane in domo tua cum liberis et uxore; sed ne contumelia uxorem afficias, neque filios traducas, neque theatri luem domum inducas. » Non audis Paulum dicentem, « Vir sui » corporis potestatem non habet, sed mulier [3], » ac communes utrique leges inducentem? Tu vero, si Ecclesiam uxor frequentet, gravis accusator es; tu si in theatris dies exigas, non te culpandum putas? Sed de uxoris castitate sollicitus, hac in re superfluam immoderatamque curam adhibes; ita ut ne quidem necessarios exitus ei permittas, tibi vero omnia licere putas. At tibi hoc non permittit Paulus, qui eamdem dat uxori potestatem his verbis: « Uxori vir » debitam benevolentiam reddat [4]. » Ecquis ille honor dum illam in re præcipua dehonestas, dum corpus ejus meretri-

[1] Matth. v, 28. — [2] 1 Cor. vii, 29. — [3] Ibid. 4. — [4] Ibid. 3.

cibus tradis? nam corpus tuum ipsius est; dum turbas et lites domum inducis, dum talia agis in foro, quæ cum domi narras, ad erubescendum cogis uxorem audientem, et pudore suffundis filiam præsentem, atque ante illas teipsum. Necesse enim est aut tacere, aut hoc modo dehonestari; pro quibus rebus vel domesticos verberibus excipi par est. Quam igitur, quæso, excusationem habebis, dum ea tanto studio conspicis, quæ ne narrare quidem fas est? Quæ ne memorare quidem licet, ea omnibus anteponis? Interim igitur, ne sim onerosior, hic finem loquendi faciam. Si autem in iisdem persistatis, acutiore ferro profundius vulnus infligam: neque cessabo donec, dissipato illo diabolico theatro, purum Ecclesiæ cœtum effecero. Ita enim a præsenti turpitudine liberabimur, et futuram consequemur vitam, gratia et misericordia Domini nostri Jesu Christi, cui gloria et imperium, in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA VIII.

CAPUT II.

Et intrantes domum viderunt puerum cum Maria matre ejus, et procidentes adoraverunt eum: et apertis thesauris, obtulerunt ei munera aurum, thus et myrrham [1].

I. Quomodo [2] ergo ait Lucas, quod in præsepio positus esset? Quia statim atque pepererat eum ibi reclinavit. Confluentibus enim ad censum Judæis, nulla poterat reperiri domus: quod etiam Lucas significat cum ait: « Quia non » erat locus reclinavit illum [3]. » Postea vero sustulit et su-

[1] Matth. II, 11. — [2] Vide D. Guillon, tom. XIV, pag. 36-39. — [3] Luc. II, 7.

pra genua collocavit. Nam statim atque in Bethlehem pervenit, filium peperit. ut hinc totam ediscas œconomiam, et non casu et sine consilio gesta; sed per providentiam quamdam divinam ac secundum prophetiæ seriem impleta hæc omnia fuisse. Verum quid illos ad Puerum adorandum induxit? Neque enim Virgo insigne quidpiam præ se ferebat, neque domus magnifica erat, neque istic aliquid aliud erat, quod posset illos vel percellere, vel allicere. Illi vero non modo adorant, sed apertis thesauris suis, munera offerunt; munera inquam, non quasi homini, sed quasi Deo. Thus enim et myrrha Dei maxime symbolum erat. Quid igitur hoc illis suasit? Idipsum quod excitavit illos, ut, relicta domo, tantum iter susciperent: nimirum stella et illustratio mentis a Deo ipsis indita, quæ paulatim illos ad perfectiorem notitiam deduxit. Nisi enim res ita se haberet, cum omnia quæ istic videbantur vilia essent, non ei tantum exhibuissent honorem. Ideo autem nihil eorum, quæ sub sensum cadunt, ibi magnum erat, sed præsepe, tugurium, mater inops, ut nudam Magorum philosophiam perspicias, atque discas eos non ut hominem purum, sed ut Deum et beneficum ipsum adiisse. Quapropter nullo eorum, quæ extrinsecus videbantur, offensi sunt, sed adorarunt et dona obtulerunt, quæ dona multum a judaïca crassitie differebant. Neque enim oves et vitulos immolarunt, sed quæ ecclesiasticæ philosophiæ vicina erant. Siquidem scientiam, obedientiam et dilectionem ipsi offerebant. « Et » responso accepto in somnis, ne redirent ad Herodem, per » aliam viam reversi sunt in regionem suam[1]. » Hic mihi vide fidem ipsorum, quomodo non offendantur, sed sint quieti, et obtemperantes, neque turbentur, neque talia mutuo loquantur: « Sane si magnus hic puer est, et si quam habet potentiam, quid opus fuga et occulto discessu? Cur

[1] Matth. II, 12.

vero nos, qui palam et cum fiducia accessimus ad populum tantum, et coram furente rege stetimus, quasi fugitivos ex civitate dimittit Angelus? » At nihil tale vel dixerunt vel cogitarunt. Illud enim maxime ad fidem pertinet, ut nulla mandatorum ratio exquiratur, sed jussis tantum obediatur. « Qui cum abiissent, ecce Angelus Domini apparuit in somnis Joseph, dicens: Surge et accipe puerum et matrem ejus, et fuge in Ægyptum[1]. » Hic subit in mentem quædam dubitatio circa Magos et circa Puerum. Etsi enim illi turbati non sint, sed fideliter omnia susceperint, nobis tamen quærendum incumbit, cur non et illi et Puer præsentes servantur; sed illi in Persidem, hic in Ægyptum cum matre fugatur? Sed quid? An oportebat illum incidere in manus Herodis, et captum non interfici? At non putatum fuisset ipsum accepisse carnem, neque œconomiæ magnitudo credita fuisset. Nam si his ita gestis, postquam multa humano modo dispensata sunt, quidam dicere ausi sunt carnis assumptionem esse fabulam, quo impietatis non prorupissent, si omnia divino modo et secundum suam potentiam fecisset? Magos autem celeriter emittit, simul doctores mittens in Persarum regionem, et tyranni furorem prævertens, ut edisceret se res, quæ fieri non possent, aggredi, iramque ejus sedaret, et a vano labore retraheret. Ad ejus enim potentiam pertinet non modo inimicos palam profligare, sed etiam ipsos facile decipere. Si enim Ægyptios in Judæorum gratiam decepit, et cum posset illorum divitias in manus Hebræorum palam transferre, clam id et cum astutia fieri jubet: id quod illum non minus formidabilem hostibus reddebat, quam alia signa.

II. Ascalonitæ namque cæterique omnes, postquam arcam ceperant, percussi deinde hortabantur suos ne pugnarent, neque adversum starent, ac cum cæteris miraculis

[1] Matth. II, 13.

hoc etiam in medium proferebant dicentes: « Quare aggravatis corda vestra, sicut aggravavit Ægyptus et Pharao? Nonne postquam illusit eis, tunc dimisit populum suum, et abierunt[1]? » Hæc dicebant putantes hoc postremum signum non minus esse cæteris palam gestis, ad ejus demonstrandam potentiam atque magnitudinem. Id quod etiam hic factum est, poteratque tyrannum perterrefacere. Animadverte namque quanta passum, et quanto præfocatum mœrore Herodem fuisse verisimile sit, sic a Magis deceptum et illusum. Quid enim si non melior sit effectus? Id certe non ad eum, qui hæc dispensavit, referendum est, sed ad ingentem furorem illius qui non cessit iis, quæ ipsum consolari et a nequitia abducere debebant; sed ulterius processit, ut tantæ insaniæ graviores lueret pœnas. Et cur, inquies, in Ægyptum Puer mittitur? causam imprimis protulit Evangelista dicens: « Ut impleretur illud: Ex Ægypto vocavi Filium meum[2]: » simulque bonæ spei prooemia toti orbi prænuntiabantur. Quia enim Babylon et Ægyptus plusquam reliquus orbis impietatis ardebant flamma; ab exordio declarans se ambas illas regiones emendaturum, et ad meliora deducturum, simulque per hæc indicans etiam toti terrarum orbi bona expectanda esse; et Magos misit, et ipse cum matre sua profectus est. Ad hæc vero aliud etiam inde docemur, quod non parum nos ad philosophiam incitet. Quodnam illud? quod ab ipso initio tentationes et pericula sint expectanda. Vide namque id ipsi ab incunabulis accidisse. Nam illo nato furit tyrannus; hinc fuga et transmigratio in exilii locum, et insons mater in barbarorum regionem se proripit: ut tu hæc audiens aliquo spirituali ministerio dignatus, si videris te dira patientem, et inter sexcenta versantem pericula, ne turberis, neve dicas: « Quidnam hoc est? oportebat utique me coronari, lau-

[1] 1 Reg. VI, 6. — [2] Matth. II, 15, et Osee XI, 1

dari, clarum et illustrem esse, qui mandatum Domini impleam? » Sed hoc exemplo fultus fortiter feras, gnarus hanc cum primis esse spiritualium virorum sortem, ut ubique tentationibus impetantur. Animadverte igitur id non solum Pueri matri accidere; sed etiam barbaris illis. Nam et illi clam discedunt quasi fugitivi, et hæc, quæ nunquam e domo egressa fuerat, tam longum et ærumnosum iter suscipere jubetur, ob mirabilem hunc editum Puerum et spiritualem partum. Rem iterum stupendum considera: Palæstina insidiatur, Ægyptus vero excipit et servat insidiis impetitum. Neque enim tantum in filiis Patriarchæ, sed etiam in Domino typi et figuræ contigerunt. Per ea enim, quæ ab ipso gesta sunt, multa prænuntiabantur eorum, quæ postea eventura erant: quod et in asina et in pullo factum est. Angelus igitur qui apparuit, non Mariam, sed Josephum alloquitur: et quid dicit? « Surgens accipe Puerum et ma» trem ejus. » Hic non ultra dicit: « Conjugem tuam; » sed « Matrem ejus. » Quia enim partus contigit, suspicio soluta est, et viro fides facta est, libere jam loquitur Angelus, neque filium neque conjugem ejus dicens; sed, « Puerum et » matrem ejus, et fuge in Ægyptum, » fugæque causam addit: « Futurum est enim, inquit, ut Herodes quærat ani» mam Pueri[1]. »

III. His auditis, Joseph non offensus est neque dixit: « Ænigma est hoc: tu nuper dicebas: « Salvum faciet po» pulum suum; » nunc autem nec seipsum potest servare; sed fuga nobis est opus et peregrinatione ac longinqua transmigratione? Contraria sunt hæc promissioni tuæ. » Sed nihil hujusmodi dixit; fidelis enim vir erat, neque reversionis tempus inquirit, etiamsi Angelus indefinite locutus esset; nam ait: « Esto ibi, usquedum dicam tibi. » Verum ille non ideo segnior factus est, sed paret et obtemperat,

[1] Matth. II, 13.

tentationesque omnes cum gaudio tolerat. Enimvero benignus Deus his laboribus dulcia miscuit : id quod etiam in sanctis omnibus observat : neque pericula, neque quietem continuam præstat ; sed et his et illis permixtim positis vitam Justorum ordinat : id quod etiam hic fecit : idque perpendas velim. Videt ille Virginem uterum gestantem : ea de re turbatur, et admodum anxius est : adulteram enim puellam esse suspicabatur ; sed statim astitit Angelus, qui suspicionem solveret ac metum eliminaret. Cum vidit natum puerum gaudio magno perfusus est : rursumque gaudium hujusmodi periculum non parvum excipit, civitate perturbata ac rege furente, puerumque perquirente. At perturbationem illam aliud gaudium excipit ; stella nempe, et Magorum adoratio. Rursus vero post hanc lætitiam, timor ac periculum : « Quærit enim, inquit, Herodes animam » Pueri : » iterum Angelus significat ipsi fugiendum et transmigrandum esse humano more, nondum enim miracula edere oportebat. Nam si a prima ætate miracula edidisset, homo non creditus fuisset. Idcirco non simpliciter templum formatur ; sed uteri tumor conspicitur, et novem mensium spatium, et partus, et lactis nutrimentum, quies per multum temporis, ætas virilis expectatur, ut per omnia credibile redderetur œconomiæ mysterium. Qua ergo de causa, inquies, hæc ab initio facta sunt signa? Propter matrem, propter Josephum, propter Simeonem jamjam moriturum, propter pastores, propter Magos, propter Judæos. Si enim iis, quæ gerebantur, accurate voluissent attendere, non parvum hinc ad futurum tempus fructum retulissent. Quod si Prophetæ de Magis nihil prædicant, ne ideo turberis ; neque enim omnia prædixerunt, neque etiam omnia tacuerunt. Sicut enim nulla re ante audita, res hujusmodi gestas videre, magnum stuporem, magnamque perturbationem peperisset ; sic si omnia didicissent auditores

dormituri erant, nec quidquam Evangelistis fuisset relictum. Quod si de prophetia ambigant Judæi dicentes illud: « Ex Ægypto vocavi Filium meum, » de seipsis dictum esse; respondebimus illis hunc etiam esse prophetiæ morem, ut multa sæpe de aliis dicantur, et in aliis impleantur, quale illud de Simeon et Levi dictum: « Dividam eos in Jacob, et dispergam eos in Israël[1] : » id enim non in ipsis, sed in posteris eorum impletum est: et illud quod de Chanaan a Noë pronuntiatum est, Gabaonitis ex stirpe Chanaani contingit. Quod ipsum Jacobo etiam accidisse deprehenditur: benedictiones enim illæ: « Esto dominus fratris tui, et adorent te filii patris tui[2], » non in ipso finem accepit; quomodo enim ad ipsum pertineat, qui fratrem timebat tremebatque, ac sexcenties ipsum adoravit? Sed de prole ejus dictum est. Quod etiam hoc loco dici possit. Quis enim verius Dei Filius dicatur, an is qui vitulum adoravit, et Beelphegori initiatus est, quique filios suos dæmoniis immolavit; an is qui natura Filius erat, et Genitorem honoravit? Itaque nisi hic advenisset, prophetia dignum non habitura finem erat.

IV. Vide ergo quomodo hoc ipsum Evangelista subindicet dicens: « Ut impleretur. » Ostendens nisi, venisset, non implendum illud fuisse. Hoc vero Virginem ipsam non mediocriter claram efficit et illustrem: nam quod totus populus encomii loco habebat, hoc ipsum habere potuit et ipsa. Quod enim altum sapiebant et sese jactabant ob reditum ex Ægypto, id quod subindicans Propheta dicebat: « Nonne alienigenas adduxi de Cappadocia, » et Assyrios ex fovea[3]? » Illud ipsum prærogativam Virginis facit. Imo vero et populus et Patriarcha descendentes et ascendentes inde, istius ascensus seu reditus typum implebant: nam illi descenderunt, ut mortem ex fame im-

[1] Gen. XLIX, 7. — [2] Id. XXVII, 29. — [3] Amos IX, 7.

minentem effugerent; hic vero ut vitaret mortem insidiis paratam. At illi eo venientes ex fame tunc liberati sunt; ille vero ut eo descendit, regionem totam per adventum suum sanctificavit. Consideres itaque velim quomodo inter humilia, quæ ad Divinitatem pertinent, revelentur. Etenim cum dixit Angelus : « Fuge in Ægyptum, » non promisit se itineris comitem futurum vel descendentibus vel redeuntibus, subindicans illos magnum habere comitem, recens natum Puerum, qui statim atque apparuit, omnia mutavit, atque id effecit, ut inimici ad hanc œconomiam admodum inservirent. Etenim Magi et barbari, paterna superstitione relicta, adoraturi veniunt. Augustus bethlehemitico partui ministrat, dum censum fieri jubet; Ægyptus, dum fugientem et insidiis appetitum excipit, servat ipsum, hincque quamdam familiaritatis cum ipso occasionem accipit, ut cum illum postea audiret ab Apostolis prædicari, de his gloriaretur, quod ipsum prima excepisset. Atqui solius Palæstinæ erat hæc prærogativa : verum Ægyptus ferventior illa fuit. Nunc certe si pergas in desertum Ægypti, quovis paradiso præstantiorem solitudinem invenies, sexcentos Angelorum choros humana forma, Martyrum populos, cœtus Virginum, solutam diaboli tyrannidem totam, Christi autem regnum coruscans. Illam vero quæ poëtarum, philosophorum et Magorum mater erat, quæ omne præstigiarum genus invenerat aliisque tradiderat, illam, inquam, videbis de piscatoribus gloriantem, et illa quidem vetera omnia despicientem, publicanum vero et tentoriorum artificem ubique circumferentem, ac crucem præmonstrantem. Hæc porro non in urbibus tantum, sed etiam in deserto magis quam in urbibus. Per totam enim regionem istam videre est Christi exercitum regiumque gregem, supernarumque Virtutum vitam; idque non apud viros tantum, sed et in muliebri sexu repe-

rias. Etenim illæ non minus quam viri philosophantur, non scutum accipientes, neque equum conscendentes, ut jubent clari illi Græcorum legislatores et philosophi; sed aliud longe gravius bellum suscipiunt. Commune enim et ipsis et viris bellum est contra diabolum et potestates tenebrarum : ad hujusmodi vero conflictus nunquam illis sexus debilitas impedimento est; non enim corporis natura, sed animi proposito hujusmodi prælia decernuntur. Ideoque sæpe mulieres fortius quam viri pugnaverunt, et insigniora tropæa erexerunt. Non ita cœlum splendidum est vario illo stellarum choro, ut Ægypti solitudo quæ undique nobis exhibet tabernacula monachorum.

V. Si quis veterem illam Ægyptum novit, Dei inimicam et furentem, felium cultricem, quæ cepas formidabat et tremebat; hic optime Christi virtutem sciet. Imo vero non opus est nobis vetustis narrationibus : nam hodieque insanæ illius gentis monumenta supersunt, quæ priscam ipsius amentiam testificantur. Attamen hi qui olim omnes in tantam proruperant amentiam, de cœlo, deque cœlestibus rebus philosophantur, paternosque mores derident, avos suos miseros prædicant, et philosophos illos nihili pendunt. Ex ipsis enim rebus edidicerunt priscas illas aniles fabulas ebriorum esse inventa, veram autem sapientiam, cœlis esse dignam. Hæc est quæ a piscatoribus annuntiata ipsis fuit. Ideoque cum accurata dogmatum veritate multam exhibent bene vivendi diligentiam. Siquidem exuti rebus cunctis præsentibus, mundoque crucifixi, ultra etiam procedunt, labore corporis utentes ad victum egenis comparandum. Neque enim quia jejunant et vigilant, se idcirco dedunt otio; sed noctes hymnis ac pervigiliis, dies precibus et operi manuum deputant, Apostoli studium imitantes. Si enim, inquiunt, ille toto orbe ad ipsum respiciente, ut inopes aleret, officinam habuit, et artem trac-

tavit, insomnes interim noctes ducens; multo magis nos, qui in deserto habitamus, nihilque commune habemus cum urbium tumultibus, vacationis otio ad spiritualia opera uti par est. Erubescamus itaque omnes et divites et pauperes; quando illi nihil prorsus habentes, nisi corpus tantum et manus, conantur et contendunt ut hinc victum parent egentibus. Nos vero dum innumera domi recondita sunt, ne superflua quidem his adhibemus. Quam igitur, quæso, excusationem proferemus? quam consequemur veniam? Atqui cogites velim quantum isti olim pecuniæ amatores erant, quantum gulæ dediti cum cæteris vitiis. Ibi enim erant ollæ carnium, quas memorant Judæi [1]. Ibi magna ventris tyrannis. Attamen quia voluerunt, mutati sunt, et igne Christi suscepto, in cœlum repente advolarunt : quique prius ardentiores aliis erant, atque ad iram et ad corporis voluptatem propensiores, incorporeas Potestates mansuetudine et reliqua philosophiæ suæ tolerantia imitantur. Quisquis in hæc regione fuit, quæ dico novit. Si quis vero tabernacula illa nunquam adiit, cogitet illum qui hactenus in omnium fertur ore, quem post Apostolos Ægyptus tulit beatum et magnum Antonium, et secum reputet illum in eadem regione fuisse, in qua Pharao. Attamen nihil hinc detrimenti accepit, sed etiam divina visione dignatus est, et talem vitam exhibuit, qualem Christi leges postulant. Et hoc sciet quisquis accurate librum legerit, in quo est historia vitæ ejus (11), ubi multam deprehendet prophetiam. Nam illa, quæ arianico morbo captos spectabant, necnon detrimentum inde emersurum prænuntiavit, Deo utique revelante, et omnia, quæ futura erant, præ oculis ipsi ponente. Id quod cum aliis etiam adjunctis maximum est veritatis argumentum, quod videlicet nulla hæresis talem habeat virum. Sed ne ultra hæc

[1] Exod. XVI.

a nobis audire pergatis, si librum in quo hæc scripta sunt legatis, accurate omnia ediscere poteritis, et multam inde haurire philosophiam. Hoc autem rogo non ut librum adeamus tantum, sed et ea, quæ ibi scripta sunt, imitemur; neque locum, vel educationem, vel majorum nostrorum nequitiam obtendamus. Si enim velimus attendere, nihil horum nobis impedimento erit. Nam Abraham impium patrem habuit, sed ejus nequitiam non excepit. Ezechias filius Achazi fuit, et tamen Dei amicus effectus est : Joseph vero in media Ægypto castitatis corona redimitus est : ac tres pueri in media Babylone, inque mediis ædibus, cum sybaritica mensa apparata esset, summam exhibuere philosophiam; ut et Moyses in Ægypto et Paulus in orbe : nihilque his omnibus ad virtutis cursum fuit impedimento. Hæc itaque omnia cogitantes, occasiones et obtentus hujusmodi de medio tollamus, sudoresque pro virtute sectanda adeamus. Sic enim Deum ad majorem erga nos benevolentiam attrahemus, impetrabimusque ut in certaminibus nobis opituletur, atque æternis fruemur coronis, quas utinam omnes consequamur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui gloria et imperium, in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA IX.

CAPUT II.

Tunc Herodes videns quoniam illusus esset a Magis, iratus est valde : et mittens occidit omnes pueros, qui erant in Bethlehem, et in omnibus finibus ejus, a bimatu et infra, secundum tempus quod exquisierat a Magis [1].

I. Certe [2] non oportebat illum irasci, sed potius timere et comprimi, atque intelligere se rem tentare, quam non posset perficere. At ille non coërcetur. Quando enim improbus animus et insanabilis est, nulli cedit a Deo concessæ medicinæ. Vide igitur illum prioribus insistentem, et cædem cædi jungentem, atque per præcipitia undique ruentem. Nam quasi a quodam iræ invidiæque dæmone percitus, nulla ratione frenatur; sed contra ipsam furit naturam, iramque, quam contra Magos sibi illudentes conceperat, contra insontes pueros exonerat, simile facinus in Palæstina aggressus, ei quod olim in Ægypto perpetratum fuerat. Nam ait: « Mittens occidit omnes pueros in Bethlehem, et » in omnibus finibus ejus, a bimatu et infra, secundum tem» pus quod exquisierat a Magis. » Hic mihi diligenter attendite : etenim multi plurima circa pueros istos nugantur, injustitiam facti criminantes; alii quidem modestius hac de re dubia proponunt; alii vero audacius et furiosius. Ut igitur hos ab amentia, alios a dubitatione liberemus, patienter nos audite de tali argumento breviter disputantes. Nam si ea de re criminantur, quod puerorum cædes neglecta fuerit, criminentur etiam ob militum Petrum

[1] Matth. II, 16. — [2] Vide D. Guillon, tom. XIV, pag. 39-41.

custodientium necem (12). Quemadmodum enim hic, Puero fugiente, alii pueri pro eo, qui quærebatur, interficiuntur; ita tunc cum Petrus ex carcere et ex catenis ab Angelo liberatus esset, quidam tyranno nomine et moribus similis, cum eum quæsisset, nec invenisset, milites qui eum custodiebant pro illo interfecit. Et quid hoc? inquies; hæc non est solutio, sed additamentum ad quæstionem. Hoc bene novi ego : ideo hæc omnia in medium profero, ut omnibus unam addam solutionem. Quænam igitur est illa solutio? et quam probabilem solutionem afferre possumus? Christum scilicet non fuisse ipsis necis causam, sed regis crudelitatem; quemadmodum neque illis Petrum, sed Herodis amentiam. Nam si effossum murum vidisset, vel portas eversas, jure forte potuisset milites, qui Apostolum custodiebant, negligentiæ accusare. Verum ibi omnia in suo statu manebant, januæ clausæ erant, catenæ custodientium manibus alligatæ : erant enim illi simul cum Petro vincti; poteratque ex his secum reputare, siquidem recte judicasset, quod gestum fuerat, non humana virtute, neque fraude aliqua, sed divina quadam ac mirabili potentia factum fuisse, atque illum adorare, qui hæc fecisset, nec pœnas de custodibus expetere. Deus quippe ita omnia fecit, ut non modo custodes non proderet, sed etiam ut per illos regem ad veritatem adduceret. Si autem ille improbus ingratusque fuit, quid ad sapientem animarum Medicum, qui omnia agebat ad beneficium præstandum ei qui morbo inobsequentiæ laborabat? Idipsum hic quoque dicendum est. Cur, o Herodes, a Magis illusus iratus es? Non noveras divinum esse partum? Annon tu principes sacerdotum advocaveras? Annon Scribas congregaveras? Annon vocati illi Prophetam, qui hæc olim prænuntiaverat, ad tribunal tuum adduxerunt? Annon vidisti vetera novis consonare? Annon audisti stellam his minis-

travisse? Annon reveritus es barbarorum diligentiam? Annon miratus es eorum fiduciam ac loquendi libertatem? Annon horruisti ad veram Prophetæ vocem? Annon ex prioribus postrema sequi cogitasti? Cur non ex his omnibus tecum reputasti, non ex Magorum fraude hæc evenisse, sed divina virtute omnia, ut par erat, providente? Etiamsi vero illusus fuisti a Magis, quid illud ad pueros, qui nihil te læserant?

II. Recte, inquies; sed Herodem quidem omni defensione vacuum et sanguinarium probe ostendisti : neque tamen adhuc solvisti objectionem circa facti injustitiam. Nam si ille injuste egit, cur Deus id permisit? Quid ergo ad hæc dixerim? Idipsum quod et semper in Ecclesia, et in foro et ubique dicere non desino, quod velim vos diligenter observare : nam regula est ad omnem hujuscemodi quæstionem adhibenda. Quæ regula, quæve ratio est? Qui lædant multos, qui lædatur nullum esse. Et ne hoc ænigma vos conturbet, cito solutionem adhibebo. Nam eas, quas a quovis homine injuste patimur, injurias Deus nobis computat aut in peccatorum remissionem, aut in mercedis retributionem. Atque ut id quod dictum est clarius evadat, ad exemplum veniamus. Ponamus enim esse servum aliquem multas pecunias domino suo debentem : qui servus ab iniquis hominibus impetatur; ita ut bonorum parte aliqua mulctetur; si ergo dominus qui raptorem cohibere potuit, raptas quidem pecunias non restituat, sed raptas tamen inter eas, quæ sibi debebantur computet, an læsus fuit servus? nequaquam. Quid vero si plura ipsi dominus dederit? Annon plus lucratus est, quam perdiderit? Id omnibus palam est. Idipsum et nos putemus cum aliquid patimur. Quod enim per ærumnas illas, aut peccata diluamus, aut si non admodum peccatis obnoxii simus, splendidiores accipiamus coronas, audi Paulum di-

centem de fornicario : « Tradite hujusmodi Satanæ in interitum carnis, ut spiritus salvus sit [1]. » Et quid hoc ? nam de iis, qui læduntur ab aliis, sermo est, non de iis, qui a doctoribus corriguntur? Certe nullum est inter illa medium : nam de dicto hujusmodi quærebatur : « In ærumnis » nullum patientis damnum est. » Sed ut sermonem transferam ad id quod magis accedit ad quæstionem, recordare Davidis, qui Semeï videns instantem et calamitati suæ insultantem, sexcentisque probris aspergentem, cum vellent eum duces exercitus interficere, cohibuit his verbis : « Dimittite illum maledicere, ut videat Dominus humili» tatem meam, et retribuat mihi bona pro hoc maledicto » in hac die [2]. » Et in Psalmis canens dicebat : « Respice » inimicos meos, quoniam multiplicati sunt, et odio iniquo » oderunt me : et dimitte omnia peccata mea [3]. » Et Lazarus quietem consecutus est, quia innumera mala per hanc vitam perpessus est [4]. Non ergo læduntur qui lædi videntur, si mala omnia fortiter ferant; imo majus lucrum reportant, sive a Deo percutiantur, sive a diabolo verberentur. Ecquod peccatum habuere pueri, inquies, quod eluerent? De iis enim, qui ætatem asseculi, peccata plurima perpetrarunt, jure quis hæc dixerit ; qui vero tam immatura morte prærepti sunt, quæ peccata iis affecti malis deleverunt? Non audisti me dicentem, etiamsi nulla sint peccata, mercedis retributionem ibi manere eos, qui hic malis sunt affecti? Quid ergo detrimenti accepere pueri pro tali causa occisi, qui statim ad tranquillum portum appulerunt? At multa, inquies, forte bona edituri erant, si vixissent. Sed ideo non parva ipsis merces reposita est, quod pro tali causa obierint. Alioquin vero non permisisset pueros præmatura morte abripi, si magni futuri erant.

[1] 1 Cor. v, 5. — [2] 2 Reg. xvi, 11. — [3] Psal. xxiv, 18, 19. — [4] Luc. xvi.

Nam si eos, qui in nequitia victuri sunt, cum tanta fert patientia, multo magis hos non sineret ita auferri, si magna quædam edituros prævideret?

III. Et hi quidem nostri sunt sermones; nec tamen hi soli possunt afferri; sed sunt etiam alii his longe abstrusiores, quos bene novit is qui hæc dispensavit. Ipsi itaque accuratiore harumce rerum comprehensione concessa, iis quæ sequuntur hæreamus, et ex aliorum calamitatibus ad omnia fortiter ferenda instituamur. Non parva enim tragœdia tunc Bethlehem occupavit, pueris ex ipsis matrum uberibus abreptis, et ad hanc iniquam cædem abductis. Quod si adhuc pusilli es animi, nec tantam potes philosophiam attingere, disce finem illius qui hæc ausus est, spiritumque resume. Celerrima quippe illum facinoris vindicta corripuit, tantique sceleris dignas dedit pœnas, dira morte et ea quam intulit miserabiliore vitam claudens, innumeraque alia passus mala. Quæ discere poteritis si Josephi historiam evolvatis, quam, ne longiore utamur sermone, neu seriem nostram intercipiamus, præsentibus non inserendam esse putavimus. « Tunc impletum est quod » dictum est per Jeremiam prophetam dicentem : Vox in » Rama audita est, ploratus, et fletus et ululatus multus, » Rachel plorans filios suos, et noluit consolari, quia non » sunt [1]. » Quoniam enim auditorem replevit horrore, hac violenta, crudelissima et iniqua cæde narrata, ipsum consolatur, docens hæc non ideo accidisse, quod Deus nec posset impedire, nec prævidisset; sed eum hæc et futura novisse et prænuntiasse per Prophetam. Ne itaque turberis et concidas in providentiam ejus ineffabilem respiciens, quam tum ex iis, quæ operatur, tum ex iis quæ permittit, videre est : id quod etiam alibi Discipulos alloquens subindicavit. Quia enim tribunalia, abductiones ad mor-

[1] Matth. II, 17, 18.

tem, orbis bella internecinaque prælia ipsis prænuntiaverat, eorum animos erigens, et ut consoletur illos ait : « Nonne duo passeres asse veneunt, et unus ex illis non » cadet super terram sine Patre vestro, qui in cœlis est[1]. » Hoc autem dicebat, ostendens illo ignorante nihil fieri; sed scire illum omnia, nec tamen cuncta facere. Ne igitur, inquit, turbemini, nec commoveamini. Nam qui scit ea quæ sustinetis, et ea potest impedire, sine dubio non impedit, quia vestrum curam et providentiam gerit : quod etiam in tentationibus cogitare oportet, hincque non parvam consolationem accipiemus. Et quid commune habet Rachel cum Bethlehem? dixerit fortasse quispiam; « Rachel, » inquit, plorans filios suos. » Quid item Rama cum Rachele? Rachel mater erat Benjamini; ipsamque mortuam sepelierunt in hippodromo prope hunc locum. Quia igitur sepulcrum prope erat, et hæc sors erat Benjamini filii ejus : nam Rama ad tribum Benjamin pertinebat; et a principe tribus, et a sepulcri loco, mactatos pueros jure Rachelis filios vocat. Deinde ostendens insanabile esse tam crudele vulnus, ait : « Noluit consolari, quia non sunt. » His rursum hoc ipsum docemur, quod prius dicebam, non oportere turbari, cum ea, quæ accidunt, Dei promissioni contraria videntur. Ecce enim cum advenit ipse ad salutem populi, imo ad salutem orbis, quæ exordia fuere? Mater fugit; patria ejus intolerabilibus calamitatibus affligitur; cædes perpetratur omnium acerbissima; ploratus et ululatus multus atque ejulatus ubique. Verum ne turberis : solet enim per contraria œconomiam suam implere, maximam inde virtutis suæ nobis præbens demonstrationem. Sic Discipulos suos induxit atque instituit, ut ita omnia peragerent, contraria contrariis dispensans, quo majus miraculum eluceret. Flagellati itaque illi, et pulsi, et in-

[1] Matth. x, 29.

numeras patientes ærumnas, sic flagellantibus atque pellentibus superiores evaserunt. « Defuncto autem Herode, » ecce Angelus Domini apparuit in somnis Joseph, dicens : » Surgens accipe puerum et matrem ejus, et vade in ter» ram Israël [1]. » Non jam dicit : « Fuge, » sed, « Vade. »

IV. Vides-ne rursum quietem post tentationem; deinde post quietem, rursus periculum? nam post exilium dimissus, et in suam regionem reversus est, viditque puerorum interfectorem extinctum. Ubi vero in patriam pervenit, reliquias iterum pristinorum periculorum reperit, filium tyranni viventem et regnantem. Et quomodo Archelaüs regnabat in Judæa, cum Pontius Pilatus præses esset? Recens adhuc erat mors Herodis, necdum regnum in multas partes divisum fuerat. Sed quia nuper Herodes obierat, interim filius Herodis imperium tenebat, frater quippe Archelaï Herodes et ipse appellabatur : ideo addidit Evangelista « Pro Herode patre suo [2]. » Sed si Judæam adire formidabat propter Archelaüm, oportebat et Galilæam metuere propter Herodem. Sed ubi locum mutavit, res postea in obscuro mansit. Totus quippe impetus contra Bethlehem erat, et fines ejus. Cæde itaque patrata, Archelaüs filius rem peractam putabat, atque eum, qui quærebatur, inter multos occisum fuisse. Alioquin cum vidisset patrem tali morte consumptum, moderatior fuit, quam ut ulterius procederet, et de iniquitate contenderet. Venit itaque Joseph Nazareth, ut una et periculum fugeret, et dilectam patriam incoleret. Ut majori instrueretur fiducia, oraculum ab Angelo hac de re accepit : quanquam Lucas non dicat ipsum per oraculum illo venisse; sed completa purificatione in Nazareth reversos illos esse. Quid igitur dicendum est? quod scilicet Lucas hoc dicat tempus describens illud, quod præcessit descensum in Ægyptum. Neque

[1] Matth. II, 19, 20. — [2] Ibid. 22.

enim ante purificationem eos illuc deduxit, ne quid contra legem admitteretur, sed expectavit donec purificatio fieret, ac redirent Nazareth, tuncque descenderent in Ægyptum. Deinde ex Ægypto profectos jubet Nazareth redire. Antea vero non moniti oraculo fuerant, ut illo redirent; sed ex voluntate propria in dilectam patriam se contulerant. Quia enim non nisi pro descriptione et censu illo venerant, nec locus ibi manendi erat, re perfecta, pro qua venerant, reversi sunt Nazareth. Ideo Angelus illos domum reducit, ut ibi manerent, neque illud sine causa, sed quod ita prophetia ferret : nam ait : « Ut impleretur quod dictum est » per Prophetas, quoniam Nazaræus vocabitur [1]. » Ecquis Propheta hoc dixit? Ne curiosius inquiras vel scruteris. Multi enim prophetici libri perierunt (13) : id quod ex historia Paralipomenon videre est. Nam segnes cum essent Judæi, et frequenter deciderent in impietatem, alios incuria perdiderunt, alios et ipsi combusserunt vel lacerarunt. Horum alterum Jeremias narrat; alterum is, qui quartum Regnorum librum edidit, dum ait post multum temporis vix tandem Deuteronomium effossum fuisse antea perditum [2]. Si porro, nullo instante barbaro, sic libros prodiderunt, multo magis postquam barbari irruperant. Cæterum quia id Prophetæ prædixerant, Apostoli sæpe illum Nazarenum vocant. Hoc ergo est, inquies, quod prophetiam de Bethlehem obscuram reddidit? Nequaquam : sed illud ipsum maxime movebat, et ad exploranda ea quæ de illo dicta fuerant excitabat. Sic et Nathanaël ad perquisitionem de illo faciendam venit dicens : « Ex Nazareth potest aliquid » boni esse [3]? » Nam viculus erat vilis; imo non viculus ille tantum ; sed tota Galilææ regio. Ideo dicebant Pharisæi : « Interroga et vide, quoniam ex Galilæa Propheta non » surrexit [4]. » Attamen ille ex tali patria vocatus non eru-

[1] Matth. II, 23. — [2] 4 Reg. XXII, 8. — [3] Joan. I, 46. — [4] Id. VII, 52.

bescit, ostendens se nulla re humana egere : Discipulosque suos ex Galilæa eligit, undique occasiones et obtentus succidens iis qui torpere vellent, ostendensque nos externa nulla re egere, si virtutem exerceamus. Ideoque ne domum quidem sibi delegit : nam ait : « Filius hominis non habet » ubi caput reclinet [1]; » atque Herode insidiante fugit, in præsepio collocatur, et in diversorio manet, matremque eligit inopem, ut nos doceat, ne quidpiam hujusmodi turpe esse putemus; dum in primordiis ipse humanum calcat fastum, et uni virtuti addictos esse jubet.

V. Cur enim de patria altum sapis, quando ego, inquit, in toto orbe te peregrinum esse jubeo? quando licet tibi talem esse, ut totus mundus te non sit dignus? Hæc enim ita contemnenda sunt, ut ne a philosophis quidem Græcorum aliquo in pretio habeantur, sed extranea vocentur, extremumque locum occupent. Atqui Paulus hæc amplectitur, inquies, sic loquens : « Secundum electionem, cha» rissimi, propter patres [2]. » Sed dic quando, de quibus, et quos alloquens. Agit enim cum iis qui, ex gentibus conversi, de fide altum sapiebant et tumebant, contra Judæos insurgebant, et hac de causa magis illos a se sequestrabant. Reprimens igitur illorum tumorem, hos allicit, et ad idipsum studium excitat. Nam cum de magnis illis ac strenuis viris loquitur, audi quid dicat : « Qui autem hæc di» cunt, significant se patriam inquirere : et siquidem il» lius meminissent, de qua exierant, habuissent tempus re» vertendi : nunc autem alteram meliorem appetunt [3]. » Et rursum : « Secundum fidem mortui sunt hi omnes, non » reportantes promissiones, sed procul ipsas videntes et » salutantes [4]. » Joannes vero ad se venientibus dicebat : « Ne velitis dicere : Patrem habemus Abraham [5]. » Iterum-

[1] Luc. IX, 58. — [2] Rom. XI, 28. — [3] Hebr. XI, 14. — [4] Ibid. 13. — [5] Luc. III, 8.

que Paulus : « Non enim omnes qui ex Israël, hi sunt » Israëlitæ, neque qui filii carnis, hi filii Dei [1]. » Quid enim, quæso, profuit filiis Samuëlis, patris nobilitas, cujus non fuerunt virtutis hæredes? Quod etiam lucrum filiis Mosis fuit, cujus diligentiam et virtutem non sunt imitati? Neque imperium post illum exceperunt : sed dum patrem ipsum inscriberent, populi præfectura ad alium transivit, qui virtute filius illius erat. Quid autem nocuit Timotheo, quod patre gentili natus esset? Quid contra Noë filius de virtute patris lucratus est, qui servus de libero factus est? Vidisti-ne quomodo patris nobilitas non satis idoneum sit filiorum patrocinium? nam propositi nequitia naturæ leges vicit; nec modo illum ex nobilitate paterna, sed etiam ex libertate dejecit. Nonne et Esaü quoque filius erat Isaaci, qui sibi patrocinabatur? Etenim pater ejus id curabat, id cupiebat, ut benedictionum particeps esset, et pro hac re ipse quæ jubebantur omnia exequebatur. Attamen quia pravus erat, nullum ex iis fructum percepit; sed etsi natu prior, etsi patrem haberet sibi in omnibus faventem, quia Deum non habuit opitulantem, omnibus excidit. Sed quid homines commemoro? Filii Dei fuere Judæi, et nihil ex tali nobilitate lucrati sunt. Si igitur quis filius Dei effectus, nisi nobilitate illa dignam virtutem exhibuerit, majore afficitur supplicio, quid mihi majorum et avorum nobilitatem profers in medium? Hoc autem non in Veteri tantum, sed etiam in Novo Testamento contigisse deprehendas : nam ait : « Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri [2]. » Attamen multis hujusmodi filiis, patrem nihil profuisse dicit Paulus : « Si enim circumcidamini, inquit, Christus vobis » nihil proderit [3]. » Si vero Christus nihil prodest iis, qui sibi nolunt attendere, quo pacto ipsis patrocinabitur ho-

[1] Rom. IX, 6. — [2] Joan. I, 12. — [3] Galat. V, 2.

mo? Ne igitur de nobilitate, vel de divitiis altum sapiamus; imo eos qui ita sunt affecti despiciamus: neque ob paupertatem dejiciamur; sed illas quæramus divitias, quæ bonis operibus constant: illam fugiamus paupertatem, quæ nos in nequitiam conjicit, qua dives ille pauper erat, qui ne stillam quidem aquæ impetravit, etsi multis adhibitis precibus. Quanquam quis inter nos ita pauper est, ut ne aquam quidem habeat? nemo sane. Nam illi etiam, qui extrema fame tabescunt, stillis aquæ frui possunt, nec stillis aquæ solum, sed etiam majore solatio. Secus autem dives ille, qui ad eam usque paupertatem devenit, ut nullum posset invenire paupertatis solatium. Cur itaque divitiis inhiamus, quæ nos in cœlum inducere nequeunt? Dic mihi, si quis rex terrenus diceret nullum divitem posse in regia fulgere, aut honore frui, annon cuncti divitias despiceretis et abjiceretis? Atqui, si ex terrenæ illius regiæ honore nos dejiciant, contemptui erunt; rege autem cœlorum quotidie clamante ac dicente difficile esse cum divitiis in sacra illa atria ingredi, annon omnia projiciemus? annon opes amovebimus, ut in regiam illam libere ingrediamur?

VI. Ecqua sumus venia digni, qui ea quæ nobis aditum illum præcludunt, tanto studio complectimur, et non solum in arcis, sed etiam in terra occultamus, dum licet ea in cœlis custodienda recondere? Idipsum certe nunc facis, ac si quis agricola acceptum frumentum in fertili agro seminandum, dimisso agro, in lacum frumentum omne demergat, ut neque illo fruatur ipse, et frumentum corruptum pereat. Sed quam rationem proferunt, cum illos hac de re culpamus? Non parvam consolationem id affert, quod sciamus hæc nobis tuto recondita esse. Quinimo nescire hæc recondita esse, id consolationem afferret. Etiamsi enim famem non timeas, multa alia graviora ob depositum

tale timenda, mors, bellum, insidiæ. Si fames ingruat, populus a ventre compulsus, armata dextera domum tuam invadet. Imo dum sic agis, famem in urbes invehis, et hoc fame gravius periculum in domum tuam inducis. Etenim famis calamitate nullos novi statim consumptos : multa quippe undique excogitari possunt ad tanti mali solatium; ob pecunias autem, divitias, resque hujuscemodi, plurimos indicare possim, seu clam, seu publice interemptos. Multis porro hujusmodi exemplis plenæ sunt viæ, plena judiciaria tribunalia et fora. Ecquid dico vias, judiciaria tribunalia et fora? Ipsum mare videbis sanguine plenum. Hæc quippe tyrannis non terram solum occupavit, sed etiam in pelago cum multo furore bacchata est. Et alius quidem navigat propter aurum, alius ob hoc ipsum jugulatur : eademque ipsa tyrannis hunc mercatorem, illum homicidam fecit. Quid magis infidum fuerit quam mammona, cum propter ipsum plurimi peregrinentur, periclitentur et occidantur? Sed « Quis miserebitur, inquit, incantatoris, quem serpens » momordit [1]? » Oportebat enim diræ tyrannidis gnaros servitutem fugere, noxiumque amorem comprimere. Et quomodo, inquies, id fieri possit? Si alterum amorem induxeris, nempe cœlorum. Nam qui concupiscit regnum, irridebit avaritiam : qui Christi servus effectus sit, non erit mammonæ servus, sed et ejus erit dominus : nam fugientem insequi solet, et persequentem fugere : neque ita persequentem honorat, ut se despicientem; nullum ita deridet, ut sui cupidum; neque irridet modo, sed innumeris constringit vinculis. Solvamus igitur vel sero tandem hasce noxias catenas. Quid rationabilem animam irrationali materiæ innumerorum malorum matri servire cogis? Sed o risu dignam rem! nos illam impugnamus verbis, illa nos impugnat reipsa, et undique agit et circumfert quasi pre-

[1] Eccli. XII, 13.

tio emptos et mastigias, quo quid turpius, quid indignius? Si enim insensilem materiam non superamus, quomodo incorporeas potestates profligabimus? Si vilem materiam et abjectos lapides non despicimus, quomodo principatus et potestates subjiciemus? quomodo temperantiam exercebimus? Si argentum fulgens nos percellit, quomodo pulchram faciem prætercurrere poterimus? Etenim quidam huic tyrannidi usque adeo dediti sunt, ut ipsos vel auri aspectus afficiat, et facete hilariterque dicant : « Oculos juvat numisma aureum oblatum. » Verum ne ita ludas, mi homo; nihil enim sic lædit oculos, sive corporis, sive animæ, ut horum concupiscentia. Hic certe noxius amor virginum illarum lampades extinxit, illasque a sponsi thalamo exclusit. Hic aspectus, quem dicis oculos juvare, miserum Judam non permisit audire dominicam vocem, sed in laqueum duxit, atque id efficit ut medius crepuerit, ac post hæc omnia in gehennam misit. Quid ergo hac peste iniquius fuerit, quid horribilius? Non de materia pecuniarum loquor, sed de earum intempestiva et furiosa cupiditate. Nam humano distillat sanguine, cruento aspectu, et quavis fera immanior est, atque obvios quosque discerpit : quodque multo pejus est, ne sentire quidem laniatum sinit. Cum oporteret enim eos, qui talia patiuntur, ad prætereuntes manum extendere, et ad auxilium vocare; illi contra de talibus ulceribus gratias habent : quo quid miserabilius? Hæc itaque omnia cogitantes, insanabilem illum morbum fugiamus, ejus morsus curemus, et a tali peste procul fugiamus, ut et in præsenti tutam et perturbatione vacuam vitam ducamus, et futuros nanciscamur thesauros, quos utinam nos omnes assequamur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri et simul Spiritui sancto gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA X.

CAPUT III.

In diebus illis venit Joannes Baptista prædicans in deserto Judææ, et dicens : Pœnitentiam agite, appropinquavit enim regnum cœlorum[1].

I. De quibusnam[2] diebus agit? Non enim quo tempore puer ille erat, et Nazareth venit, sed post annos triginta venit Joannes, ut Lucas testificatur. Cur ergo dicit : « In » diebus illis? Mos est Scripturæ hoc uti modo; non solum cum ea narrat, quæ insequenti tempore mox gesta sunt, sed etiam cum illa dicit, quæ multis postea annis contigerint. Sic etiam cum ad illum in monte Olivarum sedentem Discipuli accesserunt, et de adventu ejus, deque excidio Jerosolymorum sciscitati sunt; scitis autem quantum sit inter utraque tempora intervallum. Cum locutus esset de excidio, et hac de re dicendi finem fecisset, de consummatione postea locuturus, subjunxit : « Tunc ista erunt. » Dicendo autem « Tunc » non conjunxit tempora, sed illud solum tempus indicavit, quo hæc eventura erant. Idipsum nunc facit cum ait : « In diebus illis. » Non enim insequentes statim dies significavit, sed illos, in quibus contigere ea ad quæ narranda progreditur. Et cur, inquies, post triginta annos ad baptismum venit Jesus? Post hunc baptismum legem soluturus erat : ideo ad illam usque ætatem, quæ potest peccata admittere omnia, in legis totius observatione mansit, ne quis diceret ipsum legem solvisse, quod

[1] Matth. III, 1, 2. — [2] Vide D. Guillon, tom. XIV, pag. 41-45.

non posset eam implere. Non enim omnes pravi affectus, omnia vitia semper instant nobis. Sed in primæva ætate imprudentia viget et imbecillitas animi; in sequenti vehementius instat libido; in ea quæ hanc excipit, opum cupiditas. Propterea hanc totam ætatem emensus, et legem hoc toto tempore executus, sic ad baptismum venit, quem postremum addidit, postquam alia præcepta impleverat. Quod enim hoc postremum ipsi fuerit ex operibus legalibus, audi eum dicentem: « Sic enim decet nos implere » omnem justitiam [1]. » Quod autem dicit, hujusmodi est: « Omnia legalia implevimus: nullum transgressi sumus mandatum. Quia igitur hoc unum superest, oportet illud quoque addere, sicque omnem justitiam implebimus. » Justitiam enim hic vocat omnium mandatorum observationem. Christum igitur hac de causa ad baptismum venisse hinc conspicuum est. Qua de causa vero hoc baptisma ab ipso excogitatum est? Quod enim Zachariæ filius non a semetipso, sed Deo movente ad hoc venerit, id Lucas declarat dicens: « Verbum Domini factum est ad eum [2], » id est, mandatum. Ipse quoque ait: « Qui me misit baptizare » in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris Spiritum des» cendentem quasi columbam, et manentem super eum, » hic est qui baptizat in Spiritu sancto [3]. » Cur autem ad baptizandum missus est? Hoc item nobis declarat Baptista: « Ego nesciebam eum; sed ut manifestaretur in Israël, ideo » veni in aqua baptizans [4]. » Et si hæc sola causa erat, quomodo ait Lucas: « Venit in regionem Jordanis, prædicans » baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum [5]? » Quanquam remissionem non habebat; sed hoc donum erat baptismi, qui postea datus est; in hoc enim consepulti sumus, et vetus homo noster tunc una crucifixus est, et ante

[1] Matth. III, 15. — [2] Luc. III, 22. — [3] Joan. I, 33. — [4] Ibid. 31. — [5] Luc. III, 3.

crucem nusquam remissio facta comperitur : ubique enim hoc sanguini ejus deputatur. Paulus vero ait : « Sed abluti » estis, sed sanctificati estis, » non per baptisma Joannis, « Sed in nomine Domini nostri Jesu Christi, et in Spiritu » Dei nostri [1]. » Et alibi ait : « Joannes quidem prædicavit » baptismum pœnitentiæ [2], » et non dicit « Remissionis, » ut crederent in venientem post eum. Cum enim nondum oblatum sacrificium esset, nec Spiritus descendisset, nec peccatum solutum esset, nec inimicitia sublata, nec maledictio deleta, quomodo remissio peccatorum facta esset?

II. Quid est igitur illud, « In remissionem peccatorum? » Improbi admodum erant Judæi, nec unquam in peccatorum suorum sensum venerant, sed extremis obnoxii malis, se ubique justos prædicabant : id quod præsertim ipsos perdidit, et a fide abduxit. Hac de re illos Paulus accusans dicebat : « Ignorantes Dei justitiam et suam quærentes sta» tuere, justitiæ Dei non sunt subjecti [3]. » Et rursus : « Quid » ergo dicemus? Quod gentes quæ non sectabantur justi» tiam, apprehenderunt justitiam : Israël autem sectando » legem justitiæ, in legem justitiæ non pervenit. Quare? » Quia non ex fide, sed quasi ex operibus [4]. » Quia igitur hæc causa malorum erat, advenit Joannes, nihil aliud agens, quam ut illos ad peccatorum suorum cognitionem deduceret : id quod etiam illius habitus ostendebat, qui utique ad pœnitentiam et confessionem compositus erat. Hoc ipsa quoque prædicatio demonstravit. Nihil enim aliud dicebat, quam : « Facite fructus dignos pœnitentiæ [5]. » Quia igitur quod peccata sua non improbarent, ut Paulus declaravit, ideo a Christo resilierunt : peccata autem in mentem revocare, id efficit ut Redemptor quæratur, et remissio desideretur. Id præparaturus venit Joannes, et hortaturus

[1] 1 Cor. VI, 11. — [2] Act. XIX, 4. — [3] Rom. X, 3. — [4] Id. IX, 30-32. — [5] Luc. III, 8.

illos ut pœnitentiam agerent: non ut punirentur, sed ut per pœnitentiam humiliores effecti, ac sese ipsos damnantes, ad remissionem impetrandam accurrerent. Vide igitur quam hæc diligenter expresserit; cum dixisset enim: «Venit prædicans baptismum pœnitentiæ in deserto Judææ,» addidit, «In remissionem;» ac si diceret: «Ideo illos hortatus sum ut confiterentur et pœnitentiam agerent, non ut punirentur, sed ut facilius postea remissionem acciperent.» Nisi enim seipsos damnassent, gratiam non petiissent, non quærentes vero gratiam, neque remissionem assecuti essent. Itaque hoc baptisma ad illud viam parat, ideo dicebat: «Ut credant in eum qui venit post ipsum;» præter eam quam diximus, hanc quoque aliam baptismatis causam adjiciens. Neque enim perinde fuisset, si domos circumiisset, et Christum manu prehensum circumduxisset, dixissetque: «In hunc credite;» atque omnibus præsentibus ac videntibus, beatam illam efferri vocem, atque alia omnia perfici. Ideo venit ad baptisma: nam et baptizantis existimatio et rei ipsius conditio, civitatem totam attrahebat, et ad Jordanem evocabat, magnumque fuit theatrum. Ideoque eos, qui advenerant, reprimit, suadetque ne magnum quidpiam de se comminiscantur, ostendens eos extremorum reos malorum, nisi pœnitentiam egerint, missisque majoribus suis, depulsaque illa, quam inde conceperant, jactantia, eum, qui advenerat, receperint. Etenim obscurata fuerant interim ea, quæ ad Christum spectabant, et apud multos extincta videbantur esse ob cædem in Bethlehem perpetratam. Etiamsi enim, cum duodecim annorum esset, sese exhibuerit, at cito in priorem sese obscuritatem deduxit: ideoque splendidis exordiis et sublimiore principio opus habebat. Propterea tunc primum ea, quæ nunquam audierant Judæi vel a Prophetis vel ab aliis quibuslibet, illa, inquam, conspicua voce prædicat, cœlos et

regnum cœlorum commemorans, nihilque de terra loquens. Regnum autem hic dicit adventum ejus, et priorem, et posteriorem. Et quid hoc ad Judæos, inquies, qui nesciebant quid diceret? « Ideo sic loquor, inquiet ille, ut dictorum obscuritate excitati, veniant ad perquirendum illum qui prædicatur; » ita ut et publicani et milites interrogent, quid faciendum, et quomodo instituenda vita sit: quod signum erat ipsos, missis sæcularibus rebus, alia majora respicere, et futura quasi per somnium imaginari. Etenim cuncta quæ videbant et audiebant, ad sublimium rerum sensum erigebant illos.

III. Cogita igitur quantum id esset hominem videre post annos triginta ex deserto venientem, principis sacerdotum filium, qui nulla unquam rerum terrenarum eguerat, et omni ex parte venerandum, qui Esaïam secum habebat: aderat quippe ipsi prædicans et dicens: « Hic est quem adventurum esse prædixi clamantem, et in deserto clara voce omnia prædicantem. » Tantum enim erat Prophetarum circa res istas studium, ut non modo Dominum suum, sed etiam eum qui ipsi ministraturus erat, ante multum temporis prænuntiarent; nec illum modo, sed etiam locum prædicerent in quo versaturus erat, nec non prædicationis modum quo ad docendum usurus erat, et quam præclarum hinc opus emersurum esset. Vide ergo quomodo ad eumdem sensum ambo prodeant, licet non iisdem verbis utantur, Propheta nempe atque Baptista. Propheta namque ipsum affuturum esse prædicit his verbis: « Parate viam » Domini, rectas facite semitas ejus[1]. » Ille vero postquam advenit, dicebat: « Facite fructus dignos pœnitentiæ; » quod idem significat atque illud, « Parate viam Domini. » Vides-ne et per ea, quæ Propheta dixit, et per ea, quæ ipse prædicavit, unum significari; ipsum scilicet et ut præiret,

[1] Isaï. XL, 3. et Matth. III, 3.

et ut viam pararet advenisse? Non ut donum largiretur, scilicet remissionem, sed ut præpararet animas eorum, qui universorum Deum recepturi erant. Lucas vero amplius quid adjecit; nec satis habuit principium duntaxat afferre, sed totam affert prophetiam; nam ait : « Omnis vallis im-» plebitur, et omnis mons et collis humiliabitur : et erunt » prava in directa, et aspera in vias planas : et videbit om-» nis caro salutare Dei [1]. » Vides-ne quomodo jam olim Propheta omnia dixit, et populi concursum, et rerum in melius mutationem, et prædicationis facilitatem et rerum gerendarum omnium causam, etsi tropis hæc resperserit? Erat quippe prophetia futurorum. Cum enim ait : « Omnis » vallis implebitur, et omnis mons et collis humiliabitur : » et erunt aspera in vias planas, » humiles exaltandos, et arrogantes humiliandos esse prænuntiat; atque legis difficultatem in fidei facilitatem esse mutandam. Non ultra, inquit, sudores et labores; sed gratia et venia delictorum, quæ facillimam ad salutem viam paret. Deinde horum causam apponit dicens : «Videbit omnis caro salutare Dei.» Non ut olim, Judæi et proselyti tantum, sed et omnis caro et mare, universaque hominum natura. Per prava enim et tortuosa, vitam quamlibet corruptam subindicavit; publicanos, fornicatores, latrones, magos, qui cum perversi prius essent, recta deinde via processerunt : quod etiam ipse dicebat : « Publicani et peccatores præcedent vos in » regno Dei [2], » quia crediderunt. Idipsum aliis verbis sic indicavit Propheta : « Tunc lupi et agni simul pascentur [3].» Sicut enim ibi per colles et valles, inæqualitatem morum in unam philosophiæ æqualitatem commisceri dixit; ita et hic quoque, per brutorum diversam naturam, varios hominum mores indicans, rursum eos in unum pietatis concentum jungi declaravit : et hic rursum causam adjiciens

[1] Isaï. XL, 4, 5. — [2] Matth. XXI, 31. — [3] Isaï. LXV, 25.

ait : « Erit qui consurget imperare gentibus, et in ipsum » gentes sperabunt [1]. » Quod ipsum ibi quoque dixit : « Videbit omnis caro salutare Dei. » Ubique otendens Evangeliorum virtutem ac notitiam ad usque fines terræ diffundendam esse, quæ a ferinis moribus animisque asperis, in mansuetam et mitem indolem genus hominum transmutabit. « Hic autem Joannes habebat vestimentum suum de » pilis cameli, et zonam pelliceam circa lumbos suos [2]. » Vides-ne alia Prophetas prædixisse, alia Evangelistis reliquisse narranda? Quapropter Matthæus et prophetias affert, et sua adjicit : neque extra rem putavit de Justi vestibus loqui.

IV. Erat quippe res mira et stupenda in humano corpore tantam videre tolerantiam : quod certe Judæos magis attrahebat, qui magnum Eliam in ipso respiciebant, et ex iis, quæ tunc videbantur, beati illius viri memoriam revocabant; imo in majorem rapiebantur admirationem. Ille namque in urbibus et in domibus alebatur, hic autem ab incunabulis toto tempore in deserto versatus est. Oportebat enim præcursorem illius, qui vetera omnia soluturus erat, nempe laborem, maledictionem, dolorem atque sudorem, quædam habere symbola hujuscemodi doni, et damnatione illa superiorem esse. Itaque nec terram aravit, neque sulcos dissecuit, non in sudore vultus panem comedit, sed facile parabilis erat mensa ejus, et mensa facilior amictus, et habitaculum facilius amictu. Neque enim tecto, vel lecto, vel mensa, vel aliquo simili opus habuit; sed angelicam quamdam vitam in hac carne exhibuit. Ideo vestimentum ipsius ex pilis camelorum concinnatum erat, ut ex habitu nos institueret, ut ab humanis absisteremus, ac nihil cum terra commune haberemus; sed ad pristinam nobilitatem reverteremur, in qua degebat Adam, antequam

[1] Isaï. XI, 10. — [2] Matth. III, 4.

vestimentis et amictu egeret. Sic et regni et pœnitentiæ vestis hujusmodi symbolum præ se ferebat. Nec mihi dicas : « Unde illi cilicina vestis et zona, in deserto habitanti ? » Nam si ea de re quæstionem moveas, alia quoque multa quærere poteris : quomodo in hieme, quomodo in æstu in solitudine versabatur, maxime in tenero corpore et immatura ætate. Quomodo potuit puerilis carnis natura versari in tanta aëris inæqualitate, cum tam singulari mensa, et cæteris vastæ solitudinis miseriis ? Ubi nunc sunt Græcorum philosophi, qui frustra cynicam impudentiam sectati sunt ? Quid opus erat sese in dolio includere, et tali deinde lascivia uti ? Qui annulis, phialis, famulis, ancillis, et reliqua pompa instructi erant, et in utrumque excessum prolapsi sunt. At hic talis non erat, sed desertum quasi cœlum habitavit, accurate philosophiam omnem exhibens : indeque ceu quis Angelus de cœlo in urbes descendit, athleta pietatis, coronatus in orbe, et philosophus illa philosophia quæ cœlis digna esset. Hæc porro erant, cum nondum solutum peccatum esset, cum nondum lex cessaret, morte nondum vincta, portis æreis nondum confractis ; sed vigente adhuc veteri vivendi genere. Talis utique est fortis vigilque animus : nam ubique prosilit, positasque metas transcurrit, quemadmodum et Paulus in Novi Testamenti observatione faciebat. Sed cur, inquies, cum vestimento, etiam zona utebatur ? Id in more erat apud veteres, priusquam molle hoc et diffluens vestimenti genus induceretur. Sic itaque et Petrus et Paulus cincti inveniuntur. Nam, « Virum, inquit, cujus hæc zona est [1]. » Elias quoque sic vestitus erat ; sic Sanctorum singuli, quod sive in jugi opere versarentur, sive iter agerent, sive aliam quamvis rem necessariam cum labore curarent. Nec ea de causa tantum, sed quod etiam ornatum omnem calcarent, et austeræ vitæ

[1] Act. XXI, 11.

rationi studerent : quod ipsum magnum virtutis encomium esse Christus dicit his verbis : « Quid existis videre? hominem mollibus vestitum? Ecce qui mollibus vestiuntur, in » domibus regum sunt [1]. »

V. Si porro ille ita purus, et cœlo ipso splendidior, Prophetis omnibus dignior, quo major fuit nemo, qui tantam habuit fiduciam, tam aspere vixit, diffluentem voluptatem tantopere despiciens, tam duram agens vitam, quam excusationem habebimus, qui post tanta beneficia, sexcentis peccatorum sarcinis onusti, ne minimam quidem partem pœnitentiæ illius exhibeamus, sed ebrietati et ventri deditisimus, unguentis fragrantes, nec meliores theatralibus illis meretricibus, undique mollitiei nos dedentes, diabolo captu faciles nos præbeamus? « Tunc exibat ad eum » omnis Judæa et Jerosolyma, et omnis regio Jordanis, et » baptizabantur ab eo in Jordane confitentes peccata sua [2]. » Vides-ne quantum Prophetæ præsentia valuit? quomodo totum populum excitavit? quomodo effecit ut peccata in memoriam revocarent? Nam admiratione dignum erat, videre illum in humano habitu talia exhibentem, et tanta utentem dicendi libertate, atque adversus omnes quasi contra pueros insurgentem, multaque in vultu gratia fulgentem. Ad stuporem conferebat quod post multum temporis Propheta appareret; nam hæc gratia apud illos defecerat, et post diuturnum tempus reversa est. Prædicationis autem modus, novus et singularis erat. Nihil quippe consuetorum audiebant; futura nempe bella et prælia victoriasque terrenas, fames et pestes, Babylonios, Persas, urbis excidium, et alia quæ solebant; sed cœlos et cœleste regnum, gehennæque supplicium. Propterea quanquam rebelles illi, qui cum Juda et Theuda in deserto fuerant, non multo ante tempore trucidati fuissent; non ideo seg-

[1] Luc. VII, 25. — [2] Matth. III, 5, 6.

nius eo se contulerunt. Non enim ad easdem res perpetrandas ipsos convocabat; ad tyrannidem scilicet, ad defectionem, ad res novandas, sed ut ad supernum regnum deduceret. Ideoque non detinuit secum in deserto, neque circumduxit, sed baptizatos et philosophiæ sermonibus instructos dimisit : per omnia docens terrena despicere, et ad futura tendere, ac quotidie sese concitare. Hunc et nos imitemur, ac cibis ebrietateque dimissis, ad arctam vitam nos transferamus. Nam confessionis tempus est et non initiatis et baptizatis; his quidem, ut post pœnitentiam peractam ad sacra veniant mysteria, illis vero, ut ablutis in baptismo maculis, pura conscientia ad mensam accedant. Abscedamus igitur ab hac molli dissolutaque vita. Non possunt enim, non possunt utique una subsistere confessio et deliciæ : et hæc vos doceat Joannes a vestimento, a cibo, a domo. Quid igitur, inquies? ita-ne arctam jubes nos ducere vitam? Non jubeo, sed suadeo et hortor. Quod si id facere non potestis, saltem in civitatibus degentes pœnitentiam exhibeamus; nam judicium est in januis : etiamsi vero remotius esset, ne sic quidem securius agere oporteret. Nam finis vitæ singulorum, eamdem vim erga quemque habet, quam consummatio sæculi. Quod autem in januis sit audi Paulum dicentem : « Nox præcessit, » dies autem appropinquavit [1] : » ac rursus, « Qui venturus » est veniet et non tardabit [2]. » Etenim signa jam impleta sunt ea, quæ diem illam evocant. Nam ait : « Prædicabitur » hoc Evangelium regni in universo mundo in testimonium » omnibus gentibus : et tunc veniet consummatio [3]. »

VI. Dictis diligenter attendite : non dixit : « Cum creditum fuerit ab omnibus, sed cum fuerit apud omnes prædicatum. » Propterea dicebat : « In testimonium gentibus, » declarans se non expectaturum donec omnes credant, ut

[1] Rom. XIII, 12. — [2] Hebr. X, 37. — [3] Matth. XXIV, 14.

postea veniat. Illud enim, « In testimonium, » hoc est, in accusationem, in convictionem, in condemnationem eorum, qui non crediderint. At nos, qui hæc audimus et videmus, dormitamus, somniamusque, et quasi in profundissima nocte ebrietate gravamur. Etenim res præsentes nihilo sunt somniis meliores, sive illæ bonæ, sive molestæ sint. Propterea obsecro jam expergiscamini, et ad Solem justitiæ respiciatis. Nemo quippe dormiens solem potest videre, neque pulchritudine radiorum ejus oculos delectare; sed si qua videt, quasi in somnio omnia videt. Ideo multa nobis opus est confessione, multis lacrymis; tum quia sine ullo sensu jacemus mala perpetrantes; tum quia magna sunt peccata et venia indigna. Quod vero non mentiar, testes sunt plurimi ex præsentibus. Attamen licet venia indigna sint, pœnitentiam agamus, et coronis fruemur. Pœnitentiam autem voco, non a prioribus abstinere malis tantum, sed etiam, quod melius est, bona operari; nam ait : « Facite fructus dignos pœnitentiæ [1]. » Quomodo faciemus? Si contraria faciamus : exempli causa; rapuisti aliena? jam tua largire. Longo tempore fornicatus es? ab uxore abstine statis diebus, continentiam exerce. Contumeliam intulisti, vel prætereuntes percussisti? contumeliam inferentibus deinceps benedic et percutientibus te beneficia confer. Neque enim satis est ad sanitatem, si telum extrahamus; sed vulneri etiam remedia adhibenda. Conviviis et ebrietati operam dedisti antehac? jejunia et aquæ potum adhibe. Attende ut inde ortam perniciem amoveas. Vidisti impudicis oculis alienam formam? ne mulierem quidem ullam in posterum respicias, ut magis tuto verseris. « Declina, inquit, a malo, et fac bonum [2]; » ac rursum : « Prohibe linguam tuam a malo, et labia tua » ne loquantur dolum [3]; » sed bonum quoque dicito mihi;

[1] Luc. III, 8. — [2] Psal. XXXVI, 27. — [3] Id. XXXIII, 14.

« Inquire pacem, et persequere eam[1]; » non eam quæ cum hominibus tantum, sed eam etiam quæ cum Deo habetur. Pulchre autem dixit : « Persequere : » nam expulsa illa et profligata est, ac relicta terra, in cœlum abiit. Sed possumus illam reducere, si velimus arrogantiam, superbiam et omnia impedimenta removere, ac puram temperantemque sectari vitam. Nihil enim ira ferociaque deterius. Hæc enim inflatos simul et serviles animos efficit, hinc ridiculos, inde odiosos reddens, et sibi contraria inducens mala, arrogantiam nempe et adulationem. Sed si affectus immoderationem excindamus, et modeste humiles, et tuto sublimes erimus. Nam in corporibus etiam nostris ex redundantia malæ humorum commixtiones oriuntur : elementa quoque cum proprios sibi terminos transiliunt, et innumeros morbos, et funera gravia pariunt; id quod etiam in anima accidere videmus.

VII. Immoderationem itaque abscindamus, et salutare moderationis pharmacum potantes, in temperantia congruenti maneamus, precibusque diligenter incumbamus. Si postulatum non accipiamus, perseveremus ut accipiamus; si accipiamus, ne ideo, quia accepimus, precari desistamus. Neque enim vult ille postulatum donum differri; sed cunctatione assiduitatem sagaciter parit. Ideo differt postulata concedere, ac sæpe tentationem incidere permittit, ut frequenter ad eum confugiamus, et sic perseveremus. Sic quoque faciunt patres et matres prolis amantes : cum parvulos suos viderint ab se discedere, ut cum æqualibus suis ludant, id curant ut domestici terricula multa simulent, ut præ timore cogantur pueruli ad maternum sinum confugere. Sic et Deus sæpe minas intentat, non ut mala infligat, sed ut ad se pertrahat. Cum autem ad illum confugimus, statim metum solvit. Quod si tales essemus in

[1] Psal. XXXIII, 15.

tentationibus, quales in tranquillitate, non egeremus tentatione. Ecquid de nobis loquor? Nam Sanctis quoque illis magna hinc proveniebat temperantiæ occasio. Ideo dicit Propheta : « Bonum mihi quia humiliasti me [1]. » Ipseque Apostolis dicebat : « In mundo tribulationem habebitis [2]. » Hoc porro Paulus subindicat, cum ait : « Datus est mihi » stimulus carnis, angelus Satanæ, qui me colaphizet [3]. » Ideo precatus ut a tentatione liberaretur, id non impetravit, quia inde magnam carpebat utilitatem. Si vero totam Davidis vitam exploremus, inveniemus illum inter pericula clariorem, neque illum tantum, sed etiam alios omnes ipsi similes. Etenim Job hoc pacto magis refulsit; Joseph sic magis magisque claruit : Jacob item et pater ipsius, et avus, et quotquot conspicui fuerunt, splendidioribusque coronis sunt ornati, ex ærumnis atque tentationibus et coronati et proclamati sunt. Hæc cum sciamus omnia, secundum sapientem illum sermonem, « Ne festinemus in die invasio- » nis [4], » sed ad unum tantum nos instituamus, ut omnia fortiter feramus, nec curiose inquiramus vel scrutemur ea quæ accidunt. Nam scire quo tempore desituræ sint ærumnæ, Dei est, qui permisit illas accidere; illatas vero cum gratiarum actione ferre, id probitatis nostræ est opus. Quod si fiat, omnia sequentur bona; ut vero sequantur, utque hic probatiores, illic vero splendidiores efficiamur, quodcumque illatum fuerit excipiamus, gratias de omnibus habentes ei, qui melius novit quam nos ipsi quid nobis expediat, quique parentum erga nos vincit amorem : et hoc utrumque ratiocinium in quibuslibet ærumnis nobis ipsis recantantes, comprimamus mœrorem, et gloriam referamus Deo, qui in omnibus omnia ad nostram utilitatem dispensat. Sic enim et insidias facile depellemus, et immar-

[1] Psal. CXVIII, 71. — [2] Joan. XVI, 33. — [3] 2 Cor. XII, 7. — [4] Eccli. II, 2.

cessibiles coronas consequemur, quas nos omnes assequi contingat, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri gloria, imperium, honor, cum sancto Spiritu, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XI.

CAPUT III.

Videns autem multos Sadducæorum et Pharisæorum venientes ad baptismum suum, dixit eis : Genimina viperarum, quis demonstravit vobis fugere a ventura ira [1]?

I. Cur ergo ait Christus eos non credidisse Joanni? Quia non erat illud credere, cum eum, qui ab ipso prædicabatur, non acciperent. Nam et Prophetis et Legislatori attendere videbantur : et tamen dixit ille non attendisse, quia eum, qui ab illis prædicabatur, non receperunt : « Si » enim crederetis Moysi, inquit, crederetis utique et mihi [2]. » Et postea interrogati a Christo : « Baptisma Joannis unde » est ? » dicebant : « Si dixerimus : De terra, timemus tur- » bam; si vero dixerimus : De cœlo, dicet nobis : Quare ergo » non credidistis ei [3]? » Et his ergo omnibus palam est ipsos venisse et baptizatos fuisse, sed in fide prædicationis non mansisse. Etenim Joannes illorum nequitiam ostendit, quando illi ad Baptistam miserunt dicentes : « Si tu es Elias, » si tu es Christus [4]; » quamobrem intulit : « Qui autem missi » fuerant, erant ex Pharisæis [5]. » Quid igitur? annon turbæ populi idipsum putabant? Etiam : verum plebs simplici

[1] Matth. III, 7.— [2] Joan. V, 46.— [3] Matth. XXI, 25, 26.— [4] Joan. I, 21. — [5] Ibid. 24.

mente hæc suspicabatur; Pharisæi vero ipsum in sermone capere volebant. Quia enim in confesso erat Christum esse venturum ex vico Davidis; hic vero ex levitica tribu erat; interrogando insidias ipsi parabant; ut si quid secus responderet, in illum insurgerent: hoc enim etiam ex sequentibus declarat: nam cum nihil eorum quæ ipsi expectabant respondisset, tamen ipsum culpantes dicunt: « Quid ergo » baptizas, si tu non es Christus [1]? » Ut vero discas alia mente Pharisæos, alia plebem venisse, audi quomodo Evangelista hoc etiam declaret; cum nempe de populo ait ipsos venisse et ab illo baptizatos esse confitentes peccata sua; de Pharisæis vero non similiter, sed his verbis: « Videns » multos Sadducæorum et Pharisæorum venientes dicebat: » Genimina viperarum, quis vobis demonstravit fugere a » ventura ira? » Papæ, quantam animi magnitudinem! quomodo alloquitur homines sanguinem propheticum semper sitientes, quique non erant serpentibus mitiores? cum quanta et illos et parentes illorum libertate criminatur? Etiam, inquies, loquendi libertas maxima est: sed quærendum an libertas hujusmodi aliqua ratione nitatur. Neque enim peccantes vidit, sed resipiscentes. Quapropter non culpare oportebat, sed laudare atque suscipere, quia relicta urbe et domo, accurrerant prædicationem audituri. Quid ergo dicamus? Ipsum videlicet, non præsentibus, neque rebus quæ palam gerebantur, attendisse, sed arcana mentis eorum novisse, id revelante Deo. Quoniam igitur de majoribus suis altum sapiebant, idque ipsis perniciei causa fuerat, ipsosque in desidiam confecerat, arrogantiæ radicem succidit. Propterea Esaïas illos principes Sodomorum, et populum Gomorrhæ vocat [2]: et alter Propheta dicit: « Nonne » sicut filii Æthiopum vos estis [3]? » Omnesque ab hac opinione deducunt illos, tumorem illorum evacuantes, qui

[1] Joan. I, 25. — [2] Isaï. I, 10. — [3] Amos, IX, 7.

innumerabilium ipsis malorum causa fuerat. At, inquies, id jure Prophetæ faciebant, qui illos peccantes videbant : hic vero cur et qua de causa, cum illos videat obtemperantes, idipsum facit? Ut illos moderatiores reddat. Si quis autem accurate dictis attendat, laude increpationem temperavit. Admirans quippe illos, quod sero tandem ea facere potuissent, quæ nunquam posse fieri videbantur, hæc dixit. Increpatio igitur allicientis illos potius esse videtur, et curantis ut resipiscant. Cum enim illos objurgare videtur, et magnam prius illorum nequitiam fuisse ostendit, et mutationem ipsorum mirabilem atque stupendam. Quomodo factum est, inquit, ut cum illorum filii sint, et tam male educati, pœnitentiam agant? Unde hæc tanta facta est mutatio? Quis asperitatem animi eorum sic emollivit? Quis immedicabilia vulnera curavit? Et vide quomodo illos a principio statim increpavit, gehennæ sermones cæteris præmittens. Neque enim dixit ea, quæ dici consueverant. « Quis ostendit vobis fugere bella, barbarorum incursus, captivitates, fames, pestilentias? » Sed aliud quoddam supplicium obtendit, quod nunquam ipsis manifestum fuerat, ita dicens : « Quis demonstravit vobis fugere a ventura ira? »

II. Jure autem illos genimina viperarum vocavit. Siquidem hoc serpentum genus parturientem se interficit, et viscera matris corrodens dicitur in lucem prodire : id quod et illi faciebant, patrum et matrum interfectores, qui doctores suos propriis manibus occidebant. Sed in correptione gradum non sistit, sed consilium adjicit : « Facite, inquit, » dignos fructus pœnitentiæ [1]. » Non enim satis est fugere malum; sed et virtutem magnam exhibere oportet. Ne mihi enim contraria illa et consueta exhibeatis, nec modico vos tempore reprimentes, ad eamdem nequitiam referamini. Non enim ad eadem ipsa venimus ad quæ priores Prophetæ.

[1] Matth. III, 8.

Diversa sunt præsentia et sublimiora, quia ipse Judex et ipse regni Dominus advenit ad majorem deducens philosophiam, in cœlum vocans, et ad illa trahens habitacula. Ideo de gehenna sermonem aperio : nam et bona et mala æterna sunt. Ne itaque in iisdem malis perseveretis, nec solitos obtentus proferatis, Abrahami, Isaaci, Jacobi, proavorum vestrorum nobilitatem. Hæc autem dicebat, non quo impediret illos ne se dicerent ex Sanctis illis progenitos, sed cohibens illos ne huic generi confiderent, neu animæ virtutem negligerent; simul et quæ in mente versabant proferens, et futura prædicens. Nam et postea prodeunt dicentes : « Nos patrem habemus Abraham, et nulli servivimus » unquam [1]. » Quoniam igitur hoc erat, quod illos maxime in arrogantiam extulit et perdidit; hoc primum ipse reprimit. Vide autem quomodo post servatum Patriarchæ debitum honorem, hos postea emendare nitatur. Cum dixisset enim, « Nolite dicere : Patrem habemus Abraham [2], » non addidit : « Nihil enim vos poterit Patriarcha juvare, » sed mitius et honestius hoc ipsum subindicavit dicens : « Potest » enim Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ [3]. » Quidam dicunt id de gentibus dici, quas lapides metaphorice vocat. Ego vero et aliam dicti sententiam esse puto. Qualem illam? Ne putetis, inquit, si vos pereatis, Patriarcham sine filiis fore. Non ita, non ita utique res se habet. Deus enim potest ex lapidibus filios ipsi dare, et ad ejus genus cognationemque illos deducere, siquidem hoc ipsum a principio factum est. Nam ex lapidibus homines fieri tale est, quale ex vulva sterili puellum prodire. Quod et Propheta subindicans dicebat : « Respicite in solidam petram, » ex qua excisi estis, et ad foveam lacus, ex qua effossi es» tis. Respicite in Abraham patrem vestrum, et in Saram » quæ vos parturivit [4]. » Hanc ergo prophetiam illis revocat

[1] Joan. VIII, 33. — [2] Matth. III, 9. — [3] Ibid. — [4] Isaï. LI, 1. 2.

in memoriam, ostenditque, sicut a principio illum sic mirabiliter patrem effecit, quasi ex lapidibus, sic et nunc quoque id posse fieri. Sed vide quomodo et terreat et excindat. Non enim dixit: « Jam excitavit, » ne ipsi animum desponderent; sed, « Suscitare potest. » Neque dixit: « Homines facere potest ex lapidibus; » sed quod multo majus erat, « Et cognatos et filios Abrahæ. » Vides-ne quomodo illos abduxit a carnali illa imaginatione et a præsidio proavorum, ut in propria pœnitentia temperantiaque spem salutis haberent? Vides-ne quomodo cognationem carnis excludens, fidei cognationem inducit?

III. Perpende itaque quomodo in sequentibus horum timorem augeat, et sollicitudinem intendat; cum dixisset enim: « Potest Deus ex lapidibus istis suscitare filios Abra» hæ, » subjunxit: « Jam securis ad radicem arborum posita » est [1]: » per omnia terribilem sermonem reddens. Nam ex vitæ genere magnam dicendi libertatem nactus erat; illi vero vehementi egebant increpatione, quia a multo jam tempore obduruerant. Quid enim dico, inquit, fore ut excidatis a Patriarchæ cognatione, et alios videatis ex lapidibus in vestram succedere dignitatem? nam ulterius adhuc procedet vindicta: « Jam enim, inquit, securis ad radicem » arborum posita est. » Nihil terribilius hac loquendi figura. Jam quippe non ultra falcem volantem, non sepem destructam, non conculcatam vineam, cernere est; sed securim admodum exacutam, quodque gravius, jam ad januas positam. Quia enim Prophetis non credentes, sæpe dicebant: « Ubi est dies Domini? » et « Veniat consilium sancti Israël, » ut sciamus: » eo quod ea quæ prædicebantur, post multos annos sæpe acciderent, ut hac illos consolatione privaret, vicinam ipsis calamitatem constituit. Illud porro declaravit hæc vox, « Jam; » indicat item, quod jam securis

[1] Matth. III, 10.

radici admota sit. Nihil enim intermedium est, inquit, sed jam radici instat. Non dixit: «Ramis, non fructibus,» sed «Radici;» ostendens ipsos, si segniter agant, immedicabilia mala passuros esse, sine ulla spe curationis. Neque enim servus est is qui advenit, ut antea; sed ipse universorum Dominus, qui vehementem et gravissimam infligit vindictam. Attamen postquam illos exterruit, non sinit in desperationem incidere; sed quemadmodum supra non dixit: «Suscitavit;» sed, «Potest suscitare filios Abrahæ,» terrorem simul et consolationem immittens; sic et hoc loco non dixit: «Radicem attigit,» sed, «Ad radicem posita est,» seu radici admota est, et nullam fore dilationem ostendit. Cæterum etsi illam ita prope admoverit, sectionem in vestro ponit arbitrio. Nam si convertamini, et in melius mutemini, nihil operata securis removebitur; si autem in iisdem studiis maneatis, radicitus arborem avellet. Ideo securis nec a radice amovetur, neque secat admota; tum ne decidatis, tum ut discatis posse vos brevi tempore mutatos salutem consequi. Ideo undique timorem auget, ut excitet ipsos impellatque ad pœnitentiam. Nam et ab avorum dignitate excidere, et alios in sui locum inductos cernere, et mala in januis esse, et intolerabilia mala instare, quæ utraque per radicem et per securim indicavit; hæc, inquam, poterant, vel admodum in socordiam lapsos excitare, et sollicitos reddere. Hoc itaque declarans Paulus, dicebat: «Verbum ab» breviatum faciet Dominus super universum orbem [1]. » Sed ne timeas; imo potius time quidem, sed ne desperes. Nam adhuc spem mutationis habes; neque enim sententia in opus prodit, neque securis ad secandum venit. Quid enim ne secaret impediebat illam radici admotam? Sed ut te timore meliorem redderet, et ad ferendum fructum aptaret, admota fuit. Ideo intulit: «Omnis arbor quæ non facit

[1] Rom. IX, 28.

» fructum bonum, excidetur, et in ignem mittetur [1]. Cum porro dicit: « Omnis, » amovet omnem nobilitatis prærogativam. « Etiamsi enim ipsius Abrahæ nepos sis, inquit, etiamsi inter avos multos enumerare possis Patriarchas, duplex supplicium lues, si sine fructu maneas. » His verbis publicanos terruit, militum animum commovit, non in desperationem conjiciens, sed ab omni segnitie detrudens. Nam id quod dictum erat cum timore magnam adjunctam habebat consolationem. Cum dixit enim : « Quæ non facit fructum bonum, » ostendit illam quæ fructum bonum profert, nulli supplicio esse obnoxiam.

IV. Et quomodo, inquies, fructum ferre poterimus, instante sectione, et in tam angusto tempore, cum statutus terminus sit ita proximus? Poteris, inquit; non enim talis est ille, qualis arborum fructus, qui multum postulat tempus, et est anni tempestatibus subditus, ac multa eget operatione; sed sufficit velle, et statim floret arbor. Neque enim radicis natura tantum, sed etiam ars agricolæ ad fructum ferendum maxime juvat. Idcirco ne dicerent: « Nos turbas, urges, cogis, admota securi sectionem comminando, et in ipso supplicii tempore fructus proventum exigis; » subjunxit, ostendens afferendi fructus facilitatem : « Ego vos baptizo in aqua : qui autem post me venit, fortior » me est, cujus non sum dignus corrigiam calceamenti sol» vere. Ipse vos baptizabit in Spiritu sancto et in igne [2]. » His declarans voluntate simul et fide opus esse, non laboribus sudoribusque ; atque ut facile est baptizari, ita facile esse converti et meliores evadere. Postquam igitur illorum animos commoverat, timore judicii et expectatione supplicii, securis nomine, majorum amissione, aliorum inductione filiorum, duplici supplicio, sectionis et incendii; et postea horum omnium duritiem asperitatemque mitiga-

[1] Matth. III, 10. — [2] Ibid. 11.

verat, ac malorum depulsionis desiderium induxerat; tunc demum de Christo verba facit, non simpliciter, sed excellentiam ejus extollens; deinde quantum intervalli esset inter se et illum declarans, ne videretur id ad gratiam dicere, ex comparatione donorum quæ ab utroque manarent, id peragit. Non enim statim dixit : « Cujus non sum dignus » corrigiam calceamenti solvere ; » sed postquam baptismi sui simplicitatem posuit, et ostendit illum nihil plus habere, quam quod ad pœnitentiam ipsos deduceret : neque enim dixit: « In aqua remissionis, » sed, « Pœnitentiæ; » Christi baptismum ponit ineffabili dono refertum. Ne, inquit, cum audis ipsum post me venire, illum despicias, quod postremus venerit, disce vim doni ipsius, et clare scies me nec dignius quidpiam vel magnum protulisse, cum dixi : « Cujus » non sum dignus corrigiam calceamenti solvere. » Itaque cum audieris ipsum fortiorem me esse, ne putes id me per comparationem dixisse. Neque enim dignus sum inter servos ejus computari, imo ne inter ultimos servos, neque ministerii vel vilissimam partem obire. Quamobrem non simpliciter dixit : « Calceamenta, » sed, « Neque corrigiam, » quod extremum omnium videtur esse. Deinde ne putes hæc per humilitatem fuisse dicta, ex rebus ipsis demonstrationem adjicit : nam ait : « Ipse vos baptizabit in Spiritu sancto et » in igne. » Vides-ne quanta sit Baptistæ sapientia? Quando ipse prædicat, terribilia omnia præfert quæ in anxietatem conjiciant; quando autem ad Christum mittit, bona annuntiat, quæ animos possint recreare. Neque enim securim, neque excisam arborem, vel combustam et in ignem conjectam, neque futuram iram in medium adducit, sed peccatorum remissionem, supplicii veniam, justitiam, sanctificationem, redemptionem, adoptionem, fraternitatem, hæreditatis consortium, et Spiritus sancti copiosam largitionem. Hæc omnia subindicavit dicens : « Baptizabit vos

»in Spiritu sancto,» ipsa metaphora gratiæ copiam declarans. Non enim dixit : «Dabit vobis Spiritum sanctum;» sed, «Baptizabit vos in Spiritu sancto ;» et ignis additione vehementiam et efficaciam gratiæ demonstrans.

V. Perpende igitur quo animo verisimile est tunc fuisse auditores, cogitantes se similes Prophetis magnisque illis viris mox futuros esse. Ideo enim ignis mentionem fecit, ut illis ipsorum memoriam revocaret. Nam maxima pars earum, quas habuere, visionum, per ignem apparuere : Sic Moysi in rubo locutus est Deus ; sic omni populo in monte Sina ; sic Ezechieli cum Cherubinis. Animadverte porro quomodo auditorem excitet, primum statuens id quod post alia omnia futurum erat. Oportebat enim immolari Agnum, et peccatum deleri, inimicitiam solvi, sepulturam succedere et resurrectionem, et postea Spiritum sanctum advenire. At eorum nihil dicit ; sed quod postremum erat, primum posuit, propter quod cætera omnia facta sunt, quodque maxime idoneum erat ad ejus prædicandam dignitatem : ut cum didicerit auditor se tantum Spiritum accepturum esse, quærat apud semetipsum quomodo id futurum esset, peccato late regnante ; ut illum postea reperiens sollicitum, et ad audiendum paratum, sic de passione sermonem induceret, nemine postea in offendiculum labente ob diuturnam doni hujusmodi expectationem. Ideo rursum clamabat : «Ecce Agnus Dei, qui tollit »peccatum mundi [1].» Non dixit : «Qui remittit,» sed quod majoris erat curæ ac providentiæ : «Qui tollit,» Non enim idipsum est simpliciter remittere, et postea resumere. Nam illud sine periculo fiebat, hoc autem per mortem (14). Rursus vero dicebat quod Filius Dei esset. Verum neque illud clare dignitatem illius audientibus exprimebat. Nondum enim sciebant ipsum esse genuinum Filium : ex dono

[1] Joan, 1, 29.

autem Spiritus sancti id jam constabat. Ideoque Pater Joannem mittens, dignitatis ejus, qui adveniebat, hoc argumentum dedit, dicens : « Super quem videris Spiritum » descendentem et manentem, hic est qui baptizat in Spi» ritu sancto[1]. » Quapropter et ipse dicit : « Ego vidi et » testimonium perhibui, quia hic est Filius Dei[2], » quasi ex hoc et illud quoque jam clarum evaderet. Deinde, quia bona dixit, auditoremque remisit atque laxavit, rursus illum restringit, ne in desidiam cadat. Tale quippe erat Judæorum genus, ex prosperis cito emolliebantur, deterioresque fiebant. Ideoque rursus terribilia inducit his verbis : « Cujus ventilabrum in manu sua[3], » Superius jam supplicium memoraverat, hic vero Judicem inducit, immortaleque supplicium : nam ait ; « Comburet paleas igne inextin» guibili[4]. » Vides ipsum rerum omnium Dominum agricolam esse : quanquam Patrem hoc ipsum esse alibi dixerit : « Pater meus, inquit, agricola est[5]. » Quia enim dixit : « Securis, » ne putares rem labore opus habere, nec facile discerni posse ; alio exemplo facilitatem inducit, ostendens mundum totum illius esse : non enim puniret alienos. Nunc vero omnia permixta sunt. Etiamsi enim frumentum luceat, attamen cum palea positum est, utpote in area, non in horreo. Tunc autem omnia discernentur. Ubi nunc sunt illi qui gehennam esse non credunt? Etenim duo posuit, et baptizaturum esse in Spiritu sancto, et combusturum non credentes. Si igitur illud credendum, et hoc etiam prorsus. Propter hoc enim utrumque prædixit, ut ab unius prædictionis eventu, alteri fides non negaretur. Nam et Christus id non raro facit : sæpe in iis ipsis rebus, sæpe etiam in contrariis, duas apponens prophetias, quarum unam exhibet impletam, alteram implendam promittit, ut ab ea

[1] Joan. I, 33. — [2] Ibid. 34. — [3] Matth. III, 12. — [4] Ibid. — [5] Joan. XV, 1.

quæ jam evenit, alteram quæ nondum evenit, vel contentiosiores credant. Etenim iis, qui propter ipsum omnia reliquerint, centuplum in præsenti sæculo se daturum pollicitus est, et vitam æternam in futuro, ex iis quæ hic dantur, futura fide digna reddens. Id quod etiam fecit Joannes, utrumque ponens, et quod baptizet in Spiritu sancto, et quod comburat igne inextinguibili.

VI. Si itaque non baptizavit in Spiritu Apostolos, neque illos qui quotidie baptizari vellent, de illis etiam dubitandi locum haberes; si vero id quod majus et difficilius esse videbatur, et quod sermonem omnem superat, et factum est, et quotidie efficitur, quid causæ est cur id quod facile et secundum rationem est, verum non esse dicas? Quia enim dixit : « Baptizabit in Spiritu sancto et in igne[1], » et magna hic promisit bona ; ne animo concideres, prioribus omnibus neglectis, ventilabrum induxit, et judicium sive delectum per hoc fieri solitum. Ne putetis enim, inquit, baptismum sufficere, si improbi postea fueritis; opus quippe nobis est et virtute et multa philosophia. Propterea lavacrum in gratiam ipsos a securi illa depellit et transfert : post gratiam autem, a ventilabro et igne inextinguibili terret, et nullam facit distinctionem eorum, qui nondum baptizati sunt; sed generaliter ait : « Omnis arbor, quæ » non facit fructum bonum, excidetur[2], » infideles omnes puniens. Post baptisma autem distinctionem quamdam efficit; quia multi eorum qui credidere, fide indignam vitam ducturi erant. Nemo itaque palea fiat, nemo sit fluctuans, neque pravis cupiditatibus sit addictus, ita ut ab illis facile undique jactetur. Si enim frumentum maneas, etiamsi tentatio ingruat, nihil mali passurus es. Nam in area rotæ currus sulcandi facultatem habentes, frumentum non scindunt; si vero in paleæ fragilitatem incideris, et hic intole-

[1] Matth. III, 11. — [2] Luc. III, 9.

randa patieris, ab omnibus concisus, et illic supplicium lues æternum. Qui enim tales sunt, antequam fornacem illam futuram adeant, irrationabilium affectuum hic esca efficiuntur, ut paleæ sunt brutorum cibus : et illic rursus materia et cibus ignis erunt. Si statim dixisset : «Ipse judicabit de actibus ; » sermonem non ita probabilem reddidisset; cum autem parabolam admiscuit, et per eam omnia dispensavit, id ad persuadendum magis aptum erat; et cum majori consolatione auditorem trahebat. Idcirco illos sæpe hac ratione alloquitur, aream, messem, vineam, torcular, agrum, sagenam, piscium capturam, et omnia quæ in usu erant, et in quibus versabantur, verbis suis admiscens. Id quod etiam Baptista hic fecit, dictorumque maximam demonstrationem protulit, Spiritus sancti donum. Qui enim tantum posset, ut etiam peccata dimitteret, et Spiritum daret, hæc multo magis facere poterit, aiebat. Vides-ne quomodo jam præmitteretur mysterium resurrectionis et judicii. Et qua de causa, inquies, non prædixit ea, quæ mox ab illo edenda erant, signa et miracula? Quia hoc iis omnibus majus erat, et propter hoc illa omnia edita sunt. Nam cum caput poneret, omnia complectebatur, mortis solutionem, peccatorum destructionem, maledictionis amotionem, a diuturnis bellis liberationem, ingressum in paradisum, ascensum in cœlum, vitam cum Angelis ducendam, futurorum bonorum consortium. Nam hoc illorum pignus est. Cum ergo illud dixisset, dixit etiam corporum resurrectionem, signa hic edita, regni consortium, et bona « Quæ » oculus non vidit, auris non audivit, et in cor hominis non » ascenderunt[1]. » Hæc quippe omnia per donum illud nobis præbebat. Superfluum itaque erat de signis loqui mox futuris, et oculorum judicio probandis. Sed de illis erat loquendum, de quibus dubitabant illi; nempe, quod Filius

[1] 1 Cor. II, 9.

Dei esset, quod Joannem sine ulla comparatione præcederet, quod tolleret peccatum mundi, quod de operibus rationem exacturus esset, quod nostra non essent præsentibus rebus circumscripta; sed illic singuli dignum supplicium luituri essent. Hæc enim oculis subjicere tunc non licebat.

VII. Hæc itaque cum sciamus, magnum adhibeamus studium, dum in area sumus: licet enim hic versantibus ex palea in triticum converti, quemadmodum ex tritico multi palea sunt facti. Ne itaque concidamus, neque omni vento circumferamur, neque scindamur a fratribus nostris, licet exigui et viles esse videantur. Nam et frumentum palea minus est, quantum ad mensuram, quantum ad naturam autem melius. Ne sæculi pompas respicias: nam illæ igni sunt paratæ; sed eam, quæ secundum Deum est, humilitatem, solidam illam, indissolubilem, quæ scindi nequeat, neque ab igne comburi. Propter hos enim paleas patienter fert, ut ex illorum consortio meliores fiant. Ideo nondum judicium est, ut omnes pariter coronemur; ut a nequitia multi ad virtutem convertantur. Inhorrescamus igitur hanc parabolam audientes. Etenim inextinguibilis est ille ignis: et quomodo inextinguibilis, inquies? Annon vides hunc solem semper ardentem, et nunquam extinctum? Annon vidisti rubum ardentem, et non combustum? Si itaque et ipse vis flammam effugere, immisericordem esse prius desiste; sicque nullum sumes ignis illius experimentum. Nam si hic ea, quæ dicuntur, credideris, cum illuc transmigrabis, fornacem non videbis. Si hic non credideris, illic expertus certo scies, quando effugere ultra non poteris. Inevitabile namque supplicium est iis, qui recte vitam non instituerunt. Neque enim sufficit tantum credere; nam dæmones Deum horrentes timent, sed nihilominus cruciabuntur. Quamobrem multa nobis diligentia est opus ad vitam instituen-

dam. Ideo namque hic vos frequenter congregamus; non ut huc ingrediamini tantum, sed ut ex hac statione aliquem fructum percipiatis. Si vero semper accedatis, ac sine ullo fructu recedatis, nihil ex ingressu et consessu vobis lucri accedet. Etenim si cum pueros ad ludimagistros mittimus, si nihil eos inde fructus referre videamus, ludimagistros vehementer incusamus, et ad alios sæpe mittimus: quam excusationem proferemus si non eamdem in virtute, quam in terrenis rebus adhibeamus, diligentiam, sed vacuas semper tabulas domum reportemus? Quanquam plures et majores hic magistri sunt. Nam Prophetas et Apostolos et Patriarchas, et Justos omnes in singulis conventibus adhibemus. At ne sic quidem aliquis profectus deprehenditur. Sed postquam duos tresve Psalmos succinueritis, et consuetas orationes perfunctorie emiseritis, egressi deinde, putatis id vobis ad salutem esse satis. Non audistis Prophetam, imo Deum per Prophetam dicentem : « Populus hic »labiis me honorat : cor autem eorum longe est a me[1]. » Ne igitur illud etiam nobis accidat, dele litteras, sive potius characteres, quos diabolus impressit in anima tua, et affer mihi cor sæcularibus tumultibus vacuum, ut pro lubito quæ mihi placeant inscribam. Nunc quippe nihil ibi aliud agnosci potest, nisi illius litteræ, rapinæ videlicet, avaritia, invidia, livor. Idcirco cum tabulas vestras accipio, ne legere quidem possum. Neque enim illas ibi invenio litteras, quas nos diebus dominicis inscribentes ibi relinquimus; sed alias pro aliis, informes et distortas. Deinde cum illis deletis, litteras ex Spiritu profectas inscripsimus, abeuntes vos, et diaboli operationibus corda vestra tradentes, facultatem ipsi præbetis ut nostris contrarias litteras rursum inscribat. Qui futurus sit horum finis etiamsi ego non dixerim, singulorum conscientia novit. Ego certe nunquam cessabo

[1] Isaï. XXIX, 13.

quæ mei sunt officii præstare, rectasque litteras inscribere. Si autem vos diligentiam nostram labefactetis; nobis quidem merces nostra manet immobilis; vobis autem non parvum periculum; verum nihil volo gravius proferre.

VIII. Sed vos obsecro et oro, ut parvulorum saltem diligentiam hac in re imitemini. Nam illi primo quidem litterarum formam ediscunt; deinde distortas illas ignoscere student : postea ad lectionem viam parant. Sic et nos faciamus : virtute in partes divisa, primo discamus non jurare, nec pejerare, neque maledicere. Deinde ad aliud elementum progressi, non invidere aliis, non corpora amare, non ventri indulgere, non inebriari, non inhumanos, non socordes esse; ut hinc rursus ad spiritualia transeuntes, operam demus temperantiæ, ventris neglectui, castitati, gloriæ contemptui, modestiæ, cordis contritioni, et hæc simul omnia copulemus, et in anima nostra inscribamus. Atque hæc omnia domi, cum amicis, cum uxore, cum filiis exerceamus. A prioribus autem et facilioribus incipiamus; exempli causa, a juramentorum abstinentia. Hoc elementum frequenter domi meditemur. Huic porro meditationi multa domi officiunt : nam famulus ad iracundiam provocat; uxor molesta iram excitat; filius immorigerus et inordinatus ad minas et juramentum deducit. Si itaque domi sæpius ab his concitatus, abstineas tamen a juramentis, facile poteris etiam in foro invictus perseverare : imo etiam id consequeris, ut nemini contumeliam inferas, non uxori, non famulo, non domesticorum cuipiam. Etenim uxor sæpe alium quempiam laudans, et sese miseram prædicans, virum incendit, ut illi maledicat. Tu vero ne iratus eo procedas, ut laudatum vituperes, sed omnia fortiter feras; etiamsi famulos tuos videas laudibus heros alios efferre; ne turberis, sed viriliter sustine. Sit tibi domus palæstra et certaminis locus : ut ibi probe exercitatus, cum multa

peritia in foro cum aliis congrediaris. Idipsum circa vanam gloriam facito. Si enim studueris a vana gloria abstinere cum uxore et liberis, et famulis, apud neminem alium tali morbo facile capieris. Ubique enim hic morbus gravis tyrannicusque est, maxime vero cum adest uxor. Si ergo tunc illum superemus, nullo negotio alibi profligabimus. Circa alios etiam animi morbos idipsum præstemus: domique adversus illos nos exerceamus, quotidie palæstram illam adeuntes. Utque facilior exercitatio illa evadat, nobis ipsis castigationem assignemus, si in quopiam propositum transgrediamur. Sit porro castigatio illa non damnum, sed mercedem et lucrum multum afferens; exempli causa, si jejuniis asperis nos ipsos damnemus, si humi decumbamus, vel macerationem aliam adhibeamus. Sic enim multa undique nobis accedent lucra, et sic in virtute vitam suaviter agemus, futura consequemur bona, ac perpetuo Dei amici erimus. Sed ne eadem ipsa rursus eveniant, neu postquam ea, quæ hic dicta sunt, admirati fueritis, egressi, negligenter, oscitanterque, abjecta mentis vestræ tabula, hæc delendi ansam diabolo præbeatis; unusquisque domum regressus, vocet uxorem, hæc illi denuntiet, ipsamque assumat adjutricem; ab hac autem die in pulchram illam palæstram descendat, oleo usus Spiritus sancti auxilio. Etsi vero semel, aut bis, aut pluries in tali exercitio concidas, ne desperes: sed sta rursum et decerta, donec splendidam contra diabolum victoriam reportaveris, et in tutissimo virtutis thesauro depositum recondas. Nam si huic pulchræ philosophiæ assuescas, non ultra poteris ex segnitie mandata quælibet transgredi, consuetudine naturæ firmitatem imitante. Quemadmodum enim facile est dormire, comedere, bibere, respirare, ita nobis facilia erunt ea, quæ ad virtutem spectant, puramque illam assequemur voluptatem, in tuto portu constituti, et perpetua fruentes tranquillitate,

navimque magnis opibus onustam in civitatem illam appellentes in die illa, coronas consequemur non fluxas, quas utinam nobis nancisci contingat, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui gloria et imperium, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XII.

CAPUT III.

Tunc venit Jesus a Galilæa in Jordanem ad Joannem, ut baptizaretur ab eo [1].

Cum famulis [2] Dominus, cum reis Judex baptizandus venit. Sed ne turberis : nam in humilibus hujusmodi rebus ejus celsitudo maxime resplendet. Qui enim in virginali vulva tanto tempore gestari passus est, et inde cum natura nostra prodire, alapis cædi et crucifigi, et alia perpeti quæ passus est, quid miraris si baptizari dignatus sit, et cum aliis ad servum accedere? Illud enim stupendum erat, quod Deus cum esset, vellet homo fieri : cætera vero deinceps, secundum rectam rationem consequuntur. Ideo enim Joannes statim dixit se non esse dignum corrigiam calceamenti ejus solvere, cæteraque omnia, nempe quod Judex sit, quod pro merito singulis reddat, quodque Spiritum affatim daturus sit omnibus; ut cum videris eum ab baptismum venientem, nihil vile suspiceris. Idcirco præsentem illum cohibet dicens : « Ego a te debeo baptizari, et tu venis ad » me [3]? » Quia enim baptismus pœnitentiæ erat, et in accu-

[1] Matth. III, 13. — [2] Vide D. Guillon, tom. XIV, pag. 45-47. — [3] Matth. III, 14.

sationem peccatorum inducebat; ne quis putaret ipsum eodem animo ad Jordanem venire, hanc cogitationem corrigit, dum Agnum vocat, et peccatorum per orbem omnium Redemptorem. Qui enim totius humani generis peccata tollere potest, multo magis ipse impeccabilis erat. Ideoque non dixit: «Ecce impeccabilis;» sed, quod multo majus erat: « Qui tollit peccatum mundi; » ut cum hoc et illud omnino certum habeas, videasque illum alia quædam administrantem ad baptismum venire. Idcirco venienti illi dicebat: « Ego a te debeo baptizari, et tu venis ad me? » Neque dixit: « Et tu baptizaris a me: » nam illud metuit dicere: sed quid? « Et tu venis ad me? » Quid igitur Christus? Quod erga Petrum postea, id tunc etiam fecit. Nam et ipse cohibebat illum ne pedes suos lavaret; sed cum audisset: « Quod ego facio tu nescis, scies autem postea [1], » et, « Non » habebis partem mecum [2], » statim a contentione destitit, et in contrarium mutatus est. Hic quoque similiter ut audivit: « Sine modo: sic enim decet nos implere omnem jus» titiam [3], » statim obsecutus est. Neque enim pertinaciter erant contentiosi; sed amorem simul et obedientiam exhibebant, in omnibusque Domino obtemperare studebant. Considera autem quomodo illum ab eo inducat, a quo maxime putabat non par esse ita fieri: non enim dixit: « Sic justum est; » sed: « Sic decet. » Quia enim indignum omnino esse putabat, si ille a servo baptizaretur, hoc maxime ipsi contra opposuit, ac si dixisset: « Nonne id refugis et cohibes quasi indecorum? Propterea ergo « Sine, » quia admodum decorum est. » Neque simpliciter dixit: « Sine; » sed addidit: « Nunc. » Non enim perpetuo ita erit, inquit: sed in eo statu me videbis, quo desideras, at nunc hoc expecta. » Deinde ostendit quomodo illud deceat. Quomodo igitur decet? quia legem totam implemus; id quippe significa-

[1] Joan. XIII, 7. — [2] Ibid. 8. — [3] Matth. III, 15.

vit dicendo : « Omnem justitiam. » Justitia enim est mandatorum observatio. Quia igitur, inquit, alia omnia mandata implevimus, hoc autem unum superest, et illud quoque adjungi oportet. Veni quippe solvere maledictum, ex transgressione legis impositum. Oportet igitur me ipsum, cum totam legem implevero, et vos a damnatione liberavero, sic illam abrogare. Decet ergo me totam implere legem : quia decet etiam maledictum solvere contra vos in lege inscriptum. Ideo carnem assumpsi et adveni. « Tunc » dimisit eum. Et baptizatus Jesus, confestim ascendit de » aqua. Et ecce aperti sunt ei cœli. Et vidit Spiritum Dei » descendentem sicut columbam, et venientem super eum [1]. »

II. Quia enim multo majorem illo Joannem esse putabant, eo quod in deserto semper vixisset, filius sacerdotis esset, talique indutus vestimento, atque omnes ad baptismum vocaret, exque sterili natus esset; Jesus vero ex obscura puella natus : partus enim ex Virgine nondum omnibus erat notus : quodque domi nutritus, cum omnibus versatus et vulgari veste esset indutus; minorem ipsum esse putabant, quia nihil adhuc ex arcanis illis viderant. Contigit autem et ipsum a Joanne baptizari : id quod illam maxime firmabat opinionem, etiamsi nihil aliud ex dictis præcessisset. Cogitabant enim eum esse quempiam a vulgo : alioquin enim, nisi de vulgo esset, non cum turba ad baptismum venturus erat : Joannes vero major et longe mirabilior esse putabatur. Ne igitur illa apud multos sententia prævaleret, cum ipse baptizatus fuisset, cœli aperti sunt, Spiritus descendit, et vox cum Spiritu prædicans hujusce Unigeniti dignitatem. Quia enim hæc vox quæ dicebat : « Hic est Filius meus dilectus [2], » multo magis Joanni competere apud plurimos visa fuisset; neque enim addiderat : « Hic qui baptizatur, » sed « Hic » simpliciter et auditorum

[1] Matth. III, 16. — [2] Ibid. 17.

singuli id potius de baptizante, quam de baptizato dici suspicati fuissent, tum ob ipsam Baptistæ dignitatem, tum ob ea omnia, quæ jam dicta sunt; venit Spiritus columbæ specie, qui vocem traheret ad Jesum, omnibusque declararet vocem illam « Hic ,» non de Joanne baptizante, sed de Jesu baptizato proferri. Et quare, inquies, his ita gestis, non crediderunt? Quia etiam sub Moyse multa patrata sunt miracula, etiamsi non talia : et tamen post illa omnia, post voces et tubas, et fulgura, vitulum conflarunt, et Beelphegori initiati sunt. Ipsique etiam, qui tum præsentes erant, cum Lazarum suscitatum vidissent, tantum abfuit ut crederent talia patranti, ut etiam illum occidere sæpe tentarent. Si igitur præ oculis habentes mortuorum resurrectionem, ita erant increduli et pravi, quid miraris si vocem illam supernam non exceperunt? Cum enim improba et perversa est anima, livorisque morbo affecta, nulli cedit miraculo; contra vero cum proba est, omnia cum fide accipit, imo neque his admodum opus habet. Ne igitur quæras cur non crediderunt : illud tibi quærendum esset si non facta fuissent omnia, quæ ad credendum inducere debebant. Etenim per Prophetam Deus super hæc omnia, quæ ab se præstari debuerunt, hunc defensionis modum affert. Quia enim futurum erat ut Judæi perirent, et extremo supplicio traderentur, ne quis ex ipsorum nequitia ejus providentiam culparet, ait : « Quid me oportuit facere » vineæ huic, et non feci [1] ? » Idipsum hic consideres oportet, quid oportebat fieri, et non factum est. Et si quando de providentia Dei sermones moveantur, hoc defensionis modo utere adversus eos, qui de multorum improbitate ipsam criminari conantur. Perpende igitur quam mirabilia perpetrentur, et futurorum initia : non enim paradisus, sed cœlum aperitur. Verum hæc contra Judæos oratio in aliud

[1] Isaï. v, 4.

tempus differatur. Nunc autem, Deo juvante, ad ea quæ jam tractamus sermo referatur : « Et baptizatus Jesus, ascendit » confestim ex aqua, et ecce aperti sunt ei cœli. » Cur aperti sunt cœli? Ut discas, cum tu baptizaris, idipsum fieri, Deo te ad cœlestem patriam vocante, et suadente ut nihil cum terra commune habeas. Quod si id non vides, ne tamen fidem neges. Nam in principiis semper admirandarum spiritualiumque rerum visiones apparent sensum moventes et signa hujusmodi, idque stupidorum hominum causa, qui sensili visione opus habent, neque possunt aliquam incorporeæ naturæ ideam admittere, sed ad visibilia tantum obstupescunt; ut etiamsi postea talia non eveniant, et quæ semel et in principio facta sunt similia, ad fidem iis habendam deducant. Nam et super Apostolos sonus factus est Spiritus vehementis, et linguarum ignearum species apparuere; non propter Apostolos, sed propter eos, qui tunc præsentes erant, Judæos. Attamen licet sensilia signa non fiant, quæ per illa semel demonstrata sunt admittimus. Nam et columba ideo tunc visa est, ut quasi digito quodam præsentibus et Joanni Filium Dei monstraret. Neque ideo tantum, sed etiam ut tu disceres etiam super te baptizatum, Spiritum descendere.

III. Demum non opus nobis est sensili visione, cum fides vice omnium satis sit. Signa quippe non credentibus, sed incredulis dantur. Cur autem in columbæ specie? Mansuetum est animal et mundum. Quia igitur Spiritus, mansuetudinis est Spiritus, ideo illa forma apparuit. Alioquin autem veterem historiam nobis in memoriam revocat. Nam cum olim communi naufragio totum orbem invadente, totum prorsus hominum genus periclitaretur, hoc animal apparuit, et tempestatis finem ostendit, ac ramum olivæ rostro tenens, communem orbis tranquillitatem nuntiavit. Quæ omnia figura futurorum erant. Tunc enim multo deteriore

conditione res hominum erant, ac multo majore illi erant supplicio digni. Ne desperes igitur, hanc tibi historiam in memoriam revocat. Nam tunc desperatis rebus, exitus tamen quidam et emendatio fuit. Sed tunc per supplicium, nunc vero per gratiam et donum ineffabile. Ideoque columba apparet, non ramum olivæ ferens, sed omnium malorum liberationem nobis ostendens, bonamque spem exhibens. Neque enim ex arca unum educit hominem; sed cum apparet, totum orbem attollit in cœlum, et pro olivæ ramo adoptionem filiorum communi orbis generi affert. Magnitudinem ergo doni tecum reputans, ne minorem ejus dignitatem existimes, quod in tali specie appareat. Nam quosdam audio dicentes tantum esse hominem inter et columbam discrimen, quantum inter Christum et Spiritum; quia ille in natura nostra, hic in specie columbæ apparuit. Quid ad hæc dicendum est? Scilicet Filium Dei naturam hominis assumpsisse; Spiritum vero non naturam accepisse columbæ. Ideo Evangelista non in natura, sed in specie columbæ dixit; neque postea unquam hac figura visus est, sed tunc tantum. Si porro ejus ideo dignitatem minorem dicas, hoc ratiocinandi modo Cherubini illo majores reperientur, et quantum aquila major est columba: nam illi hanc suscepere speciem, et Angeli quoque præstantiores, qui hominum specie sæpe apparuerunt. At non ita, non ita utique res se habet. Nam aliud est veritas œconomiæ, aliud temporaneæ visionis concessio. Ne itaque ingratus sis erga benefactorem, neque contrariam repende vicem ei, qui tibi beatitudinis fontem donavit. Ubi enim est adoptionis dignitas, ibi et malorum depulsio, et bonorum omnium munus. Ideo judaïcum quidem baptisma abrogatur, nostrum autem exordium habet; atque idipsum quod in paschate, in baptismate quoque contigit. Nam cum utrumque pascha celebraverit, alterum abrogavit, alteri vero principium

dedit. Et hic rursum, cum judaïcum baptisma implevit, tunc et Ecclesiæ baptismatis januas aperit; sicut tunc in una mensa, sic nunc in uno flumine, et umbram delineans, et veritatem addens. Spiritus quippe gratiam hoc solum baptisma habet; Joannis vero baptisma hoc dono vacuum erat. Ideoque dum alii omnes baptizarentur, nihil tale contigit; sed in illo tantum qui illud traditurus erat; ut cum supradictis hoc quoque discas, non puritatem baptizantis, sed baptizati virtutem id fecisse. Tunc itaque et cœli aperti sunt, et Spiritus supervenit. Nam a veteri vivendi genere nos jam traducit ad novum, januas supernas aperiens, et Spiritum inde mittens ad illam patriam vocantem; nec tantum vocantem, sed et cum dignitate maxima. Non enim Angelos et Archangelos fecit, sed filios Dei et dilectos; sic nos ad illam sortem attrahit.

IV. Hæc cogitans omnia, et dilectione vocantis, et consortio illo cœlesti et collato honore dignam ducas vitam oportet; mundo crucifixus, et mundum in te crucifigens, cum omni diligentia cœleste institutum exibe. Neque quia corpus tuum nondum translatum est in cœlum, putes te aliquid cum terra commune habere. Caput enim tuum habes in cœlo sedens. Ideoque Dominus, cum prius huc venisset, Angelosque secum adduxisset, tunc, te assumpto, illuc abiit; ut tu antequam illuc ascendas, ediscas posse te terram ut cœlum incolere. Perseveremus itaque nobilitatem servare, quam ab initio suscepimus, regiamque illam cœlestem quotidie quæramus, ac præsentia omnia umbram et somnium esse putemus. Neque enim si quispiam rex terrenus te mendicum et pauperem repente in filium adoptaret, tugurium tuum ejusque vilitatem ultra respiceres, etiamsi hæc non grandi intervallo separantur. Ne itaque hic quidpiam ex prioribus in mente verses: nam ad longe meliora vocatus es. Cum enim is, qui vocat, Angelorum Dominus sit, bona tibi collata

rationem omnem et mentem superant. Non enim a terra in terram te transfert ut ille rex; sed a terra in cœlum, et a mortali natura in gloriam immortalem et ineffabilem, quæ tunc tantum clare poterit perspici, cum illa fruemur. Talia tamen consecuturus bona, pecunias mihi commemoras, terrenamque pompam retines? nec putas hæc omnia, quæ sub aspectum cadunt, mendicorum pannis esse viliora? Et quomodo tanto honore dignus habearis? Quam defensionem proferre possis? Imo potius quas pœnas non lues, cum post tantum donum ad priorem vomitum curras? Non enim ultra ut homo, sed ut filius Dei peccatorum pœnas dabis, tibique honoris magnitudo ad majus supplicium viam parabit. Siquidem nos, peccantes servos, et filios delinquentes non pari supplicio plectimus, cum maxime illi magna sunt a nobis beneficia consecuti. Nam si is, qui paradisum in sortem acceperat, quod semel transgressus esset, tanta post honorem pertulit mala; nos qui cœlum accepimus, atque Unigeniti cohæredes facti sumus, quam impetrabimus veniam, si ad serpentem, relicta columba, curramus? Non enim ultra audiemus, « Terra es, et in terram reverteris, » neque, « Operare terram[1], » vel alia olim dicta; sed longe his graviora, tenebras exteriores, vincula insolubilia, vermem venenosum, stridorem dentium, et jure quidem. Qui enim nec post tantum beneficium melior evadit, jure extremas et gravissimas pœnas dabit. Aperuit olim et clausit cœlum Elias; sed ita ut pluviam aut demitteret aut retineret: tibi vero non ita cœlum aperitur, sed ut illuc ascendas; quodque majus est, ut alios tecum ducas si velis: tantam tibi in suis omnibus fiduciam et potestatem dedit. Quoniam igitur ibi domus nostra est, illic omnia deponamus, et nihil hic relinquamus, ne illa perdamus. Hic enim etiamsi clavem adhibeas, et portas, et vectes, si mille ser-

[1] Gen. III, 19.

vos sistas, et insidiatores omnes declines, etiamsi invidorum oculos effugias, etsi tineas, etiamsi perniciem quam vetustas affert, quod tamen fieri nequit; mortem certe non effugies: unoque temporis momento hæc omnia auferentur: nec modo auferentur, sed etiam sæpe in manus inimicorum tradentur. Si vero in domum illam transmittas, omnibus his superior eris. Neque enim claves, vel portas, vel vectes adhibere oportet, usque adeo munita est illa civitas, tam inexpugnabilis locus, tam inaccessus corruptioni et malignitati.

V. Annon extremæ dementiæ est, ibi omnia accumulare ubi deposita pereunt et corrumpuntur; ubi vero intacta manent et augentur, ibi ne minimam eorum partem deponere, cum maxime ibi sine fine victuri simus? Ideo gentiles fidem negant iis quæ dicimus; nam ex factis, non ex dictis demonstrationem a nobis exigunt. At cum vident nos ædes extruere splendidas, hortos et balnea parare, agros emere, nolunt credere nos profectum in aliam civitatem parare. Nam si ita esset, aiunt, omnia quæ hic habent in argentum commutata, illic deponere præverterent. Conjecturamque ducunt ex iis quæ hic fieri solent. Opulentiores quippe videmus in illis maxime urbibus domos, agros, aliaque omnia comparare, in quibus sedes posituri sunt: sed nos contra facimus, terram, quam paulo post relicturi sumus, magno cum studio possidemus, nec pecunias modo; sed sanguinem etiam pro paucis terræ jugeribus et domibus fundimus; ad cœlum vero comparandum, ne superflua quidem erogare volumus, etiamsi illud parvo pretio ematur, et in sempiternum possideatur, si emamus. Propterea extremas dabimus pœnas, cum nudi et pauperes eo migrabimus; imo potius non ob paupertatem nostram, sed quod alios in hanc miseriam conjecerimus, intolerabili calamitati subjiciemur. Nam cum gentiles videant his studiis deditos tantis frui

mysteriis, multo magis et ipsi præsentibus rebus addicentur, ingentem ignem supra caput nostrum accumulantes. Cum enim nos qui præsentium rerum contemptum illos docere debemus, maxime omnium illarum in eis cupiditatem excitemus, quomodo salutem consequi poterimus, qui aliorum perniciei pœnas subire debeamus? Non audis Christum dicentem se pro sale et lampadibus nos reliquisse in hoc mundo, ut voluptate diffluentes constringamus, et pecuniæ studiis obtenebratos illuminemus? Si ergo illos magis in tenebras conjiciamus, et molliores reddamus, quæ nobis spes salutis erit? Nulla: sed ejulantes et dentibus stridentes, ligatis pedibus manibusque, in gehennæ ignem conjiciemur, postquam divitiarum sollicitudo nos plane confecerit. Hæc itaque cogitantes, omnia talis fallaciæ vincula solvamus, ne in illa incidamus, quæ igni inextinguibili nos traditura sunt. Nam qui divitiis servit, et catenis hic et catenis illic perpetuo astrictus erit; qui autem ab hac cupiditate liber est, utraque libertate potietur. Quam ut nos quoque assequamur, contrito gravi illo avaritiæ jugo, ad cœlum advolare contendamus, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui gloria et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

THE INSTITUTE OF MEDIAEVAL STUDIES
ST. MICHAEL'S COLLEGE
LIBRARY

HOMILIA XIII.

CAPUT IV.

Tunc Jesus ductus est in desertum a Spiritu, ut tentaretur a diabolo [1].

Tunc[2], quandonam? post descensum illum Spiritus sancti, post vocem illam superne delatam et dicentem : « Hic est » Filius meus dilectus, in quo mihi complacui [3], » Quodque mirum est, « A Spiritu sancto : » hic enim ipsum adduxit illuc. Quia enim omnia ad docendum nos fecit et passus est, illuc adduci, et cum diabolo pugnam committere voluit : ut unusquisque baptizatorum, si post baptismum majores sustineat tentationes, ne turbetur, quasi insperatam rem expertus ; sed maneat fortiter omnia ferens, utpote re secundum rectam seriem accidente. Etenim ideo arma accepisti, non ut otieris, sed ut pugnes. Ideo ingruentes tentationes non impedit Deus : primo quidem ut discas te multo fortiorem factum ; deinde ut moderate sapias, neque donorum magnitudine extollaris, cum te tentationes reprimant : ad hæc vero, ut malignus ille dæmon, an ab se discesseris dubitans, tentationum experimento certior fiat, te ipso prorsus relicto, abscessisse; quarto ut fortior et ipso ferro solidior sic evadas ; quinto ut thesauri tibi crediti certum habeas argumentum. Neque enim te invasisset diabolus, nisi te in majore positum honore vidisset. Hac de causa enim ab initio insurrexit in Adamum, quia multa illum frui vide-

[1] Matth. IV, 1. — [2] Vide D. Guillon, tom. XIV, pag. 48-62. — [3] Matth. IV, 17.

bat dignitate. Ideo et contra Jobum aciem instruxit, quia illum coronatum et ab universorum Deo celebratum videbat. Et cur dicit : « Orate ne intretis in tentationem [1] ? » Propterea Jesum non ultro euntem exhibet; sed adductum secundum œconomiæ rationem, subindicans non insiliendum esse, sed si adducamur, fortiter esse standum. Et considera quo illum Spiritus duxerit, non in urbem, nec in forum, sed in desertum. Quia enim diabolum ipsum volebat allicere, non ex fame tantum, sed etiam ex loco occasionem illi præbuit. Tunc enim maxime diabolus ingruit, cum solos videt ac seorsim agentes. Sic mulierem initio aggressus est, solam adiens, absente viro. Cum enim aliquos simul et congregatos videt, non audet invadere. Ideo oportet hac maxime de causa frequenter congregari, ne diabolo captu faciles simus. Invenit ergo illum diabolus in deserto, et in solitudine invia. Quod enim talis esset solitudo, Marcus significat his verbis : « Erat cum bestiis [2]. » Perpende cum quanta vafritie et nequitia accedat, et quod tempus observet. Non enim jejunantem adit, sed esurientem, ut discas quantum bonum sit jejunium, quantumque sit contra diabolum telum, et quod post baptismum non deliciis, non ebrietati, non mensæ, sed jejunio opera sit danda. Propterea enim ille jejunavit, non quod jejunio opus haberet, sed ut nos erudiret; quia peccata ante lavacrum ventris crapula intulerat. Quemadmodum si quis ægrotum ad sanitatem ab se reductum jubeat non illa facere unde morbus illatus est; sic et ille post lavacrum induxit jejunium. Nam et Adamum intemperantia ventris ex paradiso ejecit, et diluvium tempore Noë illa induxit, atque in Sodomitas fulmina immisit. Etiamsi enim utrobique fornicationis crimen erat, attamen utriusque supplicii radix inde prodiit : quod et Ezechiel indicans dicebat : « Verumtamen

[1] Matth. XXVI, 41. — [2] Marc. I, 13.

» hoc erat peccatum Sodomorum, quoniam in superbia et » in saturitate panum, et in abundantia lasciviebant[1]. » Sic et Judæi maxima perpetrarunt mala, ab ebrietate et ciborum deliciis in iniquitatem impingentes.

II. Ideo et ipse jejunat quadraginta diebus, salutis nobis remedia ostendens, neque ulterius procedit, ne ob excessum miraculi, œconomiæ veritas non crederetur. Nunc enim minime illud timendum: quoniam Moyses et Elias Dei potentia fulti, ad illam jejunii diuturnitatem pertingere potuerunt. Si autem ulterius progressus fuisset, hinc plurimis incredibilis visa fuisset carnis assumptio. « Cum jejunasset ergo quadraginta diebus et quadraginta noctibus, » postea esuriit[2] : » occasionem accedendi diabolo præbens, ut congressus ostenderet quomodo oporteret superare ac vincere. Sic et athletæ faciunt : nam ut discipulos suos doceant quomodo vincere oporteat, ultro cum aliis in palæstra se complicant, in adversariorum corporibus spectaculum ipsis exhibentes, ut vincendi modum ediscant. Quod tunc etiam factum est. Quia enim diabolum volebat ad certamen attrahere, famem notam ipsi fecit, accedentem excepit, exceptumque semel, bis et ter, ipsum cum facilitate sibi competente prostravit. Sed ne has victorias prætercurrentes, utilitati vestræ aliquid detrahamus, a primo congressu orsi, singulos deinde accurate exploremus. Quoniam esuriit, ait : « Accedens tentator dixit ei : Si filius » Dei es, dic ut lapides isti panes fiant[3]. » Quia enim audierat vocem de cœlo dicentem : « Hic est Filius meus di» lectus ; » audierat item Joannem tanta de ipso testificantem ; deindeque vidit illum esurientem, incertus demum erat ; neque enim ipsum hominem esse purum credere poterat, ob ea quæ de illo dicta fuerant, neque eum Filium Dei admittere, quod videret illum esurire. Quapropter du-

[1] Ezech. XVI, 48. — [2] Matth. IV, 2. — [3] Ibid. 3.

bius animi, dubias emittit voces. Ac quemadmodum Adamo in principio obviam veniens, quæ non erant fingit, ut quæ erant edisceret; ita et nunc, cum non clare cognosceret arcanum œconomiæ mysterium, nec quis esset ille tunc præsens, alia nectere retia molitur, quibus putabat id, quod absconditum obscurumque erat, se discere posse. Ecquid ait? « Si Filius Dei es, dic ut lapides isti panes fiant. » Non dixit: « Quoniam esuris; » sed, « Si Filius Dei es, » putans se posse illum pellicere. Ideo famem tacuit, ne videretur illud ipsi proferre ut exprobraret. Cum non nosset enim rerum, quæ dispensabantur, magnitudinem, id illi probro fore putabat : quapropter adulantis more subdole dignitatem ejus solam memorat. Quid igitur Christus? Fastum ejus deprimens, ostendensque nec probrosum id esse quod acciderat, nec sapientia sua indignum quod ille adulando tacuerat, hoc in medium profert ac dicit : « Non in solo pane » vivet homo[1]. » Sic a necessitate ventris incipit. Tu vero mihi maligni dæmonis versutiam perpende, et unde certamen incipiat, et quomodo suæ non obliviscatur artis. Ab iis enim quibus primum hominem dejecerat, ac sexcentis malis circumdederat, ab iisdem dolum nectit, de ventris intemperantia loquor. Multos etiam nunc stultos audire est, qui dicunt sexcenta per ventrem mala illata esse. At Christus ostendens virtute præditum non posse hac tyrannide compelli ad quædam contra decorem admittenda, et esurit, et jussui non paret, docens in nullo obsequi diabolo nos oportere. Quia enim primus homo hoc pacto Deum offenderat legem transgressus, ex abundanti te docet, etiamsi id, quod ille jubet, transgressio non sit, ne sic etiam obtemperandum esse. Ecquid transgressionem dico? Etsi quid utile dicant dæmones, inquit, ne sic quoque illis attendas. Sic enim ille dæmonas loqui vetuit, prædicantes ipsum esse Dei

[1] Matth. IV, 4.

Filium. Paulus item idipsum clamantes increpavit, etiamsi id, quod dicebant, utile esset; sed illos magis magisque deprimens, eorumque contra nos insidias obstruens, etiam cum salutaria dogmata prædicarent, propulsabat, eorum obstruens ora, ipsisque silentium imperans. Idcirco neque hic Christus dictis annuit. Sed quid ait? « Non in solo pane vi» vet homo. » Quod vero dicit hujusmodi est : « Potest Deus etiam verbo esurientem alere, » ex veteri Scriptura testimonium afferens, ac docens, quamvis esuriamus, quamvis aliud quidpiam patiamur, nunquam a Domino absistendum esse.

III. Quod si quis dixerit: « Certe oportebat id exhibere ; » respondebo ipsi : « Cur et qua de causa ? » Non enim, ut crederet, id ille dicebat, sed ut quantum opinabatur, de incredulitate ipsum convinceret. Quandoquidem primos homines sic decepit, et demonstravit ipsos non multum Deo credere. Nam contraria iis, quæ Deus dixerat, ipse pollicitus, inani eos spe inflans, atque in incredulitatem conjiciens, sic etiam ex iis, quæ possidebant, bonis dejecit. Verum Christus sese monstrat, neque diabolo, neque Judæis eadem quæ diabolus sentientibus, obtemperantem, nos ubique docens, etiamsi possimus aliquid operari, nihil tamen temere et sine causa faciendum esse, imo nec si necessitas instet, diabolo esse obtemperandum. Quid igitur execrandus ille victus fecit? Postquam suadere non potuerat ut jussum exequeretur, etiam tanta instante fame, ad aliud procedit dicens : « Si Filius Dei es, mitte te deorsum. Scriptum est enim : » Quoniam Angelis suis mandavit de te, et in manibus tol» lent te [1]. » Cur singulis tentationibus hoc præmittit, « Si » Filius Dei es? » Quod jam prius fecerat, id et nunc facit. Sicut enim tunc Deo detrahebat his verbis : « « Quacum» que die comederitis, aperientur oculi vestri [2] : » his osten-

[1] Matth IV, 6, et Psal. XC, 11. — [2] Gen. III, 5.

dere volens ipsos deceptos ac delusos fuisse, nihilque beneficii accepisse; ita et hic idipsum subindicans ait: « Te frustra filium vocavit, ac dono te fefellit: certe si non ita se res habeat, ostendas nobis oportet te talem habere potestatem. » Deinde quoniam ex Scripturis ipsum allocutus erat, ipse quoque Prophetæ testimonium affert. Cur ergo Christus non indignatus, non exasperatus est; sed cum mansuetudine multa rursus ex Scripturis ipsum alloquitur, dicens: « Non tentabis Dominum Deum tuum[1]? » Ut nos doceat, non per signa, sed per patientiam superandum diabolum esse, nihilque omnino ad ostentationem esse faciendum. Ejus porro stultitiam vel ab eo quod attulit testimonio perpende. Nam testimonia a Domino allata, ambo admodum opportune adhibita sunt; quæ autem ab illo usurpantur, temere et inepte proferuntur, nec ad rem propositam accommodata sunt. Neque enim illud, « Scriptum » est: Angelis suis mandavit de te, » suadet sese præcipitem dare: alioquin vero, non de Domino hoc dicitur. Attamen hoc ille non refellit, etsi contumeliose diabolus dicto usus fuisset, valdeque contrario sensu. Nemo enim a Filio Dei hoc petit, sed diaboli et dæmonum consilium est se deorsum mittere: Dei vero, jacentes erigere. Nam si potentiam ostendere oporteret, non seipsum mittendo, vel præcipitando, sed alios servando, id fecisset. Seipsum enim in prærupta et præcipitia mittere, ad diaboli phalangem pertinet. Sic igitur ille seductor ubique agere solet. Sed his dictis Christus, non se tamen revelabat; sed quasi homo ei interim loquitur. Nam quod dixit: « Non in solo pane » vivit homo, » neque illud; « Non tentabis Dominum Deum » tuum, » non sese admodum manifestantis erat, sed sese ex cæterorum hominum numero declarantis. Ne mireris porro si Christum alloquens, se circum sæpe vertat. Quem-

[1] Matth. IV, 7, et Deut. VI, 16.

admodum enim pugiles, cum letalia accipiunt vulnera, sanguinem circumemittentes, et vertigine capti circumferuntur; sic et ille a prima et secunda plaga obtenebratus, quæ in mentem veniunt simpliciter profert, et ad tertium congressum procedit. « Et assumpto eo in montem excel» sum, ostendit ei omnia regna; et dixit: Hæc omnia tibi » dabo si cadens adoraveris me. Tunc dicit ei: « Vade re» tro me, Satana; scriptum est enim: Dominum Deum tuum » adorabis, et illi soli servies [1]. » Quia enim jam in Patrem ipsum peccaverat, omnia quæ illius erant sua esse dicens, et se Deum profiteri studebat, ut creatorem universi; tunc increpavit, neque cum vehementia, sed simpliciter: « Vade » retro me, Satana. » Quod jussum magis erat, quam increpatio. Simul quippe dixit: « Vade, » et fugavit illum: neque enim alias ipsi tentationes obtulit.

IV. Et quomodo, inquies, Lucas ait ipsum omnem tentationem consummavisse? Videtur mihi, ut capita tentationum diceret, omnes dixisse, quasi aliis hoc numero comprehensis. Nam hæc mala, innumera alia complectuntur, ventri servire, ad vanam gloriam quid agere, furioso pecuniarum amore teneri. Quod cum sciret sceleratus ille, omnibus valentiorem insanabilem habendi cupiditatem ultimam posuit; id jam ante et a principio parturiens; sed postremum servans, utpote validius cæteris. Hæc quippe ipsius certaminis lex est, ut quæ videntur ad supplantandum aptiora, postrema afferat. Quod etiam circa Jobum fecit. Idcirco hic orsus ab iis quæ videbantur infirmiora esse, ad valentius procedit. Quomodo autem hoc malum vincere oportet? Ut Christus docuit, ad Deum confugiendo: ita ut nec fame concidamus, credentes ei qui potest etiam verbo pascere, nec in bonis quæ accepimus, datorem tentemus; sed superna gloria contenti, humanæ

[1] Matth. IV, 8, 10, et Deut. VI, 13.

nullam habeamus rationem, et ubique quod superfluum est, despiciamus. Nihil enim ita diabolo subditum reddit, ut insatiabilis habendi cupiditas, et avaritia. Idque ex iis quæ nunc eveniunt cernere est. Sunt enim qui dicant : « Hæc omnia tibi dabimus, si cadens adoraveris : » homines quidem natura, sed instrumenta diaboli effecti. Nam et tunc non per se solum, sed per alia quædam ipsum aggressus est : quod declarans Lucas dicebat : « Ad tempus » discessit ab illo [1], » declarans ipsum postea cum propriis sibi instrumentis accessisse. « Et ecce Angeli accesserunt, » et ministrabant ei [2]. » Cum enim conflictus erat, non sivit illos apparere, ne mox capiendum perterrefaceret. Postquam illum confutavit et fugavit, tunc apparent illi. Ut discas te quoque, postquam illos viceris, ab Angelis excipiendum esse plaudentibus, ac per omnia stipantibus. Sic enim et Lazarum post fornacem paupertatis, famis et angustiæ, Angeli excipientes abierunt. Siquidem, ut jam dixi, multa Christus nunc ostendit, quibus nos fruemur. Quia igitur hæc omnia propter te facta sunt, hanc imitare et æmulare victoriam. Et si quis ex illius dæmonis ministris te adeat, qui talia sapiat, exprobrans tibi ac dicens : « Mirabilis magnusque es, montem transfer ; » ne turberis, ne movearis ; sed cum mansuetudine responde, ut Dominum audisti dicentem : « Non ten» tabis Dominum Deum tuum. » Sin ille gloriam potentiamque offerens atque immensam vim divitiarum, adorare te jubeat, sta fortiter. Non enim contra communem Dominum nostrum omnium tantum hoc fecit diabolus; sed etiam quotidie in singulos ejus servos has admovet machinas, non tantum in montibus, in desertis, sed etiam in urbibus, in foris, in tribunalibus; neque per se solum, sed et per homines cognatos nostros. Quid igitur faciendum?

[1] Luc. IV, 13. — [2] Matth. IV, 11.

Non credendum ei, auresque sunt obstruendæ, adulatorque odio habendus : et cum majora promittit, tum magis aversari eum oportet. Siquidem et Evam cum spe majore extulit, tunc dejecit, maximaque ipsi intulit mala. Hostis quippe est inexorabilis, bellumque contra nos suscepit implacabile. Nec ita nos saluti nostræ studemus, ut ille nostræ perniciei. Aversemur itaque illum, non verbis tantum, sed etiam operibus : non mente solum, sed actibus; nihilque quod ipsi placitum sit faciamus, sic omnia quæ Deo placita sunt faciemus. Nam multa ille pollicetur, non ut det, sed ut accipiat. Ex rapina pollicetur, ut auferat regnum et justitiam; thesauros in terra ceu laqueos tendens atque casses, ut et his et cœlestibus privet thesauris : vult nos hic ditescere, ne illic ditescamus. Sin non possit nos per divitias ab illa sorte ejicere, alteram, per paupertatem nempe, viam init : quod in Job fecit. Cum videret enim nihil ei nocuisse divitias, per paupertatem retia nectit, hac via sperans se victoriam reportaturum esse : quo quid stultius esse possit? Qui enim divitias temperanter ferre potuit, multo magis paupertatem fortiter feret : et qui præsentes divitias non concupivit, absentes non quæret, quemadmodum neque Beatus ille; sed ex paupertate rursum splendidior effectus est. Nam divitias quidem auferre potuit malignus ille dæmon; charitatem vero erga Deum non modo auferre non potuit, sed etiam ferventiorem reddidit, ipsumque nudatum omnibus, pluribus curavit splendere bonis; ideoque quid consilii caperet nesciebat. Quo plures enim infligebat plagas, eo valentiorem cernebat. Ideoque omnibus tentatis et adhibitis, quia nihil magis proficiebat, ad vetus illud telum currit, uxorem nempe, et assumpta providentiæ larva, calamitates ejus miserabiliter et tragice describit; et simulat se perniciosum illud dare consilium, ut ille a malis prorsus liberetur. Sed neque ita prævaluit :

vir enim ille admirandus ejus escam animadvertit, ac cum multa prudentia uxori, ejus suasu loquenti, os obstruxit.

V. Id quod etiam nos facere convenit; etiamsi fratris, etiamsi amici, etsi uxoris vel alterius cujusque personam induens, non congruentia loquatur, non ex persona loquentis consilium excipere; sed ratione perniciosi consilii hæc dicentem aversari debemus. Siquidem nunc etiam similia multa facit, et miserationis larvam assumit; ac dum benevolus videtur, perniciosa et quovis veneno deteriora fundit verba. Nam ad nocumentum adulari, diaboli; ad bonum præstandum corripere, Dei est. Ne itaque decipiamur, neque per omnem modum tranquillam sectemur vitam. « Quem enim diligit Deus, castigat [1], » inquit. Cum itaque improbe viventes rebus prosperis fruimur; tunc maxime doleamus : peccantes enim semper timere oportet; tum vero maxime cum triste nihil patimur. Quando enim per partes Deus pœnas exigit, leviorem parat vindictam; quando autem scelera singula fert patienter, in magnam nos in iis perseverantes reservat ultionem. Nam si probis necessaria est afflictio, multo magis peccantibus. Vide namque quantam Dei patientiam expertus Pharao, extremum denique pro omnibus luit supplicium; quot criminum reus Nabuchodonosor, omnium tandem pœnas luit; dives item, quia nihil hic ærumnarum passus erat, ideo maxime miser fuit, quia in hac vita deliciatus, illuc abiit omnium pœnas daturus, ubi nullam in malis consolationem reperire erat. Attamen quidam sunt ita frigidi et stulti, ut præsentia tantum semper quærant, et hæc ridicula verba proferant : « Interim præsentibus fruar omnibus, tunc de incertis prospiciam, ventri indulgebo, voluptatibus serviam, abutar præsenti vita : da mihi hodiernum diem, et accipe crastinum. » O ingentem stultitiam! In quo

[1] Prov. III, 12.

ab hircis et porcis differunt qui talia loquuntur? Nam si eos, qui ad uxorem proximi sui hinniunt [1], non sinit Propheta homines reputari, quis nos culpabit si hos hircos, porcos et asinis insipientiores esse existimemus, qui clariora iis quæ oculis videntur, incerta esse putant? Si enim nulli alii credis, dæmonibus saltem asta dum verberantur; iis scilicet, qui in perniciem nostram nihil non dicunt et agunt. Neque enim hoc negaturus es, ipsos nempe nihil non agere ut desidiam nostram augeant, gehennæ metum auferant, efficiantque ut futuro judicio fidem negemus. Attamen qui hæc cupiunt, clamantes et ululantes sæpe, tormenta illic adhibita prædicant. Unde igitur hæc dicunt, et contra quam volunt loquuntur? Non alia de causa, quam quod majori cruciatu cogantur. Neque enim vellent sponte confiteri, vel se a mortuis hominibus torqueri, vel se omnino grave quidpiam pati. Qua ergo de causa hæc a me dicta sunt? Quia dæmones, qui nolunt credi gehennam, tamen gehennam confitentur : tu vero qui tanto dignaris honore, quique ineffabilium consors es mysteriorum, nec illos imitaris, sed etiam illis deterior factus es. Ecquis, inquies, ab inferno venit, et hæc nuntiavit? Sed et de cœlis quis venit, dixitque Deum esse qui omnia creavit? Quod autem animam habeamus unde palam est? Si enim illa solum quæ sub aspectum cadunt crediturus es, ac de Deo, de Angelis, de mente et de anima dubitas, sic tibi omnia veritatis dogmata pessum ibunt. Atqui si sub sensum cadentibus tantum vis credere, invisibilibus magis quam visibilibus credas oportet. Quod si stupendum videatur id quod dixi, attamen verum, et apud mente præditos in confesso est. Oculi enim sæpe falluntur, non in invisibilibus tantum; hæc quippe non norunt; sed in illis etiam quæ cernere sibi videntur : obstante scilicet aut distantia, aut aëre, aut mente alio in-

[1] Jer. v, 8, et Ezech. xxii, 11.

tenta, aut ira, aut sollicitudine, aut sexcentis aliis obicibus accurationem tollentibus. Animæ autem cogitatio, si divinarum Scripturarum luce perfundatur, accuratius ac certius rerum judicium feret. Ne itaque nos ipsos frustra decipiamus, neve præter vitæ segnitiem hujusmodi dogmatibus partam, etiam pro ipsis dogmatibus graviorem nobis vim ignis accumulemus. Certe si judicium non est, neque pœnas dabimus scelerum, neque laborum præmia consequemur. Perpendite, quæso, quo tendant blasphemiæ vestræ, cum dicitis Deum justum, mitem, tot labores sudoresque despicere : et quomodo hæc rationi consona fuerint?

VI. Etsi enim non aliunde, saltem ex iis, quæ in domo tua geruntur, hæc explora, et tunc quam absurda hæc sint deprehendes. Etiamsi enim admodum inhumanus sis ac crudelis, imo ipsis feris immanior, nolles certe servum tuum benevolum tibi moriens sine prœmio relinquere, sed et libertate donas, et pecuniæ munere; et quia tu decedens nihil potes ultra ipsi conferre boni, id apud hæredes tuos curas, rogans nihilque non agens, ut ne ille sine mercede maneat. Atqui si tu nequam homo, ita humanus benignusque es erga famulum, an immensa Dei bonitas, ineffabilis benignitas, tanta illa mansuetudo, famulos suos, Petrum, Paulum, Jacobum et Joannem, quotidie propter illum esurientes, vinctos, flagellatos, fluctibus demersos, feris objectos, morti traditos, aliaque innumera passos, incoronatos relinquet? Agonotheta sane victorem in olympicis prædicat et coronat, herus servum, rex militem honorat, et quisque demum illum qui sibi ministraverit quibus potest bonis remunerat; Deusque solus tantos post sudores et labores, nec parvum nec magnum ipsis bonum confert? sed justi illi ac pii viri, qui omne virtutis genus adierunt, eadem erunt conditione, qua mœchi, par-

ricidæ, homicidæ, murorumque effossores? Ecqua insit in his ratio? Si enim nihil ultra est post discessum ex hac vita, et si nostra sint præsentis vitæ limitibus circumscripta, in eodem sunt statu et hi et illi; imo non eodem in statu. Si enim secundum te posthac eodem in statu sint, at hic, illi in tranquillitate, hi in supplicio toto tempore versati sunt. Ecquis tyrannus immanis, quis homo crudelis et inhumanus servos subditosque suos sic excepit? Vides-ne ingentem absurditatem, et qui finis sit talis ratiocinii? Itaque si nullo alio, hoc saltem ratiocinio eruditus, hanc pessimam opinionem repudia, fuge malitiam, et labores pro virtute suscipe, et tunc scies nostra non esse præsentis vitæ limitibus circumscripta. Si quis autem quærat a te : « Ecquis inde veniens illa nuntiavit? » Responde illi : « Homo quidem nullus : nam si homo esset, non illi creditum sæpe fuisset, utpote qui res exaggeraret amplificaretque. Angelorum vero Dominus illa omnia accurate nuntiavit. » Quid ergo opus homine, cum is qui pœnas a nobis exacturus est, quotidie clamet se gehennam paravisse, et regnum concessurum esse, horumque nobis argumenta clara præbeat. Nam si non judicaturus esset, ne hic quidem unquam pœnas exegisset. Etenim id quoque quomodo cum ratione consonet, ex facinorosis alios puniri, alios minime? Nam si Deus personas non accipit, quod verum certe est, cur hunc ultus est, hunc impune abire sivit? Hoc enim majorem quam supra dicta difficultatem movet. Sed si bono me animo audire volueritis, hanc quoque solvemus quæstionem. Quænam ergo solutio est? Nec ab omnibus hic pœnas exigit, ne de resurrectione desperes et de futuro judicio, quasi omnes hic pœnas dederint : neque omnes impune sinit abire, ne putes omnia sine ulla providentia geri. Sed et punit, et non punit. Cum punit autem, ostendit se etiam ab illis, qui hic plexi sunt,

pœnas illic exacturum esse; cum vero non punit, te ad credendum inducit esse post excessum ex hac vita tribunal horrendum. Si porro priora omnino negligeret, nullos hic puniret, nullos beneficiis afficeret : nunc autem vides illum propter te et cœlum extendisse, et solem accendisse, et terram fundasse, et mare fudisse, et aërem pandisse, et lunæ cursus disposuisse, et anni tempestatibus immotas statuisse leges, cæteraque omnia ipsius nutu accurate cursum suum perficere. At enim natura nostra, natura quoque irrationabilium, serpentium, gradientium, volantium, natantium, eorum quæ in stagnis, in fontibus, in fluminibus, in montibus, in saltibus, in domibus, in aëre, in campis, plantæ, semina, arbores seu sylvestres, seu sativæ, fructuosæ, vel infructuosæ, omnia demum ab indefessa illa manu mota, vitam nostram fovent, non ad usum tantum, sed etiam ad liberalitatem exercendam et ad famulatum ministerium suum nobis præbentia. Tantum itaque videns rerum ordinem, etsi exiguam solum ejus partem referamus, dicere audes eum, qui tot tantaque propter te operatus est, in extremis te neglecturum esse, et cum asinis et porcis mortuum dimissurum jacentem; ac postquam te tanto religionis dono honoravit, quo te Angelis æqualem fecit, te post sexcentos labores et sudores despecturum? Ecquid rationi minus consonum? Hæc quippe, etsi nos taceamus, lapides clamabunt, ita sunt clara et manifesta, magis quam ipsi solares radii. Hæc igitur omnia cogitantes, et in animis nostris certa statuentes, nempe post decessum ex hac vita, nos horrendo tribunali sistendos esse, rationem reddituros de gestis omnibus, pœnas daturos, et ultionem experturos, si in peccatis maneamus; contra vero coronis et ineffabilibus bonis donandos, si parvo tempore nobis ipsis attendere voluerimus; eorum qui his contraria dicere audent ora obstruamus, et

ipsi veritatis viam eligamus, ut cum fiducia competenti ad tribunal illud accedentes, bona nobis promissa consequamur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui gloria et imperium, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XIV.

CAPUT VI.

Cum audisset Jesus quod Joannes traditus esset, secessit in Galilæam [1], etc.

I. Cur [2] rursum secessit? ut nos doceret ne ultro tentationes adeamus, sed cedamus potius ac declinemus. Neque enim crimen est non sese in periculum conjicere, sed in periculo non fortiter stare. Hoc igitur docens, et judaïcæ invidiæ paulum concedens, secedit in Capharnaum, simul prophetiam implens, et doctores orbis quasi piscatu capere festinans: quia ibi sedes habebant sua utentes arte. Tu vero mihi perpendas velim, quomodo gentes aditurus, a Judæis semper occasiones accipiat. Nam hic prodromo insidias struentes, captumque carceri mancipantes, ipsum in Galilæam gentium compellunt. Quod autem nec judaïcam gentem ex parte commemoret, nec omnes subindicet tribus, vide quomodo locum illum distinguat Propheta his verbis: « Terra Zabulon et terra Nephthalim, via maris » trans Jordanem, Galilæa gentium. Populus qui sedebat » in tenebris, vidit lucem magnam [3]. » Tenebras hic non sensiles illas vocans, sed errorem impietatemque: quamobrem intulit: « Habitantibus in regione et umbra mortis,

[1] Matth. IV, 12. — [2] Vide D. Guillon, tom. XIV, pag. 67-70. — [3] Matth. IV, 15, 16, et Isaï. IX, 1.

» lux orta est eis [1]. » Ut enim disceres eum neque de luce, neque de tenebris sensilibus loqui, lucem memorans, non simpliciter lucem vocavit, sed lucem magnam, quam alibi veram appellat; de tenebris autem verba faciens, umbram mortis vocavit. Deinde ostendens non ipsos quærentes invenisse, sed Deum ipsis superne apparuisse, ait : « Lux orta » est eis, » hoc est, ipsa lux orta est et refulsit : non ipsi priores ad lucem accurrerunt. Etenim ante Christi adventum in extremis sitæ res hominum erant. Neque enim ambulabant in tenebris, sed sedebant in tenebris : quod signum erat ipsos nec sperasse quidem se liberandos esse : quasi enim nescirent quo procedendum esset, sic a tenebris comprehensi sedebant, cum ne stare quidem possent. « Exinde cœpit Jesus prædicare et dicere : Pœnitentiam » agite, appropinquavit enim regnum cœlorum [2]. » Exinde, quandonam? ex quo Joannes in carcerem trusus est. Cur autem non a principio prædicavit illis? et quid opus erat Joanne, cum operum testimonia ipsum prædicarent? Ut inde etiam discas ejus dignitatem, quoniam quemadmodum Pater, ipse quoque Prophetas habet : quod et Zacharias dicebat : « Et tu puer Propheta Altissimi vocaberis [3]; » et ut nullam impudentibus Judæis ansam relinqueret : quod ipse quoque indicavit dicens : « Venit Joannes neque » manducans neque bibens, et dicunt : Dæmonium habet. » Venit Filius hominis manducans et bibens, et dicunt : » Ecce homo vorax et vini potator, publicanorum et pec» catorum amicus. Et justificata est sapientia a filiis suis [4]. » Alioquin necessarium erat ut ea, quæ ipsum spectabant, ab alio prius dicerentur, quam ab ipso. Si enim post tot tantaque testimonia et argumenta dicebant : « Tu testimo» nium perhibes de teipso, testimonium tuum non est ve-

[1] Isaï. IX, 2. — [2] Matth. IV, 17. [3] Luc. I, 76. — [4] Matth. XI, 18, 19.

» rum [1]. » Si nihil prius dixisset Joannes, et ipse in medium progressus, primus de se testimonium perhibuisset, quid non dicturi erant? Propterea neque prædicavit ante illum, neque signa edidit, donec in carcerem ille truderetur, ne sic multitudo scinderetur in partes. Idcirco nullum signum fecit Joannes, ut hac ratione multitudinem ad Jesum alliceret, dum miracula ad ipsum turbam attraherent. Si enim post tot tantarumque rerum dispensationem, et ante et postquam Joannes in carcerem trusus est, discipuli Joannis invidia quadam erga Jesum moti videbantur; si multi porro non ipsum, sed Joannem Jesum esse arbitrabantur; si nihil horum factum esset, quid non eventurum erat? Ideo Matthæus significat ipsum eo tempore prædicare cœpisse, et initio idipsum docuit quod Joannes prædicaverat: necdum quidquam de seipso, sed eadem tantum quæ ille jam dixerat. Nam optandum erat ut illud interim admitteretur, quandoquidem nondum congruentem de ipso habebant opinionem.

II. Ideoque in principio nihil molestum et grave dixit ut ille, non securim, non lignum sectum, non ventilabrum, aream vel ignem inextinguibilem memoravit; sed a bonis orsus, cœlos memorat et regnum illic paratum audientibus. « Et ambulans juxta mare Galilææ, vidit duos fratres, Si» monem, qui cognominabatur Petrus, et Andream fratrem » ejus, mittentes rete in mare : erant enim piscatores, et » ait illis : Venite post me, et faciam vos piscatores homi» num. Hi autem relictis retibus, secuti sunt eum [2]. » Atqui Joannes ait eos alio modo fuisse vocatos. Unde palam est hanc secundam fuisse vocationem : idipsumque sæpe videre est. Ibi namque dicitur, cum nondum Joannes conjectus fuisset in carcerem, ipsos accessisse; hic vero, postquam conjectus fuerat. Illic Andreas vocabat Petrum; hic

[1] Joan. VIII, 13. — [2] Matth. IV, 18-20.

ambos Jesus: et Joannes quidem ait: « Videns Jesus Si»monem venientem, dixit: Tu es Simon filius Jonæ, tu »vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus[1]. » Matthæus vero ait jam sic fuisse vocatum: « Videns, inquit, Simo»nem, qui dicebatur Petrus. » Sed etiam a loco, ex quo vocati sunt, quod etiam alibi sæpe videre est, hinc liquet etiam, quod facile obediant, et omnia relinquant; jam enim probe prius eruditi fuerant. Illic enim exhibetur Andreas in domum veniens, et multa audiens; hic autem, uno audito verbo, statim secuti sunt. Verisimile quippe est illos cum a principio secuti fuissent, dimissos postea fuisse; cum autem vidissent Joannem in carcerem trusum fuisse, ipsos tunc recessisse, atque ad suam artem rediisse. Sic itaque illos piscantes invenit. Ipse vero neque illos, cum abire vellent, initio prohibuit; neque, cum recessissent, usque in finem dimisit; sed postquam recedere sivisset, venit rursum ipsos repetiturus: qui egregius est piscationis modus. Perpende autem illorum et fidem et obedientiam. Etenim in medio opere, (scitis autem quam avida res sit piscatio), illum jubentem audientes, non distulerunt, neque cunctati sunt; non dixerunt: « Reversi domum, propinquos alloquemur. » Sed, relictis omnibus, secuti sunt, quemadmodum et Elisæus fecit cum Helia. Talem quippe Christus obedientiam quærit a nobis; ita ut ne momento quidem temporis differamus, etiamsi quid ex admodum necessariis urgere videatur. Idcirco alium venientem et rogantem sibi liceret sepelire patrem suum, ne illud quidem facere permisit, ostendens sequendi Christum officium esse omnibus anteferendum. Si vero dixeris: « Maxima erat promissio. » Ideo maxime miror illos, quod, cum nondum signum vidissent, tantæ promissioni fidem habuerint, et omnia postposuerint ut Christum sequerentur: nam crediderunt

[1] Joan. 1, 42.

se posse per eadem verba, quibus capti fuerant, alios piscari. His itaque illud promisit: Jacobo autem et Joanni nihil simile dixit. Nam priorum obsequentia his viam paravit. Alioquin vero jam plurima de ipso audierant. Vide porro quam accurate nobis illorum paupertatem indicet. Invenit enim illos reficientes retia sua. Tanta erat egestas, ut vetera restaurarent, quod non possent alia emere. Nec minima interim hæc est virtutis demonstratio, paupertatem ita facile ferre, ex justis laboribus victum parare, mutua invicem charitate connecti, patrem secum habere, ipsique famulari. Postquam igitur illos piscatus fuisset, tunc cœpit, illis præsentibus, miracula edere, per quæ ea, quæ a Joanne de ipso dicta fuerant, confirmabat. Synagogas porro frequentabat, hinc Judæos docens se non esse Deo adversarium vel seductorem, sed cum Patre consentientem advenisse. Cum autem in locis versaretur, non modo prædicabat, sed etiam signa edebat.

III. Ubique enim, si quando res insolita et inopinata accidat, si novum inducatur vitæ institutum, signa solet Deus facere, potentiæ suæ pignora præbens iis, qui leges suscepturi sunt. Sic itaque cum hominem facturus erat, mundum totum creavit, tuncque ipsi legem illam in paradiso dedit. Et cum Noë leges positurus erat, magna rursum exhibuit miracula, per quæ totam restauravit creaturam, et horrendum illud pelagus per annum totum obtinere curavit; per quæ etiam Justum illum in tanta tempestate servavit. Abrahæ quoque multa signa præstitit, verbi causa, victoriam in bello, plagam Pharaoni immissam, a periculis ereptionem. Cumque Judæis leges statuturus esset, miracula illa fecit, et prodigia magna, tuncque legem dedit. Ita et nunc excelsum quodpiam institutum inducturus, eaque dicturus illis, quæ nunquam audierant, mirabilium operatione dicta sua confirmat. Quoniam enim regnum

illud, quod prædicabatur, non apparebat; ex iis, quæ sub aspectum cadebant, id quod occultum erat manifestum fecit. Et vide mihi quantum superflua vitet Evangelista, quomodo non singulos eorum, qui sanati sunt, commemoret, sed brevi sermone innumera signa prætercurrat. Nam ait : «Obtulerunt ei omnes male habentes variis languori- »bus, et tormentis correptos, dæmonia habentes, lunaticos, »paralyticos, et sanavit eos[1].» Verum ab illo inquiritur, cur a nullo eorum fidem exegit? Neque enim dixit, id quod postea dixisse narratur : «Creditis me illud facere posse?» quia nondum potestatis suæ documenta dederat. Alioquin vero ex eo quod ad eum accederent, aliosque inducerent, non modicam exhibebant fidem. Nam ex longinquo ægros afferebant, non allaturi nisi magnam de illo concepissent opinionem. Et nos quoque illum sequamur : nam multis animi morbis laboramus, et hos ille præcipue vult curare. Ideo enim illa mala curat, ut hæc expellat ex animabus nostris. Accedamus igitur ad eum, nihilque sæculare petamus, sed remissionem peccatorum : etenim etiam nunc dat, si diligenter agamus. Tunc enim in Syriam ejus fama volarat; nunc vero per totum orbem. Et illi quidem audientes ipsum dæmoniacos curavisse, concurrebant : tu vero multo majorem potestatis ipsius experientiam nactus, non surgis, non curris? Sed illi quidem et patriam reliquerunt et amicos et cognatos; tu vero ne domo quidem exire sustines, ut accedas et longe meliora consequaris? Imo non hoc a te postulamus, sed malam solum depone consuetudinem, et domi manens cum tuis salutem facile consequi poteris. Jam vero si morbo corporeo laboremus, omnia facimus, omnia movemus, ut ab illa molestia eruamur : anima vero nostra male se habente, cunctamur et refugimus. Ideo neque ab illis liberamur; quoniam quæ neces-

[1] Matth. IV, 24.

saria sunt minoris momenti facimus; quæ vero minoris momenti, necessaria ducimus, et malorum fonte dimisso, rivulos purgare volumus. Quod enim morborum corporis animæ malignitas causa sit, paralyticus ille triginta octo annorum[1], ille alius per tectum demissus[2], ad hæc vero Caïn demonstravit. Sæpeque alibi quivis hoc ipsum videat. Tollamus itaque malorum fontem, et morborum fluenta statim siccabuntur. Non paralysis solum malum est, sed etiam peccatum, imo hoc majus quam illud, quanto scilicet anima melior est corpore. Accedamus igitur et nunc ad ipsum; rogemus ut resolutam animam nostram constringat, et sæcularibus missis omnibus, spiritualium tantum rationem habeamus. Si vero hæc obtineas, illa cures postea. Nec quia in peccando non doles, ideo contemnas, sed propterea maxime ingemisce, quia nullum habes de peccatis dolorem. Illud vero inde evenit, non quod peccatum non mordeat, sed quod anima sceleribus assueta sensum non habeat. Cogita ergo illos, qui propria peccata sentiunt, quomodo acerbius ejulent quam ii, qui secantur vel uruntur, quantaque patiantur, quantum lugeant et ingemiscant ut a mala conscientia liberentur, quod nunquam facerent, nisi animo admodum dolerent.

IV. Utique melius esset nunquam peccare; quod sequitur autem est, peccata sentire et corrigere. Si vero id non habeamus, quo pacto Deo supplicabimus et peccatorum remissionem postulabimus, qui horum nullam rationem habemus? Cum enim tu ipse qui peccasti, ne idipsum quidem quod peccaveris scire velis, pro quibus peccatis Deum rogabis, quæ ne quidem nosti? Et quomodo noveris beneficii magnitudinem? Dic itaque peccata tua specialim, ut discas quorumnam remissionem accipis, ut ita erga beneficum gratus sis. Tu vero cum hominem offenderis, ami-

[1] Joan. v, 5. — [2] Luc. v, 18, 19.

cos, vicinos et ostiarios rogas, pecunias expendis, multosque dies insumis in accedendo et supplicando, etiamsi semel, bis, sexcentiesque ab offenso repulsam tuleris, non concidis, sed magis sollicitus, supplicationes adauges; cum vero universorum Deus offensus est, oscitamus, negligimus, deliciamur, inebriamur, et pro solito more omnia facimus: et quandonam illum placare poterimus? Quomodo non eo ipso modo magis irritemus? Non dolere enim de peccato, magis ad indignationem et iram ipsum provocat, quam ipsum peccatum. Quapropter in ipsam terram sese detrudere oporteret, nec solem aspicere, vel respirare, quando tam placabilem Dominum habentes, illum irritamus, et irritantes non pœnitentiam agimus: etiamsi ille neque cum iratus est, nos odio habeat vel aversetur; sed iratus sit, ut nos vel sic ad se pertrahat. Nam si vel contumelia affectus perpetuo beneficia conferret, ipsum magis despiceres. Ne autem id eveniat, ad tempus avertit faciem, ut te semper secum habeat. Ejus itaque benignitati fidamus, et pœnitentiam sollicite exhibeamus, priusquam dies ille veniat, in quo nihil nobis pœnitentia proderit. Nunc enim in nobis tota res sita est; tunc vero judex solus erit judicii et calculi ferendi Dominus. «Præoccupe»mus igitur faciem ejus in confessione[1],» fleamus, lugeamus. Si enim poterimus ante definitam illam diem placare Judicem, ut nobis peccata remittat, non ultra introitu nobis opus erit: ut e converso, si non hoc ita fiat, toto orbe præsente, quisque nostrum ad tribunal adducetur, et nulla nobis ultra spes veniæ supererit. Nullus enim eorum, qui adsunt, qui peccata sua non abluerit, cum illuc advenerit, poterit pœnas iis debitas effugere. Sed quemadmodum illi, qui ex carceribus his ad tribunal catenis onusti adducuntur; sic et animæ omnes, cum hinc abierint, variis pec-

[1] Psal. XCIV, 2.

catorum suorum constrictæ catenis, ad terribile illud tribunal adducentur. Nam hæc vita carcere nihilo melior est. Sed sicut cum in domicilium illud introimus, omnes videmus catenis circumdatos; ita et nunc, si abjecta illa externarum rerum imaginatione, in singulorum vitam ingrediamur, ipsorum animas videbimus ferro durioribus vinculis constrictas : maxime vero si in animas divitum intraveris : nam quanto pluribus illos videris divitiis circumdatos, tanto magis sunt alligati. Quemadmodum igitur si vinctum videris manibus, dorso, sæpe etiam pedibus alligatum ferreis catenis, illum maxime miseraris : sic divitem cum videris multis circumfluentem rebus, ne ideo divitem, sed potius ideo miserum existimato : nam cum his vinculis sævum habet carceris custodem, pravum pecuniarum amorem : qui non permittit illi ex isto carcere exilire, sed sexcentos ipsi parat compedes, custodias, portas, vectes, et in interiorem carcerem trudens, suadet illi ut istis vinculis delectetur, ut ne quidem evadendi ab instantibus malis spem ullam habeat. Et si cogitatione tua animam illius denudaveris, non vinctam modo videbis, sed etiam squallentem, putidam, pediculis onustam. Nihil enim illis meliores sunt voluptatis deliciæ, imo horribiliores; atque etiam corpus cum ipsa anima labefactant, et huic et illi innumeras infligunt morborum plagas. Propter hæc omnia Redemptorem animarum nostrarum precemur, ut et vincula rumpat, et sævum hunc custodem a nobis amoveat, atque a pondere ferrearum catenarum liberatis, alis leviorem in nobis mentem perficiat. Dum autem illum precabimur, quæ nostra sunt etiam afferamus, sollicitudinem, animum, alacritatem; sic enim poterimus brevi tempore a malis, quibus detinemur, eripi, et ediscere quo in statu prius eramus, congruentemque nobis recipere libertatem, quam utinam omnes consequamur, gratia et benignitate Domini

nostri Jesu Christi, cui gloria et imperium, in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XV.

CAPUT V.

Videns autem Jesus turbas, ascendit in montem. Et cum sedisset, accesserunt ad eum Discipuli ejus : et aperiens os suum docebat eos, dicens : Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum [1].

I. Vide [2] quam a fastu et ambitione sit alienus. Neque enim secum circumduxit eos ; sed cum morbi curandi erant, ipse circuibat undique, et urbes et loca visitans. Quando autem turba aderat, uno in loco campestri sedet; non in urbe aut in medio foro, sed in monte, in deserto, ut doceat nos nihil ad ostentationem faciendum esse, et a mediis tumultibus abscedendum, cum maxime philosophari oportet, deque necessariis rebus disserere. Cum ascendisset autem atque sedisset, accesserunt Discipuli. Vides-ne eorum in virtute profectum, et quomodo repente meliores sunt effecti? Multi namque miraculorum spectatores erant; hi vero magnum quidpiam et excelsum audire cupiebant. Quod etiam illum ad docendum induxit, utque hos ordiretur sermones effecit. Neque enim corpora tantum curabat, sed etiam animas emendabat, ac rursum ab hac cura ad illam redibat, sic utilia varians, et verborum doctrinæ operum documenta miscens, sicque impudentia

[1] Matth. v, 1, 2. — [2] Vide D. Guillon, tom. xiv, pag. 122-123; et tom. xv, pag. 379-384.

hæreticorum obstruens ora, dum utriusque substantiæ curam gereret, ostenderetque se animalis totius esse creatorem. Ideo utriusque naturæ providentiam gerebat, nunc hanc, nunc illam emendans. Quod tunc etiam faciebat. « Nam aperiens, inquit, os suum, docebat eos. » Et qua de causa hic addit : « Aperiens os suum ? » Ut discas eum etiam tacentem docuisse, nec modo loquentem ; sed nunc os aperuisse, nunc per opera ipsa vocem emisisse. Cum audis vero, « Docebat eos, » ne putes ipsum solos Discipulos alloqui, sed per illos, alios omnes. Quia enim turba popularis erat, ex eorum numero, qui humi repebant, Discipulorum chorum ante se constituens, ad illos sermonem dirigit, verba sua ita temperans, ut cæteris omnibus, qui in his admodum rudes erant, philosophiæ doctrina non molesta esset. Quod etiam Lucas subindicans, dicebat ipsum sermonem ad eos convertisse : et Matthæus idipsum significans, dixit : « Accesserunt ad eum Discipuli ejus, et, docebat eos [1]. » Ita enim cæteri attentius audituri erant, quam si ad omnes verba direxisset. Unde ergo incipit, et quæ novi instituti fundamenta nobis ponit ? Audiamus diligenter ea, quæ dicuntur : illis namque dicta sunt, et scripta sunt pro omnibus post futuris. Idcirco concionans quidem Discipulos alloquitur ; neque tamen in illis dicta circumscribit ; sed indeterminate beatitudines omnes profert. Non enim dixit : « Beati estis vos, si pauperes fueritis ; » sed « Beati pauperes : » certe etiamsi illis speciatim dixisset, communia tamen consilia futura erant. Etenim cum diceret : « Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi [2], » non illos solum alloquitur, sed et per illos totum orbem : et cum illos beatos prædicat persecutionem patientes, pulsos, et intolerabilia sustinentes, non illis tantum, sed etiam omnibus talia fortiter

[1] Luc. VI, 17. — [2] Matth. XXVIII, 20.

ferentibus coronam nectit. Cæterum ut id clarius evadat, et discas eas, quæ dicta sunt, tibi communia esse, necnon toti humanæ naturæ, si attendere voluerint, audi quomodo hunc mirabilem sermonem ordiatur. « Beati pauperes spi» ritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum [1]. » Qui sunt pauperes spiritu ? Humiles, et animo contriti. Spiritum enim hic dicit animam et voluntatis propositum. Quia enim multi sunt humiles, non sponte sua, sed rerum necessitate coacti; illos mittens; neque enim id laudi est; eos, qui ex voluntatis proposito sese humiliant ac deprimunt, primos beatos appellat. Et cur non dixit : « Humiles; » sed, « Pauperes ? » Quia hoc illo præstantius est : nam hic dicit eos, qui Dei præcepta metuunt et contremiscunt : quos et per Esaïam prophetam se valde acceptos habere Deus declarat : « Ad quem respiciam, nisi ad mansuetum et » quietem et trementem verba mea [2] ? »

II. Etenim multi sunt humilitatis modi : et alius quidem est moderate humilis, alius vero supra modum. Hanc porro humilitatem laudat beatus Propheta, non depressum simpliciter animum describens, sed omnino contritum, cum ait : « Sacrificium Deo spiritus contribulatus, cor contri» tum et humiliatum Deus non despicies [3]. » Hanc et tres pueri pro magno sacrificio Deo offerunt, dicentes : « Sed » in anima contrita, et spiritu humiliato suscipiamur [4]. » Hanc et Christus beatam nunc prædicat. Quia enim maxima mala, quæ totum orbem labefactant, ex superbia prodierunt; quando quidem diabolus, qui talis ante non fuerat, sic diabolus effectus est : quod etiam Paulus dicebat : « Ne » inflatus in judicium incidat diaboli [5]; » primus quoque homo hac a diabolo inflatus, spe præcipitatus, et mortalis factus est : cum enim sperasset se Deum fore, etiam id

[1] Matth. v, 3. — [2] Isaï. LXVI, 2. — [3] Psal. L, 18. — [4] Dan. III, 39. — [5] 1 Tim. III, 6.

quod habebat perdidit. Quod et Deus ipsi exprobrans, et insipientiam ejus traducens, dicebat : « Ecce Adam factus » est sicut unus ex nobis [1]. » Singuli autem qui post fuerunt, hinc in impietatem collapsi sunt, se Deo æquales imaginantes. Quoniam igitur hæc malorum arx erat, itemque radix et fons omnis nequitiæ; morbo congruens remedium apparans, quasi fundamentum firmum et tutum hanc primam posuit legem. Hac enim posita, tuto cætera omnia superponit architectus. Hac vero sublata, si quis ex instituto vitæ vel ad cœlum pertingat, omnia facile ruunt, et in pessimum finem desinunt. Etsi jejunium, etsi orationem, etsi eleemosynam, etsi castitatem, etsi aliud quidvis bonum collegeris, absque humilitate, diffluunt omnia et pereunt. Id etiam Pharisæo accidit [2] : nam cum ad ipsum culmen pertigisset, omnibus amissis, delapsus est, quia matrem bonorum non habuit. Quemadmodum enim superbia fons omnis nequitiæ est; sic humilitas philosophiæ omnis principium. Quamobrem hinc incipit, ex auditorum animis arrogantiam evellens radicitus. Ecquid hoc ad Discipulos, inquies, qui omnino humiles erant? nullam enim arrogantiæ ansam habebant, piscatores cum essent, pauperes, obscuri, et idiotæ. Etsi hæc ad Discipulos non spectarent, sed ad eos, qui præsentes erant, hæc pertinere poterant, necnon ad eos, qui postea ipsos excepturi erant, ne propterea ipsos despicerent. Imo vero ad Discipulos hæc dicta erant. Etiamsi enim non tunc, at postea opus habituri erant illa utili cautione, post signa nempe et miracula, post tantum in orbe honorem, et tantam in Deo fiduciam. Neque enim divitiæ, neque potentia, neque regnum ita quempiam poterant efferre, ut ea omnia quæ Apostolis suppetebant. Alioquin autem fieri poterat ut etiam ante miracula efferrentur, tantam multitudinem cernentes, et theatrum illud quod doc-

[1] Gen. III, 22. — [2] Luc. XVIII.

torem suum circumdabat; certe humanum quidpiam pati poterant. Idcirco illos statim reprimit ne altum sapiant. Neque dicta sua admonitionis vel præceptorum more profert, sed propositæ beatitudinis forma, sic gratiorem ordiens sermonem, et doctrinæ stadium omnibus aperiens. Non enim dixit: « Hic vel ille ; » sed « Qui hæc faciunt, beati omnes erunt. » Ita ut sive servus sis, sive mendicus, sive pauper, sive peregrinus, sive idiota, nihil te impediat quin sis beatus, si hanc virtutem colueris. Hinc itaque orsus unde maxime par erat, ad aliud mandatum procedit, quod videtur totius orbis oppugnare sententiam. Cum enim omnes putent eos, qui gaudent et lætantur, esse beatos; eos vero, qui in mœrore, paupertate et luctu versantur, esse miseros; hos ille præ aliis beatos prædicat, dicens : « Beati qui » lugent [1]. » Atqui ab omnibus hi infelices esse dicuntur : sed ideo ille signa præmisit, ut leges afferens tales, fide dignus esset. Hic autem rursus non simpliciter lugentes posuit, sed eos qui de peccatis lugerent : ut et aliud quoque luctus genus admodum prohibetur, nempe de rerum sæcularium dispendio lugere; quod significabat et Paulus dicens : « Quia » sæculi quidem tristitia mortem operatur : quæ autem se» cundum Deum est tristitia, pœnitentiam in salutem stabi» lem operatur [2]. »

III. Hos igitur ille, qui sic lugent, beatos prædicat. Neque simpliciter lugentes ponit, sed qui impense lugent. Quapropter non dixit : « Qui mœrent, » sed, « Qui lugent : » nam hoc præceptum totius est philosophiæ magisterium. Si enim qui filios, uxorem, vel alium quempiam cognatum defunctum lugent, non pecuniarum, non corporum amore tenentur illo doloris tempore, non gloriam appetunt, non injuriis moventur, non invidia corripiuntur, neque alio quopiam animi morbo obsidentur : sed prorsus luctui ad-

[1] Matth. v, 4. — [2] 2 Cor. vii, 10.

dicti sunt; multo magis qui peccata sua lugent, sicut ea lugenda sunt, hac majorem exhibebunt philosophiam. Deinde, quod eorum præmium erit? « Quoniam ipsi consola» buntur [1], » inquit. Ubi vero, dic mihi, consolabuntur? Et hic, et illic. Quia enim præceptum grave admodum erat et onerosum, hoc se promisit daturum, quod illud maxime leve posset efficere. Itaque si velis consolationem accipere, luge. Et ne putes ænigma esse id quod dictum est. Cum enim Deus consolatur, etiamsi mille tristia accidant, omnibus superior eris. Etenim multo majores dat semper Deus laborum mercedes : id quod etiam hic fecit, cum dixit beatos esse eos qui lugent; non secundum rei meritum, sed secundum ipsius benignitatem; non ex operis scilicet dignitate, sed ex ejus erga homines amore. Nam qui lugent, peccata sua lugent. His vero sufficit si veniam impetrent et excusationem. Quoniam autem ille magno erga homines amore tenetur, neque in supplicii remissione, neque in peccatorum venia mercedem sistit, sed etiam beatos efficit, et multam affert consolationem. Lugere autem nos jubet, non de peccatis tantum nostris, sed etiam de alienis. Hujusmodi vero erant Sanctorum animæ, ut Moysis, ut Pauli, ut Davidis : nam hi aliorum sæpe peccata luxerunt. « Beati mites, » quoniam ipsi possidebunt terram [2]. » Dic mihi, quam terram? Terram quidam intelligibilem dicunt. Verum non ita se res habet. Nusquam enim in Scriptura reperimus terram intelligibilem (15). Sed quid sibi vult illud? sensibile præmium statuit, sicut et Paulus. Cum dixisset enim : « Honora pa» trem tuum et matrem tuam, » subjunxit, « Sic enim eris lon» gævus super terram [3] : » et ipse Dominus latroni : « Hodie » mecum eris in paradiso [4]. » Neque enim ob futura solum bona cohortatur, sed etiam ob præsentia propter illos au-

[1] Matth. v, 4. — [2] Ibid. 5. — [3] Ephes. vi, 1. — [4] Luc. xxiii, 43.

ditores, qui crassiores hæc prius quam futura quærunt. Ideo et in sequentibus dicit : « Esto consentiens adversario tuo. » Deinde hujusmodi philosophiæ præmium statuit, et ait : « Ne tradat te adversarius judici, et judex ministro [1]. » Vides-ne unde terruit? A sensilibus scilicet, et quæ sæpe contingunt. Et rursus : « Quicumque dixerit fratri suo, raca, » reus erit concilio [2]. » Paulus quoque frequentissime sub sensum cadentia præmia proponit, et a præsentibus hortatur, ut cum de virginitate disserit : nihil quippe de cœlis commemorat, sed ex præsentibus hortatur his verbis, « Propter instantem necessitatem, » et, « Ego autem vobis parco, » et, « Volo autem vos sine sollicitudine esse [3]. » Sic igitur et Christus spiritualibus sensibilia miscuit. Quia enim mitis quisque putare possit se sua omnia perdere, contrarium ille pollicetur dicens hunc ipsum esse, qui sua tutissime possideat, qui nec audax, nec ostentator sit : nam qui talis fuerit, paternis etiam bonis sæpe excidet, et ipsius animæ jacturam faciet. Alioquin autem quia in Veteri Testamento Propheta dixerat : « Mites autem hæreditabunt terram [4], » a verbis jam familiaribus sermonem texit, ut non ubique inusitatis utatur verbis. Hæc porro dicit, non in præsentibus præmia circumscribens, sed cum his illa quoque suppeditans. Nam si quidpiam spirituale dicat, non aufert tamen præsentia; si vero aliquid in præsenti vita promittat, non in his tantum promissionem sistit : « Nam, quærite, inquit, » regnum Dei, et hæc omnia adjicientur vobis [5]. » Et rursum : « Quicumque dimiserit domum, aut fratres, aut pa» trem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros propter » nomen meum, centuplum accipiet in sæculo isto, et in » futuro vitam æternam possidebit [6]. Beati qui esuriunt et » sitiunt justitiam [7]. » Quam justitiam? An virtutem illam

[1] Matth. v, 25. — [2] Ibid. 22. — [3] 1 Cor. vii, 26, 28 et 32. — [4] Psal. xxxvi, 11. — [5] Matth. vi, 33. — [6] Id. xix, 29. — [7] Id. v, 6.

in genere? an speciem illam justitiæ, quæ avaritiæ opposita est? Quia enim de eleemosyna præceptum daturus est, docet quomodo illam exercere oporteat; videlicet non ex rapina, non ex avaritia beatos prædicat eos, qui justitiæ dant operam.

IV. Et animadvertas velim cum quanto vehementia id expresserit. Non enim dixit: « Beati qui justitiam sectantur; » sed, « Beati qui esuriunt et sitiunt justitiam, » ut non perfunctorie, sed cum omni cupiditate ipsam adeamus. Quia enim illud avaritiæ maxime proprium est, neque ita cibum atque potum desideramus, ut plurima possidere et acquirere, talem cupiditatem, in contrariam avaritiæ virtutem transferre jussit. Deinde rursus sensibile præmium definit dicens: « Quoniam ipsi saturabuntur [1]. » Quia enim putatur avaritia multos divites facere, dicit contrarium omnino esse: id enim præstat justitia. Ne itaque cum justa operaris, paupertatem timeas, neve famem metuas. Nam qui aliena rapiunt, hi maxime ab omnibus excidunt; ut qui justitiam amat, omnia tuto possidet. Si autem ii qui aliena non cupiunt, tot fruuntur divitiis, multo magis ii qui sua largiuntur. « Beati misericordes [2]. » Hic non tantum pecuniæ largitores dicere mihi videtur, sed etiam eos, qui operibus misericordiam exercent. Varii enim sunt miserendi modi, et latum est præceptum. Quod igitur illorum est præmium? « Quoniam ipsi misericordiam consequentur [3]. » Et videtur quidem æqualis esse retributio; sed est ipso bono opere longe major. Ipsi namque miserentur ut homines, sed misericordiam consequuntur ab universorum Deo. Non sunt autem æquales humana miseratio et divina; sed quantum inter malitiam et bonitatem discrimen est, tantum inter hoc et illud. « Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum » videbunt [4]. » Ecce rursus spirituale præmium : mundos au-

[1] Matth. v, 6. — [2] Ibid. 7. — [3] Ibid. — [4] Ibid. 8.

tem hic vocat eos, qui universalem virtutem possident, nulliusque sibi mali conscii sunt, sive eos, qui in continentia vivunt : nulla enim nobis ita opus est ad Deum videndum, ut illa virtute. Ideo et Paulus dicebat : « Pacem sectamini » cum omnibus et sanctimoniam, sine qua nemo videbit » Dominum [1]. » Visionem porro hic dicit, quæ homini sit possibilis. Quia enim multi sunt qui miserentur, nec rapiunt, nec avaritiæ student, sed fornicantur et libidini se dedunt, ostendens illud primum non satis esse, hoc etiam addidit. Quod etiam Paulus Macedonibus testificatus est in Epistola ad Corinthios, quod non modo eleemosyna divites essent, sed etiam aliis virtutibus : locutus enim de liberalitate eorum in erogandis pecuniis, addit illos sese dedisse Domino, « Et nobis. Beati pacifici [2]. » Hinc non modo dissensiones mutuas, et inimicitias prohibet : sed aliud quidpiam insuper exigit ; ut et alios dissidentes ad concordiam revocemus, ac rursus spirituale præmium offert. Quale illud est? « Quo» niam ipsi filii Dei vocabuntur [3]. » Siquidem Unigeniti opus illud fuit, disjuncta copulare, pugnantia conciliare. Deinde ne putes pacem ubique esse bonum, subjunxit : « Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam [4], » hoc est virtutis causa, pro aliorum defensione, pro pietate. Virtutem enim semper solet vocare totam animæ philosophiam. « Beati estis, cum exprobraverint vobis homines, et » persecuti vos fuerint, et dixerint omne malum verbum ad» versum vos mentientes, propter me. Gaudete et exulta» te [5]; » ac si diceret : « Si vos præstigiatores, si seductores, si maleficos, si quovis alio nomine vocent, beati estis. » Quid his præceptis insolentius fuerit, cum hæc desideranda dicit, quæ aliis fugienda putantur : nempe mendicare, lugere, persecutionem pati, male audire? Attamen et dixit, et sua-

[1] Hebr. xii, 14. — [2] Matth. v, 9. — [3] Ibid. — [4] Ibid. 10. — [5] Ibid. 11, 12.

sit, non duobus, vel decem, vel viginti, vel centum, vel mille hominibus, sed universo orbi. Et audientes illa onerosa, molesta, vulgari consuetudini contraria, stupebant turbæ. Tanta erat dicentis virtus.

V. Cæterum ne putes male audire solum beatos efficere, duas apposuit distinctiones; quando scilicet vel propter ipsum prolata, vel mendacia fuerint dicta illa. Nam si hæc non adsint, non modo non beatus, sed etiam miser est is qui male audit. Deinde vide rursus præmium : « Quoniam » merces vestra multa est in cœlis [1]. » Tu vero etsi non ad singulas beatitudines regnum dari audias, ne animo deficias. Etiamsi enim præmia diverso appellet nomine, tamen omnes ad regnum introducit. Nam cum dicit : « Lugentes » consolationem, et misericordes misericordiam consequen» tur, et mundi corde Deum videbunt, et pacifici filii Dei » vocabuntur, » nihil aliud per hæc omnia indicat, quam regnum cœlorum; qui enim his fruuntur, id consequentur omnino. Ne igitur mercedem illam putes ad solos pauperes spiritu pertinere, sed etiam ad esurientes justitiam, ad mites et ad alios omnes. Ideo enim in singulis beatitudinem apposuit, ut ne quid sensibile expectes. Neque enim beatus erit ille qui iis coronabitur, quæ in præsenti vita dissolvuntur, et umbra celerius prætercurrunt. Cum dixisset autem, « Merces vestra multa, » aliam subjunxit consolationem his verbis : « Sic enim persecuti sunt et Prophetas, qui fue» runt ante vos [5]. » Quia enim venturum erat regnum, et in spe repositum erat : hinc illis consolationem præbet, ex societate nimirum eorum, qui ante ipsos male passi fuerant. Ne putetis, inquit, vos hæc ideo pati, quia contraria dicitis et lege statuitis ; vel vos quasi pravorum dogmatum magistros ab illis pellendos esse. Non enim ex dictorum nequitia, sed ex malignitate audientium, insidiæ et pericula prodi-

[1] Matth. v, 12, — [2] Ibid.

bunt. Quare non vobis male patientibus maledicent, sed illis male agentibus. His testimonium præbet totum præteritum tempus. Neque enim Prophetas de iniquitate vel de impia doctrina accusabant, cum alios lapidarent, alios pellerent, alios sexcentis aliis afficerent malis [1]. Ne itaque hoc vos perturbet. Nam eodem animo etiam nunc omnia perpetrant. Vidisti-ne quomodo eorum sensus excitarit, illos prope Moysem et Heliam constituens? Sic et Paulus ad Thessalonicenses scribens ait : « Vos enim imitatores facti estis » Ecclesiarum Dei, quæ sunt in Judæa. Etenim et vos eadem » passi estis a propriis contribulibus, sicut et illi a Judæis, » qui occiderunt Dominum Jesum et proprios Prophetas, et » nos persecuti sunt, et Deo non placent, et omnibus homi» nibus adversantur [2]. » Quod hic quoque Christus instituit. Et in aliis quidem beatitudinibus dicebat: « Beati pauperes, » beati misericordes : » hic vero non indefinite posuit; sed ad illos sermonem convertit dicens : « Beati estis cum vobis » exprobraverint, et persecuti vos fuerint, et dixerint omne » malum verbum contra vos : » ostendens hoc in illis esse præcipuum, et doctoribus præ aliis omnibus id esse proprium. Simul etiam hic dignitatem suam subindicat, et æqualem sibi cum Patre honorem. Quemadmodum enim illi propter Patrem, inquit, ita et vos propter me hæc patiemini. Cum autem dicit: « Prophetas qui fuerunt ante vos,» declarat ipsos jam Prophetas fuisse factos. Hinc ostendens illud maxime ipsis utile esse, et splendorem afferre. Non dixit: « Maledicent vobis et vos persequentur,» sed « Ego illud impediam. » Non enim quod male non audiant, sed quod male audiendo fortiter ferant, et per opera ipsos arguant, vult eos in tuto versari : hoc quippe illo longe majus est ; quemadmodum percuti et nihil percussum pati, multo majus est quam non percuti. Hic igitur dicit : « Merces vestra

[1] Hebr. IX, 37. — [2] I Thess. II, 14, 15.

» multa est in cœlis. » Lucas vero ipsum et intensius, et cum majori consolationis cumulo hoc dixisse narrat. Neque enim tantum eos, qui propter Deum male audiunt beatos prædicat, sed etiam eos, qui ab omnibus bene audiunt, miseros dicit; nam ait : « Væ vobis cum bene vobis dixerint omnes » homines [1]. » Atqui Apostolis bene dicebant; sed non omnes. Ideo non dixit: « Cum bene vobis dixerint homines; » sed « Cum omnes. » Neque enim fieri potest ut ii, qui virtutem colunt, apud omnes bene audiant. Rursumque ait : « Cum » ejecerint nomen vestrum tanquam malum, gaudete et » exultate. » Neque enim tantum periculis quæ subibant, sed etiam maledictis, magnam statuit mercedem. Ideo non dixit: « Cum vos expulerint et occiderint; » sed, « Cum exprobraverint, et dixerint omne malum. » Nam maledicta acerbius mordent, quam res ipsæ. In periculis enim multa sunt quæ laborem faciant leviorem; verbi causa, cum ab omnibus excitamur, et multos habemus plaudentes, coronantes, prædicantes. Hic vero in maledictis hæc consolatio amovetur. Non enim magna esse virtus putatur, etiamsi magis hæc quam pericula certantem commoveant. Multi namque ad laqueum accurrerunt, malam non ferentes famam. Et quid hoc in aliis mireris? Proditorem illum impudentem et execrandum, qui de nulla re erubescebat, hoc maxime ad laqueum ire compulsit. Job quoque ipse adamas, et petra firmior, cum opes amisit et intoleranda passus est, filiis orbus repente factus, cum videret corpus suum vermibus scatere, instantemque uxorem, omnia facile passus est; cum autem vidit amicos sibi exprobrantes insultantesque, pravamque de se existimationem habentes, dicentesque ipsum propter peccata sua hæc perpeti, et nequitiæ suæ pœnas dare, tunc turbatus est vir ille fortis et magnus.

[1] Luc. VI, 26.

VI. David quoque mittens omnia, quæ passus fuerat, pro maledicto retributionem a Deo petebat. « Sine, inquit, illum » maledicere Davidi, quia Dominus præcepit illi, ut videat » Dominus humiliationem meam, et retribuat mihi bona pro » maledicto, in die hac [1]. » Et Paulus, non periclitantes modo, neque bonis spoliatos, sed etiam maledicta ferentes prædicat his verbis : « Recordamini dierum priorum, in qui- » bus illuminati magnum certamen sustinuistis passionum : » et in altero quidem opprobriis et tribulationibus spectacu- » lum facti ; in altero autem socii taliter conversantium ef- » fecti [2]. » Propterea mercedem magnam posuit Christus. Deinde ne quis dicat : « Hic ergo non vindicas, neque eorum ora consuis, sed sibi mercedem das? » Prophetas memoravit ; ostendens neque tunc ipsos Deum ultum esse. Si vero tunc cum prope erant retributiones, spe futurorum fovebat illos, multo magis nunc, quando spes illa clarior effecta est, et philosophia major. Vide autem post quot mandata hoc statuat. Non enim casu quopiam hoc fecit ; sed ut ostendat non posse eum, qui non ad hæc omnia paratus et instructus sit, in hæc certamina prodire. Ideo a priori semper ad sequens mandatum viam parans, catenam nobis auream texuit. Cum enim quis humilis fuerit, etiam sua omnino lugebit peccata : qui lugebit, mitis erit, modestus et misericors ; misericors vero justus erit, compunctus et mundus corde : qui talis erit, etiam pacificus futurus est. Qui porro hæc omnia assecutus fuerit, ad pericula etiam paratus erit, neque male audiens turbabitur, neque si innumera patiatur mala. Postquam ergo eos ad ea, quæ consentanea erant, hortatus est, rursus eos laudibus solatur. Quia enim sublimia præcepta erant, multoque majora quam in veteri lege, ne turbarentur ac trepidarent, dicerentque : « Quomodo hæc implere poterimus? » audi quid dicat : « Vos

[1] 2 Reg. XVI, 11, 12. — [2] Hebr. X, 32, 33.

» estis sal terræ [1], » ostendens se necessario hæc præcepta dare. Non enim pro vestra vita, sed pro toto orbe, inquit, verbum vobis committitur. Neque in duas urbes vos mitto, vel decem vel viginti; neque in unam vos mitto gentem, sicut Prophetas olim, sed in terram, in mare et in universum orbem, et hunc pessime affectum. Cum dixit enim : « Vos » estis sal terræ, » ostendit universam hominum naturam infatuatam, et a peccatis corruptam esse. Ideo has in illis maxime virtutes requirit, quæ sunt ad multorum sollicitudinem gerendam magis necessariæ et utiles. Etenim qui mitis est, modestus, misericors et justus, non in se tantum bona opera concludit; sed etiam id curat ut egregii illi fontes ad aliorum manent utilitatem. Rursum qui mundus est corde, pacificus et pro veritate pulsus, vitam suam ad communem utilitatem dirigit. Ne putetis, inquit, vos ad levia quædam certamina trahi, neque de rebus exiguis apud vos agi : « Vos estis sal terræ. » Quid igitur? num illi putrida restaurarunt? Nequaquam. Non possunt enim jam putrefacta salis permixtione juvare. Non hoc certe fecerunt. Sed renovata prius, et sibi tradita, et a fœtore illo liberata, tunc cum sale miscebant, atque in illa novitate servabant, quam a Domino acceperant. Nam liberari a fœtore peccatorum, Christi virtutis opus fuit; at non ad illum fœtorem reverti, id illorum diligentiæ et laboris opus erat. Vides-ne quomodo paulatim ostendit ipsos Prophetis esse meliores? Non enim Palæstinæ doctores esse ait, sed totius orbis terræ; nec modo doctores, sed etiam doctores tremendos. Quod enim mirum est, non adulantes, neque palpantes, sed aspere acriterque agentes sicut sal, sic desiderabiles omnibus fuerunt. Nolite ergo mirari, inquit, si aliis relictis, vos alloquar, et ad tanta vos pericula pertraham. Considerate enim quot quantisque civitatibus, populis, gentibus

[1] Matth, v, 13.

vos præfectos missurus sim. Ideoque non vos tantum prudentes esse volo; sed ut alios similes faciatis. Illos autem qui hujusmodi sunt, admodum sagaces esse oportet, in quibus nempe et aliorum salus periclitatur, et tantam in illis inesse virtutem, et eam ad aliorum utilitatem impertire possint. Nisi enim tales fueritis, ne vobis quidem ipsis sufficere poteritis.

VII. Ne itaque ægre feratis, quasi molesta sint ea quæ dicuntur. Nam alii quidem infatuati, ministerio vestro resipiscere possunt : vos autem si in illud malum incidatis, alios vobiscum in perniciem trahitis. Itaque quanto majora vobis committuntur negotia, tanto majore studio opus habetis. Quapropter ait : « Si autem sal infatuatum fuerit, » in quo salietur? Ad nihilum valet ultra, nisi ut mittatur » foras, et conculcetur ab hominibus[1]. » Nam alii quidem si sexcenties cadant, veniam consequi possunt : doctor autem si id patiatur, omni defensione privatur, et extremo afficietur supplicio. Ne enim audientes : « Cum exprobrave» rint vos et persecuti vos fuerint, et dixerint omne malum » verbum adversum vos, » in medium prodire timeant, dicit : « Nisi ad hæc parati fueritis, frustra electi estis. Non enim maledicta sunt timenda, at metuendum ne simulatores videamini : tunc enim infatuati eritis et conculcati. Si autem perseveretis aspere cum illis agere, si postea male audiatis, gaudete. Illud enim salis est opus, ut molles mordeat et pungat. Itaque maledicta necessario sequuntur, neque in aliquo vos lædunt, sed vestram testificantur firmitatem. Si vero illa metuentes, ab illa vobis congruente vehementia destiteritis, multo graviora passuri estis, apud omnes male audituri, et omnibus contemptui eritis : illud enim est « Conculcari. » Deinde ad aliud sublimius pergit exemplum. « Vos estis lux mundi[2]. » Iterum mundi, non

[1] Matth. v, 13. — [2] Ibid. 14.

gentis unius, vel viginti civitatum, sed totius orbis : lux intelligibilis, his solaribus radiis præstantior, quemadmodum et sal spirituale. Primo sal, deinde lux ; ut discas quantum ex acri sermone lucrum proveniat, quanta ex gravi doctrina utilitas. Stringit enim, nec sinit diffluere, et ad virtutem ducens respiciendi vim indit. « Non potest civitas abscondi supra montem posita : neque accendunt lucernam, et ponunt eam sub modio [1]. » Rursus per hæc illos ad accuratam vitæ rationem excitat, docens eos ut sollicite sibi caveant, utpote qui sub omnium oculis versentur, et in medio totius orbis theatro decertent. Nolite, inquit, id reputare animo, vos jam hic sedere, et in exigua anguli parte versari. Ita enim conspicui omnibus eritis, ut civitas in montis cacumine posita, ut lucerna in domo supra candelabrum lucens. Ubi sunt nunc illi qui Christi potentiæ non credunt? Hæc audiant, et de prophetiæ vi stupentes, adorent ejus fortitudinem. Perpende enim quanta polliceatur iis, qui ne in sua quidem regione noti erant; videlicet ipsos in terra et in mare celebrandos, et fama ad terminos orbis perventuros esse; imo non fama tantum, sed et beneficii efficacia. Non enim illos fama volans notos reddidit ubique, sed ipsa operum celebritas. Nam ceu volucres velocius quam solis radii terram omnem peragrarunt, piæ religionis lucem emittentes. Hic autem mihi videtur illos ad fiduciam sumendam cohortari : cum enim dicit : « Non potest civitas abscondi supra montem posita, » potentiam declarat suam; sicut enim illa civitas abscondi nequit, sic prædicatio taceri et latere non potest. Quia enim locutus erat de persecutionibus, de maledictis, de insidiis, de bellis ; ne putarent hæc illis posse os obstruere, fiduciam illis indens, ait prædicationem non modo non latere posse, sed et totum orbem illustraturam esse. Ideo

[1] Matth. v, 15.

que illi etiam erunt conspicui et insignes. Hinc igitur potentiam suam ostendit; ex sequentibus vero fiduciam ab illis exigit his verbis : « Neque accendunt lucernam, et » ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, ut luceat » omnibus qui in domo sunt. Sic luceat lux vestra coram » hominibus, ut videant opera vestra bona, et glorificent » Patrem vestrum qui in cœlis est[1]. » Ego enim, inquit, lucem accendi : ut vero perseveret ardens, id ad vestram diligentiam pertinet, non vestri tantum causa; sed et illorum gratia qui hac potientur luce, et ad veritatem deducentur. Neque enim poterunt maledicta vestrum obscurare splendorem, si vos accurate vitam instituatis, atque illo modo, ut qui totum orbem convertere debeatis. Dignam igitur tanta gratia exhibete vitam, ut sicut illa ubique prædicatur, sic et hæc cum illa concurrat. Deinde aliud post hominum salutem lucrum ponit, quod posset illos ad majorem sollicitudinem omnimodumque studium excitare. Nam si recte vivatis, inquit, non modo totum orbem emendabitis, sed etiam id efficietis ut Deus glorificetur : si vero contra feceritis, et homines perdetis, idque efficietis ut Deus blasphemetur.

VIII. Et quomodo, inquies, per nos glorificabitur Christus, si nobis homines maledicturi sint? At non omnes; imo qui id facient, id ex invidia facient : invidi autem illi in conscientia sua vos mirabuntur atque suspicient; quemadmodum et ii qui palam improbis adulantur, mente eosdem criminantur. Quid ergo præcipis? An ut ad ostentationem et honoris aucupium vivamus? Absit, non id dico. Neque enim dixi: « Id studete, ut bona opera vestra in medium proferatis : » neque dixi : « Exhibete illa; » sed, « Luceat lux » vestra; » multa sit virtus, copiosus ignis, lux ineffabilis. Cum enim tanta virtus sit, fieri non potest ut lateat, etiamsi

[1] Matth. v, 16.

is qui illam possidet, omnimodo eam obscuram esse velit. Irreprehensibilem igitur illis exhibete vitam, nullamque veram habeant accusandi occasionem; etiamsi sexcenti accusatores adsint, nemo vos obscurare poterit. Pulchre dixit : «Lux.» Nihil enim hominem sic illustrem efficit, etiamsi prorsus latere velit, ut virtutis splendor. Sicut enim ipso solari radio circumdatus, ita etiam clarius refulget, non in terram tantum radios emittens, sed ipsum cœlum transcendens. Hinc illos admodum consolatur. Nam si de maledictis, inquit, doletis, multi etiam erunt qui propter vos Deum admirentur. Utrinque vero colligitur merces, et cum propter vos Deus glorificatur, et cum propter Deum vos maledictis incessimini. Etenim ne male audire studeamus, quod didicerimus hinc præmium reportari, non illud simpliciter posuit, sed cum duabus distinctionibus; nempe cum falsa dicuntur, et cum propter Deum maledicimur : ostenditque non illud tantum, sed etiam bene audire multum afferre lucrum, gloria in Deum transeunte : bonaque illos spe fulcit. Non enim tantam vim habent, inquit, iniquorum maledicta, ut alios ita obtenebrare possint, ut lucem vestram non videant. Cum enim infatuati fueritis, tunc tantum vos conculcabunt; non vero cum recta facientes, accusamini. Tunc enim multi erunt, qui mirabuntur non vos tantum, sed propter vos et Patrem vestrum. Nec dixit Deum, sed Patrem, jam semina jaciens nobilitatis illius ipsis conferendæ. Deinde honoris æqualitatem declarans, cum superius dixisset : «Ne contristemini cum male audieritis, sufficit enim vobis quod propter me ista audiatis;» hoc loco Patrem ponit, æqualitatem ubique declarans. Cum igitur sciamus quantum lucri ex hac diligentia reportemus, et quantum ex socordia periculum creetur; nostra quippe pernicie multo pejus est, quod Dominus noster blasphemetur propter nos; sine offensione simus et Judæis et genti-

bus, et Ecclesiæ Dei, vitamque sole splendidiorem exhibeamus. Et si maledicere quis velit, ne doleamus si male audiamus, sed si merito male audiamus. Si enim in nequitia vivamus, etsi nemo sit qui maledicat, omnium miserrimi sumus; si autem virtutem colamus, etiamsi totus orbis nobis maledicat, erimus omnium beatissimi, et eos omnes, qui salutem consequi velint, ad nos pertrahemus : non enim maledictis improborum animum adhibebunt, sed vitæ cum virtute actæ. Etenim tuba clariora sunt opera bona, ipsa luce lucidior vita pura, etiamsi innumeri sint ii qui obloquantur. Si enim omnia supradicta habeamus, si mites, humiles ac misericordes simus, si item puri et pacifici, ac male audientes non referamus injuriam; imo etiam gaudeamus, non minus quam per miracula spectatores ad nos pertrahemus, libenterque omnes ad nos accedent; sive fera quis fuerit, sive dæmon, aut quidvis aliud. Si quidam maledicant, ne ideo turberis, neque cures si te palam contumelia afficiant; sed eorum conscientiam explora, et videbis illos plaudentes, mirantes, et mille intus laudibus ornantes. Vide igitur quo pacto Nabuchodonosor pueros in fornace laudet [1], etiamsi hostis inimicusque esset. Sed quia vidit fortiter stantes, illos prædicat et coronat; non alia de causa, nisi quia ipsi non obtemperantes, legem Dei audierant. Diabolus enim cum videt se nihil proficere, demum abscedit, timens ne plures nobis coronas conciliet. Cum autem ille discesserit, quantumvis facinorosus et scelestus quis fuerit, sublata illa caligine, virtutem agnoscet. Quod si homines a recto ratiocinio deflectant, a Deo majorem admirationem laudemque referes.

IX. Ne doleas itaque, neque animo concidas. Nam et Apostoli aliis quidem erant odor mortis, aliis autem odor vitæ [2]. Nam si tu nullam ansam dederis, ab omni crimine

[1] Dan. III. — [2] 1 Cor. II, 15.

liberaris, imo beatior effectus es. Resplende igitur in vita, et maledicos ne cures. Non potest enim, non potest sane qui virtutem colit non multos habere inimicos. Sed nihil horum probo nocere potest : per hæc enim longe splendidior erit. Hæc itaque cogitantes, unum tantum scopum habeamus, cum diligentia nostram dispensare vitam. Sic enim eos, qui in tenebris sedent, ad supernam vitam quasi manu ducemus. Tanta scilicet hujus lucis vis est, ut non hic tantum fulgeat, sed et sequentes se illo deducat. Cum enim nos viderint præsentia omnia despicientes, et ad futura præparatos, operibus magis quam verbis obtemperabunt. Quis enim est ita stultus, qui videns hominem heri et nudiustertius deliciantem et divitem, jam exutum omnibus et ceu volucrem effectum, ad famem, paupertatem, ad macerationem omnem, ad pericula, ad sanguinem fundendum, ad necem atque ad omnia, quæ dura reputantur, paratum, non hinc clarum accipiat futurorum, argumentum? Si vero præsentibus nos implicemus, atque in illis nos immergamus, quomodo credere poterunt nos ad aliam festinare patriam? quæ vero nobis demum erit excusatio, cum non tantum valeat apud nos Dei timor, quantum valuit apud Græcorum philosophos humana gloria? Nam illorum quidam pecunias abjecerunt, et mortem contempserunt, ut sese hominibus ostentarent : ideoque vana fuit illorum spes. Quænam ergo nos defensio liberabit, cum post tanta nobis proposita bona, et post tantam nobis apertam ad philosophandum viam, ne paria quidem illis exequi possimus, sed et nos et alios pessumdemus? Neque enim ita nocet Græcus inique agens, ut Christianus idipsum faciens : et jure quidem. Illorum enim putrida est doctrina et opinio; nostra vero per Dei gratiam, etiam apud impios venerabilis est et illustris. Idcirco quando maxime nobis exprobrare volunt et maledicta augere, id

subjungunt, «Christianus;» non id dicturi certe, nisi magnam de doctrina nostra haberent opinionem. Non audisti qualia et quanta Christus jusserit? quando ergo poteris vel unum ejus implere præceptum, cum missis omnibus, circumeas usuras colligens, fœnus fœnori addens, negotiationes instituens, servorum greges emens, argentea vasa comparans, agros, domos, supellectilem immensam? Et utinam id solum ageres! Cum vero his intempestivis injustitiam quoque addas, terram finitimis abstrahas, domos spolies, pauperes atteras, famem augeas, quando poteris ad hæc limina accedere? Verum quandoque pauperum misereris? Id et ego novi. Sed hic quoque multa pernicies est. Aut enim cum fastu, aut ad vanam gloriam id agis, ut nec in bonis quidem operibus aliquid lucreris : quo quid miserabilius unquam fuerit, cum in portu ipso naufragium patiaris? Ne igitur id eveniat, cum boni aliquid operatus es, ne quæras a me gratiam, ut Deum habeas debitorem, qui ait : «Mutuum date iis, a quibus non speratis vos accepturos [1].» Habes debitorem, cur, illo relicto, a me exposcis, homine paupere et misero? Num indignatur hic debitor, cum debitum exigitur? Num pauper est? Num solvere recusat? Non vides ejus ineffabiles thesauros? Non vides illam inenarrabilem liberalitatem! Ab illo igitur exige et exposce. Sic rogatus gaudet. Nam si viderit ab alio exigi id quod ipse debet, contumelia affectum se putabit, nec tibi postea reddet, imo te juste accusabit. In quo me ingratum, inquiet, deprehendisti? Me-ne pauperem putas, qui, me prætermisso, alios adeas? Alii mutuum dedisti, et ab alio exigis? Etsi namque homo acceperit, Deus dare jussit : ipse primus debitor et sponsor esse vult, innumeras tibi præbens ab eo petendi occasiones. Ne igitur, tanta facilitate tantaque abundantia prætermissa, a me accipere quæras qui

[1] Luc. VI, 35.

nihil habeo. Qua de causa te mihi ostentas, cum pauperi erogas? Num ego dixi tibi : « Da? » Num a me audisti, ut a me exigas? Ipse dixit : « Qui miseretur pauperi; fœneratur » Deo[1]. » Deo fœneratus es? ab illo exige. At non totum nunc reddit? Verum id ad utilitatem tuam facit. Est quippe talis debitor, qui non solum id quod mutuo datum est, ut multi faciunt, reddere festinet; sed etiam id agat, ut id quod datum est, in tuto depositum sit. Ideo quæ hic debita sunt reddit; quæ illic, reservat.

X. Hæc cum sciamus, misericordiæ magnam demus operam, multamque humanitatem exerceamus, et pecuniis et operibus. Et si videamus aliquem male mulctatum et cæsum in foro, si argentum possumus deponere, deponamus; si verbis rem possumus terminare, ne pigeat. Est enim etiam pro sermone merces; imo etiam pro gemitibus; idque beatus Job dicebat : « Ego autem flebam super om» nem infirmum : ingemui autem videns virum in necessi» tatibus[2]. » Si autem pro lacrymis et gemitibus merces est, quando etiam sermones et sollicitudo multaque alia adhibentur, cogita quanta sit retributio. Etenim et nos inimici Dei eramus; et Unigenitus nos reconciliavit, sese medium conjiciens, et plagas pro nobis excipiens, mortemque patiens. Studeamus itaque et nos eos, qui in hæc incidunt, a malis innumeris liberare; non vero, quod nunc facimus, in mala eos immittere : cum quospiam videmus in se mutuo irruere, alterumque ab altero male affici, astantes enim gaudemus de aliorum dedecore, theatrumque diabolicum circum statuimus : quo quid immanius unquam fuerit? Vides male audientes, se mutuo discerpentes, vestem discindentes, faciem cædentes, et quiete stare sustines? Num ursus est is qui pugnat? num fera? num serpens? Homo est tecum semper communicans, frater est, mem-

[1] Prov. xix, 17. — [2] Job. xxx, 25.

brum tuum est. Ne spectator sis, sed solve rixam ; ne læteris, sed corripe : ne alios excites ad tantum dedecus, sed confligentes arce et dirime. Impudentium enim et otiosorum est talibus gaudere calamitatibus, nefariorum et irrationalium hominum. Vides hominem turpiter agentem, nec advertis te etiam turpiter agere? neque in medium irruis, ut diaboli phalangem dissipes, et humana mala solvas? At, inquies, ut et ego plagas accipiam, ita jubes? Atqui id tu non patieris; si vero patiaris, id tibi martyrii loco erit : propter Deum enim passus es. Si vero plagas accipere cunctaris, cogita Dominum tuum crucem propter te passum esse. Illi enim velut ebrii et obtenebrati sunt, furore duce et tyrannidem exercente, opus autem habent sanæ mentis homine, qui ipsis auxilietur, tam nempe lædens, quam patiens : hic quidem, ut male patiens liberetur; ille vero, ut mala inferre desinat. Accede igitur, et manum porrige sobrius temulento. Ira quippe ebrietatem parit, vini temulentia deteriorem. Non vides nautas, cum aliquos cernunt incidere in naufragium, quomodo vela expandentes, cum magna diligentia properent, ut socios ex fluctibus eruant? Si vero artis ejusdem consortes tantum sibi mutuo præstant auxilium, multo magis ejusdem naturæ consortes, hæc omnia facere par est. Nam hic quoque naufragium est illo perniciosius. Aut enim ille læsus blasphemavit, et omnia bona evacuavit; aut pejeravit, ira cogente, atque in gehennam incidit; vel plagam infert atque necem, et hoc ipsum patitur naufragium. Perge igitur, malum illud seda, demersos extrahe, in ipsum tempestatis pelagus descendens, ac soluto diaboli theatro, seorsim singulos admone, flammam extingue, fluctusque comprime. Si vero majus fuerit incendium, fornaxque ardentior, ne formides : multi enim adsunt qui tibi opitulentur, manumque porrigant, si solum incipias, atque præ omnibus Deus pacis. Et si prior

flammam excusseris, multi alii sequentur, sicque eorum, quæ ipsi recte fecerint, tu mercedem accipies. Audi quid Christus Judæis humi repentibus præceperit. «Si videris, inquit, jumentum inimici tui lapsum, ne prætercurras, sed erige illud.» Atqui longe facilius est sese mutuo verberantes homines separare, quam jumentum erigere. Si vero inimicorum asinum, multo magis amicorum animas oportet erigere : cum maxime deterior est ruina; neque enim in cœnum, sed in gehennam ignis incidunt, quod iræ pondus grave non sustinuerint. Tu vero videns fratrem sub sarcina jacentem et diabolum instantem ac rogum succendentem, inhumaniter crudeliterque prætercurris, quod ne erga bruta quidem sine periculo admittitur.

XI. Samaritanus quidem ille saucium videns ignotum, nihilque ad eum pertinentem, et stetit, et jumento suo imposuit, inque diversorium deduxit, ac medicum mercede conduxit, argentumque partim dedit, partimque pollicitus est [1]. Tu vero dum hominem vides qui incidit, non in latrones, sed in dæmoniorum cohortes, quique furore correptus est; non in deserto, sed in medio foro; non pecuniam impensurus, nec jumentum conducturus, vel aliquem procul missurus, sed verba tantum prolaturus, cunctaris ac refugis, atque sine misericordia prætercurris? Et quomodo speras te Deum unquam propitium habiturum esse? Jam vos alloquar qui in foro indecore agitis, eumque qui lædit et inique agit. Dic mihi, plagas incutis, calcibus impetis, et mordes? Sus-ne sylvester es, vel onager? Nec te pudet, nec erubescis, ita efferatus, qui nobilitatem tuam prodidisti? Si enim pauper es, at liber es; si artifex es, sed christianus. Eo ipso quod pauper es, quiescere debes. Nam divitum est litigare, non pauperum; divitum, inquam, qui multas habent jurgiorum cau-

[1] Luc. x, 34.

sas. Tu vero qui divitiarum voluptatem non habes, mala tamen divitiarum quæris, inimicitias tibi, contentiones et rixas attrahens, fratrem præfocas et angis, et publice sub omnium oculis prosternis. Nec te putas magis indecore agere, dum ferarum impetum imitaris, quinetiam illis deterior effectus es. Omnia quippe illis communia sunt, simul congregantur, una incedunt. Nobis vero nihil commune est, sed omnia susdeque posita sunt, rixæ, contentiones, convitia, inimicitiæ, contumeliæ. Sed neque cœlum ipsum reveremur, quo omnes simul vocati sumus, neque terram quæ nobis omnibus obvenit, neque naturam ipsam. Sed omnia simul ira et amor pecuniarum dissipavit. Non vides illum, qui decem millia talenta debebat, postquam illa sibi remissa fuerant, conservum suum suffocantem pro centum denariis, quot mala subiit, et quomodo æterno traditus sit supplicio [1]. Non times exemplum? non metuis ne tu eadem patiaris? Etenim nos quoque Domino plurima magnaque debemus. Ille tamen expectat et patienter agit: non instat, ut nos conservis nostris: non nos angit et suffocat. Certe si vel minimam partem vellet a nobis exigere, jam olim periissemus. Hæc itaque cogitantes, dilecti, humiliemur, et debitoribus nostris gratiam habeamus: sunt enim nobis, si philosophemur, occasio maximæ indulgentiæ, et pauca dantes, plurima accipiemus. Quid igitur violenter ab eo exigis, cum oporteret, etiamsi ipse solvere vellet, debitum remittere, ut totum a Deo acciperes? Nunc vero nihil non agis, vim infers, contendis, ut tibi nihil ex debitis tuis remittatur. Et videris quidem proximo tuo molestiam inferre, dum gladium tibi admoves, et gehennæ supplicium auges. Si autem vel tantillum hic philosopheris, leviores efficis rationes pœnasque tuas. Etenim Deus ideo vult ut apud nos hujusmodi liberalitas oriatur, ut occasio-

[1] Matth. XVIII, 28.

nem hinc captet plurima nobis donandi. Quotquot igitur debitores tibi sunt, sive de pecuniis, sive de offensis agatur, hos omnes dimitte liberos, et a Deo postula, ut tantæ magnanimitatis tibi vices rependantur. Donec enim ipsos debitores habebis, Deum debitorem non habebis. Sin illos liberos dimiseris, poteris a Deo exigere cum instantia magna tantæ philosophiæ mercedem. Si enim homo præteriens, vidensque te debitorem tenere, juberet te ipsum dimittere, et abs se debitum reposcere, non certe ingratus illi foret post remissionem, utpote qui in se totum transtulerit; quomodo Deus non plura alia, imo millies plura reddet, cum ejus præcepto obtemperantes, debitores nostros, nec parvum, nec magnum ab eis expostulantes, dimiserimus prorsus liberos? Ne temporaneam illam voluptatem attendamus, quam debita repetentes accipimus; sed damnum illud tantum quod in futuro expectamus, in bonis immortalibus nos ipsos lædentes. Omnibus ergo superiores facti, largiamur et pecunias et offensas debitoribus nostris, ut leviores nobis rationes reddendas paremus; et quod non potuimus per alias virtutes assequi, per oblivionem injuriarum consequentes, æterna adipiscamur bona, gratia et misericordia Domini nostri Jesu Christi, cui gloria et imperium, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XVI.

CAPUT V.

Nolite putare quod venerim solvere legem, aut Prophetas [1].

I. Quis [2] enim id fuerat suspicatus? aut quis objecerat, ut huic objectioni occurreret? Neque enim ex dictis talis suspicio oriebatur. Nam quod juberet mites esse, modestos, misericordes, mundos corde, et pro justitia decertare, nihil simile indicabat; imo huic rei oppositum erat. Qua ergo de causa hoc dixit? non incassum, nec frustra; sed quia veteribus præceptis majora laturus erat, dicens: « Audistis, quia dictum est antiquis: Non occides; ego autem dico vobis: Ne irascamini [3]; » ut divinam quamdam ac cœlestem viam aperiret; ne rei novitas auditorum animos turbaret, et ad dubitandum de dictis adduceret, hac utitur prævia cautione. Etiamsi enim legem non implerent, magno tamen erga illam tenebantur affectu, ac licet ipsam quotidie violarent, litteras tamen volebant immotas manere, nihilque ipsis adjici; imo vero quædam a principibus suis addita tuebantur, quæ certe non ad melius, sed ad pejus vergebant. Etenim honorem parentibus debitum his additamentis solverunt, et alia plurima importunis additionibus pessumdederunt. Quoniam ergo Christus ex sacerdotali tribu non erat, et quæ ipse inducturus erat, additamentum erat quodpiam, quod virtutem non minueret, sed augeret:

[1] Matth. v, 17. — [2] Vide D. Guillon, tom. XIII, pag. 443-451, et tom. XVII, pag. 74-78. — [3] Matth. v, 21, 22.

hæc ambo prævidens, quæ ipsos turbatura erant; antequam admirandas illas leges scripto tradi curaret: illud rejicit quod illis in mentem venturum erat. Quid vero illud erat quod subreperet et objici posset? Putabant illum hæc dicere ad legalia vetera abroganda. Hanc itaque sanat opinionem. Neque hic solum hoc facit, sed et alibi quoque. Quia enim illum adversarium Deo credebant, eo quod sabbatum non servaret, ut hanc illorum suspicionem amoveat, illic quoque defensiones expromit, illasque sibi congruentes: ut cum dicit: « Pater meus operatur, et ego operor [1]; » alias vero demissiore modo prolatas, ut cum ovem in medium affert in sabbato perditam, et ostendit ad ejus salutem legem fuisse solutam [2], circumcisionem quoque idipsum facientem commemorat. Ideo scilicet humilioribus sæpe verbis loquitur, ut opinionem illam, qua putabatur ipse Deo adversari, eliminaret. Idcirco qui verbo solo innumeros mortuos suscitaverat, cum Lazarum vocavit, et orationem adjecit [3]; ne hinc Patre suo minor ostenderetur, et ut hanc suspicionem emendaret, subjunxit: « Hæc dixi propter turbam circumstantem, ut credant quia tu me misisti [4]. » Neque omnia quasi sua auctoritate facit, ut infirmitati eorum se attemperet; neque etiam omnia, præmissis precibus, facit, ne posteris relinqueret suspicionis argumentum, quasi scilicet infirmus et impotens sit, sed hæc illis et illa his admiscet. Illud autem non sine temperamento facit, sed cum decenti sibi prudentia. Nam et majora facit quasi potestatem habens, et in minoribus ad cœlum respicit. Siquidem cum peccata dimittit, cum secreta revelat, et paradisum aperit, cum dæmonas pellit, cum leprosos mundat, cum mortem frenat, cum mortuos suscitat innumeros, jussu omnia facit; cum autem, quod multo minus erat, panes ex

[1] Joan. v, 17. — [2] Matth. xii, 11. — [3] Joan. xi, 4. — [4] Ibid. 42.

paucis multos fecit, tunc in cœlum respexit, per omnia ostendens se non ex infirmitate hoc facere. Nam qui majora poterat cum potestate facere, quomodo in minoribus prece opus habuisset? Sed, quod jam dixi, ut illorum impudentiam coërceat hoc facit. Idipsum existimato, cum vides eum humilia verba proferre. Nam et verborum et operum hujusmodi multæ sunt causæ; exempli gratia, ne a Deo putetur esse alienus, quod omnes erudiat et sanet, quod humilitatem doceat, quod carne circumdetur, quod non possint Judæi omnia confertim audire, quod doceat ne quis magnum quid de seipso loquatur. Ideoque sæpe multa humilia de seipso dicens, magna aliis relinquit dicenda.

II. Nam ipse, cum Judæis loqueretur, dicebat: «Antequam »Abraham fieret, ego sum [1].» Discipulus autem ejus non ita; sed «In principio erat Verbum, et Verbum erat apud »Deum, et Deus erat Verbum [2].» Rursum, quod cœlum, terram, mare ipse fecerit, nec non visibilia et invisibilia omnia, ipse nunquam clare dixit; Discipulus vero cum libertate magna nihil supprimens, semel, bis et pluries id ait: «Omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est »nihil;» et, «In mundo erat, et mundus per ipsum factus »est [3].» Ecquid miraris, si alii majora de illo dixerunt, quam ipse, quando multa per opera exhibens, per verba claro non dicebat? Quod enim hominem ipse fecerit, ostendit clare per cæcum; cum autem de formatione in principio facta sermo ipsi erat, non dixit: «Ego feci;» sed «Qui fecit, mascu»lum et fœminam fecit eos [4].» Et quod mundum creaverit, et ea quæ in ipso sunt, per pisces, per vinum, per panes, per tranquillitatem in mari, per radios, quos emisit in Thabore, perque plurima alia monstravit; verbis tamen nunquam clare dixit. Sed Discipuli id sæpe dicunt, Joan-

[1] Joan. VIII, 58. — [2] Id. I 1. — [3] Ibid. 3 et 10. — [4] Matth. XIX, 4, et Gen. I, 27.

nes, Paulus, Petrus. Nam si isti, qui nocte dieque ipsum loquentem audiebant, et miracula patrantem videbant, quibus seorsim multa solvebat, et tantam dederat potestatem, ut et mortuos suscitarent, atque ita perfectos reddiderat, ut omnia pro ipso relinquerent; post tantam virtutem et philosophiam, non potuerunt omnia portare, antequam Spiritum sanctum acciperent; quomodo populus judaïcus intelligentiæ expers, qui ad tantam virtutem non pervenerat, qui nonnisi fortuito casu ejus et gestis et dictis aderat, ipsum alienum a Deo universorum esse non credidisset, nisi tanta demissione et indulgentia per omnia usus esset? Ideo namque, cum sabbatum solveret, non antea legem hujusmodi suam induxerat, sed varias et multas prius affert purgationes. Quod si mandatum unum soluturus, tanta utitur verborum cautione, ne auditores percellat; multo magis cum legi integræ integram adderet legem, plurimo egebat apparatu atque cura, ne auditores turbaret. Idcirco non ubique de Divinitate sua clare loquitur et docet. Si enim, quod legi quidpiam adjiceret, illos tantum turbavit, multo magis turbasset si se Deum esse declaravisset. Ideoque multa sua Divinitate longe inferiora loquitur. Hic vero de additione legi facienda verba facturus, multa præcautione utitur. Neque enim semel tantum dixit se legem non solvere, sed id secundo repetiit, majusque aliud rursus adjecit. Cum dixisset enim : « Nolite putare quoniam veni sol» vere legem, « adjecit, » Non veni solvere, sed adimplere [1]. » Illud vero non modo Judæorum impudentiam coërcet, sed etiam hæreticorum ora consuit, qui veterem legem ex diabolo esse dicunt. Nam si ejus tyrannidem destructurus Christus advenit, quo pacto eam non modo non solvit, sed etiam implet? Non enim tantum dixit : « Non solvo, » quod satis certe fuisset, sed et adjecit, « Impleo; » quod non

[1] Matth. v, 17.

modo non adversarii legis erat, sed etiam defensoris. Et quomodo non solvit, inquies, quomodo implevit aut legem, aut Prophetas? Prophetas quidem, quod omnia, quæ de ipso dicta erant ab eis, operibus confirmaverit; quapropter Evangelista ad singula dicebat : « Ut impleretur » quod dictum est per Prophetam; » et cum natus est, et cum pueri mirabilem hymnum de ipso canebant, et quando asinæ insidebat, nec non etiam in pluribus aliis hoc ipsum implevit, quæ omnia non implenda unquam erant, nisi advenisset. Legem autem non uno tantum, sed secundo etiam ac tertio modo implevit. Uno quidem, quod ex legalibus nihil transgrederetur, quod enim totam legem impleverit, audi quid dicat Joanni : « Sic enim nos decet implere om» nem justitiam[1]; » et Judæis dicebat : « Quis ex vobis arguet » me de peccato[2]? » ac Discipulis rursum : « Venit princeps » mundi hujus, et in me non habet quidquam[3]. » Propheta quoque supra dixit ipsum peccatum non habere. Hoc itaque uno primoque modo legem implevit. Secundo autem implevit modo, quod id propter nos fecerit. Nam quod mirum est, non modo ipse implevit, sed illud quoque largitus est ut nos impleremus, quod Paulus sic declarat : « Quo» niam finis legis Christus ad justitiam omni credenti[4]. » Et peccatum illum damnasse dicit in carne : « Ut justificatio » legis impleretur in nobis, qui non secundum carnem am» bulamus[5]. » Et rursum : « Legem ergo destruimus per fi» dem? Absit. Sed legem statuimus[6]. » Quia enim lex studebat hominem facere justum, sed infirmabatur; veniens ipse, et modum justitiæ inducens, nempe per fidem, legis voluntatem statuit; et quod illa non potuerat per litteras, id ipse per fidem perfecit : propterea inquit : « Non veni » solvere legem. »

[1] Matth. III, 15. — [2] Joan. VIII, 46. — [3] Id. XIV, 30. — [4] Rom. X, 4. — [5] Id. VIII, 3. — [6] Id. III, 31.

III. Si quis vero diligenter exploret, alium quoque tertium modum inveniet, quod id factum est. Quem illum? Per præcepta quæ daturus erat. Neque enim erat abrogatio priorum, sed extensio et complementum erant ea quæ dicebantur. Nam non occidendi præceptum non abrogatur a præcepto non irascendi, sed complementum est ad majorem cautionem : et idem dicatur de cæteris omnibus. Ideoque cum horum semina sine aliqua suspicione prius sparsisset, quando clarius ex comparatione veterum et novorum legalium ut adversans legi in suspicionem vocandus erat, prævia illa cautione usus est. Etenim jam illa ænigmatice fundata erant per ea quæ dicta fuerant. Illud enim, « Beati » pauperes spiritu, » idipsum est quod, « Ne irascamini : » et illud, « Beati mundo corde, » simile huic præcepto est, « Non respiciendam esse mulierem ad concupiscendum eam : » et illud, « Non thesaurizandum esse thesauros in terra, » huic accinit : « Beati misericordes ; » et illud lugere, persecutionibus et opprobriis impeti, tale est quale intrare per angustam portam : et illud, « Esurire et sitire justitiam, » nihil aliud est quam id quod postea dicit : « Quæcumque vultis ut fa» ciant vobis homines, et vos facitis illis[1]. » Et cum pacificum appellasset beatum, idipsum prope dicit, quod cum jussit relinquere donum et festinare ad offensum fratrem sibi reconciliandum, et benevolum esse adversario. Sed ibi quidem præmia recte operantium posuit : hic vero non recte operantium supplicia. Quapropter ibi quidem dicebat mites terram possessuros esse ; hic vero ait eum, qui fratrem suum fatuum vocaverit, reum fore gehennæ ignis. Illic item dixit mundos corde Deum esse visuros ; hic vero eum, qui impudicis oculis respexerit, esse vere mœchum ; ac cum illic pacificos filios Dei vocasset, hic alia ratione deterret dicens : « Ne forte tradat te adversarius judici[1]. » Sic et lu-

[1] Matth. v, 25.

gentes et persecutionem patientes cum beatos superius prædicasset, in sequentibus idipsum tractans, perniciem interminatur iis qui non eadem ipsa via incedunt: nam qui per spatiosam viam ambulant, inquit, illic pereunt. Sed et illud : « Non potestis Deo servire et mammonæ[1]; » huic dicto simile mihi videtur: « Beati misericordes, » et « Qui » esuriunt justitiam. » Verum, ut præmonui, quia hæc clarius dicturus est, nec clarius modo dicturus, sed etiam plura dictis adjecturus, (non enim jam misericordem tantum quærit, sed etiam tunica te exui jubet; nec mitem solummodo, sed et ut aliam maxillam convertas percutere volenti), illam, quæ videbatur esse, repugnantiam et contrarietatem prius tollit. Ideoque, ut supra dixi, non semel tantum hoc protulit, sed bis. Cum dixisset enim: « Nolite » putare quod venerim solvere legem; » adjecit, « Non veni » solvere, sed adimplere; » rursum ait: « Amen quippe dico » vobis, donec transeat cœlum et terra, iota unum aut unus » apex non præteribit a lege, donec omnia fiant[2]. » Quod autem dicit hujusmodi est: « Impossibile est non impletam manere, sed vel minimum quodque ejus impleri oportet: » quod ipse fecit qui accurate omnia implevit. Hic autem nobis subindicat totius mundi figuram immutandam esse. Nec sine causa id posuit; sed ut erigeret auditorem, ostenderetque se jure aliam inducere disciplinam: si omnia, quæ in mundo sunt, mutanda sint, et si hominum genus ad aliam patriam sit vocandum, sublimiorem præparari vitam. « Quicumque ergo solverit unum de mandatis istis minimis, et » docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno cœlorum[3]. » Postquam enim se a mala suspicione vindicavit, et eorum, qui contradicere vellent, ora obstruit, tunc demum et terret, et minas graviter intentat super futura lege. Quod enim id non de antiquis legibus dixerit, sed de illis,

[1] Matth. VI, 24. — [2] Id. V, 18. — [3] Ibid. 19.

quas ipse laturus erat, audi sequentia. « Dico enim vobis : » Nisi abundaverit justitia vestra plus quam Scribarum et » Pharisæorum, non intrabitis in regnum cœlorum [1]. » Quod si circa veterem legem minaretur, cur dixisset : « Nisi abun- » daverit ? » Ii enim qui eadem ipsa, quæ illi, faciebant, non poterant secundum justitiæ rationem abundare. Sed quid erat illud quod abundabat ? Non irasci, mulierem non impudice respicere.

IV. Cur ergo minimas illas vocavit leges, etiamsi tantæ tamque sublimes sint ? Quia ipse legem inducturus erat ; sicut enim se humiliat et modeste sæpe de seipso loquitur, sic etiam circa legem suam agit ; ut nos quoque hic doceat in omnibus modeste agere. Alioquin autem quia innovationis suspicio quædam esse videbatur, demissiore interim loquendi genere utitur. Cum vero audis minimum in regno cœlorum, ne aliud suspiceris quam gehennam atque supplicium. Regnum enim solet appellare, non usumfructum modo, sed etiam resurrectionis tempus, et adventum illum terribilem. Nam quomodo rationi consentaneum esset eum, qui fratrem stultum vocat, et qui mandatum unum violat, in gehennam incidere ; illum vero, qui omnia præcepta solverit, et alios ad idipsum induxerit, in regno locari ? Non igitur hoc dicit, sed illum eo tempore minimum futurum, id est, abjectum, ultimum. Ultimus autem tunc in gehennam incidet. Etenim utpote Deus multorum negligentiam prævidebat, et quosdam futuros esse qui illa per hyperbolem solum dicta esse putarent, et qui circa leges ratiocinarentur et dicerent : « Si ergo quis fatuum vocaverit, punitur ? si mulierem simpliciter respexerit, mœchus efficitur ? Ideo illam tollens socordiam, minas intentat maximas utrisque, et transgredientibus, et aliis ad hoc inducentibus. Minas itaque cernentes, neque ipsi transgrediamur, neque hæc

[1] Matth. v, 19. — [2] Ibid. 20.

servare volentes avertamus. « Qui autem fecerit et docue- »rit, inquit, magnus vocabitur[1]. » Non enim nobis tantum, sed et aliis utiles esse debemus. Neque enim par merces est ei, qui se ad recte faciendum comparat, et ei, qui secum alium ad id adducit. Quemadmodum enim docere et non facere, condemnat docentem; nam ait : « Qui doces alium, » teipsum non doces[2]? » sic facere, nec alios ad faciendum inducere, mercedem minuit. Oportet igitur in utroque supremum esse, et cum te priorem ad benefaciendum induxeris, ad aliorum curam transeundum est. Idcirco enim ipse opera ante doctrinam posuit, ostendens sic optime quemvis se ad docendum comparare, neque alio modo unquam. Auditurus esset enim : « Medice cura teipsum[3]. » Qui enim, cum seipsum docere non potuerit, alios emendare conatur, a multis irridebitur; imo ne docere quidem ille poterit, ipsis operibus contraria testificantibus. Si vero in utroque perfectus fuerit, magnus vocabitur in regno cœlorum : « Dico » vobis : Nisi abundaverit justitia vestra plus quam Scriba- » rum et Pharisæorum, non intrabitis in regnum cœlorum. » Hic justitiam, omnem vocat virtutem; ut etiam de Jobo narrans dicebat : « Et erat homo irreprehensibilis, justus[4]. » Secundum hanc justificationem justum illum Paulus vocabat, cui legem non positam esse dicebat : « Justo enim lex » non posita est[5], » inquit. Sæpeque alibi hoc pro generali virtute positum reperire est. Tu vero mihi perpende gratiæ augmentum, quando Discipulos adhuc rudes vult veteris legis doctoribus esse meliores. Scribas autem et Pharisæos hic non improbos commemorat, sed probos : nisi enim probi essent, nequaquam eos diceret habere justitiam, neque justitiam non existentem cum existente compararet. Perpende autem hoc loco quomodo esse veterem legem commendet,

[1] Matth. v, 19. — [2] Rom. II, 21. — [3] Luc. IV, 23. — [4] Job. I, . — [5] I Tim. I, 9.

dum eam comparat cum nova: quod sane declarat illam huic esse cognatam et affinem: nam plus et minus ejusdem generis sunt. Non igitur veteri obtrectat, sed illam augeri vult et extendi: quæ si a malo prodiret, non amplius quid in illa quæreret, neque illam perfectiorem reddidisset, sed explosisset. Et quomodo, inquies, si talis est, in regnum jam non inducit? Non inducit certe eos, qui post Christi adventum vitam instituerunt, utpote qui majorem consecuti virtutem, majora debent adire certamina: nam alumnos suos omnes eo introducit. « Multi enim venient ab » Oriente et Occidente, inquit, et recumbent in sinu Abra» hæ et Isaaci et Jacobi [1]. » Lazarus certe, qui magis fruitur præmiis, in ejus sinu versans apparet [2]. » Et quotquot in veteri lege admodum refulsere, id per illam assecuti sunt. Christus vero, si lex illa mala et aliena fuisset, non illam omnem implevisset. Nam si id solum fecisset ut Judæos attraheret, non autem ut ostenderet eam cognatam esse et affinem novæ legi, cur non etiam gentilium leges et mores implevisset, ut gentiles pertraheret?

V. Undique ergo palam est eam a Christo non induci, non quod mala sit, sed quod majorum sit præceptorum tempus. Etiamsi vero imperfectior sit quam nova, id certe non probat ipsam esse malam : alioquin autem nova in eamdem incideret conditionem. Siquidem hujus scientia, si cum futuræ vitæ scientia comparetur, exigua et imperfecta est, atque illa veniente evacuatur. « Nam cum venerit, in» quit, quod perfectum est, tunc evacuabitur quod ex parte » est [3] : » quod per novam vetus perpessa est. Nec tamen propterea illam criminabimur, licet illa cesset cum nos regno potiemur: « Tunc enim evacuabitur quod ex parte est, » inquit : illam tamen magnam dicimus. Cum itaque majora sint præmia, ampliorque Spiritus virtus, jure majora requi-

[1] Matth. VIII, 11. — [2] Luc. XVI, 23 et seqq. — [3] 1 Cor. XIII, 10.

runtur certamina. Non jam terra lacte et melle manans promittitur, non senectus vivida, non multitudo filiorum, non frumentum et vinum, non greges et armenta, sed cœlum et cœlestia bona, adoptio et fraternitas cum Unigenito, hæreditatis consortium, gloriæ et regni societas, innumeraque illa præmia. Quod autem majori auxilio fruamur, audi Paulum dicentem : « Nihil ergo jam damnationis est » iis qui sunt in Christo Jesu, qui non secundum carnem » ambulant, sed secundum Spiritum. Lex enim Spiritus vitæ » liberavit me a lege peccati et mortis [1]. » Comminatus itaque transgressoribus, et magna pollicitus præmia recte agentibus, ut ostendit plus a nobis jure exigi, quam mensuras priores, demum leges statuere incipit, non simpliciter, sed facta cum antiquis legalibus comparatione; hæc duo volens ostendere, se videlicet non priora impugnantem, sed cum illis admodum consonantem, has statuere leges, ac jure opportuneque hæc nova veteribus adjungere. Quod ut clarius evadat, ipsa legislatoris verba audiamus. Quid igitur ait ille? « Audistis quia dictum est antiquis : Non » occides [2]. » Atqui is, qui illa dedit, ipse est, sed interim impersonaliter hæc ponit. Si enim dixisset : « Audistis me dixisse antiquis, » non acceptus fuisset hic sermo, nec audientibus probatus. Si vero dixisset : « Audistis quia dictum est antiquis a Patre meo, » deindeque intulisset, « Ego autem dico, » major arrogantia visa fuisset. Quapropter hoc simpliciter posuit, ad hoc unum spectans ut ostenderet se jam opportuno tempore hoc dicere. Cum enim ait : « Quia dictum est antiquis, » multum intercessisse temporis declaravit, ex quo hoc præceptum acceperant. Hoc vero fecit, ut auditorem pudefaceret, ad sublimiora illa adire præcepta cunctantem; uti solet magister puero dicere negligenti : « An nescis quantum temporis in syllabarum meditatione consumpseris ? » Hoc et

[1] Rom. VIII, 1, 2. — [2] Matth. V, 21.

ipse, antiquorum nomine subindicans, evocat illos ad præcepta meliora, ac si diceret : « A satis longo tempore hæc meditamini; oportet demum ad sublimiora pergere. » Bene autem agitur quod præceptorum ordo non confundatur, sed a priore incipiatur, a quo lex incœpit : etenim illud ipsum concordiam ostendit. « Ego autem dico vobis, quoniam » qui irascitur fratri suo temere, reus erit judicio [1]. » Vidisti perfectam potestatem? Vidisti modum legislatori competentem? Quis enim Prophetarum sic unquam locutus est? quis Justorum? quis Patriarcharum? Nullus sane; sed, « Hæc » dicit Dominus. » Verum non ita Filius. Illi quippe Domini verba pronuntiant, hic Patris. Cum autem ea, quæ Patris, ea quæ illius sunt dico : « Mea enim, inquit, tua sunt, et » tua mea sunt [2]. » Illi conservis legem ferebant, hic servis suis. Interrogemus igitur eos qui veterem legem explodunt. Non irasci et non occidere contraria-ne sunt? annon potius hoc illius est perfectio et complementum? Palam est hoc illius esse complementum, ideoque majus. Nam qui in iram non concitatur, multo magis a cæde abstinebit, et qui iram frenat, multo magis manus retinebit. Radix enim cædis, ira. Qui ergo radicem excindit, multo magis ramos auferet : imo vero neque irasci sinet.

VI. Non igitur ad legis abrogationem, sed ad majorem facilioremque ejus custodiam, has afferebat leges. Quid enim volebat lex cum hæc præciperet? Annon ut nemo proximum suum occideret? Igitur impugnatorem legis, homicidia oportuerat imperare : nam occidere et non occidere contraria sunt : si vero ne irasci quidem permittat, illud perfectius statuit quod lex volebat. Non enim perinde abstinebit a cæde, qui non occidere meditatur, atque ille qui iram sustulit; hic quippe longius abest a tali facinore. Ut autem illos alio modo confutemus, ea quæ dicunt pro-

[1] Matth. v, 22. — [2] Joan. xvii, 10.

feramus in medium. Quænam dicunt igitur? Deum, qui mundum fecit, qui solem oriri facit super iniquos et bonos, qui pluit super justos et injustos, esse malum. Qui vero moderatiores apud illos sunt, hoc repudiant; dum autem dicunt illum esse justum, bonum tamen esse negant. Alium vero quemdam, qui vere nullus est, et qui nihil creavit, Christo dant Patrem. Et illum quidem non bonum in rebus ad se pertinentibus manere, et sua conservare dicunt. Bonum autem in aliena irruere, eorumque, quorum ipse creator non est, repente velle servatorem esse. Vidisti-ne diaboli filios, quomodo ex patris sui fontibus loquantur, quando creationem a Deo alienant, cum tamen Joannes clamet : « In propria venit, et mundus per ipsum factus est [1]? » Deinde legem examinantes veterem, qua jubetur oculum pro oculo, dentem pro dente evelli, statim irrumpunt et dicunt : « Et quomodo possit is qui hæc dicit, esse bonus? » Quid igitur ad hæc dicamus? Hanc maximam esse benignitatis speciem. Non enim ut nos vicissim oculos eruamus, hanc posuit legem; sed ut metu paris infligendæ pœnæ, abstineamus a tali erga alios facinore : quemadmodum etiam Ninivitis excidium comminatus est, non ut illos perderet ; nam si id voluisset, tacere oportuerat; sed ut metu meliores factos videns, iram sedaret. Sic etiam iis, qui temere in aliorum oculos involant, supplicium addixit ; ut si ex bono proposito noluerint a tali crudelitate abstinere, metu tamen coërceantur ne oculos proximi lædant. Si porro illud crudelitas sit, crudele item erit, homicidam cohibere, et mœchum arcere. At stultorum hæc verba sunt, et extremo furore captorum. Ego enim tantum abest ut dicam hæc esse crudelitatem, ut his contraria secundum humanum ratiocinium affirmem iniqua esse. Tu enim dicis ideo crudelem esse, quod jusserit oculum pro oculo eruere; ego autem

[1] Joan. 1, 11.

dico : « Si non hoc jussisset, tunc videretur multis is esse, quem tu ais. » Supponamus enim totam legem abrogatam fuisse, neminemque timere supplicium in illa indictum : sed licere facinorosis omnibus cum libertate moribus uti suis; mœchis nempe, homicidis, furibus, perjuris, parricidis; nonne omnia susdeque verterentur, et innumeris facinoribus atque cædibus urbes, fora, domus, mare, terra et totus orbis replerentur? Hoc nemini non notum est? Si enim stantibus legibus et timore atque minis, vix malignæ voluntates coërcentur; si hæc ablata fuisset cautio; quid impediret ne malitia dominaretur? Quanta non pestis in humanam vitam grassaretur? Neque enim id solum crudele esset, si facinorosi quæ vellent agere permitterentur; sed et aliud illo non minus perniciosum foret; si qui nihil læsisset, et sine causa male passus esset, sine auxilio maneret et negligeretur. Dic enim mihi, si quis sceleratos viros undique colligens et gladiis muniens, juberet urbem totam circumire et obvios quosque trucidare, an quid posset immanius excogitari? contra vero si quis alius, armatos illos vinculis constrictos in carcerem cum vehementia traderet, illos autem qui mox interficiendi erant, ex iniquorum manibus abriperet, num illo humanius quidpiam dici possit? Hæc igitur ad legem transfer exempla. Nam qui jubet oculum pro oculo eruere, ceu vinculum quoddam firmum in facinorosorum animos conjecit, eique similis est qui gladiis armatos illos coërcuit : qui vero nullo addiceret supplicio, hac licentia pene illum armaret, illumque imitaretur, qui armatos gladiis viros per totam urbem mitteret.

VII. Vides-ne quomodo non crudelitate, sed benignitate magna plena sint præcepta? Si vero propterea legislatorem molestum onerosumque vocas, quid molestius, quæso, et quid onerosius sit, non occidere, an non irasci? Quis severior, qui homicidii pœnas repetit, an qui iracundiæ? Qui

mœchum post peractam rem supplicio subjicit, an qui ipsius concupiscentiæ jubet dare pœnas et pœnas immortales? Videte in contrarium illis conversum esse sermonem. Nam veteris legis Deus, quem ipsi dicunt crudelem esse, mansuetus invenietur; novæ autem legis Deus, quem esse bonum ipsi fatentur, molestus et onerosus secundum illorum stultitiam. Nos quippe unum eumdemque dicimus utriusque Testamenti legislatorem, qui omnia ut decebat dispensavit, et temporum discrimini utriusque legis differentiam aptavit. Igitur nec illa præcepta crudelia, neque hæc onerosa vel molesta; sed utraque ab una eademque providentia proficiscuntur. Quod enim ipse veterem quoque legem dederit, audi Prophetam dicentem, seu ut majus quidpiam dicamus, et illum et Prophetam: « Disponam vobis testamentum : non secundum testamentum quod disposui patribus vestris [1]. » Quod si hoc non recipiat is qui Manichæorum morbo laborat, audiat Paulum hoc ipsum rursus dicentem : « Abraham enim duos filios habuit; unum de ancilla, et unum de libera. Hæc autem sunt duo testamenta [2]. » Quemadmodum ergo illic diversæ sunt mulieres, unus autem vir; sic et hoc loco duo testamenta, unus legislator. Et ut discas unam eamdemque fuisse utrobique mansuetudinem; illic quidem dixit; « Oculum pro oculo, » hic autem : « Si quis te percusserit in maxillam dexteram, verte illi et alteram [3]. » Quemadmodum enim illic timore supplicii, lædentem retinet; hic quoque eodem modo. Et quomodo, inquies, cum jubeat illum et aliam præbere? Quid hoc tandem? Non enim ut metum solvat hoc præcipit; sed jubet præberi ipsi modum se prorsus satiandi. Neque dixit illum impune fore; verum tu ne punias; simul percussorem si persistat magis terrens, et percussum consolans. Verum hæc, ut si quis in transcursu de omnibus

[1] Jer. xxxi, 31. — [2] Galat. iv, 21 et 24. — [3] Matth. v, 38, 39.

THE INSTITUTE OF MEDIAEVAL STUDIES
ST. MICHAEL'S
COLLEGE

præceptis loquatur, a nobis dicta sunto. Jam ad propositum redire necesse est, nec non seriem prius dictorum repetere. « Qui irascitur fratri suo temere, reus erit judicio [1], » inquit. Non enim prorsus rem sustulit : primo quia non potest homo animi affectibus prorsus liberari. Sed illos retinere quidem possumus, absque illis omnino esse non possumus ; deinde, quia ille animi motus utilis est, si illo sciamus opportune uti. Perpende enim quanta bona attulerit Pauli ira contra Corinthios : nam et illos a magna peste liberavit. Galatarum item gentem lapsam per hanc recuperavit, aliosque multos. Quod ergo tempus iræ opportunum est ? Quando non nos ipsos ulciscimur, sed alios petulantes reprimimus, desides convertimus. Quod tempus non opportunum ? Quando nos ipsos ulciscentes id faciamus. Quod Paulus cohibens dicebat : « Non vosmetipsos vindi» cantes, dilecti, sed date locum iræ [2]. » Quando de pecuniis litigamus : nam et hoc his verbis sustulit : « Quare non » magis injuriam accipitis ? Quare non magis fraudem pa» timini [3] ? » Sicut enim hæc ira supervacanea est, sic illa necessaria et utilis. Verum multi e contrario faciunt, efferati cum injuria afficiuntur, resoluti et molles cum læsum alium vident : quæ ambo contraria sunt evangelicis legibus. Non ergo irasci iniquum est, sed inopportune irasci. Ideo Propheta dicebat : « Irascimini, et nolite peccare [4]. » Qui autem dixerit fratri suo, raca, reus erit concilio. » Concilium hic, judicium Hebræorum vocat. Quod ideo nunc posuit, ne ubique videretur nova et peregrina dicere. Illud autem raca, non magnæ contumeliæ vox est, sed potius contemptus et negligentiæ. Quemadmodum enim nos famulis aliisque infimi gradus imperantes dicimus : « Vade tu : » dic tu illi ; sic qui Syrorum lingua utuntur, voce raca uti

[1] Matth. v, 22. — [2] Rom. xii, 19. — [3] 1 Cor. vi. 7. — [4] Psal. iv, 5.

THE INSTITUTE OF MEDIAEVAL STUDIES
ST. MICHAEL'S COLLEGE

solent, tu, significantes. Sed benignus Deus vel minima evellit, jubens nos reverenter mutuo agere, et cum honore decenti, ut per hæc etiam majora tollantur. « Qui autem » dixerit : Fatue, reus erit gehennæ ignis[1]. » Hoc præceptum multis grave et onerosum visum est : si pro uno simplici verbo tantum debeamus supplicium luere. Quidam vero hoc ipsum hyperbolice dictum existimant. Sed vereor ne verbis hic nos decipientes, reipsa extremum subeamus supplicium.

VIII. Cur, quæso, onerosum videtur esse præceptum? An nescis pleraque supplicia et peccata a verbis initium ducere? Per verba enim blasphemiæ et abnegatio Dei; per verba convitia et contumeliæ, perjuria, falsa testimonia, ipsa homicidia. Ne igitur id attendas, quod unum sit verbum; sed an multum habeat periculi, hoc examina. An ignoras, inimicitiarum tempore, cum ira succenditur animus et inflammatur, rem minimam magnam videri, et modicum convitium molestum esse? Sæpeque hæc parva et homicidiorum causa fuere, et civitates integras subverterunt. Sicut enim inter amicos etiam quæ molesta sunt, levia ducuntur; sic inimicitia suborta, vel minima intolerabilia videntur. Etiamsi simpliciter dicta sint, malo animo prolata existimantur. Ac quemadmodum in igne, si parva scintilla sit, etiamsi innumera ligna adjaceant, non facile inflammantur; si vero jam in altum flamma consurgat, non ligna modo, sed etiam lapides aliamque incidentem materiam facile corripit; et per quæ restingui solet, per hæc violentius ardet. Quidam enim dicunt non lignum modo, stuppam aliaque ignis alimenta, sed etiam immissam aquam magis vim ignis excitare. Sic et in ira accidit : quidquid dixeris, alimentum maligni incendii statim efficitur. Quæ omnia Christus ante comprimens, eum, qui temere irasci-

[1] Matth. v, 22.

tur, judicio condemnavit. Ideo dixit: « Qui irascitur, reus erit » judicio: » dicentem vero raca, reum esse ait concilio; sed hæc nondum magna sunt: in hoc enim sæculo puniuntur. Ideoque ei, qui fatuum appellaverit, gehennæ ignem adjecit; nuncque primum gehennæ vocem protulit. Prius enim multa de regno locutus, tunc eam memoravit; ostendens illud quidem benignitatis et voluntatis suæ esse, hanc vero nostræ socordiæ. Ac vide quomodo paulatim procedat in suppliciis, quasi fere sese apud te purgaret, ostendens se quidem nullas similes minas intentare velle, nos autem illum ad tales denuntiationes compellere. Animadverte enim. Dixi: « Ne frustra irascaris, nam reus eris judicio; » primum illud contempsisti. Vide quid pepererit ira: ad contumeliam inferendam te statim pertraxit. Raca enim vocasti fratrem tuum; rursus aliam constitui pœnam, nempe concilii. Si hac etiam despecta, ad aliud procedas gravius, non ultra te moderatis hisce pœnis ulciscar; sed immortali gehennæ supplicio, ne demum ad cædem etiam prosilias. Nihil est enim, nihil est utique contumelia intolerabilius, nec quod magis possit humanum mordere animum. Quod si dictum illud contumeliosius et acrius fuerit, tum duplex fit incendium. Ne igitur leve existimes esse aliquem vocare fatuum. Quando enim illo, quo a brutis differimus, et quo maxime homines sumus, mente scilicet atque prudentia fratrem spolias, omni illum nobilitate privasti. Ne itaque verbis solum attendamus, sed res ipsas et affectum considerantes, cogitemus quantam hoc verbum plagam inferat, et in quantum malum perveniat. Ideo Paulus non mœchos tantum et molles, verum etiam maledicos a regno exclusit: et jure quidem. Nam contumeliosus charitatis bonum pessumdat, ac sexcentis proximum involvit malis, perpetuas fovet inimicitias, Christi membra discerpit, pacem illam Deo optabilem quotidie pellit, latam diabolo per contumelias parans

viam, illumque efficiens fortiorem. Ideo Christus nervos illius potentiæ excindens, hanc legem induxit. Magna quippe est illi charitatis cura. Hæc quippe est omnium mater bonorum, certa discipulorum nota, quæ omnia nostra continet. Jure ergo radices et fontes inimicitiæ, quæ illam pessumdat, cum vehementia multa Christus amputat et tollit. Ne igitur hæc per hyperbolem dicta putes, sed cogitans quanta bona parere possint, harum mansuetudinem legum mirare. Nihil enim ita curat Deus, ut nos mutuis vinculis colligari. Ideo et per seipsum et per Discipulos suos, tam in Novo quam in Veteri Testamento, multo hoc præceptum sermone commendat, et vehemens vindex est eorum qui hæc despiciunt. Etenim nihil ita malitiam omnem inducit et fundat, ut charitatis remotio. Ideo dicebat: « Cum abun- » daverit iniquitas, refrigescet charitas multorum [1]. » Sic Caïn fratricida factus est, sic Esaü, sic fratres Josephi; sic innumera exorta sunt mala, avulsa charitate. Ideo ille ea, quæ ipsam pessumdare possunt, cum magna accuratione removet.

IX. Neque in supradictis gradum sistit, sed alia plura adhibet, quibus ostendit quantam ejus habeat rationem. Nam cum per concilium, per judicium, et per gehennam ignis comminatus esset, alia adjecit præcedentibus consona, nempe : « Si offers munus tuum ad altare, et ibi recordatus » fueris quia frater tuus habet aliquid adversum te, relinque » munus tuum ante altare, et vade prius reconciliare fratri » tuo, et tunc veniens offer munus tuum [2]. » O bonitatem, o benignitatem, quæ omnem sermonem superat! Honorem suum despicit pro charitate erga proximum; ostendens se prius comminatum esse, non ex inimicitia quadam, vel ex cupiditate inferendi supplicii, sed ex amore ferventi. Quid enim hisce verbis mansuetius fingi possit? Interrum-

[1] Matth. XXIV, 12. — [2] Id. V, 23, 24.

patur, inquit, cultus meus, ut charitas tua maneat. Nam vere sacrificium est reconciliatio cum fratre. Ideo non dixit: « Postquam obtuleris, vel, antequam offeras; » sed ipso munere præsente, et jam sacrificio incipiente, mittit eum, ut se cum fratre reconciliet, nec sublato jacente munere, nec antequam munus attulerit, sed illo in medio jacente, jubet illuc accurrere. Cur ergo sic jubet id agere, et qua de causa? Hæc ambo, ut mihi quidem videtur, subindicans, et agens; unum quidem, ut jam dixi, ut ostendat se charitatem magni facere, et illam esse putare maximum omnium sacrificium, seque sine charitate sacrificium non admittere; secundum autem, ut reconciliationis inevitabilem necessitatem afferat. Nam qui jussus est non prius offerre, quam reconciliaretur, etiamsi non ex amore proximi, saltem ne sacrificium imperfectum maneat, properabit ad offensum fratrem, ut inimicitiam solvat. Ideoque omnia emphaticis expressit verbis, terrens illum excitansque. Cum dixisset enim : « Relinque » munus tuum, » non ibi substitit, sed subjunxit : « Ante altare, » et postquam ex loco in horrorem quemdam conjecit, « Et vade, » nec tantum dixit, « Vade; » sed adjunxit « Prius; et tunc veniens offer munus tuum. » Per hæc omnia declarans hanc mensam non admittere eos, qui inimicitias mutuo exercent. Audiant initiati, qui cum inimicitiis accedunt. Audiant et qui nondum sunt initiati : nam ad hos quoque sermo quodammodo pertinet. Offerunt enim et ipsi donum et sacrificium, orationem dico et eleemosynam. Quod enim hæc sacrificium sint, audi Prophetam dicentem : « Sacrificium laudis honorificabit me [1]; » et rursum, « Immola Deo sacrificium laudis [2]; » et, « Elevatio manuum » mearum sacrificium vespertinum [3]. » Itaque si orationem cum tali affectu proferas, melius est relinquere orationem, et ad te cum fratre reconciliandum properare, tuncque ora-

[1] Psal. XLIX, 23. — [2] Ibid. 14. — [3] Id. CXL, 2.

tionem offerre. Propter hoc enim omnia facta sunt : propter hoc Deus homo factus est, et omnia illa est operatus, ut nos congregaret. Hic igitur lædentem ad læsum misit; in oratione vero læsum ducit ad lædentem. Illic enim ait : « Dimittite hominibus debita [1]; » Hic vero : « Si habet ali» quid contra te, vade ad eum. » Imo vero hic mihi videtur læsum mittere, quapropter non dicit : « Reconcilia teipsum fratri tuo, » sed, « Reconciliare : » et videtur quidem hoc de lædente dici; sed totum ex persona læsi dicitur. Si enim illi reconciliatus fueris, inquit, per tuam erga eum charitatem, me etiam habebis propitium, et cum multa fiducia poteris sacrificium offerre. Si vero adhuc indignaris, considera me libenter contemni mea jubere, ut vos amici evadatis. Et hæc tibi sit in ira consolatio. Non dixit : « Cum graviter offensus es, tum reconciliare; sed etiamsi leve quidpiam contra te habuerit. » Neque adjecit, « Sive juste sive injuste; » sed simpliciter, « Si habuerit aliquid adversum te, » etiamsi enim juste, neque sic decet inimicitiam diutius fovere. Quandoquidem et Christus juste nobis irascebatur, attamen seipsum pro nobis dedit occidendum, non imputans nobis illa peccata.

X. Ideo Paulus alio modo nos ad reconciliationem agens dicebat : « Sol non occidat super iracundiam vestram [2]. » Quemadmodum enim hic a sacrificio Christus; ita illic Paulus a die ad idipsum hortatur. Timet quippe noctem, ne forte solum excipiens sauciatum, majus ulcus efficiat. In die namque multi sunt qui evellunt et distrahunt. In nocte vero, cum solus sit, et hæc animo verset, intumescunt fluctus, et major fit tempestas. Ideo hæc præveniens Paulus, reconciliatum vult nocti tradere, ut nullam ex quiete possit diabolus ansam arripere ad iræ fornacem accendendam, et vehementiorem efficiendam. Sic etiam

[1] Matth. VI, 14. — [2] Ephes. IV, 26.

Christus non permittit vel tantillum differre, ne, completo sacrificio, negligentior ille foret, exque die in diem differret. Novit enim hunc animi morbum multa egere celeritate: atque ut sapiens medicus non modo quæ præservent a morbis adhibere occupat; sed etiam quæ mederi possint ostendit; sic et ille agit. Nam cum prohibet ne quis fatuus appelletur, id prævium remedium est ad inimicitiam vitandam; cum vero præcipit reconciliationem, id morbos, qui post inimicitiam suboriri solent, præcidit. Vide autem quam vehementer utrumque ponatur. Illic enim gehennam comminatus est; hic vero donum non recipit ante reconciliationem, vehementem iracundiam esse monstrans, ac per hæc omnia et radicem et fructum avellens. Et primo quidem ait: « Ne irascaris, » postea vero, « Ne convitieris. » Nam hæc ambo sese mutuo fovent et augent: ab inimicitia convitium, a convitio inimicitia. Ideoque nunc radici, nunc fructui remedium admovet; ut impediat ne malum oriatur: si vero germinaverit et fructum ferat pessimum, illum undique comburit. Ideo postquam dixit judicium, concilium et gehennam, ac de suo sacrificio disseruit, alia rursum addit his verbis: « Esto consentiens adversario tuo cito, » dum es cum illo in via [1]. » Ne enim diceres: « Quid igitur si injuriam patiar? Quid si bonis spolier, et ad judicium trahar? » Hanc quoque ansam et excusationem removit: jubet enim te ne sic quidem inimicitias aliquando suscipere. Deinde quia illud magnum erat præceptum, a præsentibus dat consilium, quæ certe magis, quam futura, crassiores retinere solent. Quid enim dicis, inquit, ipsum potentiorem esse, et tibi nocere? Magis ergo tibi nocebit, nisi ipsum placaveris, et si coactus fueris in carcerem ire. Tunc enim illo sedato, pecuniis amissis, corpus liberum habebis: contra vero, si sub judicis sententia positus sis, vinculis

[1] Matth. v, 25.

constringeris, extremasque dabis pœnas. Sin autem jurgium illud fugeris, duo assequere bona, et quod nihil ingratum patiaris, et quod bonum opus tuum tibi, non illius violentiæ debeatur. Quod si dictis obtemperare non velis, non illi tantum nocebis quantum tibi ipsi. Perpende autem hic quomodo ipsum hortetur : postquam enim dixit : « Esto » consentiens adversario tuo, » subjunxit : « Cito; » nec contentus hoc additamento, aliud celeritatis quæsivit augmentum dicens : « Dum es cum illo in via ; » his impellens ipsum et magna cum vehementia urgens. Nihil enim ita vitam nostram evertit, ut si cunctemur et differamus in bonorum operatione. Sæpe namque illud in causa fuit ut ab omnibus excideremus, quemadmodum et Paulus ait : « Priusquam sol occidat, iram solve : » et superius ipse Christus, « Priusquam oblationem perficias, reconciliare. » Sic et hoc loco dicit : « Cito, dum es cum illo in via, » priusquam ad judicii fores accedas, priusquam ad tribunal sistaris, et sub judicis demum potestate positus sis. Ante ingressum enim penes te sunt omnia ; verum in illa ingressus limina, quantumvis te verses, non poteris tua ad nutum tuum disponere, sub alterius potestate redactus. Quid autem est esse consentientem? Vel id significat, potius damnum patiaris ; vel illud, judicium ferto, ac si illius personam ageres, ne ex amore tui jura violes : sed de alieno, ac si tuum esset, negotio deliberans, ita sententiam feras. Quod si grande illud est, ne mireris. Ideo enim illas omnes protulit beatitudines, ut complanato ac præparato auditoris animo, aptiorem illum efficeret ad has omnes leges recipiendas.

XI. Quidam porro per adversarium illum intelligi volunt diabolum, et hic juberi putant, ne quid illius prorsus habeatur ; idque esse ei consentire ; utpote cum post excessum ex hac vita non liceat ab illo nos expedire, cum nos inevitabile supplicium excipiet. Mihi vero de judicibus hujus

sæculi agi videtur, ac de via quæ ad judicium ducit et de carcere. Postquam enim a sublimioribus hortatus est et a futuris, a vitæ præsentis terret negotiis. Id quod etiam Paulus facit, a futuris et a præsentibus auditorem commovens. Ut cum a nequitia abducens, principem armatum male operanti ostendit his verbis : « Quod si male feceris, » time : non enim sine causa gladium portat, Dei enim » minister est[1]. » Iterumque jubens Deo subjectos esse, non modo Dei timorem, sed etiam ejus minas affert et providentiam : « Necesse est esse subjectos, non solum propter » iram, sed et propter conscientiam[2]. » Nam insipientiores, ut jam dixi, hæc quæ apparent, et quæ e vestigio sequuntur, magis solent emendare. Quamobrem Christus non modo gehennam memoravit, sed etiam judicii tribunal, abductionem ad mortem, carceremejusque miserias omnes, per hæc ipsas cædium radices excindens. Qui enim neque convitiis impetitur, nec in jus trahitur, neque iram intendit, quomodo occidet unquam? Itaque hinc palam est, in proximi commodo, nostrum quoque commodum reperiri. Nam qui cum adversario consentit, multo magis sibi ipsi erit utilis, liber a tribunalibus, a carceribus eorumque miseriis. Dictis igitur obtemperemus, nec contendamus, nec rixemur. Cum maxime hæc præcepta, etiam ante præmia illa, voluptatem et utilitatem in se contineant. Quod si quibusdam onerosa esse et multum præbere laboris videantur, cogita te propter Christum hæc agere, et quod molestum est, suave videbitur. Si enim hanc cogitationem semper præsentem habeamus, nihil molesti experiemur, sed multam undique assequemur voluptatem. Labor enim non ultra labor esse videbitur, sed quanto magis intendetur, tanto dulcior suaviorque erit. Quando igitur instabit consuetudo malorum te demulcens, quando pecuniarum cu-

[1] Rom. XIII, 4. — [2] Ibid. 5.

piditas, oppone illi ratiocinium illud, quod sic habet : Nos magnam accepturos mercedem esse si temporalem voluptatem despiciamus : et dic animæ tuæ : « Multum tristaris, quod te voluptate privem ; at lætare, quia tibi cœlum provideo. Non propter hominem, sed propter Deum operaris. Paulum igitur expecta, et videbis quantum lucrum assequare. Persevera per hanc vitam, et fiduciam obtinebis ineffabilem. Si talibus ipsam alloquamur, et si non tantum virtutis pondus et molestiam, sed etiam quam ex illa consequimur coronam in mente habeamus, cito illam ab omni nequitia retrahemus. Nam si diabolus, ostendens temporaneam voluptatem, dolorem vero perpetuum, tamen prævalet et vincit ; cum hæc in contrarium versa respexerimus, laborem quidem temporaneum, voluptatem vero utilitatemque immortalem, qua ratione excusari poterimus, si post tantam consolationem, virtutem non adeamus ? Sufficit nobis præ omnibus argumentum et causa suscepti laboris, si omnino persuasi simus nos propter Deum hæc omnia pati. Nam si quis imperatorem sibi debitorem habeat, se per totam vitam tutissimam cautionem habere putat : cogita quantus sit is qui benignum semperque viventem Deum, et minimorum et simul magnorum frugi operum sibi debitorem constituit. Ne itaque mihi labores objicias et sudores. Neque enim sola futurorum spe, sed et alio modo facilem esse virtutem curavit Deus, nobis ubique auxilium patrociniumque suum præstando. Si volueris modicam adhibere diligentiam, cætera omnia sequentur. Propterea enim te vult parum præstare laboris, ut et victoria tua sit. Ac quemadmodum rex vult filium suum in acie stare, jacula vibrare, et conspicuum esse, ut ipsi tropæum ascribi possit, licet ipse totum bellum conficiat ; sic Deus in bello contra diabolum facit. Unum quippe tantum a te requirit ut contra illum vere inimicitiam exhibeas ; et

si hoc ipsi concedas, ipse totum bellum conficiet. Etsi ira, etsi pecuniarum cupiditate ferveas, etsi tyrannicus quis alius animæ morbus adsit; si viderit te solum contra illum expeditum et paratum, cito facilia omnia reddet, teque flamma superiorem constituet, ut pueros illos in fornace babylonica : nam et illi nihil aliud attulere quam voluntatem. Ut igitur et nos, omnem illicitæ voluptatis fornacem hic declinantes, gehennam illic effugiamus, hæc quotidie et deliberemus, et curemus et agamus, tum ex pio boni agendi proposito, tum frequentibus orationibus Dei benevolentiam nobis attrahentes. Sic enim ea quæ nunc intolerabilia videntur, facilia, levia amabiliaque erunt. Quandiu enim in pravis affectibus versamur, virtutem asperam, difficilem, inaccessamque esse putamus, nequitiamque desiderabilem et dulcissimam. Si vero paululum a vitiis discedamus; tunc illa abominabilis et deformis videbitur, hæc vero facilis et amabilis. Hæc porro discere facile possumus ex iis qui recto vitæ instituto claruerunt. Audi quomodo Paulus vitia etiam post conversionem pudori esse dicat : « Quem enim fructum habebatis tunc in illis, de » quibus nunc erubescitis [1] ? » Virtutem autem post laborem levem facilemque dicit, momentaneam tribulationem, et laborem dicens facilitate levem, gaudensque in passionibus, et exultans in tribulationibus, altumque sapiens in stigmatibus propter Christum susceptis. Ut igitur et nos in hoc statu maneamus, iis quæ supra dicta sunt nos quotidie exornantes, et præteritorum obliviscentes, ad ea vero quæ ante nos sunt nos semper extendentes, supernæ vocationis bravium sequamur : quod nos omnes assequi contingat, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui gloria et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

[1] Rom. VI, 21.

HOMILIA XVII.

CAPUT V.

Audistis quia dictum est antiquis : Non mœchaberis : Ego autem dico vobis, quia omnis qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo [1].

I. Postquam primum mandatum explicandi finem fecit, illudque ad summum philosophiæ extendit, ordine procedens, ad secundum provehitur, in hoc quoque legi obsecutus. Atqui hoc non secundum præceptum est, inquies, sed tertium. Non enim primum præceptum est : « Non occides ; » sed : « Dominus Deus tuus, Dominus unus est [2]. » Quamobrem quærendum est cur non inde cœperit. Qua de causa igitur ? Quia si inde cœpisset, oportebat et illam augere, et semetipsum in explicatione complecti. Nondum autem tempus erat de seipso hujusmodi quidpiam docere. Alioquin autem moralem interim sermonem habebat, et hinc et ex miraculis volens auditoribus persuadere se Filium Dei esse. Si enim antequam aliud quidpiam loqueretur, aut faceret, statim dixisset : « Audistis quia dictum est antiquis : Ego Dominus Deus tuus, et præter me non est alius. Ego autem dico vobis, ut et me adoretis, sicut et illum, » id effecisset, ut omnes illum quasi furentem haberent. Si enim post tantam doctrinam et post tanta signa, eum nondum hæc ille clare dixisset, dæmoniacum illum vocabant ; si ante illa omnia simile quid dicere tentavisset, quid non dixissent ? quid non cogitassent ? At vero doctrinam hujus-

[1] Matth. v, 27, 28. — [2] Deut. vi, 4.

modi ad tempus opportunum reservasse, id facilem parabat viam ut hoc dogma a multis susciperetur. Quamobrem nunc illud prætermisit; postquam vero per signa perque doctrinam optimam ad id præparasset, verbis demum idipsum revelavit. Nunc certe et signis et ipso doctrinæ modo, paulatim et sensim illud declarat. Nam cum potestate leges illas statuere vel reformare, id utique eum qui attenderet et mente valeret ad veri dogmatis rationem deducebat. Obstupescebant enim, ait, quia non sicut Scribæ eorum docebat[1]. A generalibus quippe vitiis orsus, ab ira nempe et concupiscentia : hæc enim maxime tyrannidem in nobis exercent, et naturæ sunt magis consona ; cum auctoritate multa, quantum decebat legislatorem, hæc emendavit, et cum omni accuratione ordinavit. Neque enim dixit tantum mœchum pœnas esse daturum : sed idipsum hic facit quod circa homicidam fecerat, impudico etiam aspectui pœnas denuntians; ut discas quid sit illud quod ultra scriptas leges requiritur. Ideo dicit : « Qui respexerit mulierem » ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde » suo ; » id est, qui solet venusta corpora curiosius intueri, faciesque formosas venari, et hoc spectaculo animum pascere, oculosque defigere in formosos vultus. Non enim corpus tantum venit a malis actibus liberare, sed et animam ante corpus. Quia enim in corde Spiritus gratiam accipimus, cor primum expurgat. Et quomodo possumus, inquies, a concupiscentia liberari? Maxime quidem, si velimus, possumus eam extinguere, et ne erumpat continere. Alioquin autem hic non modo concupiscentiam tollit; sed etiam illam concupiscentiam, quæ ex aspectu prodit. Nam qui formosas intueri facies studet, ille præcipue vitii fornacem accendit, animamque captivam efficit, et cito ad opus quoque accedet. Propterea non dixit: « Qui concupierit

[1] Matth. VII, 29, et Marc. I, 22.

mœchari; » sed « Qui respexerit ad concupiscendum. » Et cum de ira loqueretur, distinctionem quamdam posuit : « Temere, » vel : « Sine causa » dicendo. Hic vero non ita, sed semel totam concupiscentiam sustulit. Etiamsi hæc ambo innata nobis sint, et utiliter utraque nobis insint, ira nempe et concupiscentia; illa ut improbos puniamus, et incompositos emendemus; hæc ut liberos suscipiamus, et genus nostrum successione propagetur.

II. Cur ergo non hic etiam distinctionem posuit? Maximam certe, si attendas, hic distinctionem percipies. Non enim simpliciter dixit: « Qui concupiverit; » potest enim quivis, etiam in montibus sedem habens, concupiscere ; sed, « Qui respexerit ad concupiscendum; » id est, qui sibi ipsi concupiscentiam accersit; qui, nemine cogente, feram illam in sedatum animum immittit. Illud enim non jam ex natura proficiscitur, sed ex desidia. Hoc quippe in veteri lege jam olim vetitum fuit, quæ sic habet : « Noli discere pulchritudinem alienam[1]. » Deinde ne quis diceret : « Quid ergo si didicero, et non capiar? » cohibet aspectum, ne hac fidenter usus licentia, in peccatum aliquando incidas. « Quid igitur si videam, et concupiscam, nihilque mali agam? » Etiam sic cum mœchis numeraris. Sententiam tulit legislator, neque debes ultra curiose inquirere. Cum enim semel aut bis aut ter sic respexeris, te forte poteris continere; si vero frequenter id facias, et fornacem accendas, profecto capieris. Non enim extra humanam situs es naturam. Quemadmodum ergo nos cum puerum videmus gladium tenentem, etiamsi nondum vulneratum cernamus, verberamus tamen prohibemusque ne sic unquam attingat; sic quoque Deus impudicum aspectum ante opus tollit, ne forte in opus ipsum incidamus. Nam qui semel flammam accendit, etiam absente illa, quam respexit, muliere, re-

[1] Eccli. IX, 8.

rum turpium imagines sibi ipsi frequenter fingit, et ex ipsis imaginibus in opus sæpe deducitur. Ideoque Christus etiam illum, qui in animo fingitur, coïtum de medio tollit. Quid igitur dixerint ii qui secum habitantes habent virgines? Etenim secundum hanc legem, sexcentis rei fuerint fornicationibus, quotidie illas cum concupiscentia intuentes. Ideoque beatus Job hanc sibi legem a principio posuit, se ubique cohibens a tali spectaculo [1]: nam certe post aspectum ne fruaris illa quam amas, majus est certamen. Neque tantam ab aspectu percipimus voluptatem, quantam a cupiditatis augmento experimur perniciem, dum hosti fortitudinem accersimus, et diabolo majus nocendi spatium et locum damus: ut neque possimus illi resistere, postquam in intima cordis illum induximus, et apertum ipsi animum expandimus. Idcirco ait: « Noli mœchari oculis, et animo non mœchaberis. » Est enim et alius aspiciendi modus, ut casti scilicet aspiciunt. Ideoque non simpliciter aspectum sustulit, sed aspectum cum concupiscentia. Nisi id enim sibi voluisset, dixisset utique: « Qui respicit mulierem » simpliciter. Non sic autem dixit, sed: « Qui respexerit ad con» cupiscendum, qui respexerit, ut aspectum delectet. » Non enim ideo tibi Deus oculos dedit, ut illis ad fornicationem inducendam utaris, sed ut ejus creaturas videns, Creatorem mireris. Quemadmodum ergo fieri potest ut temere irascaris; ita fieri potest ut temere aspicias, cum nempe ad concupiscentiam aspexeris. Si enim respicere et delectari velis, respice uxorem tuam, illamque perpetuo ama: nulla id lex prohibet. Si vero alienam formam curiose intueri volueris, et illam lædis, alio oculos avertens; et hanc quam respicis, si illicite illam contingas. Etiamsi enim illam manu non contigeris, at oculis contigisti, ideoque illud pro adulterio reputatur, et ante supplicium illud des-

[1] Job. XXXI, 1.

tinatum, aliud non leve supplicium inducit. Nam tumultu et perturbatione omnia interiora replet; magna adest tempestas, gravissimus dolor, nec meliore conditione erit ille qui hæc patitur, quam ii qui vinculis et catenis constricti sunt. Et illa quæ telum emisit, sæpe avolat, vulnusque tamen manet. Imo vero non illa telum emisit, sed tu ipse tibi letalem plagam inflixisti, qui impudice intuitus es. Et hæc dico, ut pudicas ab accusatione eximam. Si qua vero sese ita exornat, ut omnium oculos ad se convertat. etiamsi nullum obvium confoderit, extremas dabit pœnas. Pharmacum enim apparavit, et virus composuit, etsi nemini poculum porrexerit : imo porrexit, etsi nemo qui biberet, accesserit. Quid ergo? num etiam mulieres alloquitur? Quia leges ubique communes statuit, etiamsi viros tantum alloqui videatur, capiti loquens, communem toti corpori admonitionem profert. Mulierem namque et virum unum novit esse animal, et nusquam genus illud dividit.

III. Quod si velis increpationem in illas prolatam speciatim audire; Isaïam audi pluribus in illas invehentem, traducentemque ipsarum habitum, aspectum, incessum, tunicas humi defluentes, lascivientes pedes, colla fracta mollitie [1]. Audi cum illo beatum Paulum multas ipsis leges statuentem, et de vestibus, et de aureis ornatibus, et de calamistratis capillis, et de lascivia, et de aliis similibus hunc sexum vehementer corripientem [2]. Christus etiam in sequentibus ænigmatice hoc ipsum declarat; cum enim dicit : « Erue, excinde id quod te scandalizat, » iram adversus illas concitatam exhibet. Ideo subjunxit : « Si oculus tuus » dexter scandalizat te, erue eum et projice abs te [3]. » Ne enim diceres : « Quid ergo si cognata mea sit? quid si aliqua mihi necessitudine juncta? » Ideo hæc præcipit, non de membris loquens, absit : nusquam enim dixit crimina ad

[1] Isaï. III, 16. — [2] 1 Tim. II. — [3] Matth. V, 29.

carnem pertinere; sed accusatio pravam semper voluntatem spectat. Neque enim oculus tuus est, qui videt, sed mens et cogitatio : sæpe namque nobis alio conversis, eos qui præsentes sunt non videt oculus : itaque totum non est illius actui ascribendum. Si enim de membris loqueretur, non de uno diceret oculo, neque dextrum solum posuisset, sed ambos. Nam qui a dextro scandalizatur, idipsum haud dubie patietur a sinistro. Cur ergo dextrum oculum posuit, et manum adjecit? Ut discas non de membris sermonem esse, sed de iis, qui nobis amicitia junguntur. Si quempiam ita amas, inquit, ut eum dextri oculi loco ponas, aut ita tibi utilem putas, ut pro manu illum habeas; si lædit animam tuam, et hunc abscinde, et vim dicti perpende. Non enim dixit: «Abscede;» sed maximam separationem indicans, «Erue, inquit, et projice abs te.» Deinde quia severe præceperat, utrinque lucrum esse docet, et ex bonis et ex malis, in eadem metaphora insistens : «Expedit enim tibi, inquit, » ut pereat unum membrorum tuorum, et non totum cor» pus tuum mittatur in gehennam[1].» Cum enim neque seipsum servet, et te secum perdat, quæ humanitas esset ambo perdere, cum liceat iis separatis unum servare? Cur enim Paulus optabat anathema esse[2]? Non ita ut nihil inde lucri accederet, sed ut alios servaret. Hic autem utriusque damnum est : quapropter non dixit tantum : « Erue; » sed etiam, « Projice abs te, » ita ut nunquam repetas, si talis manserit. Sic enim et illum majori crimine liberabis, et teipsum a pernicie eripies. Ut autem clarius legis utilitatem perspicias, si placet in corpore exempli causa id quod dictum est exploremus. Si enim optio daretur, ac necesse esset aut oculum habentem conjici in fossam et perire, aut illo eruto, reliquum corpus servari : annon postremum malles? Id nemini non manifestum est. Illud enim non

[1] Matth. v, 29. — [2] Rom. ix, 3.

esset oculum odisse, sed reliquum corpus amare? Hoc porro et de viris cogita et de mulieribus. Nam si is, qui te lædit amando, incurabilis manet, et si abscissus sit, te ab omni pernicie liberabit; sic et ipse a majoribus eripietur criminibus, neque ultra cum peccatorum suorum ratione, rationem etiam perniciei tuæ daturus. Vide quanta mansuetudine plena lex est, quanta providentia. Et quæ a multis nimia severitas esse videtur, quantam exhibet benignitatem? Hæc audiant ii qui ad theatra properant, et sese quotidie mœchos præstant. Nam si consuetudine junctum, sed damnosum, lex jubet abscindere, quam purgationem habeant, qui nondum sibi notos, ibi commorando, quotidie pertrahunt, et sexcentas sibi comparant excidii ansas? Non modo enim impudice respicere non concedit; sed quia hujusce rei damnum monstravit, legem ulterius extendit, abscindere jubens, longeque projicere: et hæc ille lege statuit, qui de charitate sexcenties locutus est, ut utrinque ejus providentiam ediscas, et quomodo undique utilitatem tuam requirat. « Dictum est autem : Quicumque dimiserit uxorem suam, » det illi libellum repudii. Ego autem dico vobis : Quicumque dimiserit uxorem suam, excepta causa fornicationis, » facit eam mœchari : et qui dimissam duxerit, mœchatur [1]. »

IV. Non prius ad ulteriora progreditur, nisi priora probe expurgaverit. Ecce enim aliam nobis rursus ostendit adulterii speciem. Quænam est illa? Lex erat vetus eum, qui quacumque ex causa uxorem suam odisset, illam repudiare, et aliam ducere non prohiberi. Neque illud tamen simpliciter facere lex jubebat, sed post datum uxori libellum repudii, ita ut non posset iterum ad illum revertere, ut saltem matrimonii figura maneret. Nisi enim hoc præcepisset, et si licuisset illam repudiare et aliam accipere, deindeque priorem reducere, magna futura confusio erat,

[1] Matth. v, 31, 32.

omnibus alienas uxores alternis vicibus frequenter accipientibus, adulteriumque manifestum id prorsus fuisset. Quapropter non parvam consolationem excogitavit, libellum nempe repudii. Hoc porro factum est ad aliam multo majorem vitandam nequitiam. Si enim exosam præcepisset retineri, is qui oderat occidisset : talis quippe erat Judæorum natio. Nam qui ne filiis quidem parcebant, Prophetas interficiebant, sanguinemque ut aquam fundebant, multo minus uxoribus pepercissent. Ideo quod minus erat permisit, ut quod majus erat excinderet. Quod enim hæc lex non e præcipuis esset, audi quid Servator dicat : « Moyses ad duritiam cordis vestri hæc scripsit[1], » ne intus mactaretis, sed ejiceretis. Quia vero ille iram omnem sustulit, non cædem modo vetans, sed iram etiam excludens : facile hanc inducit legem. Ideoque priorum semper verborum meminit, ut ostendat se non contraria illis, sed consona dicere : illa extendens, non evertens; emendans, non solvens. Perpende autem illum semper ad virum sermonem referre. « Qui dimittit, inquit, uxorem » suam, facit eam mœchari; et qui dimissam ducit, mœ» chatur. » Ille enim etsi alteram non duxerit, hoc ipso se criminis reum constituit, quod eam adulteram faciat : hic vero, quod alienam ducat, mœchus et ipe sit. Ne mihi enim dicas : « Ille ejecit. » Nam ejecta adhuc manet ejicientis uxor. Deinde ne totum conjiciens in ejicientem, arrogantiorem faceret uxorem, ipsam accipere volenti januam claudit dicens : « Qui dimissam duxerit, mœchatur, » uxorem vel invitam pudicam reddens, et ad alium virum aditum ipsi claudens, nec permittens simultatis ansam præbere. Illa namque cum didicerit prorsus necessarium esse, aut virum, qui sibi ab initio sorte contigerat, habere; aut, si e domo illa egrediatur, nullum sibi aliud superesse refu-

[1] Matth. XIX, 8.

gium, vel invita cogetur conjugem amare suum. Si vero nihil ipsi hac de re loquatur, ne mireris : infirmior enim mulier est. Quapropter illa dimissa, viros minis terrendo, mulierem quoque emendat. Ut si quis filium habens lascivum, illo dimisso, illis interminetur qui talem ipsum effecerunt, vetetque ne illum ultra adeant vel conveniant. Quod si hoc onerosum videatur, in mentem revoca illa, quæ supra dicta sunt, cum beatos prædicaret audientes; remque et possibilem et facilem invenies. Mitis enim, pacificus, pauper spiritu et misericors, quomodo uxorem repudiabit? et qui alios reconciliat, quo pacto dissidebit cum conjuge sua? Non hoc vero tantum, sed alio quoque modo legem fecit levem. Nam relinquit ei unum repudii modum, dicens : « Excepta causa fornicationis. » Siquidem in eadem perstat decori ratione. Si enim jussisset cum pluribus mixtam retinere, rursus in adulterium res convertebatur. Vides-ne quomodo hæc cum prioribus consonent? Qui enim uxorem alienam impudicis oculis non respicit, non fornicabitur; si non fornicetur, viro repudiandæ uxoris suæ ansam non præbebit. Ideo libere constringit, et timorem firmat, magnum viro periculum, si ejiciat, intentans : nam fornicationis illius sese reum constituit. Etenim ne cum audis: « Erue oculum, » putes id etiam de uxore dici, opportune hanc cautionem induxit : uno tantum modo, nec alio quovis permittens illam repudiare. « Iterum audistis » quia dictum est antiquis? Non pejerabis : reddes autem » Domino juramenta tua. Ego autem dico vobis non jurare » omnino[1]. » Cur non statim venit ad furtum, sed ad falsum testimonium, illudque mandatum præterivit? Quoniam qui furatur, aliquando jurat. Qui vero neque jurare neque mentiri novit, multo magis a furto abstinebit. Itaque per hoc etiam illud peccatum evertit : nam mendacium ex

[1] Matth. v, 33, 34.

furto oritur. Quid autem est : « Reddes Domino juramenta » tua[1]? » Id est, jurans verum dices. « Ego autem dico vo» bis non jurare omnino. »

V. Deinde ut magis magisque avertat eos, ne per Deum jurent, ait : « Neque per cœlum, quia thronus Dei est : ne» que per terram, quia scabellum est pedum ejus; neque » per Jerusalem, quia civitas est magni regis[2]. » Ex Prophetis adhuc loquitur, et ostendit se non antiquis adversari; nam in more illis erat per hæc jurare, et in fine hujus Evangelii hunc fuisse morem ostendit. Tu vero mihi considera unde extollat elementa ; non ex propria natura, sed ex Dei erga elementa affectu demisse et secundum captum nostrum expresso. Quia enim multa erat idololatriæ tyrannis, ne viderentur elementa ex se honoranda esse, hanc quam diximus causam posuit, rursusque ad Dei gloriam transivit. Neque enim dixit : « Quia pulchrum magnumque cœlum est, neque quia utilis terra; sed quia Dei illud thronus est, hæc scabellum, » undique ipsos ad Dominum compellens. « Neque per caput tuum, inquit, quia non potes » unum capillum album facere aut nigrum[3]. » Rursus non hominem admirans, subjunxit neque per caput ejus esse jurandum; alioquin enim ipse homo adoratus fuisset; sed gloriam Deo referens, et ostendens te ne quidem tui dominum esse, ergo neque juramentorum per caput emissorum. Si enim nemo filium suum alteri dederit, multo minus Deus opus suum tibi concedet. Etiamsi enim caput tuum sit; sed alterius est possessio : tantumque abest ne dominus ejus sis, ut ne minimum quidem possis in illo operari. Non enim dixit : «Non potes producere capillum ; » sed neque ejus qualitatem mutare. Quid igitur, si quis, inquies, juramentum exigat, et necessitatem inducat? Dei timor necessitate sit potentior. Nam si velis hujusmodi causas

[1] Exod. xx. — [2] Matth. v, 35. — [3] Ibid. 36.

objicere, nullum ex præceptis servabis. Nam et de uxore dicturus es : « Quid igitur, si litigiosa et sumptuosa sit ? » Et de oculo dextro : « Quid igitur, si eruam eum, et urar ? » Et de impudico aspectu : « Quid igitur, an possum non videre ? » Et de ira in fratrem : « Quid igitur, si præceps sim, et linguam tenere non possim ? » Et sic prorsus omnia supra dicta calcabis. Atqui in legibus humanis hæc obtendere non ausis, neque dicere, quid igitur si hoc, vel illud ? sed seu sponte seu invitus ea quæ scripta sunt accipis. Alioquin autem nunquam vim necessitatemve patieris. Nam qui beatitudines prius enuntiatas audivit, ac seipsum ita composuit, ut Christus jussit, nullam a quovis homine hujusmodi necessitatem patietur, cum sit apud omnes admirandus et honorabilis. « Sit autem sermo vester ; est, est ; et, non, » non : quod autem ultra adjungitur, ex malo est[1]. » Quid igitur supervacaneum illud est : « Ultra : Est et non ? » juramentum, non autem perjurium. Hoc enim in confesso est, et nemo est quin didicerit a malo esse, nec supervacaneum esse, sed contrarium. Supervacaneum autem est, quod ultra et cum redundantia adjicitur, taleque est juramentum. Quidnam vero dicit a malo esse ? Et si a malo erat, cur jubebatur in lege ? Idipsum etiam de uxore dices ; « Cur jam fornicatio reputatur, id quod olim permittebatur ? » Quid ad hæc dicendum ? Hæc tunc dicta fuisse secundum infirmitatem eorum, qui leges accipiebant. Nam et nidore victimarum coli indignum admodum Deo est, sicut balbutire indignum philosopho. Adulterium ergo nunc reputatur illud ; et a malo est jurare, quando aucta et perfecta virtus est. Si vero hæc ab initio diaboli leges fuissent, non utique tantum profecissent. Etenim nisi illa præivissent, non ita facile hæc nunc accepta fuissent. Noli igitur eorum requirere virtutem, quando eorum usus præterivit. Tunc enim

[1] Matth. v, 37.

tempus id petebat; imo vero, si vis, etiam nunc. Nam eorum virtus ostenditur ex eo ipso quo magis accusatur. Quod enim hæc talia nunc videantur, eorum maxima laus est. Nisi enim nos pulchre nutrivisset, et ad majora recipienda idoneos reddidisset, non talia viderentur esse. Quemadmodum mamilla, cum suum implevit officium, et ad perfectiorem mensam puer mittitur, demum inutilis videtur. Parentes vero qui illam prius puero necessariam esse putabant, mille postea illam irrisionibus prosequuntur; multi autem non verbis solum illam traducunt, sed etiam amaris illam oblinunt unguentis; ut si non possint verba importunum hujusmodi pueri affectum removere, res ipsæ desiderium avertant.

VI. Sic Christus a malo hæc esse dixit, non ut ostenderet veterem legem a diabolo prodiisse, sed ut vehementius a veteri vilitate revocaret. Et Discipulis quidem hæc dicit, sed Judæis stupidis et in iisdem perseverantibus, ceu quadam amaritudine, captivitatis metu, urbem circumlinitam inaccessam reddidit. Quia vero ne id quidem potuit ipsos retinere, sed eam rursus videre optabant, quasi pueri ad mamillam accurrentes, demum illam occultavit, illa ipsa diruta, et plerisque eorum procul abductis. Quemadmodum plurimi vitulos a vaccis abductos inclusosque, tempore assuefaciunt, ut a lactis consuetudine abscedant. Nam si diaboli vetus lex esset, non ab idololatria abduxisset, imo contra in illam conjecisset: id enim volebat diabolus. Nunc autem contrarium prorsus videmus a veteri lege effici. Et ipsum quoque juramentum ideo in veteri statutum fuit, ne per idola jurarent. « Jurate, inquit, » per Deum verum [1]. » Non igitur parva quædam lex effecit, sed magna utique. Nam ad solidum cibum accedere, id Servatoris fuit opus. Quid igitur? Annon a malo est jura-

[1] Jer. IV, 2.

re? A malo est utique; sed nunc post tantam philosophiam; tunc autem minime. Et quomodo, inquies, idipsum possit esse nunc bonum, nunc minime bonum? Ego autem e contrario dico, quomodo non sit et bonum et non bonum, rebus omnibus sic clamantibus, artibus, fructibus, aliisque omnibus? Primum id videas in natura nostra contingere. Gestari enim in prima ætate bonum est, postea vero perniciosum: præmansis uti cibis in primo vitæ tempore bonum, postea vero horrore plenum. Lacte ali et ad mammam confugere, initio utile est et salutare, postea vero perniciosum et noxium. Vides-ne quomodo eædem res secundum tempora bonæ sint, et postea non tales appareant? Nam puerile pallium gestare puero quidem honestum, viro autem turpe. Vis-ne etiam ex contrariis idipsum discere, quomodo quæ viro competunt, puero apta non sint: da puero pallium virile, hinc plurimus sequetur risus, majusque in incedendo periculum; ita sæpe huc illuc vertetur. Da etiam illi civilia negotia tractanda, vel mercaturam, vel serendi metendique artem, et ridiculum hoc videbitur. Et cur hæc dico? nam cædes, quam inventum esse diaboli in confesso apud omnes est, opportuno tempore facta, interfecto reum Phineem sacerdotii honore decoravit[1]. Quod enim cædes sit opus diaboli, audi quomodo dicat ipse: « Vos opera patris vestri vultis facere: ille homicida erat » a principio[2]. » Sed homicida fuit etiam Phinees, et reputatum est ei ad justitiam, inquit. Abraham vero non homicida solum, sed etiam filii interfector factus, quod pejus erat, sic magis Deo placuit. Petrus vero duplicem cædem fecit, attamen spirituale erat id quod factum est. Ne itaque simpliciter res examinemus, sed etiam tempus et causam et voluntatem et personarum differentiam, et illa omnia, quæ una concurrunt, accurate exploremus: neque enim

[1] Num. lii, 11, et Psal, cv, 30. — [2] Joan. viii, 41.

potest veritas alio attingi modo : studeamusque, si velimus regnum assequi, supra vetera præcepta aliquid operari, quia non possumus aliter cœlestia obtinere. Nam si ad mensuram tantum veterum perveniamus, extra limina stabimus. « Nisi enim abundaverit justitia vestra plus quam » Scribarum et Pharisæorum, non intrabitis in regnum » cœlorum [1]. » Attamen post comminationem hujusmodi, quidam sunt qui non modo justitiam illam non superant, sed longe post illam relinquuntur. Non modo enim juramenta non fugiunt, sed etiam pejerant; non modo impudicum aspectum non devitant, sed etiam in ipsum turpem actum proruunt, aliaque omnia prohibita impune audent: unum tantum expectantes supplicii diem, quando pro sceleribus suis extremas dabunt pœnas : quod unum repositum est iis, qui in nequitia vitam obeunt. De illis quippe desperandum est, et nihil aliud expectandum, quam supplicium. Qui enim hic adhuc supersunt, facile possunt et pugnare, et vincere, et coronari.

VII. Ne itaque concidas, mi homo, neque bonam illam alacritatem amittas. Neque enim onerosa sunt ea quæ jubentur. Quis, quæso, labor in vitando juramento? Num pecuniarum impensa est? num sudor et ærumna? Sufficit tantum velle, et totum factum est. Si vero consuetudinem mihi objicias, ob hoc ipsum maxime dico facilem esse emendationem. Nam si in aliam te consuetudinem transferas, jam totum perfecisti. Cogita enim multos apud gentiles esse, qui balbi cum essent, multo studio offendentem linguam correxerunt; alios qui cum humeros frequenter et indecenter agitarent moverentque, apposito gladio, dehinc ab hoc abstinuerunt. Quia enim Scripturis non obtemperatis, ab externorum exemplis vos admonere cogor. Hoc etiam Deus Judæis faciebat his verbis : « Abite in in-

[1] Matth. v, 20.

» sulas Chetiim, et in Cedar mittite, et discite si mutave-
» rint gentes deos suos : et ipsi non sunt dii [1]. » Imo ad irrationabilia sæpe mittit, dicens : « Vade ad formicam, » piger, et æmulare vias ejus, et vade ad apem [2]. » Hoc itaque et ego nunc vobis dico : « Considerate Græcorum philosophos, et tunc scietis quanto sint digni supplicio ii, qui divinas leges transgrediuntur : cum illi pro humana hac honestate labores innumeros pertulerint, vos vero ne pro cœlestibus quidem bonis parem exhibere diligentiam velitis. Si porro post hæc dixeris posse consuetudinem intercipere etiam illos qui admodum sibi cavent ; id etiam ego fateor ; unum id adjicio : ut facile intercipi potes, ita facile potes te emendare. Si enim multos tibi domi custodes statuas, servum videlicet, uxorem, amicum, ab omnibus pulsus atque agitatus, facile a prava consuetudine absistes. Si per decem dies ita agendo perseveres, non erit diuturniore tempore opus ; sed tibi res in tuto posita erit, consuetudinis optimæ firmitate jam radices mittente. Cum ergo cœperis id corrigere, etiamsi semel aut bis legem transgrediaris, etiamsi ter vigesiesque, ne desperes : sed resurge, eamdemque curam suscipe, planeque superabis. Neque enim leve malum est perjurium. Si enim jurare a malo est, pejerare quanto supplicio erit obnoxium ? Hæc dicta laudastis : sed plausibus, tumultu et sonitu non opus est mihi. Unum volo tantum, ut cum quiete et sagaci attentione quæ dicuntur audientes, dicta exequamini. Hoc mihi plausus et laudis loco est. Si vero ea, quæ dicuntur, audias, et non facias ea quæ laudas, majus erit supplicium, gravior accusatio, nobisque pudor et irrisio. Non enim theatrum sunt hæc, non tragœdos nunc spectatis, ut solum plaudatis. Magisterium est hic spirituale. Quapropter unum studium est, ut quæ dicuntur opere compleatis, et obedien-

[1] Jer. II, 10. — [2] Prov. VI, 6, et XXI, 25.

tiam gestis commonstretis. Tunc enim omnia assecuti erimus : at nunc pene desperare cogor. Nam et privatim eos qui me convenerunt hæc monere non cessavi, et vobis in commune locutus, nihil tamen hinc fructus hactenus perceptum video : sed vos primis adhuc elementis hærentes cerno : quod sane maximum potest docenti fastidium generare. Vide igitur et Paulum id moleste ferentem, quod auditores multo tempore in priore disciplinæ gradu manerent. « Nam cum deberetis, inquit, magistri esse propter » tempus, rursum indigetis ut doceamini, quænam elementa » sint principii sermonis Dei[1]. » Ideo et nos lugemus et plangimus. Ac si perseverantes vos videro, vos demum sacrorum liminum aditu interdicam , nec non participatione immortalium mysteriorum, quemadmodum fornicatores, adulteros et eos qui de cædibus accusantur. Melius namque est cum duobus vel tribus leges Dei observantibus consuetas afferre preces, quam cœtum congregare improborum, qui cæteros corrumpunt. Ne quis dives, ne quis e primoribus infletur, vel supercilia attollat. Hæc omnia mihi fabula sunt, umbra et somnium. Nullus enim eorum, qui opulentiores sunt, mihi tunc patrocinabitur, cum accusabor et rationes dare cogar, quod non cum debita vehementia leges Dei vindicaverim. Hoc enim, hoc certe admirandum illum senem, Heli dico, perdidit, etsi irreprehensibilem duxerat vitam. Attamen quia cum conculcatas Dei leges videret, id neglexit, cum filiis punitus est, et grave supplicium subiit. Si autem ubi tanta naturæ tyrannis erat, is qui non debita severitate cum filiis suis est usus, ita graves dedit pœnas, qua nos venia donabimur ab illa tyrannide liberati, qui tamen omnia adulatione corrumpimus ? Ne itaque et nos et vos ipsos perdatis, obtemperate, obsecro, ut innumeros vobis exploratores et monitores cons-

[1] Hebr. v, 12.

tituentes, a juramentorum consuetudine liberemini; ut hinc pergentes, aliam quoque virtutem cum facilitate magna impleatis, et futuris fruamini bonis. Quæ nos omnes assequi contingat, gratia et misericordia Domini nostri Jesu Christi, cui gloria et imperium, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XVIII.

CAPUT V.

Audistis quia dictum est: Oculum pro oculo, et dentem pro dente. Ego autem dico vobis non resistere malo: sed si quis percusserit te in dexteram maxillam, præbe ei et alteram. Et volenti tecum in judicio contendere, et tunicam tuam tollere, dimitte ei et pallium [1].

I. Vides eum non de oculo priora dixisse, cum juberet oculum eruere qui nobis offendiculo esset; sed de eo qui per amicitiam nos læderet, et in perniciei barathrum conjiceret? Nam qui tanta hic hyperbole utitur, neque alterius, qui nobis oculum eruisset, oculum eruere permittit, quomodo suum eruere lege sanxisset? Quod si quis veterem redarguat legem, quæ jubeat se ita ulcisci, is admodum mihi videtur sapientiam, quæ legislatorem decet, ignorare, nec non temporum rationem et indulgentiæ utilitatem. Si cogitaveris enim quinam essent ii qui talia audirent, quomodo affecti, et quando has leges acceperint, legislatoris sapientiam multum laudabis, videbisque unum et eumdem esse qui hæc et illa statuerit, et valde utiliter utraque, ac

[1] Matth. v, 38-40.

congruenti tempore scripserit. Nam si ab initio hæc sic alta et sublimia præcepta intulisset, neque hæc neque illa recepissent. Jam vero cum opportuno utraque tempore statuerit, per utraque totum orbem correxit. Alioquin autem hæc jussit, non ut mutuo nobis oculos eruamus, sed ut potius manus nostras contineamus. Nam rependendæ vicis comminatio, impetum inferendæ injuriæ coërcuit. Atque ita sensim multam disseminat philosophiam : quando læsum parem rependere vicem jubet ; quanquam majore dignus erat supplicio is, a quo iniquitas hujusmodi cepisset exordium : illud enim æquitatis ratio postulabat. Sed quia benignitatem volebat justitia temperare, eum qui iniquius se gesserat, minori, quam merebatur, damnat supplicio, docens ut in patiendo magnam servemus moderationem. Cum ergo priorem legem protulisset, illamque totam legisset, ostendit postea non fratrem esse qui talia perpetravit, sed malignum, ideoque subjunxit : « Ego autem dico vobis » non resistere malo. » Non dixit : « Non resistere fratri ; » sed, « Malo ; » ostendens illo instigante talia perpetrari, atque sic magnam iræ partem adversus eum, qui injuriam intulit, conceptam sedans et succidens, cum causam in alterum transfert. Quid igitur ? annon debemus, inquies, resistere malo ? Debetis, sed non hoc modo : verum ut ipse præcepit : ut scilicet parati simus ad recipiendas injurias ; sic enim illum superabis. Neque enim igne ignis extinguitur, sed aqua. Ut autem discas etiam in veteri lege eum, qui pateretur vicisse, coronatumque fuisse ; id diligenter explora, et videbis eum longe anteferri. Nam qui prior manus iniquas intulit, duos ipse oculos eruisse deprehenditur, et proximi sui et suum. Ideoque jure ab omnibus odio habetur, et mille criminationibus impetitur. Qui vero læsus est, præterquam quod pari pœna vindicatur, nihil mali intulit, multos habet seu commiseratione dolentes, utpote

purus, etiamsi ultio facta fuerit. Calamitas par est in utrisque; gloria vero non par apud Deum et homines. Quapropter neque calamitas deinceps par est. Principio itaque dixit : « Qui irascitur fratri suo sine causa, et qui illum fatuum appellat, reus erit gehennæ ignis.» Hic vero majorem etiam requirit philosophiam, non modo quiescere jubens eum qui talia passus sit, sed etiam cum cædente officio certare, ipsique alteram maxillam præbere. Hoc autem dicit, non pro illo injuriæ genere tantum legem ferens; sed ad talem in aliis omnibus tolerantiam nos instituens.

II. Quemadmodum enim cum dicit : « Qui vocat fratrem » suum fatuum, reus erit gehennæ ignis [1], » non de hoc uno verbo hoc dicit, sed de qualibet contumelia; ita hic quoque legem statuit, non tantum ut colaphis cæsi id fortiter feramus, sed ut quidvis aliud patientes, ne turbemur. Propterea et ibi extremam selegit injuriam, et hic probrosa et contumeliosa maxime videbatur, maxillæ percussionem. Id vero jussit et percutientis et percussi rationem habens. Nam qui injuria afficitur, nihil se grave passum arbitrabitur, sic philosophia præmunitus : neque enim contumeliæ sensum ullum habebit, ut qui certet potius quam percutiatur; qui vero injuriam infert, pudore suffusus non secundum colaphum impinget, etiamsi fera quavis ferocior sit; imo etiam de priore sese damnabit. Nihil enim ita lædentes cohibet, ut cum læsi injuriam modeste ferunt; neque modo retinet impetum ne ulterius procedatur; sed etiam id efficit, ut de facto se pœniteat, et alii moderationem admirantes secedant; imo, neque solum amicos ex inimicis, sed familiares reddit et servos. Sicut e converso, ultio sumpta contraria omnia parit, utrumque dedecorat, et pejorem efficit, majorem iræ flammam excitat, ac sæpe cæde terminatur malum ad ulteriora progressum. Idcirco

[1] Matth. v, 22.

percussum non modo jubet non irasci, sed etiam percutientis implere cupiditatem præcipit, ut ne videaris priorem plagam invitus accepisse. Sic enim impudentem opportuniore plaga percutere poteris, quam si manu percussisses, et impudentem mansuetiorem efficies. « Qui » voluerit tecum judicio contendere, et tunicam tuam tol» lere, dimitte illi et pallium. » Neque enim in plagis tantummodo, sed etiam in pecuniis vult talem tolerantiam exhiberi. Ideo rursum simili utitur hyperbole. Sicut enim illic jubet patiendo vincere, ita et hic in concedendo plura, quam raptor expectabat. Verum hoc non simpliciter posuit, sed cum additamento. Non enim dixit : « Da petenti pallium, » sed, « Ei qui voluerit tecum judicio contendere ; » hoc est, si te ad judicium traxerit, ac negotia tibi exhibeat. Quemadmodum vero cum dixisset : « Ne voces fatuum, et ne irascaris sine causa » : deinceps plura exegit, cum jussit etiam dexteram maxillam præbere; ita et hic cum dixisset : « Esto consentiens cum adversario tuo, » rursum gravius præceptum addit. Non enim modo jubet illa dare quæ ille vult auferre, sed majorem etiam liberalitatem exhibere. Quid igitur, inquies, nudus-ne circuiturus sum? Nunquam essemus nudi, si his præceptis diligenter obtemperaremus; sed multo pluribus, quam alii, omnes vestibus induti essemus. Primo enim nemo tali animo præditus invaderet : secundo si quispiam occurreret ita ferox et inhumanus, ut eo usque procederet, multo plures reperirentur qui tantæ philosophiæ virum, non vestibus modo, sed et carne sua, si fieri posset, operirent.

III. Si autem etiam propter talem philosophiam nudum ncedere oporteret, neque id etiam turpe esset. « Nam et » Adam nudus erat in paradiso, nec erubescebat [1]. » Esaïas etiam nudus et discalceatus, Judæorum omnium splendi-

[1] Gen. II, 25.

dissimus erat [1]. Joseph vero, cum exutus est, tunc maxime claruit. Neque enim malum est ita nudari; sed ita indui, ut nunc nos induimur vestimentis pretiosis. Hoc et turpe et ridiculum est. Ideo illos quidem Deus laudavit; hos vero per Prophetas et per Apostolos sæpe incusat. Ne itaque præcepta impossibilia esse putemus. Quæ utique et utilia nobis sunt, et valde facilia, si vigilemus : tantumque afferunt lucrum, ut non nos solum, sed etiam eos qui nos lædunt, maxime juvent. Et hoc est in eis eximium, quod dum suadent nobis ut mala patiamur, eadem opera eos qui nos lædunt, docent philosophari. Dum enim ille putat magnum esse aliena auferre, tu vero ostendis ipsi tibi in promptu esse illa etiam dare quæ ipse non petit, et pronam alacritatem ejus inopiæ, philosophiamque ejus rapacitati opponis, considera quantam ille percipiet doctrinam, non ex verbis, sed ex operibus eruditus ad parvipendendam nequitiam, et virtutem assequendam. Non enim vult Deus ut nobis tantum utiles simus, sed omnibus proximis. Si igitur dederis, et non judicio contenderis, quod tibi utile erat tantum quæsivistis; si vero aliud dono addideris, illum meliorem effectum dimittis. Hujusmodi est sal, ut vult Dominus Discipulos esse : quod et seipsum servat, et alia corpora quibuscum mixtum est firmat : talis est oculus, qui sibi ipsi lucet et aliis. Quia igitur eorum te vice constituit, illumina eum qui in tenebris sedet; et doce illum, nec primum quidem rapuisse violenter, nec te læsisse omnino. Sic enim et tu venerabilior clariorque eris, si ostendas dedisse te, non raptum amisisse. Fac igitur per mansuetudinem tuam, ut ejus peccatum liberalitas tua sit. Si vero hoc esse magnum putas, expecta et clare videbis te nondum ad perfectionem venisse. Non enim hic gradum sistit is qui patientiæ leges dedit, sed ulterius pro-

[1] Isaï. xx, 3.

cedit, ita dicens : « Si quis te angariaverit milliarium » unum, vade cum illo et duo [1]. » Vidisti-ne philosophiæ excellentiam? Post datam tunicam et pallium, si adhuc nudo corpore uti velit adversarius ad laborem et miseriam ferendam, ne sic quidem illum coërcere oportet, inquit. Omnia enim nos communiter vult possidere, corpora, pecunias, et egenis pariter injuriamque in ferentibus illa præbere; hoc enim fortitudinis, illud benignitatis est. Ideo dicebat : « Si quis te angariaverit milliarium unum, vade » cum illo et duo, » sublimius te rursum erigens, atque eamdem ipsam liberalitatem ostendere jubens. Si enim illa, quæ in principio dicebat, his longe minora, tot tamen beatitudines habeant, cogita quanta sors hæc majora operantes expectet, atque etiam quales illi vel ante præmia evadant, in humano et passibili corpore, impassibilitatem omnem exhibentes. Cum enim neque calumniis, neque plagis, neque pecuniarum direptione mordeantur, neque ulli rei simili unquam cedant; imo potius ærumnis fortiores evadant, considera qualis anima eorum efficiatur. Propterea quod in plagis, quod in pecuniis jubet, hoc et in hac re quoque facere præcepit. Quid loquor, inquit, de contumeliis, de pecuniis? si etiam ipso corpore tuo uti velit ad laborem et defatigationem, illudque injuste, rursus vincito, et illius iniquam cupiditatem exuperato. Angariare enim est inique trahere, et sine ullo prorsus ratione vim inferre. Attamen ad hoc etiam paratus esto, ut amplius patiaris, quam ille velit exigere. « Petenti te da, » et volentem a te mutuari, ne averseris [2]. » Hæc minora illis sunt, sed ne mireris : sic enim solet semper facere, magnis parva miscens. Si vero hæc minora sint illis, audiant qui aliena rapiunt, qui meretricibus sua largiuntur, et duplex sibi parant incendium, et per iniquum aditum, et per

[1] Matth. v, 41. — [2] Ibid. 42.

sumptus perniciosos. Mutuum autem hic, non usurarium illud fœnus appellant, sed usum simplicem. Alibi vero idipsum intendit dicens illis dandum esse, a quibus nihil recepturos speramus. « Audistis quia dictum est : Diliges » proximum tuum, et odio habebis inimicum tuum [1]. Ego » autem dico vobis : Diligite inimicos vestros, et orate pro » calumniantibus et persequentibus vos, benedicite male- » dicentibus vobis, benefacite iis qui vos oderunt; ut sitis » similes Patris vestri, qui est in cœlis, qui solem suum oriri » facit super bonos et malos, et pluit super justos et in- » justos [2]. » Vide quomodo ultimam bonorum coronidem posuit. Propterea enim docet non modo colaphis cædentes ferre, sed etiam dexteram maxillam præbere; neque tantum tunicæ pallium adjicere, sed cum angariante ad unum milliarium per duo milliaria incedere; ut quod his longe majus erat, cum omni facilitate susciperes. Et quid, inquies, his majus est? Illum, qui hæc faciat, non inimicum habere : imo et aliquid aliud majus. Non enim ait : « Ne odio habeas, » sed, « Dilige : » non dixit : « Ne lædas, » sed, « Benefacito. »

IV. Si quis vero hæc accurate exploraverit, aliud videbit additamentum his longe majus. Non enim solum jussit diligere, sed et pro iis orare. Vides-ne quos ascenderit gradus, et quomodo nos in ipsum virtutis culmen constituerit. Consideres velim eos a principio enumerans. Primus gradus est, non injuriam inferre. Secundus, ubi incepta est injuria, non illam pari vice ulcisci. Tertius, non inferre in lædentem idipsum quod passus es, sed quiescere. Quartus, seipsum offerre ad male patiendum. Quintus, plura illi præbere, quam ipse velit qui malum intulit. Sextus, non odio habere illum qui talia egerit. Septimus, ipsum etiam diligere. Octavus, ipsi benefacere. Nonus,

[1] Levit. XIX, 17. — [2] Matth. V, 43-45.

Deum etiam pro ipso precari. Vidisti-ne philosophiæ culmen? Ideo etiam splendidum ille præmium habet. Quia enim magnum præceptum erat, ac strenuo opus habebat animo, magnaque diligentia, mercedem illi constituit talem, qualem nulli priorum. Non enim terram hic commemorat, ut cum de mitibus ageret, non consolationem et misericordiam, ut cum de lugentibus et de misericordibus; non de regno cœlorum : sed quod omnium mirabilissimum erat, quod fierent Dei similes, quantum possunt homines ipsi esse similes. « Ut sitis, inquit, similes Patris » vestri qui in cœlis est. » Tu vero observes velim ipsum neque hic, neque in superioribus Patrem suum vocare; sed illic quidem Deum et regem magnum, cum de juramentis agit; hic vero Patrem ipsorum. Id vero agit hos loquendi modos in opportunum tempus reservans. Deinde in progressu similitudinem illam declarat : « Qui solem » suum oriri facit super bonos et malos, et pluit super jus- » tos et injustos. » Etenim illos non modo non odit, inquit, sed etiam beneficio afficit eos, qui se injuria afficiunt. Quanquam nulla sit hac in re æqualitas, non solum propter beneficii magnitudinem, sed etiam propter dignitatis eminentiam. Tu enim a conservo despiceris, ille autem a servo, quem sexcentis beneficiis affecit; et tu quidem verba donas, dum pro illo precaris, ille vero res admodum magnas et mirabiles, solem accendens et annuos imbres suppeditans. Attamen sic concedo te æqualem esse, quantum potest homo. Ne itaque odio habeas hominem, qui te malo afficit, cum tibi tot bona conciliet, et ad tantum te honorem ducat, ne maledicas ei, qui te damno afficit : alioquin et laborem sustinebis, et ejus fructu privaberis; damnum feres, et mercedem perdes, quod extremæ est dementiæ, quod scilicet cum graviora sustinuerimus, minora non feramus. Et quomodo, inquies, potest hoc fieri? Cum Deum videas

hominem factum tantum descendisse, et tanta pro te passum esse, interrogas adhuc et ambigis, quomodo possumus injurias conservis remittere? Non audis illum in cruce dicentem: « Dimitte illis, non enim sciunt quid faciunt [1]? » Non audis Paulum dicentem: « Qui ascendit sursum, et » sedet in dextera, interpellat pro nobis [2]? » Non vides quomodo post crucem et ascensionem Judæis, qui se interfecerant, miserit Apostolos, qui sexcenta ipsis afferrent bona? idque cum mille ab ipsis passuri essent mala? At tu læsus admodum es? Et quid tantum passus es, quantum Dominus tuus, vinctus, colaphis cæsus, flagellatus, a servis consputus, mortem passus, mortem, inquam, omnium turpissimam, idque post mille ipsis illata beneficia? Si porro multum læsus sis, ideo maxime beneficia confer, ut tibi splendidiorem nectas coronam, et fratrem a gravissimo morbo liberes. Nam et medici, quando ab ægro furente calcibus et injuriis impetuntur, tunc maxime ipsos miserantur, et ad sanitatem ipsis restituendam sese apparant, gnari contumeliam illam a violentia morbi proficisci. Et tu itaque hanc circa insidiatores teneto sententiam, sicque erga lædentes te geras. Illi namque sunt qui vere morbo laborant et vim patiuntur omnem. Libera igitur eum a gravi isto damno, et da operam ut iram remittat; a sævo dæmone, nempe furore, eripe. Nam cum dæmoniacos videmus, lacrymamur, neque studemus ipsi a dæmone agitari. Hoc igitur erga iratos nunc faciamus; nam iis similes sunt iracundi; imo illis misceriores sunt, qui sensibus integris insaniunt. Quamobrem illorum amentia veniam non meretur.

V. Ne itaque jacentem invadas, imo potius ipsum miserare. Nam si quempiam videamus a bile exagitatum et vertigine captum, ac pravum illum humorem emovere festinantem, manum porrigimus, et sic agitatum sustenta-

[1] Luc. XXIII, 34. — [2] Rom. VIII, 34.

mus, etiamsi pallium inquinemus, non aversamur; sed id solum curamus, ut illum a gravi hujusmodi angustia eruamus. Hoc itaque erga istos etiam agamus, sustentemus vomentes et agitatos, neque prius dimittamus, quam hanc amaritudinem omnem deposuerint. Et tunc tibi gratias habebunt maximas, cum quieverint. Tunc is clare cognoscet a quanta illum perturbatione erueris. Et quid dico ab illo tibi gratiam esse referendam? Nam te Deus statim coronabit, et innumeris remunerabit bonis, quia fratrem tuum a gravi morbo liberasti : sed etiam ille te ut dominum honorabit, tuam omnino reveritus moderationem. Annon vides parientes mulieres, quomodo vicinas sibi mordeant, et illæ tamen non dolent; imo dolent, sed illud fortiter ferunt, et commiseratione ducuntur erga dolentes et a partu dissectas. Has tu quoque imitare, neque sis ipsis mulieribus mollior. Cum enim pepererint mulieres istæ, (mulieribus quippe sunt illi rixis movendis promptiores;) tunc te virum esse cognoscent. Quod si gravia hæc præcepta sunt, cogita ideo venisse Christum, ut hæc in animis nostris insereret, ut nos et amicis et inimicis utiles efficeret. Ideo amborum curam gerere jubet; fratrum, cum dicit : « Si offers munus tuum; » inimicorum, cum lege statuit ut ipsos diligas, et pro ipsis ores. Neque Dei tantum exemplo ad hoc hortatur, verum etiam ex contrario : nam, « Si » dilexeritis, inquit, eos qui vos diligunt, quam mercedem » habebitis? Nonne et publicani hoc faciunt [1]? » Hoc et Paulus ait : « Nondum usque ad sanguinem restitistis con» tra peccatum pugnantes [2]. » Si igitur hoc feceris, cum Deo stas; si hæc reliqueris, cum publicanis. Vides-ne quomodo non tanta sit præceptorum magnitudo, quanta personarum differentia? Ne itaque cogitemus difficile præceptum esse, sed mercedem in mentem revocemus, conside-

[1] Matth. v, 46. — [2] Hebr. xii.

remusque cui similes efficiamur, si recte nos gesserimus ; et quibus exæquemur, si peccemus. Fratrem itaque jubet reconciliari, nec prius abscedere, donec inimicitiam auferamus. Cum autem de omnibus disserit, non ultra nos tali subjicit necessitati, sed nostra tantum requirit, hocque pacto legem facilem efficit. Quia enim dixit : « Persecuti sunt Prophetas, qui ante vos erant ; » ne propterea ipsis infensi essent, jubet non modo illos hæc agentes tolerare, sed etiam diligere. Vides-ne quomodo iram, et concupiscentiam sive corporum, sive pecuniarum, sive gloriæ, sive rerum ad præsentem vitam spectantium, radicitus auferat ? Hoc enim fecit ab initio, multoque magis nunc. Nam qui pauper, qui mitis est, qui luget, iram prorsus evacuat : qui justus et misericors, pecuniarum cupiditatem excludit ; qui corde mundus, a concupiscentia mala liber est : qui persecutionem patitur, et injurias sustinet, etiamsi male audiat, præsentium omnium rerum contemptum obtinet, atque a fastu et vana gloria liberatur. Auditore igitur ab hisce vinculis soluto, et ad certamina inuncto, rursus alio modo et cum majori diligentia hæc vitia evellit. Orsus enim ab ira, hujusque vitii nervis omnino succisis, postquam dixit : « Qui irascitur fratri suo, et qui fatuum vocat, et qui raca dicit, puniatur : et qui offert donum, ne prius accedat ad mensam, quam solverit inimicitiam ; et qui adversarium habet, priusquam judicium videat, amicum sibi eum ex inimico faciat ; » ad concupiscentiam rursus transit. Et quid ait ? « Qui respicit impudicis oculis, ut mœchus puniatur : qui offendiculum patitur ab impudica muliere, aut a viro, aut a quopiam alio eorum, qui sibi necessitudine juncti sunt, hos omnes penitus abscindat : qui lege connubii uxorem habet, nunquam illam repudiet, nec ad aliam respiciat. » Per hæc enim malæ concupiscentiæ radices evulsit. Deinde pecuniarum amorem coërcet,

jubens neque jurare, neque mentiri, neque tunicam retinere, qua quis induitur, imo etiam volenti pallium offerre, et corporis sui operam : omni studio pecuniarum amorem auferens.

VI. Post hæc autem omnia variam horumce præceptorum coronam inducit, dicens : « Orate pro calumniantibus » vos [1], » ad supremum philosophiæ cacumen attollens. Quemadmodum enim colaphos pati majus est, quam esse mitem, et pallium cum tunica dimittere præstantius, quam misericordem esse, et injurias ferre, quam justum esse, et alapas ferre et ad sequendum cogi, quam pacificum esse ; sic persequenti se benedicere perfectius est, quam persecutionem pati. Vides quomodo paulatim nos ad ipsos cœlorum fornices attollat? Quonam igitur digni supplicio sumus, qui ad Deum imitandum studium ponere jussi, ne publicanis quidem pares forte simus? Si enim amicos diligere publicanorum, peccatorum atque ethnicorum sit, quando ne id quidem facimus ; non enim facimus quando laude florentibus fratribus invidemus ; quas non dabimus pœnas, qui Scribas superare jussi, etiam ethnicis inferiores sumus? Quomodo, quæso, regnum videbimus? Quomodo sacra illa adibimus vestibula, non meliores publicanis? Illud enim subindicavit his verbis : « Nonne et publicani » hoc faciunt? » In quo maxime ejus doctrina est admiranda, quod cum ubique præmia certaminum superabundanter ponat; scilicet Deum videre, regnum cœlorum hæreditate accipere, filios Dei fieri, ei similes esse, misericordiam consequi, consolationem accipere, in cœlis magnam repositam habere mercedem ; si quando tristium mentio habenda sit, id parcius facit ; gehennæ quippe nomen semel tantum in tot sermonibus posuit ; et in aliis quibusdam remissius, hortando magis quam comminando, audi-

[1] Luc. VI, 28.

torem corrigit dicens: « Nonne et publicani hoc faciunt[1]?» et, « Si sal infatuatum fuerit[2]; » et, « Minimus vocabitur » in regno cœlorum[3]. » Est etiam, cum peccata ponit pro pœnis, supplicii pondus auditori subintelligendum proferens; ut cum dicit: « Mœchatus est eam in corde suo, » et, « Qui dimittit, facit eam mœchari; » et, « Quod his » abundantius est, a malo est[4]. » Nam mente præditis pro supplicii nomine sufficit ad emendationem peccati magnitudo. Quamobrem hic quoque ethnicos et publicanos in medium adducit, ex personæ conditione Discipulum pudore afficiens. Quod et Paulus faciebat dicens: « Nolite » contristari sicut et cæteri, qui spem non habent[5]: » et, « Sicut gentes, quæ ignorant Deum[6]. » Et ostendens se nihil ita eximium petere, sed paulo amplius solito, ait: « Nonne et ethnici hoc faciunt? » Attamen non hic finem dicendi facit, sed in præmia et in bonam spem desinit his verbis: « Estote ergo perfecti, sicut et Pater vester cœles» tis[7]. » Sæpeque cœlorum nomen ubique disseminat, a loco etiam sensus eorum erigens. Hactenus enim infirmiores crassioresque erant. Omnia igitur, quæ dicta sunt, mente volventes, magnam etiam erga inimicos charitatem exhibeamus. Et ridiculam illam consuetudinem ejiciamus, quam multi ex iis, qui minus ratione valent, sustinent, expectantes ut qui obviam veniunt se prius salutent: id quod multam beatitudinem continet negligentes, quod autem ridiculum est exigentes. Qua ergo de causa non illum prior salutas? Quia hoc expectat, inquies. Atqui ideo maxime festinare oportebat, ut tu coronam acciperes. Non, inquies, quia hoc ipsum ille quæsivit. Et quid hac amentia deterius? Quia enim id ille quæsivit, inquis, ut mercedis mihi fieret occasio, nolo hanc arripere occasionem. At si

[1] Marc. IX, 3. — [2] Luc. XIV, 34. — [3] Matth. V, 19. — [4] Ibid. 28, 32 et 37. — [5] 1 Thess. IV, 12. — [6] Ibid. 5. — [7] Matth. V, 48.

ille te prior salutet, nihil tibi plus erit si salutem reddas. Si vero tu prior properes ad salutandum, fastum ejus intercepisti, et largum ex ejus arrogantia fructum messuisti. Quomodo igitur non extremæ dementiæ fuerit, cum ex nudis verbis tantum capere fructum valeamus, lucrum perdere, et cum illum improbemus, in eadem incidere? Si enim illum ideo culpas quod prior aliorum salutationem expectet, cur imitaris id quod improbas; et quod malum esse dicis, hoc ut bonum æmularis? Vides-ne nihil stultius esse homine in nequitia vivente? Quamobrem obsecro, hanc improbam et ridiculam consuetudinem fugiamus. Hic quippe morbus mille amicitias evertit, multasque peperit inimicitias. Ideo nos præveniamus alios. Nam qui jubemur ferre ut alapis percutiamur, iter coacti suscipiamus, nudemur ab inimicis, qua venia digni erimus, si in simplici salutatione tantam adhibeamus contentionem? Despicimur, inquies, et conspuimur, cum hoc ipsi concedimus: et ne te despiciat homo, Deum offendis? Ne te contemnat conservus furens, Dominum contemnis, qui tanta tibi beneficia contulit? Si enim absurdum est te æqualem contemnere, multo magis absurdum contemnere te Deum, qui te fecit. Ad hæc consideres velim, cum te ille despicit, tunc majorem tibi mercedem conciliare. Propter Deum enim hæc pateris, quia leges ejus audisti. Hoc autem quo non honore dignum sit? quibus non diadematibus? Contingat mihi et contumeliis affici et contemni propter Deum, potius quam honorari ab omnibus regibus: nihil enim, nihil utique huic honori par est. Hunc itaque consectemur ut ille jussit; humanosque honores nihili facientes, sed veram philosophiam per omnia exhibentes, sic vitam ordinemus nostram. Nam cœlestium coronarum jam hic fructum percipiemus, quasi Angeli cum hominibus versantes, tanquam angelicæ potestates in terra circum-

euntes, omni cupiditate omnique perturbatione exempti; et cum his omnibus ineffabilia consequemur bona: quæ utinam nos omnes adipiscamur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui gloria, imperium et adoratio, cum principii experte Patre et sancto bonoque Spiritu, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

FINIS TOMI TRIGESIMI QUINTI.

[illegible]

THE INSTITUTE OF MEDIAEVAL STUDIES
ST. MICHAEL'S COLLEGE
LIBRARY

ANNOTATIONES.

Annot. (1), pag. 3.

Procemium tomi quinti, Homilias in diversos Veteris Testamenti locos, continentis.

Non sunt omnes ejusdem aleæ, neque ad nos integre pervenerunt; prima quippe « De beato Abraham » mutila, principio fineque videtur carere; secunda, quæ agit de « Melchisedecho, » magna parte referri ad alteram potest, ad eam videlicet quæ hæc Evangelii verba explanat : « Filius » ex seipso nihil facit, nisi quod viderit Patrem facientem, (Joan. V, 19.), quam suo ordine transcribemus; de Melchisedecho paucis, præcipue contra Anomæos disputat; tertia, « In Joseph et de continentia, » manca prorsus est et græci sermonis desiderium facit, latine solummodo transmissa; quarta « De agonibus sancti Jobi » concinne et eleganter tractat, edita recens, dignissima quæ e tenebris erueretur; quinta « De serpente æneo Moysis; » quæ vulgo Severiano Gabalorum episcopo ascribitur, quanquam hanc sub Chrysostomi nomine in lucem dederit cardinalis Sirletus.

Quæ sequuntur, « De Anna Samuëlis matre, » genuinæ admodum sunt, et omni ex parte absolutæ. Judicium idem de singulis proferendum est, quas tractatibus in Vetus Testamentum adjecimus.

Quidquid sit de priore Homilia « In Eliam prophetam, » hanc censemus, licet nostro Antistite minus dignam, nota severiore inter spuria relegatam fuisse a Benedictinis tomo sexto. De posterioribus nulla lis inter eruditos.

[library stamp]

Annot. (2), pag. 19.

Qui dicebat Melchisedechum esse Spiritum sanctum, erat Hierax, teste Epiphanio in hæresi Melchisedecianorum. Quod mox sequitur, nempe Judæos dixisse Melchisedechum ex fornicatione natum fuisse, refert etiam Epiphanius eodem loco.

Annot. (3), pag. 89.

Hoc probrum intulisse dicitur matri Samuëlis puer sive servus Heli secundum Septuaginta interpretes. At in hæbreo et in Vulgata ipse Heli solus inducitur Annam increpans.

Annot. (4), pag. 91.

Nescio cur dicat nullum alium affuisse : aderant enim ipsius Davidis milites, narrante Scriptura.

Annot. (5), pag. 116.

Sermo ille, in quo hæc explicabantur, et qui quartus erat, intercidit.

Annot. (6), pag. 148.

Legem ipsam mansuetudine superasset David, etiamsi Saülem occidisset, quia lex præcipiebat dentem pro dente, oculum pro oculo, et, ut consequens erat, vitam pro vita dari; ita ut, si Saülem interfecisset, minus etiam quam lex permittebat fecisset David, semel occidendo eum, qui sæpe vitam ipsi eripere conatus fuerat.

Annot. (7), pag. 156.

Pancratiastæ erant qui in pentathlo seu in quinque ludis victores fuerant.

ANNOT. (8), pag. 176.

Hic memoria labi videtur Chrysostomus, cum dicit statuam illam a Nabuchodonosore factam, ἀπὸ του ξύλου, id est, ligneam fuisse. Nam aurea illa in exemplaribus omnibus hebraïcis, græcis, latinis fuisse dicitur.

ANNOT. (9), pag. 295.

Quod hic dicit Chrysostomus, stellam Magis usque in Palæstinam luxisse, et cum Jerosolymam advenissent, sese occultasse, non videtur consonare cum Evangelio, ubi legitur : « Et ecce stella, quam viderant in Oriente, antecedebat eos.... videntes autem stellam gavisi sunt gaudio magno valde, etc. »

ANNOT. (10), pag. 314.

Hic Magi dicuntur Ecclesiæ progenitores, quia ipsi primi in regione sua, imo etiam in Judæa Christum advenisse prædicarunt. Qua ratione auctores et fundatores christianismi dici possunt.

ANNOT. (11), pag. 330.

Hic haud dubie loquitur de vita sancti Antonii per Athanasium archiepiscopum Alexandrinum, quam edidimus inter ejus opera.

ANNOT. (12), pag. 333.

Quod autem hic dicit Chrysostomus Herodem, elapso Petro, milites custodes occidisse, cum græco Actuum consonat, ubi dicitur : ἐκέλευσεν ἀποχθῆναι, id est, « Jussit eos ad

» supplicium abduci, » et sic intelligendum videtur illud Vulgatæ, « Jussit eos duci. »

Annot. (13), pag. 339.

Hic ait Joannes Chrysostomus Prophetas illos, ubi hæc clausula ὅτι Ναζωραῖος κληθήσεται, habebatur, Judæorum incuria amissos fuisse : alii dicunt hæc non ipsis quidem verbis, sed quoad sensum reperiri in Prophetis qui hodieque extant. Nec desunt qui existiment hæc verba respicere hunc locum Isaïæ xi, 1, ubi in hebraïco legitur, « Et » flos de radicibus ejus germinabit, » ubi illud « Neser, » Nazaræum exprimere existimant.

Annot. (14), pag. 366.

Hic verborum significatio perspicua est : « Non dixit, qui » remittit, » sed quod majoris erat curæ ac providentiæ, « Qui » tollit. Non enim æquale vel idipsum est simpliciter remit- » tere, et ipsum resumere. Nam illud sine periculo fiebat, » hoc autem per mortem. » Sed quæ vere sit mens Chrysostomi non ita facile est intelligere. Difficultas autem in his maxime verbis versatur, καὶ τὸν αὐτὸν ἀναλαβεῖν. Si τὴν αὐτὴν ἀναλαβεῖν legeretur, idque ad ἁμαρτίαν referri posset, tunc sic explicandum esset. Non enim idipsum est peccatum dimittere, et ipsum de medio tollere. Nam illud sine periculo fiebat, hoc autem per mortem Christi.

Annot. (15), pag. 412.

Nescio cur dicat Chrysostomus nusquam in Scriptura reperi rγῆν νοητήν, seu terram spiritualem, siquidem terra promissionis intelligitur spiritualiter : nisi forte significare velit hanc vocem γῆν solam nunquam in Scriptura occurrere pro γῆν νοητήν. Quod verum esse videtur.

CONCORDANTIA

BIBLIOTHECÆ LATINÆ CUM GALLICA.

BIBLIOTHECA LATINA.	BIBLIOTHECA GALLICA.
Homilia I, de Joseph et de continentia, pag. 21.	Ejusdem fragmenta, tom. XVI, pag. 417-420.
Homilia II, de agonibus S. Job, pag. 26.	Ejusdem fragmenta, tom. XV, pag. 429-437.
Homilia III, de Anna, pag. 66.	Ejusdem fragmenta, tom. XVI, pag. 424-426.
Homilia IV, de Davide et Saüle, pag. 136.	Ejusdem fragmenta, tom. XVI, pag. 426-437.
Homilia V, de pœnitentia et de mœstitia regis Achab et de Jona, pag. 209.	Ejusdem fragmenta, tom. XVII, pag. 382-384.

COMMENTARIA IN S. MATTHÆUM.

Homilia I, pag. 221.	Ejusdem fragmenta, tom. XIII, pag. 462-475.
Homilia II, pag. 236.	Ejusdem fragmenta, tom. XIV, pag. 3-6.
Homilia III, pag. 248.	Ejusdem fragmenta, tom. XIV, pag. 6-10.
Homilia IV, pag. 259.	Ejusdem fragmenta, tom. XIV, pag. 10-18.
Homilia V, pag. 281.	Ejusdem fragmenta, tom. XIV, pag. 18-22.
Homilia VI, pag. 292.	Ejusdem fragmenta, tom. XIV, pag. 22-29.
Homilia VII, pag. 308.	Ejusdem fragmenta, tom. XIV, pag. 30-35.
Homilia VIII, pag. 321.	Ejusdem fragmenta, tom. XIV, pag. 36-39.

BIBLIOTHECA LATINA.	BIBLIOTHECA GALLICA.
Homilia IX, pag. 332.	Ejusdem fragmenta, tom. XIV, pag. 39-41.
Homilia X, pag. 345.	Ejusdem fragmenta, tom. XIV, pag. 41-45.
Homilia XII, pag. 374.	Ejusdem fragmenta, tom. XIV, 45-47.
Homilia XIII, pag. 384.	Ejusdem fragmenta, tom. XIV, pag. 48-62.
Homilia XIV, pag. 398.	Ejusdem fragmenta, tom. XIV, pag. 67-70.
Homilia XV, pag. 407.	Ejusdem fragmenta, tom. XIV, pag. 122-123, et tom. XV, pag. 379-384.
Homilia XVI, pag. 433.	Ejusdem fragmenta, tom. XIII, pag. 343-451, et tom. XVII, pag. 74-78.

vol. 5
9715

THE INSTITUTE OF MEDIAEVAL STUDIES
59 QUEEN'S PARK CRESCENT
TORONTO – 5, CANADA
9715.